DEM. I. DOBRESCU

CARACTERE

BUCUREȘTI
1933

Inv. A. 37.590

DEM. I. DOBRESCV

CARACTERE

593346

65342

DONAȚIUNE

FUNDAȚIUNEA UNIVERSITARA CAROL I

BVCVREȘTI 1933

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
COTA 64103
RC6/03

B.C.U.Bucuresti
C59346

LĂMURIRE

In acest volum predomină discursurile funebre. Discursul funebru poate fi biografic, când conține o expunere de date referitoare la starea civilă și o oarecare enumerare din faptele defunctului ; el poate fi etiologic, când ne dă o caracterizare a defunctului din punctul de vedere al inteligenții, al voinții și al sentimentelor sale ; el mai poate fi etiologico-filosofic, când apreciază caracterul defunctului, din punct de vedere al sistemelor de filosofie asupra lumii.

La pronunțarea discursurilor mele funebre, m'am mărginit să dau caracterele distinctive ale defunctului, adică să fac etiologia lui. In urmă am căutat să completez caracterul defunctului cu ceea ce ar fi logic, să mai găsim în acel caracter, adică am căutat să fac din el un tip uman. Cu modul acesta eu am compus un caracter. Am căutat apoi să fac să derive acest tip uman, dintr'unul din sistemele filosofice, cu care el are mai multă afini-

tate. Vedem prin urmare că este mare deosebire între discursul funebru, așa cum a fost pronunțat și între discursul funebru, așa cum a fost scris.

Cu acest mod de a înțelege discursul funebru, am căutat să dau tipul organizatorului de oameni, tipul boemului, tipul demnității, tipul talentului universal, tipul luptătorului, tipul milosului, tipul utopistului, etc.. Incercând să fac să derive acest caracter tip, dintr'un sistem de filosofie asupra lumii, am căutat oarecum să justific acest caracter tip, am căutat să-i dau o bază filosofică. In acest sistem, caracterul tip nu mai pare o simplă întâmplare, un simplu fenomen arbitrar și personal. El intră în seria fenomenelor naturale, cu cauze și efecte naturale, ca orice alt fenomen natural.

COMEMORAREA EROILOR MAGISTRAŢI ŞI AVOCAŢI

Orice comemorare de eroi este o înălţare către eroism şi comemorarea eroilor noştri este înălţarea noastră. Marmora pe care o ţintuim astăzi, în amintirea oamenilor de drept morţi pentru dreptatea lumii, este titlul de nobleţea profesiunilor noastre, pentrucă după cum numai ţările viteze comemorează pe vitejii lor, numai profesiunile eroice preamăresc pe eroii lor. Lumea noastră şi-a dat seama că fără de eroi, omenirea n'ar fi eşit din hordă; că popoarele fără de eroi au fost condamnate la moarte sau la necinste şi că profesiunile fără de eroi au rămas umilite. Dreptatea istoriei este victoria eroismului şi înfrângerea laşităţii. Toate popoarele şi toţi muritorii astăzi în viaţă, suntem toţi strănepoţi de semizei, pentrucă n'au putut câştiga dreptul la viaţă şi la urmaşi, decât numai eroii şi numai popoarele cari şi-au topit tot sufletul lor în sufletele eroilor lor. Omenirea trăeşte viaţa eroilor săi, pentrucă nu eroii mor pentru popoare, ci sufletul popoarelor moare în sufletul eroilor, care, prin sacrificiul lor pentru viaţa altora, câştigă viaţa eternă. Numai cine seamănă viaţă, culege nemurire; doar cine-a iubit nu moare şi numai sufletele bogate pot să fie darnice.

Eroii noştri schimbă legile universului şi impun naturii legile omului, pentrucă atunci când toată natura tremură

în faţa morţii grozave, numai eroul singur înfruntă împărăţia morţii şi-şi ucide moartea cu chiar dispreţul său de moarte. Pe când toate vieţuitoarele ştiu să trăiască, numai eroul singur ştie să şi moară; pe când natura toată luptă pentru viaţă, numai eroul luptă şi contra vieţii, pentru o moarte frumoasă; pe când toată natura trăeşte laş şi tremurând în faţa neantului, numai eroul singur, se ridică să moară ca un vultur în înaltul cerului, pentruca să intereseze lumea întreagă, la spectacolul înălţător al morţii sale sublime. Moartea eroică este sfidarea naturii.

* * *

Dacă popoarele cotropitoare nu se pot lăudà cu toţi eroii lor, rasele liberatoare se pot ridica cu ei toţi în Panteonul Omenirii, pentrucă ei sunt toţi eroi ai libertăţii. Şi România se poate mândri cu toţi eroii săi, pentrucă totdeauna, ea n'a luptat decât pentru dreptate şi nu pentru prima oară în istoria ei, ea s'a gândit la „triunghiul morţii", pentru apărarea libertăţei sale.

„Căci România-i din vechime
„Triunghi al morţilor sublime"

Când omenirea va ridica Panteonul popoarelor mântuitoare, România va fi pusă la dreapta justiţiei universale, pentrucă ea şi-a vărsat sângele eroilor săi pentru libertate. Atunci omenirea va spune ţării noastre:

„Tu, vecinic poţi să te mândreşti
„Cu „Marna" dela Mărăşeşti"

In această mândrie a țării românești, profesiunile noastre vor avea și ele partea lor, pentrucă ele vor fi inobilate de eroii noștri, atunci când generațiunile viitoare, vor inobila deopotrivă pe toți luptătorii acestui război grandios, cocarece:

„In ăst război al lumii-întregi
„N'au fost soldați și n'au fost regi:
„Toți luptătorii-au fost egali
„Și toți sunt astăzi mareșali;
„Toți luptătorii mântuirii
„Sunt mareșali ai omenirii"

Regii au dus războaele lor de cuceriri, religia a dus războaele credinței. Războiul cel mare era dela început războiul dreptății universale și oamenii de drept au putut să moară pentru dreptatea patriei noastre, pentru dreptatea națiunei noastre și pentru dreptatea omenirii întregi:

„Au câți mai pot muri ca voi,
„Cinstiți de țară, ca eroi,
„De neam, ca idoli ai unirii,
„De toți, ca soli ai „Omenirii"

Răsboiul cel mare a fost răsboiul dreptății, răsboiul omenirii, răsboiul demnității umane, răsboiul fericirii pământești, răsboiul democrației.

Dela Marna începe împărăția dreptății între indivizi și între popoare: *justitiae instauratio magna.*

Prin justiția dintre națiuni el va topi sufletul popoarelor și va naște sufletul omenirii.

Luptătorul din războiul cel mare a câştigat mândria unui rege. El a câştigat hotărârea de luptă pentru drepturile sale, pentrucă cine s'a luptat cu moartea nu se mai teme de muritori.

De azi înainte omul şi'a mutat idealurile sale din cer pe pământ, pentrucă cine-a luptat pentru o nouă viaţă vrea dreptatea vieţei, vrea toată dreptatea aici pe pământ. Inainte de Mărăşeşti omul avea conştiinţa de sine, la Mărăşeşti el a câştigat mândria de sine. Acest război a inobilat pe toţi oamenii, toate rasele, toate naţiunile, toate profesiunile, toate clasele, toate popoarele, a inosilat toată omenirea. Dacă democraţiile invidioase ale trecutului, făceau legi pentru desfiinţarea nobleţei, democraţia vremilor noastre va decreta solemn, că în omenire nu există decât nobili. Pentru dreptatea poporului, acest război a fost un război civil şi pentru dreptatea popoarelor o revoluţie internaţională. El a născut o adevărată democraţie pentru că după democraţia vorbei, omenirea vrea democraţia inimei. Astăzi popoarele consideră viaţa pe pământ ca un mare naufragiu, în care luptăm toţi pentru salvarea tuturor şi declarăm toţi împreună: „Sau ne salvăm toţi, sau murim toţi". Omenirea vrea vindecarea tuturor durerilor nemeritate. Legaţi de cei slabi şi mulţi prin deşteptarea lor, prin munca lor şi prin votul lor, va trebui să ne solidarizăm cu ei şi cu suferinţele lor. Toţi aceia cari vor voi să tragă numai foloase individuale din meritele lor, nu vor mai avea loc pe pământul solidarizat şi în fericire şi în suferinţă.

De la lupta între popoare, omenirea trece la asociaţia între popoare. Ea de azi luptă pentru solidarizarea prin dreptate şi după lupta pentru viaţă ea vrea asociaţia pentru viaţă şi între oameni şi între popoare. Ea crede că prin justiţia între oameni şi între popoare, poate împăca marile

antinomii sociale, poate împăca patria cu omenirea, pentrucă patria este omenirea cea mică şi omenirea este patria cea mare. Prin dreptate ea vrea să împace ura moştenită dintre clase. Popoarele care nu vor înţelege această solidarizare dintre clase, vor pieri în anarhie şi ele sunt puse să aleagă între dreptate şi revoluţie; ele trebue să înţeleagă că clasele care vor trage sabia, de sabie vor muri.

Vedem că acest război a fost în lume o a doua creaţiune.

Anarhia vremurilor noastre izvorăşte din nedreptăţile trecutului şi ea nu se poate vindeca decât prin dreptate. Deaceia, magistratura ţine în mâna ei destinele lumei. Dreptatea noastră omenească s'a rezemat întâi pe potentaţii pământului şi ea a căzut cu ei în noroi, pentrucă uitase cerul; s'a rezemat apoi pe religie cu care s'a suit în cer, uitând pământul. Dreptatea vremurilor noastre se reazemă pe justiţie şi justiţia pe magistratură, care trebue să împace cerul cu pământul. Intocmai ca şi acel împărat din istoria romană, magistratura poate astăzi să spună: „Simt că încep să deviu zeu". Omenirea crede astăzi că din împărăţia dreptului, ca şi din statele lui Carol Quintul, soarele nu trebue să apună nici odată şi noi trebue să întărim fundamentele acestui templu al justiţiei, pentrucă pe el va trebui să clădim toată România nouă. Astăzi, când dreptatea este tot atât de imperioasă ca şi viaţa, magistratura este chiar viaţa omenirei.

Vedem Domnilor, că nici o dată nu s'a vărsat un sânge mai nobil, pentru o cauză mai sfântă. Noi proclamăm pe toţi eroii noştri, decanii de onoare ai profesiunilor noastre.

REGELE FERDINAND

Regele nostru a murit. Regele Ferdinand a intrat în legea egalităţii tuturor oamenilor înaintea morţii, pentrucă în aristocratismul general al naturii, legea morţii universale, este singura ei democraţie. Impăraţii Romei, pe patul lor de moarte, spuneau că simt că încep să devină zei. Ar fi putut mai bine să spună că în faţa morţii, ei simt că încep să devină oameni, pentrucă regii sunt oameni, numai când se nasc şi numai când mor. Dela naştere şi până la moarte ei sunt deasupra oamenilor. Supuşi legilor naturei, ei sunt deasupra legilor umane şi trăesc într'o atmosferă de mulţimea ispitelor şi de uşurinţa păcatelor. Deaceia regilor, le este greu să fie şi regi şi să rămână şi oameni. Numai marile suflete, numai regii şi prin sânge şi prin tron şi prin însuşiri, pot să mai rămână legaţi de tot ceiace este omenesc. Virtuţile regilor sunt mai morale şi păcatele lor sunt mai puţin vinovate decât ale supuşilor, pentrucă ei trăesc în spuza ispitelor şi în uşurinţa păcatelor.

Şi cu toate acestea, din cauză că ei răspund de viaţa popoarelor pe care le conduc, regii sunt judecaţi, nu după uşurinţa ispitelor, ci după greutatea datoriei loc. Regii sunt judecaţi ca zeii lui Heraclit. Ei sunt consideraţi ca regi neputincioşi, dacă vor dar nu pot să facă bine şi ca regii răutăcioşi, dacă pot dar nu vor, să ridice cu un grad mai sus fe-

ricirea supuşilor. Şi în politică, între regi neputincioşi şi între regi răutăcioşi, nu este nici o deosebire, pentrucă pe regi îi judecăm după rezultatele domniei, iar nu după intenţia domnitorului. Intenţia este un criteriu moral iar nu politic. Singurul criteriu al politicei este rezultatul ei, pentrucă chiar cu cele mai bune intenţii din lume, n'ai dreptul să nenorocești un popor întreg.

După aceste criterii vom judeca şi pe Regele Ferdinand ca om, ca patriot şi ca rege constituţional.

Ca om, Regele Ferdinand, a fost un om bun, timid, cult şi inteligent, cu o inteligenţă receptivă şi chiar creatoare. El n'a avut nimic din filosofia austeră şi stoică a regelui Carol. In el omul şi-a păstrat independenţa faţă de rege? şi legile naturei a învins de multe ori legile protocolului. Omul a avut să îndure adevărate drame familiare, pe care poporul său n'a putut să le judece obiectiv, pentrucă n'a putut să cunoască adevăratele lor cauze. Din această pricină poporul a judecat nenorocirile sale familiare, cu sentimentele comune omeneşti, care sunt severe pentru părintele care-şi desmoşteneşte copilul şi binevoitoare pentru un moştenitor de tron care-şi pierde tronul.

Omul bun a fost şi un sentimental, pe care-l arată accentele sincere şi de multe ori sublime din discursurile sale; îl arată civilizaţia sa faţă de toţi minoritarii, fără deosebire; îl arată gestul său îndrăsneţ de a vizita Liga Naţiunilor. Regele Ferdinand a fost un umanitar realist.

Ca patriot, Regele Ferdinand a dat pildă de patriotism tuturor românilor. Patriotismul său era aşa de cald, încât el i-a dat putinţa să aibă intuiţii clare pentru viitorul principiului naţional. Iubirea de ţară i-a dat ştiinţa inimei, singura ştiinţă fără de eroare, pentrucă pe când logica inteli-

genţei nu poate să dea decât adevărul, logica inimei poate să vadă chiar evidenţa.

Un rege de alt neam, cu toate prejudecăţile şoviniste, nobilitare şi monarhice ale unei ilustre familii domnitoare streine, a avut totuşi puterea să învingă toate fatalităţile sângelui, să n'asculte decât de glasul datoriei către noua sa patrie şi să lupte contra patriei sale de origină. Spectacolul a fost măreţ prin stoicismul său şi prin lealitatea sa, care au contribuit în mare parte la realizarea României Mari. Prin cavalerismul său în marele războiu, Regele Ferdinand a ridicat prestigiul ţării în concertul statelor civilizate. Pentru lumea civilizată, Regele Ferdinand a fost „descoperitorul" României.

Ca păzitori ai fericirii publice, regii sunt judecaţi după gradul şi după natura fericirii, cerută de fiecare timp. In domnia războiului, regii sunt judecaţi după numărul victoriilor militare; în domnia religiei după numărul bisericilor ridicate; în domnia economiei politice, după numărul spicelor de grâu produse mai mult decât predecesorii lor. In domnia modernă a justiţiei, regii sunt judecaţi după gradul de legalitate pe care ei au realizat-o între supuşii lor. Şi legalitate însemnează democraţie, pentrucă democraţie însemnează întinderea binefacerilor legalităţii, la toţi cetăţenii ţării, fără nici o deosebire. Gardianul legalităţi, gardianul dreptului cetăţenesc este conştiiţa cetăţeanului, este civismul şi moartea civismului este politicianismul, pentrucă politicianismul înseamnă ilegalitate şi imoralitate publică, înseamnă descurajare civică, însemnează decadenţa generală morală şi economică. Pe când legalitatea este expansiunea vieţei sociale, ilegalitatea este deprimarea ei. Deaceia, regii timpului nostru, sunt judecaţi mai cu seamă după gradul de legalitate, de democraţie şi de civism pe care ei l-au realizat în domnia lor.

Ca păzitor al legalităţei publice, Regele Ferdinand a fost un rege constituţional, care a păzit formele reci şi uscate cerute de Constituţie. Pentrucă sunt două feluri de regi constituţionali: regi constituţionali din raţiune şi regi constituţionali din inclinaţiune. Regii constituţionali numai din raţiune, sunt regii inteligenţi, fără inclinaţiuni democratice, dar care ştiu să păstreze forma constituţională, pentrucă prin ea însăşi, constituţia nu poate îngrădi voinţa unui rege şi nu poate schimba fondul despotic al unei ţări. Ei acordă uşor orice drepturi politice şi constituţionale fără nici o teamă de democraţie. Din această cauză un despot inteligent, ar putea să acorde drepturile cele mai largi republicane, care nu vor putea desfiinţà despotismul său. Republica romană era o republică despotică şi în tiranie republicanul Syla n'a fost întrecut de Impăratul Nerone.

Regele Ferdinand a fost un monarch constituţional din raţiune, care respecta formele constituţiei, dar nu punea inimă în aplicarea ei. Tripla carapace de prejudecăţi aşa de inrente originei şi rolului său, l-a ţinut departe de influenţa democratică. Mediul monarhic atavic, făcuse din Regele Ferdinand un exagerat al autorităţii. Un rege de origină Hohenzollern şi deci cu constituţie sufletească bazată pe privilegii familiare, pe privilegii nobilitare şi legat, prin interesele coroanei sale, de interesele burgheziei domnitoare, nu putea să aibă o inimă receptivă, pentru adânci convingeri democratice. Constituţionalismul său era de formă democratică, dar fondul lui era bazat pe teoria bunului despot, a lui Platon şi a religiei creştine, care ia numai asupra sa singur, realizarea fericirii obşteşti. El era un rege iubitor al poporului, dar nu un rege democrat, pentrucă el vrea să guverneze pentru popor, dar nu prin popor.

Nu numai că Regele Ferdinand, n'a încurajat formarea democraţiei şi civismului român, care ne-ar fi scăpat de politicianism, dar în observarea formelor constituţionale, el a încurajat totdeauna dictatura care, prin teroare, distrugea orice început de civism şi de democraţie.

Din exagerarea autorităţii sub Regele Ferdinand, eşa exagerarea militarismului politic, pentrucă, nici o ţară din lume n'a avut după răsboiu atât de mulţi militari în politi că şi în administraţie. Eşa militarizarea justiţiei, cu starea de asediu şi curţile marţiale permanente, care jigneau şi desfiinţau justiţia civilă, cu care erau în permanent conflict. Eşa exagerarea şi abuzurile funcţionarismului. Eşa exagerarea puterei executive, care desfiinţa şi puterea legislativă şi puterea judecătorească. Eşa dictatura teroristă, care desfiinţă toate drepturile electorale, toate libertăţile cetăţeneşti, şi care conducea ţara cu violenţa şi cu escrocheria politică. Eşa politicianismul, cu jaful în averea statului şi cu fiscalismul sălbatic, care însoţeşte politicianismul jefuitor ca umbra pe om. Eşa imoralitatea publică şi revolta opiniei publice. Eşa învrăjbirea provinciilor, învrăjbirea claselor, raselor, confesiunilor şi partidelor. Noi juriştii, sfinţitori sinceri ai legalităţii, trebue să deplângem ilegalitatea universală, care a invadat statul român sub domnia Regelui Ferdinand. Din cauza exagerărei autoritarismului, bunul Rege Ferdinand se ridica pe tronul României şi murea pe tronul Sodomei.

Prin lealitatea sa şi prin patriotismul său, Regele Ferdinand ne-a dat România Mare. Fie ca prin legalitatea Sa, Regele Mihai să ne dea România Nouă şi să fie „Regele legalitar", sau, cum spuneau egiptenii regelui lor, să fie „legea vie".

TAKE IONESCU

Intr'o pioasă şi tristă datorie de fraţi şi pe deasupra tutulor deosebirilor noastre din viaţă, ne-am strâns cu toţii cei din marea familie a juriştilor, pentruca să preamărim, pe unul dintre cei mai mari şi cei mai buni dintre noi, pentruca să preamărim pe Take Ionescu, care a trecut în lumea celor morţi. Şi de aci ese şi adevărata nobleţe a omului pe pământ, pentrucă din toate titlurile de nobleţea omului pe pământ, numai două nu pot fi de nimeni contestate. Nu poate fi contestată nobleţea lacrimilor lui, pentrucă din toată natura numai omul plânge şi pentrucă o lacrimă omenească este un ideal zdrobit şi distilat. Şi mai este necontestată nobleţea cultului morţilor mari, pentrucă comemorarea morţilor mari, este iubirea şi admiraţia pentru acei oameni dispăruţi dintre noi, de care nu ne mai leagă nimic altceva decât iubirea cea mai pură şi cei mai curată admiraţiune.

Aci omul se desprinde de lumea reală şi trăeşte viaţa ideilor şi sentimentelor pure. Toată aspiraţiunea omenirei noastre, purtată de toate religiunile pământului, tot idealul ei de bine, de frumos, de dreptate şi de înfrăţire, biruit de vrăjmăşia naturei din afară, care ne constrânge la lupta dintre cei vii, omul şi-a pus-o întreagă în lumea celor morţi şi în dragostea pentru cei morţi. Şi pentrucă orice iubire este şi admiraţiune şi orice admiraţiune este şi imitaţiune,

comemorarea morţior mari, este o făgăduială solemnă că şi noi vrem să fim mari şi deaceia cultul celor morţi este nobleţea celor vii.

Şi tot deaceia, numai ţările cu suflet mare, comemorează pe morţii lor mari şi numai profesiunile nobile părăsesc din timp în timp lumea cea mică, în care viaţa ne constrânge să cugetăm strâmt şi să simţim îngust, pentruca să trăim împreună cu morţii noştrii mari, în lumea visată a-ideilor mari şi sacrificiilor mari, pe care omenirea o aşteaptă mereu şi care nu vine niciodată. Pentrucă omenirea aşteaptă mereu şi zadarnic această viaţă ideală visată, întocmai ca mireasa nebună a poetului filozof, care in fiecare dimineaţă se îmbraca în haine bogate de sărbătoare, ca să primească pe mirele ei închipuit şi în fiecare seară adormea cu speranţa vecinic aceiaşi, că a doua zi el în fine va veni

Şi deaceia, orice comemorare făcută unui mort mare, pe deasupra tuturor deosebirilor şi desbinărilor noastre din viaţă, este o protestare a omului în contra fatalităţilor naturii din afară, care ne desbină şi ne învrâjbesc şi o afirmare inconştientă dar înţeleasă, că numai simţurile noastre imperfecte, fărămiţează în indivizi acest tot universal din care noi facem parte, dar că toată inima noastră afirmă continuu acea solidaritate universală, care făcea pe poetul Indiei să spună : tu eşti cel-lalt şi cel-lalt eşti tu.

Dacă sunt oameni cari se mândresc cu ţara lor şi cu profesiunea lor, sunt şi ţări şi profesiuni care se mândresc cu oamenii pe care au putut să-i dea şi care formează nobleţea lor. Profesiunea noastră, se mândreşte cu Take Ionescu ; iar dacă în Panteonul popoarelor pământului, nobleţea unei naţiuni se judecă după ideile şi după oamenii mari aduşi în patrimoniul moral al omenirei, Take Ionescu este primul dar în oameni mari, pe care România îl face

umanităţii. Şi acest adevăr îl spunem noi aci la Barou, pentrucă aci se spune tot adevărul, atât despre prieteni cât şi despre adversari.

Omenirea civilizată s'a închinat totdeauna în faţa misterului oamenilor mari, pentrucă un om mare este un fulger în mijllocu întunericului, despre care nu ştim nici de unde vine şi nici încotro merge, dar de care ne simţim legaţi prin strălucirea lui vie, întocmai ca praful din raza de lumină, fără de care el ar rămâne şi nevăzut şi neştiut.

Şi Take Ionescu a fost un om mare, ori pe unde a trecut. Atunci când părăsea o îndeletnicire pentruca să înceapă alta, el era întocmai ca soarele care apune undeva, pentruca să răsară în altă parte. Şi atât de mult a dat el pecetea personalităţii sale ori pe unde a trecut, încât noi nu vom înţelege baroul, nu vom înţelege politica, nu vom înţelege unitatea noastră naţională, fără ca să înţelegem pe Take Ionescu. Intocmai după cum într'un atom poţi să citeşti toate legile universului, în Take Ionescu poţi să înţelegi şi baroul şi ţara şi lumea timpurilor noastre, pentrucă personalitatea lui complexă şi mare, a dominat politica, a dominat unirea, a dominat baroul şi va domina istoria lor.

Dar dacă vrei să înţelegi pe Take Ionescu în toată complexitatea lui, trebue să-l studiezi ca jurist şi ca avocat, pentrucă profesiunea lui Take Ionescu a dat pecetea întregii lui activităţi variate.

Pentru Take Ionescu, baroul a fost cuibul vulturului, de unde pleca şi unde se retrăgea totdeauna cu drag, după sborurile lui semeţe, pe care le făcea în toate celelalte îndeletniciri. Deaceia el a şi iubit, n'a uitat şi n'a lovit niciodată baroul nostru, pentrucă vulturii nu-şi murdăresc niciodată cuiburile lor. Se întâmplă cu apostasiile profesionale ca şi cu apostasiile religioase: credincioşii mari strălucesc

prin credinţa lor, credincioşii mici numai prin apostasia lor. Deviza lui Take Ionescu a fost totdeauna: prin barou şi pentru barou şi niciodată contra baroului.

In profesiunea noastră, Take Ienescu n'a fost un avocat mare, numai pentrucă ştia să-şi câştige procesele sale, sau pentrucă ştia să spargă cuvintele şi să macine virgula şi punctul, pentruca să-şi aibă controversa sa cea de toate zilele. El a fost un avocat mare pentru că avea o inteligenţă mare, pentrucă avea o inimă mare, pentrucă avea un mare talent oratoric, pentru că avea magnetul inimilor omeneşti şi pentrucă era un optimist. Cine n'are toate aceste calităţi împreună întrunite, poate fi un practician mare, dar nu poate fi un mare avocat. Geniul care nu este încălzit de inimă, ajunge la cruzime sau la dispreţuirea oamenilor şi noi preferăm o inimă fără geniu decât un geniu fără inimă. Inima fără geniu cade pradă vicleniei ; geniul şi inima fără talentul vorbei, rămân ca un vultur fără de aripi ; geniul, inima şi talentul fără de vraja inimilor, rămân izolate şi neputincioase, iar o inimă şi un geniu pesimist, cad într'o reverie plângătoare. Take Ionescu avea un suflet mare şi deaceia a fost şi un avocat mare.

Şi deaceia la el şi defectele erau tot calităţi, după cum la soare şi petele sunt tot strălucitoare, pentrucă defectele inteligenţei lui, ieşeau din calităţile inimei şi defectele inimii din calităţile inteligenţei. Şi ele ne păreau nouă defecte, pentrucă noi comunii muritori, nu putem înţelege nici o inimă prea mare nici o inteligenţă prea mare, întocmai după cum o lumină prea mare naşte întunericul. Este un păcat vechi şi de neînlăturat, că oamenii cei mari trebue să fie judecaţi de oameni cei mici. şi perfectul de imperfect.

Take Ionescu a avut defectele calităţilor lui, pentru că în vecinic relativa înţelegere a lucrurilor omeneşti şi defec-

tele pot fi calităţi şi calităţile pot fi defecte. In societatea noastră violentă şi unilaterală, el a fost invinuit de lipsă de curaj, pentrucă cel brutal vrea să loveşti şi cel unilateral vrea să voeşti. Este însă greu să loveşti atunci când ai o inimă şi este uşor să voeşti atunci când n'ai decât o singură idee; dar e greu să voeşti atunci când ai să alegi din furtuna ideilor multe, care se îngrămădesc toate la poarta voinţei. Deaceia oamenii mari se grăbesc totdeauna încet sunt totdeauna dogmatici toleranţi, au o energie totdeauna blândă şi nu ucid niciodată decât în efigie.

El era indulgent cu greşelile omului, pentrucă atunci când ai o inteligenţă ca să-ţi explici aceste greşeli şi o inimă ca să compătimeşti pe cei greşiţi, când te-ai convins de legea determinismului faptelor noastre, de posibilismul şi de nihilismul moral universal, îţi dai bine seama, că dacă ar fi să ne făurim un Dumnezeu drept, el n'ar fi o afirmaţiune ci o negaţiune, n'ar fi o răsbunare ci indulgenţă, n'ar fi dogmă ci scepticism.

Sunt două feluri de oameni drepţi: oameni drepţi din ură contra nedreptăţei şi oameni drepţi din iubire pentru dreptate. Cei dintâi pot fi agresivi şi violenţi, cei de al doilea sunt delicaţi şi prevenitori, pentrucă ei iubesc pe oamenii drepţi, dar nu pot urî pe cei nedrepţi. Take Ionescu nu putea urî pe nimeni şi deaceia nici nu ne putem închipui pe Take Ionescu violent şi agresiv la bară. Inima lui alhimistă transforma plumbul în aur şi revolta în perle oratorice şi din urât el scotea totdeauna frumosul, pentrucă la Take Ionescu esenţa lumei şi esenţa vieţei era estetica; el era fluturul de mătase, care nu poate să producă de cât mătase.

Pledoria lui Take Ionescu era o bijuterie fină, în care şi inteligenţa şi inima aduceau darurile lor bogate de cultură, de spirit, de bunătate, de realitate şi de largă inter-

pretare a legilor, pentrucă dreptul nu frâu al dreptăţei c frâu al nedreptăţei este.

Din pledoria lui, te deşteptai totdeauna ca dintr'un concert muzical, prins şi de inimă şi de minte şi din care întocmai ca musca prinsă în pânză de păianjen, cu cât te sbăteai mai mult, cu atât te prindeai mai mult.

Sunt avocaţi care-ţi fac impresia că pledează pentru ca să câştige procesul şi alţii că nu caută decât să-l lumineze. Când pleda Take Ionescu, nu credeai că pledează un avocat, ci că argumentează un arbitru, imparţial şi obiectiv.

Unii oameni parcă sunt născuţi pentru inimi, iar alţii pentru palme şi Take Ionescu avea vraja inimilor şi succesul lui în toate direcţiunile şi în avocatură, se explică şi prin acest dar mistic şi misterios. In avocatură trebue să convingi şi argumentul cel mai tare este acela pe care-l iubeşti şi omul iubit are totdeauna argumente iubite, cari prin inimă ajung la minte.

Take Ionescu era idealist în filosofia naturei, realist în viaţa juridică, convins că ideia „devine", că morala se realizează şi, ca toţi vulturii cugetării omeneşti, el putea să vadă de sus din înălţime şi începutul şi viitorul omenirei şi să nu-şi facă decât idealuri realiste şi realizabile. Pentrucă dacă vrei să conduci lumea şi să te înalţi şi pe tine şi pe ea, trebue să te ţii legat de lume şi de legile ei, după cum smeul nu se poate înălţa în cereuri, decât legat de pământ.

Tot din acest idealism realist eşia şi optimismul lui moral şi setea lui de viaţă, căci fără acest relativism evoluţionist, viaţa este imposibilă. Dacă judecăm lumea numai după trecutul ei, ne întrebăm de ce s'a născut; dacă o judecăm după viitorul ei nesigur, ne îndoim dacă trebue să mai trăiască sau dacă trebue să moară. Numai dacă judecăm lumea după trecutul, după prezentul şi după viitorul ei

putem găsi un sens în viaţa lumii, pentrucă numai astfel putem urmări aluviunea binelui, crescând încet la ţărmul oceanului răului, care mereu caută s'o înghită. Deaceia viaţa este pesimistă şi numai istoria vieţii este optimistă şi Take Ionescu avea raţiunea istoriei, avea instinctul optimist al omenirii. El credea în dreptate, în morala şi în bunătatea omenească pe care o proiecta şi în natură, pentrucă dacă judeci omul privindu-l prin natură, ajungi la luptă şi la cruzime; dacă judeci natura privind-o prin om, ajungi la morală, la moralismul universal, la dreptatea imanentă. Take Ionescu credea în dreptatea imanentă şi această credinţă era opera profesiunii noastre, pentrucă noi juriştii avem profesiunea idealismului, suntem apărătorii moralei, pe care o proectăm şi în societate şi în natură.

Şi de aci iese şi gloria lui Take Ionescu în războiul mondial, care a fost războiul dreptăţii şi de aci ese şi gloria profesiunii noastre, care l'a produs. Cine va voi să judece şi să fixeze mai târziu pe Take Ionescu, va fi nedrept dacă nu-l va judeca după rolul lui mare din răsboiul mondial. Tot restul din viaţa lui Take Ionescu, păleşte pe lângă acest rol mare şi tot restul poate fi uitat. In acest răsboiu al Dreptăţii, care a născut în drept două fiinţe noui: naţionalitatea şi umanitatea, Take Ionescu a avut geniul minţii unit cu geniul inimei. Michelet ne spune că primii jurişti erau poeţi, pentrucă ei trebuiau să deslueasă dreptatea din simbolul faptelor, lucrurilor şi fenomenelor. In acest răsboiu grandios, Take Ionescu a fost un poet al dreptăţii, pentrucă el a putut citi dreptatea din simboluri nedrepte, a cântat morala în mijlocul sălbăticiei, a cântat dreptatea în mijlocul ororilor şi în chiar vărsarea de sânge, el a văzut religia vieţii omeneşti.

Şi această minune mare era minunea inimei lui mari, pentrucă numai inima poate împăca marile antinomii ale

59346

BIBLIOTECA CENTRALĂ

lumii şi ale sufletului omenesc; numai inima mare, cu legăturile ei nevăzute şi infinite, poate să împace individul cu patria, patria cu umanitatea, prezentul cu viitorul şi să le unească într'un tot indivizibil, îndestructibil şi etern. Numai inima poate face ca individul, ţara şi omenirea prezentă, trecută şi viitoare, să se considere ca o singură fiinţă, să se judece şi să se conducă sub specie aetetnitatis et universitatis, pentru a face ca patria să fie o omenire mai mică şi omenirea o patrie mai mare, pentruca să poată vorbi de dreptul omenirii şi de dreptatea universală, în numele cărora Take Ionescu, cel dintâi şi singurul poet al războiului dreptăţii în România, propovăduia acest războiu grandios.

In acest războiu, după vorbele lui, "nu se luptau armatele ci se luptau popoarele, se luptau contra legii pumnului de fier, într'o luptă care anunţă zorile unei lumi noui în locul celei vechi, prăbuşite pentru vecie şi pentruca să proclame legea dreptăţii. Deoarece nu ar fi ordine în univers, nu am merita să trăim, dacă nu am avea convingerea că este o lege morală, pe deasupra noastră a tuturor". Cu aceste cuvinte şi prin acest om, ţara noastră a intrat întreagă în istoria lumii celei noi. Numai un jurist inspirat putea să dea războiului dreptăţii, toată grandioasa lui semnificare politică, morală, naţională şi umanitară, pe care toţi cei mici la suflet şi la inimă, nu-l puteau judeca decât prin interesul strâmpt al unui individ, al unei naţiuni sau al unei epoci. Ei au râs, dar au rămas de râs, pentrucă ei nu puteau înţelege cuvintele lui Take Ionescu, în care vorbea geniul, şi instinctul omenirii tuturor timpurilor.

Şi profeţia lui Take Ionescu s'a împlinit, pentrucă acest războiu este pe cale să schimbe faţa lumii şi a Dreptului, pentrucă el a închis porţile trecutului şi a deschis porţile viitorului. Istoria Dreptului vechi omenesc începea cu omul

cavernelor; dela războiul cel mare, istoria dreptului nou începe cu omul tranşeelor, din care omul eşea mai demn, mai mândru, mai setos de viaţă pământească şi mai respectos de viaţa altora.

Cu războiul cel mare se sfârşeşte dreptul omului plămădit din lut, şi începe dreptul omului plămădit şi purificat în foc, purificat în focul tranşeelor, de unde eşia nobleţa oricărui om şi oricărei naţiuni, eşia dreptul naţionalităţilor şi dreptul omenirii, eşia dreptul tranşeelor. Şi înăuntrul tranşeelor, rămânea îngropată pentru totdeauna, nobleţa claselor sociale bazată pe meritul anonim şi colectiv şi din ele răsărea nobleţea individului, bazată pe meritul individual. Pentrucă dreptul cel nou, dreptul sufragiului universal, va fi dreptul nobleţii universale, întrucât fiecare dintre aceia cari au salvat omenirea cu sângele lor, poate să răspundă cu grenadierul revoluţiei franceze, întrebat de numele strămoşilor lui nobili: Eu sunt un strămoş.

Războiul cel mare este ca un monument grandios, pe care noi, cei înghesuiţi în el şi la picioarele lui, nu-l putem nici vedea şi nici fixa în toată măreţia lui morală, politică şi socială. Când se va desluşi însă proporţia urmărilor lui, Take Ionescu va rămâne omul războiului, omul unirii, el va rămâne mândria ţării şi mândria profesiunii noastre. Lucrurile materiale, cu cât te depărtezi de ele, cu atât se micşorează mai mult; faptele morale grandioase, cu cât se depărtează în distanţă, cu atât cresc în mărime şi cu ele va creşte şi faima lui Take Ionescu şi mândria baroului.

Baroul Capitalei a înţeles încă de astăzi toată valoarea lui Take Ionescu şi el va forma un comitet, pentru a-i ridica o statue în acest palat al justiţiei, pe care el l-a ilustrat şi pe care atât de mult l-a iubit.

Fie-i memoria eternă.

ION LAHOVARY

Bustul care se ridică astăzi lui Ion Lahovary, este simbolul unei nedreptăți, cu adânci rădăcini sociale, pentrucă Ion Lahovary nu merita un bust, ci o statue. Statuia lui Ion Lahovary ar fi fost statuia omului de caracter. Societatea noastră modernă n'a ajuns încă la desăvârșita ei organizare, pentrucă dacă cinsteşte toate calitățile inteligenței și ale energiei, ea n'a ajuns încă la deplina cinstire a virtuților morale. Noi ne mulțumim să pedepsim pe cei răi, dar nu căutăm să recompensăm pe cei buni. Abia dacă religia s'a gândit să făgăduiască o recompensă după moarte, pentru acei cari practică imperativul virtuții în viață. Intr'o societate rațională, recompensa geniului moral, ar fi chiar mai mare decât cinstirea geniului inteligenței și al voinței, pentrucă morala este mult mai necesară societății și decât toate inteligențele și decât toate energiile.

Și Ion Lahovari a fost un adevărat geniu moral. El a fost un mare caracter și a reușit să rămână un caracter chiar în politică, în care s'a spus cu atâta cinism, că totul este permis și că în politică nu există nici păcat, nici crimă. Politica noastră națională, este apa tare în care se dizolvă toate caracterele. Ion Lahovary, a putut totuș să rămână un mare caracter, chiar în politică; el a rămas omul datoriei sociale, omul binelui public. Pentru ca să poată desvolta și

susţine sentimentul datoriei sociale, atât de rar şi atât de slab, cei vechi îl puneau sub egida religiei. Ion Lahovary îl avea în sângele său şi-l manifesta în toate ocaziunile vieţii lui publice şi private.

Când ţara românească lupta pentru independenţa sa, el se angaja voluntar în răsboi, deşi origina sa aristocratică ar fi putut să-l scape de tributul sângelui. Ion Lahovary a fost singurul contribuabil din ţara noastră, care a făcut apel contra impunerii sale, pentruca să arate că a fost impus prea puţin. L-am văzut în tren ca ministru, schimbând trei compartimente unul după altul, pentrucă intrase după el oameni care aveau copii şi pentru delicatul motiv că el lăsase acasă pe unul din copii săi cu o boală încă nedesluşită. L'am văzut preferind să pună la dispoziţia guvernului portofoliul său de ministru al domeniilor, de cât să înlocuiască pe un avocat, pe care-l ştia devotat Statului, şi al cărui loc era cerut cu violenţă de întregul său partid. In politica noastră urâtă, care a ajuns profesiunea celor fără profesiune, Ion Lahovary a putut să rămână senin şi olimpian ca un academician într'o academie. Pentrucă ştia că în politica noastră violentă, atunci când ai ajuns să cedezi de frică, eşti un om pierdut, Ion Lahovary n'a cedat niciodată de altă frică, decât de frica conştiinţei sale. El nu se temea de atacurile sălbatice ale samsarilor politici, pentrucă aplicând şi aci frumoasa vorbă a lui Tudor Vladimirescu, omul politic care vrea să lupte cu cei răi, trebue să îmbrace „cămaşa morţii" şi să nu se mai teamă nici de moarte. Ion Lahovary a fost cel mai sgârcit ministru pe care l-a avut ţara, pentrucă banul public este un ban strein şi omul politic care ia banul strein dela destinaţia sa legală, comite tot un furt.

Pentru sufletul bun al lui Ion Lahovary, respingerea unei rugăciuni era un dezastru moral, pentrucă din jetul

înalt de Ministru el putea să vadă toate suferinţele, mari şi mici, ale oamenilor şi să-şi dea bine seama, cât este de greu să-i ajuţi pe toţi acei care merită ajutorul tău.

Ion Lahovary avea puţini prieteni şi mulţi vrăjmaşi politici, pentrucă în ţara noastră fără opinie publică, pe când cei buni te admiră, dar nu te ajută, lupii politici apără cu sălbătecia foamei, numai pe cuceritorii şi numai pe risipitorii de favoruri politice. Ion Lahovary, care cunoştea deliciul fiecărui român pentru abuzul de putere, făcea să pârâe sub disciplina legalităţii, pe toţi şi pe oricine ar fi fost el, dela opincă până la Vlădică.

El dispreţuia toate atacurile roiului de bugetivori, pe care venirea sa îi răvăşise, pentrucă el avea atâta prestigiu de cinste şi de pricepere, încât putea să-şi permită luxul de a dispreţui o mie de calomnii pe fiecare zi, fără ca prestigiul său să fi fost în nimic atins. Deşi în politica noastră decăzută, atunci când ţi-ai făcut reputaţia de om cinstit, eşti un om pierdut, prestigiul său de cinste era atât de mare, încât toată armata răului, care-l ura mult şi sincer, a trebuit să-şi muşte buzele de mânie şi să se otrăvească singură cu însuşi veninul pe care ea îl fabrica pentru el. L'am văzut râzând în faţa celor care spumau împrejurul lui de ură şi i-am văzut liniştiţi numai cu ameninţarea destăinuirilor sale, pentrucă în ţara noastră de politiciani corupţi, poţi să linişteşti pe toţi cenzorii moralei publice, numai dacă le spui: ştiu tot! Dispreţuia pe laşi atât de mult încât el nu răspundea nici odată unui calomnitator anonim, pentrucă anonimatul este pentru calomnie, ceiace codrul este pentru brigandaj.

Vedem că Ion Lahovary avea virtuţi atât de mari, încât numai ele l'au împiedicat să joace tot rolul pe care-l îndreptăţeau aceste virtuţi, pentrucă în politică virtuţile sunt defecte şi defectele sunt virtuţi.

Despre el se putea spune, că avea virtuţi atât de multe şi atât de mari, încât dacă alături de atâtea virtuţi el ar fi avut şi câteva viţii, Ion Lahovary ar fi putut să ajungă cel mai mare om politic al ţării noastre. Lahovary n'avea virtuţi numai pentrucă era aristocrat, ci era aristocrat pentrucă avea virtuţi. Chiar în democraţia cea mai extremistă, Ion Lahovary ar fi rămas tot aristocrat şi tot respectat, pentrucă la el aristocraţia era şi în suflet, iar nu numai în sânge.

In numele Primăriei Capitalei, primesc cu recunoştinţă bustul fostului meu Ministru de Domenii şi declar că oraşul nostru se va mândri cu acest bust mic, mult mai mult, decât cu alte multe statui mari.

CONST. MILLE

In numele Uniunii avocaţilor din România şi în numele Ligii Drepturilor Omului, iau parte la durerea familiei, la durerea presei şi la durerea prietenilor, cari pierd astăzi pe Constantin Mille, avocat, gazetar şi vice-prezident al Ligii Drepturilor Omului. Pentru că, pe Constantin Mille îl găsim tocmai şi numai în acele îndeletniciri sociale periculoase, care duc lupta mare pentru triumful idealului omenesc.

In omenirea tuturor timpurilor se dă o luptă veche şi aprigă între „omul naturii" şi între „omul utopiei". Istoria omenirii este epopeea eternei utopii, în lupta ei pentru realizare. Omul naturii duce lupta veche şi dârje, ca să ţină omenirea legată de legile crude ale universului. Omul utopiei duce lupta lui tot atât de veche şi tot atât de dârje, pentruca să ducă omenirea după legile omului şi să întruchipeze pe acest pământ udat cu lacrimi şi cu sânge, utopia sa, de cât mai multă pace, de cât mai multă iubire şi de cât mai multă dreptate între oameni şi între popoare.

Omul naturii conspiră împreună cu întregul univers, pentru ca legea forţei să rămână neclintită, pentrucă în natura vieţuitoare legea universală este violenţa şi singura virtute mare, este virtutea de a fi tare. După legile firii, răul învinge binele, moartea învinge viaţa şi în tot universul este mai mult întuneric decât lumină, mai mult frig de-

cât căldură, mai multă moarte decât viaţă, mai multe crime decât virtuţi. Nu este nici o răspundere pentru faptele rele şi nici o răsplată pentru cele bune. Toate durerile, toate lacrimile şi tot sângele nevinovat, vărsat dela începutul lumii şi până astăzi, a rămas şi va rămâne de-apururi fără nici o urmare şi fără nici o răsbunare.

In religia naturii omul „ucide pentru a se hrăni, ucide pentru a se îmbrăca, ucide pentru a se înfrumuseţa, ucide pentru a se instrui, ucide pentru a petrece, ucide pentru a ucide". Iar în societăţile zise civilizate, dacă cel tare nu mai bea sângele cald de om, el fură munca celui mic şi slab şi munca lui furată este tot sânge de om, sânge distilat de legile aspre care-l ţin răstignit.

Omul utopiei vede în legile crude ale universului, „un scandal al providenţei" şi în societatea care le consfinţeşte o „barbarie a civilizaţiei". In sălbăticia naturii, el a visat pacea universală, pentru înfrăţirea popoarelor, a visat dreptatea, pentru împăcarea claselor şi după cum spune profetul, el ar vrea să strângă la un loc pe vulturii cei hrăpăreţi cu mieii cei blânzi, ar vrea să facă din omenire o turmă şi un păstor, sau o turmă fără păstor.

In drumul tristei caravane umane, către marea minune a vecinicei utopii, unul câte unul din martirii ei iluminaţi, se suie şi se coboară de pe „crucea utopiilor", cântând încă visul lui de soare, pe care el nu l-a văzut şi pe care el nu va putea să-l vadă niciodată. Cu sângele lor nobil, marii vizionari ai omenirii, au împins pe omul naturii dela utopie la ideal, dela ideal la aspiraţiune, dela aspiraţiune la realizare şi dela realizare la altă utopie. Calea victoriilor utopiei umane este însemnată cu crucile eroilor ei. Dacă omenirea legată contra visătorilor ei, n'ar fi secerat pe cei mai buni fii ai săi, pe toţi marii nebuni şi pe toţi marii crimi-

nali ai idealului, omul ar fi fost de mult un semi-zeu. Utopia a inobilat omenirea Celui dintâi mare geniu al omenirii, care în sălbăticia universală a naturii, a putut cel dintâi să viseze şi altceva decât sânge pentru hrană şi decât moarte pentru răsbunare, acelui mare părinte al utopiei liberatoare şi nobilatoare, lui trebue să-i ridicăm toate statuile pământului. Utopia a născut ştiinţa, ea a născut artele, utopia a înjugat natura roabă în locul omului rob şi înmulţind boabele grâului, ea din îndestulare a născut omenia.

Lupta dintre omul naturii şi omul utopiei este aspră şi crudă, pentrucă un judecător drept între ei nu există. Tot omul naturii trebue să judece pe omul utopiei şi tot omul utopiei trebue să judece pe omul naturii. Fiecare se judecă pe sine şi judecă pe alţii cu inima sa şi în întreaga fire, o măsură mai mincinoasă ca inima omului nu există. Oamenii s'au putut împăca în judecata lor asupra naturii moarte, pentrucă acolo ei au putut să găsească o măsură mai nemincinoasă decât inima şi decât simţurile lor schimbătoare.

Acolo ei au pus mercurul ca să măsoare căldura, au pus lemnul ca să măsoare întinderea, au pus balanţa ca să măsoare greutatea şi au găsit compasul ca să îndrepteze iluziile simţurilor noastre. Dar omenirea nu a găsit încă o măsură dreaptă şi nemincinoasă, cu care să măsoare dreptăţile şi adevărurile oamenilor, şi deaceia lupta între omul naturii şi între omul utopiei, va fi mare şi eternă şi vulturul crud al naturii, va sfâşia vecinic inima mereu nouă a eternului Prometeu.

Şi cu toate acestea, în echilibrul universal al binelui şi al răului, dacă în lume n'ar fi existat decât omul utopiei, omenirea ar fi fost distrusă de animalitatea mai tare decât

ea şi dacă n'ar fi existat decât omul naturii, omenirea nu s'ar fi ridicat din animalitatea ei.

In căile ascunse ale firii, răul este tot atât de trebuitor ca şi binele şi omul utopiei tot atât de necesar ca şi omul naturii, pentrucă numai lupta dintre ei, poate să hotărască dacă legile naturii sunt mai bune decât legile utopiei.

Nici ştiinţa, nici filosofia, nici credinţa, nu pot să ne dea adevărul adevărat, pentrucă în slăbiciunea învăţăturilor noastre, ştiinţa este cunoştinţa iluziunilor simţurilor, filozofia ştiinţa ipotezelor şi sistemelor şi religia ştiinţa credinţelor profeţilor, toate schimbătoare şi toate neputincioase.

Constantin Mille a fost un ostaş mare în marea expediţie umană, pentru cucerirea idealului şi a utopiei. Dus de logica sentimentelor sale idealiste, el intra în barou, unde putea să apere dreptul individului; ajungea gazetar, pentru ca să apere drepturile opiniei publice contra autorităţii abuzive; devenea socialist, pentruca să apere dreptul mulţimei obijduite; ajungea vice-prezident în Liga Drepturilor Omului, pentruca să apere drepturile omului, drepturile naţiunii şi drepturile omenirii. El a intrat în lupta mare a utopiei române, atunci când democraţia era întocmai ca una din acele vechi cetăţui medievale aruncate în inima barbariei, pentruca să apere drepturile idealului uman. Astăzi, luptătorii pentru ideal nu mai trebue să înfrunte toate pericolele pe care au trebuit să le înfrunte în România, cei dintâi misionari ai utopiei, atunci când Constantin Mille venea cu „dreptul omului", cu socialismul şi cu democraţia sa. In epoca lui C. Mille pericolele începutului utopiei române au fost mari, deoarece pentru omul naturii, orice idee nouă este o nouă crimă. Ca toţi luptătorii pentru ideal, Constantin Mille a fost arătat lumii ca vândut, ca nepatriot şi criminal, pentrucă întotdeauna, orice cucerire a marelui miraj, este o mare crimă

socială. Omenirea urăşte pe visători mai mult decât pe omorâtori, pentrucă ucigaşul răpune un om, pe când utopia poate dărâma o clasă sau o lume. Deaceia cei mai mari „criminali", care umplu istoria omenirii cu faima lor, au fost tocmai cei mai mari binefăcători ai ei.

Această exagerare a ideilor extreme este trebuitoare progresului. Intocmai după cum spartanii îmbătau pe sclavii lor, ca să exagereze viţiul şi cu oroarea de viţiu să vindece pe fii lor de viţii, natura aţâţă şi exagerează ideile extreme ale luptătorilor, pentruca din exagerarea lor, să scoată împăcarea lor trecătoare, din care ese calea de mijloc, care este calea progresului uman. După cum numai dacă e trasă de pe ambele maluri opuse, corabia poate să ajungă să meargă prin mijlocul proprice al râului, tot astfel, pentru progresul omenirii tuturor timpurilor, a fost tot atât de trebuitor şi umanitarismul ca şi şovinismul şi reacţiunea ca şi democraţia. Dacă din omenire ar pieri deodată toţi şoviniştii şi toţi internaţionaliştii, toţi reacţionarii şi toţi revoluţionarii, progresul omenirii s'ar opri în loc.

Constantin Mille a fost în România, unul din primii luptători curagioşi ai eternei utopii, care au inobilat inima şi sufletul unei ţări mici şi înapoiate, şi pe care au făcut-o demnă să ajungă România Mare. Fără generaţia lui Mille, de visători îndrăsneţi, naţiunea noastră n'ar fi putut făuri România Nouă şi fără România Nouă noi n'am fi putut înfăptui România Mare. Armata utopiei române a contribuit la victoria noastră naţională, tot atât de mult ca şi armata dela Mărăşeşti. Şi în ţara românească ca şi în restul lumii, progresul nostru naţional a fost triumful treptat al utopiei contra legilor aspre ale naturii şi în marea armată a utopiei române, Constantin Mille a fost un erou.

Fie-i ţărâna uşoară.

GH. BUZDUGAN ŞI TAKE IONESCU

In numele Uniunii avocaţilor din România, felicit comitetul pentru ridicarea bustului lui Gheorghe Buzdugan şi al lui Take Ionescu, cele două glorii ale familiei juriştilor. Este bine să arătăm mereu şi tuturor toate titlurile de nobleţe ale profesiunilor noastre, la care s'a închinat lumea tuturor timpurilor. Astăzi trăim în timpuri de criticism social, când raţiunea şi interesul discută şi dărâmă toate ideile sociale apriorice, cari au condus lumea. Trăim în timpuri de *ateism social şi religios*, când raţiunea invidiază şi macină pe toţi zeii sociali, în care lumea a crezut până astăzi, fără să discute şi fără să cerceteze rolul şi rostul lor. Credinţa în sanctitatea raselor, în sanctitatea profesiunilor, în sanctitatea familiilor, credinţa în sanctitatea idolilor, toate credinţele de sanctificare socială sunt grav ameninţate. Timpurile noastre au adus cascada idolilor.

La rândul ei, credinţa multiseculară în nobleţea profesiunilor noastre este zdruncinată. Juriştii sunt ameninţaţi să nu mai conducă lumea; ei mai sunt consilierii societăţii, dar nu mai sunt diriguitorii ei. Şi este păcat mare, pentrucă omenirea se resimte. Detronarea juriştilor este detronarea idealismului şi întronarea meschinismului social. Deaceia criza modernă este în mare parte o criză morală.

Ca să ferim lumea de decadenţă, trebue să încurajem profesiunile idealiste, cinstind gloriile lor. Cu cinstirea glo-

riei juriştilor, noi arătăm lumii valoarea profesiunilor noastre, întărim credinţa în nobleţea lor şi convingem lumea că tot juriştii trebue să conducă societatea.

Şi Gheorghe Buzdugan, a fost o glorie a magistraturii române. El era un magistrat născut să fie magistrat, pentrucă întocmai ca şi poetul mare, magistratul mare este născut, iar nu făcut. Nu oricine vine pe lume cu temperament de magistrat şi numai temperamentul face pe judecător. In orice proces care se judecă, dintre legea moartă a societăţii şi dintre spiritul viu al magistratului, partea care decide de rezultatul proceselor, este sufletul judecătorului, este temperamentul său. Parafrazând definiţia artei dată de Zola, putem spune că justiţia unui proces este legea societăţii şi faptele pricinei, văzute prin temperamentul magistratului. Şi ceiace formează temperamentul judecătorului nu este ştiinţa lui. Un temperament de magistrat poate fi un bun judecător şi fără multă ştiinţă, dar ştiinţa fără temperament nu poate face un bun magistrat. Vai de poporul la care dreptatea ar forma o ştiinţă. Ceiace constitue temperamentul judecătorului este înţelepciunea lui naturală, scoasă din amestecul de blândeţe, care ese din iubirea şi din respectul omului, scoasă din devotamentul adevărului, din care ese calmul în cercetarea lui, din modestia naturală, care ese din conştiinţa imperfecţiunilor noastre, dintr'un amestec de tact şi de prestigiu natural, care impune şi lumii şi impricinatului. Magistratul mare este un mare înţelept.

Şi Gheorghe Buzdugan a fost un adevărat magistrat înţelept. Discursurile lui de început de an, deciziile lui, bunătatea lui cu omul ajuns impricinat, stima lui faţă de barou, tactul lui în şedinţă, modestia lui naturală vor rămâne modele de înţelepciune judecătorească. Dacă modul de a fi al judecătorului, s'ar putea păstra şi s'ar putea reda, noi, tuturor magistraţilor viitorului le-am da ca model sufletul înţeleptului Buzdugan.

Şi Gheorghe Buzdugan a fost un înţelept şi în regenţă. Fericesc popoarele pe care le conduc numai acei mari conducători de popoare, cari au credinţa idealistă a juristului, disciplina sufletească a magistratului, legalismul şi apărarea ocrotitoare a baroului. Dacă în fosta noastră regenţă, am găsit calităţi în conducerea ţării, din aceste calităţi înţelepciunea era a lui Buzdugan, pentrucă înţeleptul în magistratură a fost un înţelept şi în guvernarea ţării.

O a doua glorie a familiei noastre a fost Take Ionescu.

Take Ionescu era născut avocat, pentrucă el avea oratoria convingătoare, avea mila ocrotitoare, avea elanul justiţiei, avea ura abuzului şi înfruntarea răilor din care eşa elanul şi nevoia de a apăra. Şi afară de acestea, el avea civilizaţia, toleranţa, idealismul şi încrederea în progresul dreptăţii. Dacă în violenţa societăţii noastre începătoare, juriştii au fost civilizatorii societăţii prin palatul de justiţie, Take Ionescu a fost avocatul mare, care a dus moravurile civilizate ale barei şi în afară de palatul justiţiei. In politică, avocatul Take Ionescu a fost oglinda cea mai măritoare a calităţilor baroului şi cu ele Take Ionescu a civilizat politica ţării. Idealist, optimist, tolerant, naţionalist, umanitar şi legalitar, Take Ionescu a fost omul din vârful piramidei societăţii române, care a văzut singur şi înainte de toţi, soarele dreptăţii popoarelor, care a simţit înaintea noastră căldura naţionalismului universal, care a crezut în dreptatea imanentă, care a visat societatea popoarelor, care a cântat lumea viitoare mult mai fericită decât noi. El a vorbit de justiţia umană ca un adevărat poet al dreptăţii. Deaceia, dacă Gh. Buzdugan a fost înţeleptul profesiunii juriştilor, Take Ionescu a fost poetul ei.

Şi cât de mare a fost acest mare poet al justiţiei umane, se vede după locul lui mare rămas până astăzi tot gol, căci până as-

tăzi nimeni n'a luat locul lui Take Ionescu în barou, nimeni în politică, nimeni în oratorie, nimeni în ziaristică, nimeni în popularitate. Inlocuitorul lui Take Ionescu încă nu s'a născut. Să arătăm mereu şi să cântăm tuturor, geniul lui Take Ionescu, pentrucă geniul lui Take Ionescu, e geniul baroului şi mândria profesiunei noastre.

Take Ionescu a simţit că spiritul lui, este opera baroului şi deaceia el a iubit baroul mai mult ca toate îndeletnicirile prin care trecea temporar şi prin care trecea cu acelaş spirit de legătură cu avocatura şi de repede reîntoarcere în barou. Numai cei cari s'au simţit opera baroului şi au fost obligaţi să-l părăsească din când în când, au putut să-şi dea seama, cât îl iubesc de mult. Numai cei cari au părăsit baroul temporar au simţit că cu cât îl părăsesc mai des, cu atât îl iubesc mai mult şi mai adânc pentrucă atunci poţi să compari mai bine viaţa inferioară a societăţii cu viaţa superioară a baroului. Deaceia nostalgia baroului este tot atât de mare şi de duioasă ca şi nostalgia patriei. Cu viaţa lui superioară, cu luptele lui cavalereşti şi cu legăturile lui frăţeşti, viaţa din sânul baroului are ceva din viaţa de lângă sânul mamei, care te încălzeşte şi te urmăreşte întotdeauna şi pretutindeni. Şi Take Ionescu a avut totdeauna nostalgia baroului.

Cea mai mare urare pe care o putem face pentru prosperitatea profesiunii juriştilor, este ca magistratura să aibă cât mai mulţi judecători ca Buzdugan şi baroul cât mai mulţi avocaţi ca Take Ionescu. Profesiunile ca şi popoarele, se ridică până acolo, până unde le ridică geniile pe care le-au produs. Şi geniul lui Buzdugan şi geniul lui Take Ionescu au ridicat profesiunile noastre până la înălţimea lor olimpiană. Profesiunile juriştilor le arată astăzi recunoştinţa lor şi recunoştinţa lor va fi eternă ca şi justiţia şi eternă ca servitoarele ei magistratura şi avocatura.

MATEI BALŞ

Sufletul nostru aiurit de moartea lui Matei Balş, ar vrea să nu scoată la mormântul distinsului magistrat, decât strigătul marilor dureri şi marilor admiraţiuni: ce om! ce magistrat! ce înţelept! Matei Balş concentrase atât de mult în el, toată dragostea şi toată admiraţiunea noastră pentru magistratură, încât s'ar părea că cu Balş, noi nu pierdem numai un magistrat, ci pierdem o întreagă magistratură. Moartea iubitului nostru consilier, a produs în noi aceleaşi mari pustiiri sufleteşti, pe care le-ar produce un trăznet căzut între oameni într'o zi senină, pentrucă dacă mor oameni mulţi pe fiecare clipă, sunt morţi de oameni superiori, care îţi umplu sufletul de revoltă, de îndoială şi de nedumerire.

Luptăm şi sângerăm o viaţă întreagă, pentruca să întindem puterea noastră asupra lumii şi numai o clipă de boală dărâmă în ţărână, toată strălucirea puterii noâstre. Lucrăm pentru splendoarea numelui nostru în faţa generaţiilor viitoare şi chiar generaţia noastră prezentă, îl îngroapă în uitarea eternă, de care nu scapă nici marile genii ale omenirii. Ne străduim ca să săpăm în piatră şi în bronz faptele noastre mari şi vremea nemiloasă amestecă praful bronzului nostru, cu pulberea de pe încălţămintea urmaşilor noştri, care poate fi ţărâna lui Cezar sau cenuşa lui Alexandru cel Mare. Sfinţim şi ne închinăm astăzi legilor noastre cârmui-

toare, pe care o revoluţie le poate arunca în muzeul legilor criminale. Ne închinăm înaintea mormintelor strămbunilor noştri şi îngenunchem în rugăciune în templele noastre de azi, şi chiar pe locul lor sfinţit de noi acum, putem vedea mâine locaşuri de petrecere sau de urgie. Sfinţim prin lege şi prin morală, cuvântul muribundului spus cu limbă de moarte şi a doua zi după moartea lui, ne batem joc de ultima lui dorinţă, care a putut fi rostul vieţii lui întregi. Regii mari şi buni pe care-i venerăm astăzi, pot fi trecuţi mâine în rândul marilor bandiţi ai omenirii. Eroii patriei de astăzi pot ajunge râsul patriei de mâine. Justiţia poate fi numită uzurpare, pudoarea o prejudecată şi onoarea o himeră. Paricidul, trădarea, viţiul, care sunt aci crime, pot fi în altă parte virtuţi. Nimic nu rezistă schimbării. Pe ce să rezemăm noi sufletul nostru, speriat de atâta nimicnicie, într'o lume în care răul poate să învingă viaţa, în care este mai mult întuneric decât lumină, mai mult frig decât căldură, mai multă moarte decât viaţă, mai multe crime decât virtuţi. In toată natura nu există nici o răspundere a faptelor rele şi nici o recompensă a faptelor bune. Toate durerile, toate lacrimile şi tot sângele nevinovat, vărsat dela începutul lumii şi până astăzi, a rămas şi va rămâne de-apururea fără nici o urmare şi fără nici o răzbunare.

Istoria lumii şi tragedia universului întreg ne arată că legea eternă a lumilor şi a omului este eternul nihilism moral. Dacă oamenii şi-ar fi dat seama de toată nimicnicia marilor idei şi marilor idealuri care-i încălzesc şi de toată inutilitatea trudei unei vieţi întregi, în care se chinuesc, ei nu s'ar mai fi întors înapoi dela groapa celui dintâi mort, pe care l-au condus la locaşul lui de veci.

In nedumerirea generală asupra scopului vieţii noastre pe pământ, uni oameni trăesc numai pentru desfătarea şi

răsfățarea vieții; alții trăiesc numai pentrucă le este frică să moară; iar alții trăiesc numai din curiozitate. Omenirea trebue să fie fericită, că în acest nihilism moral universal al oamenilor și al lumilor, ea mai găsește totuș din acei oameni rari, care trăesc viața lor numai pentru frumusețea ei morală, care încălzea toată mintea sa superioară și toată inima sa mare.

Sufletul lui Matei Balș era un suflet de magistrat superior, născut să trăiască numai în lumea ideilor mari și în idealul unei lumi, de absolută dreptate între oameni.

El era atât de mult magistratul conștient și trudit de rolul său de moralizator al lumii, încât orice gest și orice cuvânt al său, purta pecetea seriozității și răspunderii sale în fața societății.

Judecata lui nu era o judecată întâmplătoare, pentrucă Matei Balș era magistratul cult, cu filosofia lui socială definită și clară, pe care puteai s'o urmărești în toate judecățile sale, ca pe un fir alb conducător, totdeauna acelaș în toate împrejurările și față cu toți oamenii.

Pătruns de rolul său de judecător, Matei Balș atât de mult vedea pe om numai prin prizma legilor, încât din chiar ruda sa și din chiar prietenul său, nu rămânea în fața legii decât împricinatul. Matei Balș ar fi putut să dea o judecată dreaptă, chiar față de fratele său și chiar față de sine însuși.

In violența generală, dintre clase și dintre rase, Matei Balș văzuse bine marele rol al magistratului modern, care trebue că înfrângă violența revoluționară prin majestatea și prin obiectivitatea judiciară. El credea că nici un spectacol nu poate fi mai înălțător în anarhia socială de azi, decât o magistratură ridicată deasupra claselor, care prin prestigiul ei să îmbie chiar pe un răsvrătit în contra societății, să ardă

revoluţia pe care a adorat-o şi să adore justiţia, pe care a înfruntat-o.

Matei Balş vedea că toate boalele sunt efectele nedreptăţii, care nu se pot vindeca decât printr'o mai mare dreptate, pentrucă el văzuse că mai cu seamă astăzi, dreptul trebue să devină singurul suveran al lumii.

In toate judecăţile sale, el lăsa loc şi pentru mila judecătorului, pentrucă dacă dreptul este mai util decât dreptatea, mila este mai nobilă şi decât dreptul şi decât justiţia. Balş da sentinţa sa fără nici o răutate, pentrucă judecătorul superior nu pierde din vedere, că şi judecata şi dreptatea oamenilor, ca şi tot în lume, este o dreptate şi o judecată numai aproximativă.

Matei Balş era modest cu toată lumea; pentrucă ştia că meritul său îl impune tuturor; era blând cu toţi, pentrucă ştia că prestigiul său îi dă destulă autoritate; era natural în toate, pentrucă atunci când păstrezi neştirbită autoritatea legilor, atunci când ai gravitatea legii, nu mai este nevoie şi de gravitatea judecătorului.

El era atât de mult pătruns de morala juridică pe care o aplica, încât nu cred ca Balş să fi jignit vreodată pe împricinatul cel mai vinovat, venit în faţa sa. Matei Balş trăia atât de mult morala legală profesională, încât, faţă de orice rasă, faţă de orice clasă şi faţă de orice credinţă, el n'ar fi admis decât violenţa legii şi decât dictatura legalităţii. Pentru Matei Balş, legea era atât de mult icoana lui profesională, încât el ar fi absolvit pe ucigaşul cel mai monstruos, dacă n'ar fi existat o lege care să condamne o asemenea crimă, pentrucă un judecător nu poate completa pe un leguitor şi un magistrat care ese din lege devine un infractor. Prestigiul său era atât de mare, încât împricinatul judecat de el, era mândru că a câştigat procesul cu Balş

şi era consolat că l'a pierdut cu el. In toată cariera sa de magistrat, singura şi cea dintâi întristare pe care Balş a pricinuit-o părţilor şi avocaţilor, a fost întristarea pricinuită de moartea sa.

Dându-şi seama că un Stat civilizat, nu poate realiza pacea socială decât prin echilibrul dintre drepturile omului şi drepturile Statului, în ţara noastră de cetăţeni şi autorităţi abzive, Matei Balş, ajunsese apărătorul individului legalitar în contra Statului abuziv şi scutul Statului legalitar, în contra individului revoluţionar. Sfinţitor al tuturor drepturilor constituţionale, Matei Balş poate fi considerat adevăratul autor al Constituţiei române, pentrucă autor al constituţiei unui Stat, nu este legiuitorul făţarnic, care votează o constituţie pentru a o călca, ci magistratul social care, dintr'o ficţiune neputincioasă, creiază un instrument puternic, de disciplina Statului şi cetăţeanului; care, din nimicul unei ficţiuni legale, creiază o lume reală de moralitate politică şi socială. Matei Balş poate fi numit magistratul apărător al libertăţilor publice din România şi această aureolă, este cel mai mare titlu la care poate aspira un magistrat român, într'o ţară în care legile sunt abrogate înainte de a fi votate. Matei Balş luase în serios înaltul rol al magistratului de educator al României Mari, pentrucă el îşi da seama, că de ilegalitatea unei ţări, este răspunzătoare în primul rând, magistratura ei.

Când judeca Matei Balş chestiuni de drept public, pentru prima oară în ţara noastră, apărea cu aceiaşi smerenie în faţa magistratului şi individul greşitor ca şi puterile abuzive ale ţării, pentru că ele trebuiau să recunoască puterea magistraturii necruţătoare, singura putere controlatoare a orcărei autorităţi, oricât de mici şi oricât de mari. Matei Balş a avut marele merit că, cu tot spiritul său

revoluţionar prin legalitate, să ajungă să fie respectat şi de indivizii şi de autorităţile abuzive, pentrucă el impunea disciplina sa legalitară, fără emfază şi fără demagogie, şi atât de natural, încât el da impresia, că la legalizarea ţării lucrează însăşi legea, iar nu magistratul.

Matei Balş va rămâne în ţara noastră tipul magistratului judecător şi idealul magistratului cetăţean.

MIHAIL ANTONESCU

Moartea oricărui om înduioşează pe toţi oamenii, dar moartea nu poate să stoarcă o lacrimă la moartea oricărui om, deoarece sunt oameni pentru cari o lacrimă este o impietate. In faţa unei voinţe de fier, în faţa unui caracter de granit, în faţa unei raţiuni reci şi necruţătoare, admiraţia opreşte lacrima, pentrucă admiraţia vine din spirit şi lacrima din inimă şi în faţa admiraţiei, inima se pleacă.

Şi Mihail Antonescu era o voinţă, un om de ordine, care punea ordinea şi în sufletul său, şi deaceia el era un caracter; el punea ordinea şi între oameni şi deaceia era un organizator.

Şi organizatorul oamenilor este mântuitorul omenirii, pentru că în haosul intereselor, idealurilor şi patimelor omeneşti, fără un organizator providenţial, omenirea ar fi perit în anarhie. In naufragiul grozav din mijlocul nopţii oarbe şi în mijlocul oceanului furios, călătorul deşteptat, aiurit şi fără ţel, luptă cu unghiile şi cu dinţii în valurile roşite de sânge, pentruca să scape el, înecând pe alţii. Toţi naufragiaţii ar pieri până la unul, dacă în mijlocul tragediei haotice, n'ar apare omul providenţial, cu gestul divin, care să pună ordine în haos şi să îmblânzească inimele sălbatice. El convinge pe naufragiaţi să scape cel puţin o parte, decât să se omoare toţi, îi suie în corăbiile lor de salvare, şi trimite

revoluţionar prin legalitate, să ajungă să fie respectat şi de indivizii şi de autorităţile abuzive, pentrucă el impunea disciplina sa legalitară, fără emfază şi fără demagogie, şi atât de natural, încât el da impresia, că la legalizarea ţării lucrează însăşi legea, iar nu magistratul.

Matei Balş va rămâne în ţara noastră tipul magistratului judecător şi idealul magistratului cetăţean.

MIHAIL ANTONESCU

Moartea oricărui om înduioşează pe toţi oamenii, dar moartea nu poate să stoarcă o lacrimă la moartea oricărui om, deoarece sunt oameni pentru cari o lacrimă este o impietate. In faţa unei voinţe de fier, în faţa unui caracter de granit, în faţa unei raţiuni reci şi necruţătoare, admiraţia opreşte lacrima, pentrucă admiraţia vine din spirit şi lacrima din inimă şi în faţa admiraţiei, inima se pleacă.

Şi Mihail Antonescu era o voinţă, un om de ordine, care punea ordinea şi în sufletul său, şi deaceia el era un caracter; el punea ordinea şi între oameni şi deaceia era un organizator.

Şi organizatorul oamenilor este mântuitorul omenirii, pentru că în haosul intereselor, idealurilor şi patimelor omeneşti, fără un organizator providenţial, omenirea ar fi perit în anarhie. In naufragiul grozav din mijlocul nopţii oarbe şi în mijlocul oceanului furios, călătorul deşteptat, aiurit şi fără ţel, luptă cu unghiile şi cu dinţii în valurile roşite de sânge, pentruca să scape el, înecând pe alţii. Toţi naufragiaţii ar pieri până la unul, dacă în mijlocul tragediei haotice, n'ar apare omul providenţial, cu gestul divin, care să pună ordine în haos şi să îmblânzească inimele sălbatice. El convinge pe naufragiaţi să scape cel puţin o parte, decât să se omoare toţi, îi suie în corăbiile lor de salvare, şi trimite

fiecare corabie să caute limanul, neştiut de nimeni şi ascuns tuturor.

Tot astfel, în naufragiul tragic al omenirii, noi nu cunoaştem nici începutul, nu cunoaştem nici sfârşitul, nici scopul universului şi nici al omului. Omenirea împătimată şi sălbăticită, a udat pământul cu sângele crimelor sale şi cu lacrimile durerilor sale şi a zguduit văzduhul cu atâtea vaete, pentru idealuri vecinic schimbătoare. Fără un organizator al oamenilor, în fiecare moment, omenirea noastră ar fi perit de crima ei cea mai mare şi cea din urmă, comisă de ea contra ei însăşi. Deaceia organizatorii omenirii au fost mai folositori omului, decât toate geniile ei.

Şi tot astfel este şi în natură. Ideile şi idealurile noastre, sunt idealurile Omului, iar nu ale Naturii, pentrucă în morala Naturii, omul este un eretic. In Natură nu este nici început şi nu este nici sfârşit, nici bine, nici rău şi în veşnica lui mişcare, universul n'are nici un scop. Forţele distrugătoare, tot atât de inocente ca şi forţele creatoare, schimbă mereu formele lumilor într'o mişcare fără scop şi fără ideal. Singurul scop al naturii este ordinea pusă în eterna ei mişcare fără scop şi fără ideal şi marea lege a naturii este ordinea veşnic schimbătoare, în schimbarea veşnic ordonată, pentrucă în natură nu există ilegalitate. In morala naturii o ilegalitate ar distruge universul.

Tot astfel, în haosul ideilor, sentimentelor şi idealurilor omeneşti, dreptul este ordinea, dreptul este ordinea veşnic schimbătoare, în schimbarea veşnic ordonată. Legea, în societate, ca şi ordinea în natură, este economie de durere, de sânge şi de lacrimi omeneşti. Ordinea legală scapă omenirea de durerile pricinuite de om şi-i dă timpul să lupte pentru a micşora durerile şi lacrimile pricinuite de natură. Omenirea vrea să lase câmp liber tuturor ideilor şi tuturor

idealurilor de fericire omenească şi nu cere dela ele decât ordinea în luptă, decât legalitate. Deaceia omenirea vrea mai bine ordine fără transformare socială, decât transformare fără ordine.

Şi Antonescu părea un mustruluitor al dezordinii, părea născut pentru a pune ordine între oameni. Şi pentrucă în haosul ideilor, intereselor şi idealurilor omeneşti, dreptul este ordinea impusă de lege, Antonescu părea născut pentru profesiunea omului de drept, părea născut luptător pentru domnia legilor. Ordinea legală şi ordinea constituţională, pe pe care el o apăra cu atâta îndârjire, ieşea din sufletul său, iar nu din profesiunea sa. In Antonescu vedeai chiar legea civilă şi morală şi deaceia el părea liniştit ca raţiunea, hotărât ca autoritatea, rece ca o lege morală şi neînduplecat ca o lege naturală. Mihail Antonescu a fost un stâlp al justiţiei române.

Dacă justiţia română datoreşte lui Mihail Antonescu mult, Baroul român îi datoreşte totul. Până la decanatul lui Antonescu, în Baroul român găseai avocaţi mari într'un barou mic, pentrucă Baroul român era un barou fără organizare şi fără prestigiu. Decanul Antonescu a dat Baroului nostru spiritul său de ordine şi de organizare şi noi toţi putem să declarăm cu lealitate, că Mihail Antonescu este părintele Baroului român.

Şi decanul Mihail Antonescu, era un adevărat decan al Corpului de avocaţi, admirat pentru talentul său şi respectat pentru caracterul său, deoarece un decan fără talent este un corupător. Ca avocat, dar mai cu seamă ca decan, Antonescu îşi alegea procesele sale, pentruca să nu pară că demnitatea decanatului său, era o prinzătoare de clienţi sau un privilegiu pentru sofisme. Mihail Antonescu a dat splendoarea baroului nostru, atât prin morala sa

publică şi profesională, cât şi prin morala sa privată. Atunci când are ambiţiunea să reprezinte un corp de elită, decanul trebue să reprezinte elita lui morală întreagă şi fără pată, pentrucă soarele poate să aibă pete, dar morala nu. Decanul Antonescu era un educator moral şi profesional al baroului, pentrucă în el vedeai chiar legea civilă şi morală, liniştită dar hotărâtă, rece dar impresionantă şi admirată şi deaceia exemplară, pentrucă numai un decan admirat dar şi respectat, poate fi un decan imitat şi urmat. Cu caracterul său tăiat în granit şi cu concepţia sa de morală înaltă şi tăioasă, pe Mihail Antonescu puteai să nu-l iubeşti, dar nu puteai să nu-l admiri, pentrucă sufletele mari se impun chiar oamenilor mici, care în faţa giganţilor văd şi mai bine toată nimicnicia lor. Dacă omul sfinţeşte locul şi dacă nu hermina face pe magistrat, prin întrunirea tuturor virtuţilor magistraturii şi avocaturii în acelaş suflet, Mihail Antonescu a fost un avocat în magistratură şi un magistrat în barou. Morala sa pură şi puritană, a lăsat baroului marea mândrie ca să poată spune astăzi şi magistraţilor şi avocaţilor: să fiţi toţi în profesiunea voastră, aşa cum a fost Antonescu în barou. Decanul Antonescu reuşise să ajungă la cea mai mare încredere a magistratului, pentrucă cinstea lui intelectuală îl făcea să nu susţină în drept decât părerile serioase, deoarece el îşi dădea seama că un sofism juridic este o nedreptate logică, după cum o nedreptate morală este o eroare morală. El ajunsese la cea mai mare încredere a clientului său, pentrucă clientul ştia, că averea şi onoarea sa încredinţate şi primite să fie apărate de Antonescu, au fost recunoscute cu obiectivitatea magistratului Antonescu, vor fi croite de conştiinţa omului Antonescu şi vor fi apărate de ştiinţa avocatului Antonescu, cu morala sa profesională, cu prestigiul său înaitea magistratului, cu

obiectivitatea sa înaintea conştiinţei sale. Prin chiar refuzul său, Antonescu condamna un proces refuzat şi prin chiar primirea ei asigura o cauză primită. Pus între pasiunea oarbă a clientului şi între nevoia de dreptate a societăţii, Mihail Antonescu nu sacrifica nici dreptatea individului pe altarul societăţii, nici dreptatea societăţii pe altarul individului, ci le ducea pe amândouă pe altarul legii. El a cerut dreptatea şi civilizaţia faţă de toţi şi faţă de oricine şi nu s'a temut de protestările fariseilor şi filistenilor, pentrucă el ştia că în ţări de dezordine morală şi politică, ordinea este considerată bolşevism, legalitatea revoluţie şi umanitatea cruzime. El a înfruntat rezerva ignoranţilor faţă de barou, care cred că baroul ar face o greşală că apără toate adevărurile şi toate dreptăţile. Aceşti ignoranţi în ale filosofiei, nu pot să vadă că orice om având adevărul său şi dreptatea sa personală, acuzaţia adusă avocaţilor este o acuzaţie adusă slăbiciunii omului, pentrucă avocaţii apără dreptatea şi adevărul relativ, numai pentrucă omul nu poate găsi adevărul şi dreptatea absolută. El a rămas totdeauna rece şi faţă de recunoştinţa dreptăţii triumfătoare şi faţă de clevetirea nedreptăţii răpuse, pentrucă el, căutând să-şi facă datoria de apărător al legii, nu s'a temut nici de pericolul ameniţător şi n'a căutat nici gloria conpensatoare. El a fost totdeauna gelos de independenţa Baroului, pentrucă în apărarea unui împricinat, dacă avocatul n'ar avea libertatea de a înfrunta pentru dreptate, toate forţele divine şi umane, avocatul ar fi un sclav care apără libertatea sau un nedemn care apară demnitatea. Prin cunoştiinţele sale juridice profunde şi temeinice, Antonescu putea să spună că, în drept, el învaţă pe toată lume şi că nu poate să înveţe nimic de la nimeni.

Mihail Antonescu apăra procesul său cu o adâncă convingere şi deaceia el nu părea ca un retor, poleitor de

fraze, sau ca o statue frumoasă care n'are suflet. Antonescu a fost admirat şi respectat şi de prieteni şi de adversari, pentrucă el unea talentul său de avocat cu sufletul său de om, deoarece lumea vede că în mâna unui om rău, talentul este tot atât de periculos ca şi stiletul.

Cu dragostea lui de ordine, care ieşea din tabloul general al dezordinei, fostul nostru decan ajunsese să confunde stabilitatea cu imobilitatea, pentrucă el credea că prea marea mobilitate este mai periculoasă decât prea marea imobilitate.

Marele luptător al dreptului, care şi-a petrecut o viaţă apărând dreptatea, trebuia să aibă şi moartea frumoasă, de a cădea în luptă pentru drept, pentrucă Antonescu, ca un erou în eterna şi marea luptă pentru dreptate, şi-a dat ultima sa suflare, odată cu ultima sa luptă.

VLADIMIR ATANASOVICI

Adânc mişcat de moartea lui Vladimir Atanasovici, vin în numele Uniunii avocaţilor din România, să iau parte cu toată inima la durerea familiei sale, care pierde astăzi pe un soţ şi pe un părinte bun; să iau parte la durerea partidului său, care pierde pe un om politic de frunte; să iau parte la durerea baroului de Ilfov, care pierde pe un confrate distins.

Şi durerea noastră a tuturor, este cu atât mai mare, cu cât Vladimir Atanasovici, a fost un om superior, a cărui moarte prematură, ridică în faţa mormântului său deschis vecinica nedumerire a omului asupra misterului morţii. Pentrucă în faţa morţii unui om, noi ne vom pune totdeauna întrebarea: dacă omul trebuia să treacă din această viaţă în eterna nefiinţă, de ce a mai trebuit să iasă din vecinica lui nefiinţă. Moartea face neînţeleasă naşterea şi naşterea face neînţeleasă moartea. Intre legile naturii şi între legile omului o împăcare nu se poate.

Şi cu toată tragica antinomie dintre om şi dintre natură, bietul om a căutat să întindă frumuseţea visurilor sale, peste spectacolul crud al naturii nepăsătoare. Apărut pe pământ după toate tragediile universului şi ale pământului, care mai puseseră ordine în haosul primitiv al începuturilor, acolo unde nu era decât un armistiţiu trecător, omul a crezut că

vede o armonie universală. Şi el ne vorbeşte mereu de himerica lui armonie universală, chiar atunci când, din timp în timp, sărmanul furnicar omenesc, este răvăşit de noui şi mari cataclisme, pricinuite sau de omul încă rău umanizat, sau de universul încă rău echilibrat, sau de pământul încă rău aşezat.

Marele filozof Pascal ţine să ne consoleze că omul este superior universului, chiar atunci când îl priveşte sub infinitul său, pentrucă, pe când universul este inconştient de crima sa, victima lui moare conştientă de moartea ei. Omul se vede atât de nenorocit în natură, încât el ajunge să se consoleze tocmai cu conştiinţa nenorocirilor sale şi tocmai cu conştiinţa slăbiciunii sale. Tot astfel, sărmanul om se consolează cu „dreptatea imanentă" şi „universală", pe care el o vede tocmai în mijlocul unui măcel universal, pentru că în lume, cele mai multe fiinţe şi cei mai mulţi oameni, nu mor ci sunt omorâţi. El ne vorbeşte de o raţiune eternă şi universală, într'o lume de contradicţii şi de eterne conflicte.

Cereţi omului semeţ de geniul său, sau de puterea sa, sau de avuţiile sale, să ne arate cam cum ar figura el şi cam în ce parte pe harta universului infinit, ar figura el toate marile sale proprietăţi şi mai cu seamă toată marea sa personalitate? Sau să ne arate ce reprezintă clipa vieţii sale, în eternitatea timpului şi ce reprezintă imensitatea pământului, în infinitul spaţiului. Şi când atâtea lumi dispar încă sub ochii noştri, cum mai poate vorbi omul de eterna sa împărăţie asupra pământului? In vecinica prefacere a aştrilor şi a lumilor, s'ar putea ca din toată lumea noastră solară, să nu mai rămână odată decât un mic punct pe harta universului, însemnat de vre-un învăţat din alte lumi, ca să arate locul din spaţiul cerurilor, unde a existat odată pământul nostru, după cum pe urma călătorului mort pe

mare, nu mai rămâne decât o mică însemnare pe cartea de bord a vaporului, care arată gradul de latitudine şi longitudine, în care cadavrul lui aruncat în mare, a fost înghiţit de valuri.

Până astăzi, omul n'a putut să înţeleagă, că toate visurile sale de armonie universală şi de dreptate imanentă, nu sunt decât aiurările sărmanului efemer şi că toate protestările lui disperate, nu pot să schimbe nimic din legile universului condus de altă raţiune decât raţiunea omului şi de alte legi decât legile inimii omeneşti.

Noi nu putem să judecăm pe oameni după criterii absolute. Dar după criteriile moralei omeneşti, Vladimir Atanasovici a fost un om superior, mai cu seamă prin caracterul său. Fiecare om vine pe lume, cu o trăsătură sufletească deosebită, care formează premiza lui sufletească subconştientă, din care va eşi toată logica personalităţii sale. Trăsătura personalităţii lui Vladimir Atanasovici, a fost marea civilizaţie a inimii sale. Civilizaţia sa îl deosebia mult şi adânc de moravurile violente ale lumii noastre, pentrucă dacă în istoria omenirii găsim foarte multe genii ale minţii şi ale voinţii, găsim foarte puţine genii ale inimii omeneşti.

Cu civilizaţia sa elegantă, Vladimir Atanasovici a putut să rămână un arbitru al cumpătării neturburate, atât în vorbă, cât şi în gesturi şi în purtări. El a fost un arbitru al cumpătării, chiar în luptele noastre politice violente, pentrucă atunci când ai cunoscut bine lumea şi clasele ei, ajungi să te convingi că democraţia muncitoristă este fiica invidiei, că democraţia burgheză este fiica cupidităţii şi că politica aristocraţiei este mama geloziei şi a cruzimii de clasă. De multe ori, floarea morală a idealismului este o floare de retorică. Vladimir Atanasovici a fost un arbitru

al cumpătării şi în luptele noastre de barou şi în luptele noastre de bară, pentru că violenţa în justiţie, este totdeauna un certificat de paupertate morală şi intelectuală, de care Atanasovici nu avea nevoe.

El a fost arbitrul cumpătării şi în lupta contra celor răi, pentrucă dacă este primit de toată lumea, că cu cei buni trebue să te porţi bine, este de asemenea adevărat că pe când oamenii prea buni, cu cei răi se poartă tot cu bunătate, oamenii inferiori, cu cei răi se poartă tot cu răutate. Numai oamenii superiori, cu cei răi nu se poartă nici cu bunătate, nici cu răutate, ci cu dreptate, pentrucă legea şi legalitatea este făcută tocmai pentru cei răi.

Din acelaş spirit de cumpătare civilizată, ori de câte ori a fost vorba de lupte în corpul nostru, Vladimir Atanasovici n'a amestecat niciodată politica de partid cu politica de barou. Caracterul său ales, a ajutat mult corpul nostru să facă din barou un *Panteon politic*, în care noi toţi recunoaştem cu cavalerism meritele tuturor partidelor, pe care le judecăm numai după devotamentul lor către ţară şi după atitudinea lor faţă de barou.

Spirit obiectiv şi drept, Vladimir Atanasovici avea curajul în ţara noastră violentă, să recunoască chiar meritele unui adversar, pentrucă cumpătarea sa, îl deosebia de toată masa de suflete mici, care nu se pot ridica pe ei, decât numai micşorând pe alţii.

Vladimir Atanasovici, a fost un caracter tare, caracter de muncă şi de luptă, care a rămas neatins de boala şobolanismului moral în care fiecare cetăţean caută numai căile dosnice şi tenebroase, pentru ca să poată să se cuibărească într'un colţ cald şi sigur, unde să ducă o viaţă fără grije şi fără muncă. Jurist născut, iar nu făcut, Vladimir Atanasovici a rămas totdeauna un spirit legalitar, care l-a fă-

cut vrăjmaş hotărât al tuturor privilegiilor democratice, care sunt eşite din deliciul ilegalităţii şi din plăcerea diabolică de a te simţi deasupra legilor. In timpurile noastre de caractere slabe, când fiecare cetăţean aspiră să fie omul cuiva, Vladimir Atanasovici a reuşit să fie omul nimănui, pentrucă numai omul cu hotărâtă personalitate, poate să rămână numai omul său însăşi.

El era un caracter sincer din lealitate şi leal din cavalerism şi deaceia sinceritatea sa, se deosebea de brutalitatea oamenilor lipsiţi de civilizaţie, care confundă sinceritatea cu cinismul.

In timpurile noastre de alhimie politică, în care pui sgură socială şi scoţi aur politic, Vladimir Atanasovici şi-a cucerit locul său de frunte numai prin muncă şi numai prin merit.

Pentru cucerirea demnităţilor pe care le-a ocupat, el a trebuit să lupte din greu, ca să învingă toată falanga de „băeţi buni" şi de „oameni cu minte", cari au nenorocit ţara cu incapacitatea lor şi care judecă competinţa altora cu incompetinţa lor.

Vladimir Atanasovici a fost acelaş şi în viaţa baroului nostru, pe care l-a ridicat cu prestigiul său de om superior şi de avocat cinstit. El îşi apăra procesul numai cu mijloace juridice şi morale, pentrucă biroul avocatului este un azil pentru inocenţi, iar nu un refugiu pentru piraţi. El se uita mai mult la felul pricinei, decât la felul împricinatului, pentrucă avocatul trebue să caute să-şi apere cauza sa, după calităţile pricinei, iar nu după calităţile împricinatului. El nu avea vanitatea să apere numai pe cei mari în contra celor mici şi nici demagogia să susţină numai pe cei mici în contra celor mari, pentrucă în justiţie este împricinat mare, acel care are dreptate mare şi împricinat mic, cel

care are dreptate mică. Onorariul primit dela împricinat, pe Atanasovici nu-l făcea sclavul clientului său, pentrucă un avocat demn, cu onorariul primit, se consideră numai plătit, dar nu şi vândut. Atanasovici lua onorariul după greutatea pricinei, iar nu după disperarea împricinatului, pentrucă biroul avocatului este un azil pentru apărarea nenorociţilor, iar nu o cursă pentru exploatarea nenorociţilor.

GR. SAVESCU

In numele Baroului Capitalei şi al meu, iau parte la durerea Dv. a tuturor, pentru pierderea Primului Prezident Grigore Săvescu, omul de inimă, magistratul de caracter, românul de entuziasm, care a suferit mai mult decât toţi, deşi a fost mai drept decât toţi, şi care a murit ca toţi deşi a fost mai bun decât toţi.

Şi noi oamenii de drept, cari în lucrurile omeneşti suntem obicinuiţi ca binele să fie răsplătit cu bine şi răul cu rău, în faţa morţii, în faţa vieţii şi în faţa suferinţei omului de bine, ne facem judecători aspri şi întrebăm:

Cine-a putut să facă şi suferinţa care să doară şi inima care să simtă atâta durere, pentrucă în cel din urmă fir de iarbă din lume este scrisă atâta tragedie a vieţii pe pământ, încât ea ar sfărâma orice inimă înţelegătoare şi durerea unui singur om ar fi destulă, pentruca numai cu ea să poţi să zgudui lumea. Cine-a putut să strângă atâta răbdare în bietul muritor, pentrucă în inima omului s'a strâns atâta răbdare, încât ea ar putea sparge şi fierul şi stânca. In lume sunt atâtea lacrimi şi atâta plânset, care pot să zdrobească orice inimă în care s'ar strânge toate la un loc, încât un Dumnezeu cu inimă omenească, n'ar putea să conducă universul atât de nenorocit. Cine-a a putut să facă din viaţă un laborator de durere, pentrucă viaţa secretează

suferința după cum ficatul secretează fierea. Cine-a putut să ucidă pe cei răi la fel cu cei buni, și totuși să ne facă pe noi să iubim pe cei buni mai mult decât pe cei răi. Cine-a făcut să cadă trăsnetul pe un templu și să ucidă pe credinciosul dinăuntru, îngenunchiat în rugăciune. Cine-a lăsat ca cel rău, să poată învinge în luptă pe cel bun. Cine-a lăsat același soare strălucitor și cald și pentru răi ca și pentru buni, pentruca el să încălzească deopotrivă și pe criminal, ca și pe victima lui. Cine-a făcut ca cel fără de inimă, să învingă cu armele răului pe cel cu inimă, care n'are decât armele slabe ale binelui, pentruca numai cei răi să moștenească pământul. Cine-a făcut ca cei răi să semene cu cei buni și dece n'a făcut el numai buni sau numai răi, dece n'a făcut el viață fără de moarte, adevăr fără de minciună, lumină fără de întuneric și bine fără de rău și iubire fără de ură? Și dece n'a făcut el ca o viață sublimă, să se desfășoare în eternitate ca un șir de teoreme de morală, de frumos și de iubire? Cine-a născocit marea cruzime, ca omul care moare, să se stingă conștient în grozăvia morții eterne, în chiar mijlocul imnului grandios și general, ridicat vieții de întreaga natură, nepăsătoare de moartea lui. Cine-a făcut ca moartea celui bun să fie mai grozavă decât moartea celui rău, pentrucă dragostea tuturora pe care cel bun o rupe din inima lui când moare, face moartea celui bun mai grozavă decât moartea celui rău, urât de toți?...

Dar întrebările disperate și zadarnice ale omului, se pierd de-o vecinicie fără de nici un răspuns, printre coloanele reci ale universului crud, a cărui frumusețe și nepăsare este o cruzime mai mult, față de nenorocirea nemernicului atom, condamnat durerii. Slaba minte a omului, nu poate răspunde la întrebările lui chinuitoare, pentrucă el nu

poate răspunde la nimic sigur, în această lume de iluziuni ale minții și de deșertăciuni ale inimii. Drept răspuns la toate, fiecare dintre noi nu poate altceva să spună: eu nu cred în nimic decât în inima mea; — cuget, deci mă îndoiesc; simt, prin urmare sunt; iubesc, deci voi fi. Și atunci singura scăpare a omului pe pământ, nu mai este decât inima lui, care apropie pe toți acești frați de nenorocire, condamnați să ducă împreună o viață plină de lacrimi și de amar. Noi ne-am dat seama cât suntem de nenorociți din pricina destinului nostru vrăjmaș, pentru ca să nu mai mărim nenorocirea noastră și cu vrajba și cu ura dintre noi. Și omul a făcut atunci pe judecători, pentruca ei să apere printre noi dreptatea mântuitoare, care este minimul de iubire de oameni impus de lege.

Și deaceia și grozavă este răspunderea judecătorilor în fața oamenilor prezentului și viitorului, pentrucă ei au în mâna lor tot visul de iubire al omenirii, purtat cu sfințenie de toate religiunile pământului, dela începuturile civilizației și până astăzi. Judecătorul are în mâna lui putința de mântuire a omenirii, prin înfrățirea dintre oameni. Deaceia și judecătorul care nu pune toată inima lui pentru triumful dreptății pe pământ, trădează tot visul de înfrățire al acestei omeniri nenorocite, condamnată să trăiască în vrajbă și durere și care cere dela judecător mila lui, pentru mântuirea ei. Judecătorul trebuie să fie stânca de granit, de care se sparg toate valurile furioase ale răului, care se reped să înghită lumea noastră nemernică, întocmai ca valurile furiosului ocean, care de o întreagă vecinicie se reped să înghită pământul nostru, mereu amenințat.

Și Săvescu a fost o stâncă de granit în calea răului amenințător, pentrucă dreptatea lui nu era dreptate învățată în cărțile de drept și în formule de logică seacă și re-

ce. Dreptatea lui era chiar viaţa lui şi după cum sângele său da viaţă corpului său, dreptatea sa da viaţă sufletului său. El avea mania dreptăţii şi numai judecătorul mare, care are mania aspră a dreptăţii, poate să reziste la toate ademenirile dulci ale nedreptăţii şi numai el poate să depună grăuntele lui de nisip, în aluviunea înceată şi lungă, care creşte atât de anevoe şi de nesimţit, limanul binelui în calea noastră. In setea lui de dreptate, Săvescu era inflexibil faţă de toţi şi faţă de oricine, pentrucă numai astfel, judecătorul poate să devină acel mediu moral, dârz şi hotărât, la care trebue să se adapteze toţi împricinaţii şi toată lumea. Hotărârea lui dreaptă convingea chiar pe împricinat, pentrucă dreptatea omului fiind o neputincioasă abstracţiune, ea n'are alt prestigiu, decât prestigiul judecătorului. Grigore Săvescu, judeca pe oameni cu blândeţe şi cu omenie, pentrucă judecătorul nu este numai un aplicator al Dreptului, care este un minimum de morală a timpului prezent, ci şi un exemplu al întregii morale viitoare şi noi am ales pe judecător, pentruca el să reprezinte viitorul ca ideal pentru prezent. El ar fi respectat regula morală de judecată civilizată, chiar faţă de un monstru uman, pentrucă el ştia că aceste reguli de judecată civilizată, constituesc patrimoniul moral al omenirii, câştigat cu trudă şi cu sânge omenesc. El nu s'ar fi mirat că avocatul apără pe cea din urmă brută umană acuzată, deoarece el ştia că avocatul criminalului nu apără nici crima, nici pe criminal, ci că el apără societatea însăşi. Atunci când ceri ca societatea să păzească normele ei de judecată civilizată, chiar faţă de un monstru, tu aperi societatea însăşi, pentruca ea să nu cadă în rândul monştrilor, pe care ea îi pedepseşte, tocmai în numele civilizaţiei şi umanităţii. Cu idealul lui de dreptate omenească, Grigore Săvescu a avut suferinţe morale chinuitoare pe

timpul ocupaţiunii germane, pentrucă el vedea tot pericolul ţării şi al democraţiei, pe care le ameninţa un vrăjmaş brutal şi dispreţuitor al dreptului şi al dreptăţii. Pătruns de forţa morală a dreptului, superior tuturor forţelor divine şi umane, el nu s'a sfiit sub ocupaţiune, să ameninţe cu bastonul pe ofiţerul turc, care îndrăsnise să nu-l respecte pe el, magistrat român şi nu s-a sfiit în rechizitorul lui, să condamne desfiinţarea apelului în afacerile penale şi să condamne dela înălţimea catedrei de morală a procurorului general, pe toţi acei magistraţi bicisnici, care respectau această atingere a instituţiei apelului, pe care sufletul nostru modern, a făcut-o de drept natural.

Iată dece pe Săvescu îl iubeam ca om, îl respectam ca magistrat şi-l admiram ca român.

VINTILA BRATIANU

Țara românească pierde pe unul din fiii ei de seamă, pierde pe Vintilă Brătianu, fost prim ministru al țării și fost primar al Capitalei.

Cel care nu poate să-și supună patima lui politică în fața morții unui adversar, este un barbar. Cel care nu poate înțelege că diferența sistemelor politice, este numai o diferență în perspectivele prin care privim aceleași interese ale țării, este un mărginit. Cel care nu înțelege că se poate ca adversarul politic să aibă mai multă dreptate decât el, este un ignorant. Cel care nu înțelege că pentru bunul mers al țării, toate partidele politice sunt la fel de necesare, este un unilateral. Deaceia în discuțiunile noastre de tot felul, atunci când vedem că nu știm care este cea mai sfântă dintre lupte, să ne mărginim să sfințim pe oricare dintre luptători.

Și atunci vom putea recunoaște că fostul primar al Capitalei, era o mare personalitate cu mari însușiri morale. Ceiace caracteriza calitățile lui Vintilă Brătianu, era virtutea și ceiace caracteriza defectele lui, era exagerarea virtuții. Dacă în politica țării noastre, Vintilă Brătianu o fi greșit, el a greșit din prea mult patriotism, din prea multă cinste, din prea multă dreptate, din prea multă ordine. Vintilă Brătianu avea boala virtuții și în decadența noastră

politică, trebuie să ne pară rău, că boala virtuții nu este o boală molipsitoare.

In politică sunt două feluri de oameni necinstiți: cei care fură și cei care lasă să fure. Vintilă Brătianu era unul dintre oamenii politici severi cu el însuși, sever cu alții și ceiace este mai rar în politică, sever chiar cu ai lui. Vintilă Brătianu avea una din cele mai mari calități în politică: știa să reziste și răului și răilor. In țara românească, atunci când ți-ai făcut reputație de om drept, ești un om pierdut. Grație marelui său prestigiu, Vintilă Brătianu, cu toată severitatea sa morală, a putut să guverneze și a putut să fie primul ministru al țării, pentrucă dacă nu era iubit, el era respectat. Pe Vintilă Brătianu puteai să nu-l iubești, puteai să nu-l aprobi, dar nu puteai să nu-l admiri. Virtuții politice i-a mai rămas un singur avantaj: că ea se mai impune încă, chiar celor vițioși.

TOMA STELIAN

In numele Uniunii avocaţilor din România, iau parte la durerea familiei, la durerea juriştilor, la durerea partidului şi a ţării, care pierd astăzi pe Toma Stelian, mare avocat, mare om politic, mare patriot, mare apărător al magistraturii şi o viguroasă şi covârşitoare personalitate morală. Pentrucă adevărata caracteristică a lui Toma Stelian era lupta pentru personalitate morală, era afirmarea dârză a unei personalităţi de granit, adaptatoare a tuturor celor care, direct sau indirect, se apropiau de el. Energia lui morală victorioasă în orice luptă, a putut să formeze în jurul său, un mediu moral de mare prestigiu, creator de suflete, de adevăruri şi de dreptăţi admise de toţi, pentrucă atunci când în politică, în drept şi în morală, totul este aproximativ, relativ şi schimbător, adevărul este omul. Când de-a-lungul istoriei umane, nu poţi să defineşti ce este un adevăr şi ce este o dreptate, când în acelaş timp şi loc, poţi să găseşti mai multe soluţiuni, toate adevărate şi toate drepte, ajungi la concluziunea că adevărul este ideia impusă de prestigiul apărătorului ei ; că dreptatea este morala impusă de prestigiul judecătorului şi că şi adevărul şi dreptatea, sunt iluziunea intelectuală sau morală, văzute prin prestigiul unei personalităţi care le impune.

Deaceia, dealungul istoriei umane, umanitatea a fost condusă de atâtea adevăruri şi de atâtea dreptăţi, câte personalităţi au condus lumea şi care au creiat dreptatea sau adevărul vremii. Am avut adevărul napoleonian, adevărul cartezian, adevărul hegelian şi astăzi avem adevărul wilsonian.

Atunci când raţiunea nu poate găsi esenţa lucrurilor ci numai aparenţele lor, nu poţi vorbi de un adevăr fix şi indiscutabil. Atunci când nu poţi şti începutul, sfârşitul şi scopul omului şi al universului, n'ai pe ce să-ţi bazezi o dreptate fixă şi eternă. Şi ajungi la concluziunea tristă, dar adevărată, că omul este măsura tuturor dreptăţilor şi tuturor adevărurilor, variate şi schimbătoare ca şi omul şi ca şi vremurile şi împrejurările care schimbă pe om.

Lupta pentru personalitate este filosofia sufletelor tari, care s'au convins că nu natura este făcută pentru om, ci omul pentru natură; că fericirea omului nu este predestinată ci că fericirea se creiază prin luptă; că în lupta lui morală, el nu se poate sprijini decât pe el însuşi; care ştie că cu cât el va fi mai singur, cu atât va fi mai tare şi cu cât va fi mai tare, cu atât el va simţi mai mult sentimentul superiorităţii sale, creiatoare de suflete, de adevăruri şi de dreptăţi. Cu atât mai mult va simţi plăcerea creaţiunii şi mândria creatorului. Ca şi creatorul universului, el lucrează la făurirea lumii sale, ca şi când ar fi singur în univers şi ca şi când ar lucra chiar pentru eternitate.

Şi Toma Stelian a fost o personalitate morală viguroasă, creatoare de suflete, de adevăruri şi de dreptăţi şi în legiferare şi în barou. Dotat de natură cu toate însuşirile mari ale minţii şi ale inimii, el a putut să-şi aleagă armele superioare ale inteligenţei şi ale moralei şi deaceia, lupta sa dârză pentru personalitate, n'a fost nici ridiculă prin preten-

țiuni nemeritate, nici meschină din cauza mijloacelor mici, nici supărătoare din cauza mijloacelor sgomotoase. El a fost mare prin mijloace mari.

Și din lupta sa pentru personalitate, dusă cu armele superioare ale inteligenței și ale moralei, ese tot caracterul lui Toma Stelian ca om, ca jurist, ca om politic și ca avocat. El a fost un caracter tare, plin de mândrie și de demnitate, drept, cavaler, înfruntător și intransigent ca o lege naturală.

Dar tot și tocmai din cauza acestor însușiri morale, personalitatea sa mare, dacă a fost recunoscută și admirată, n'a fost nici iubită și nici urmată. Prin obiectivitatea sa superioară, el era condamnat la atacul tuturor celor pătimași, pentrucă în societățile pasionate și dictatoriale, dacă luptătorul n'are ca vrăjmaș decât pe celălalt luptător, omul obiectiv îi are pe amândoi, deoarece în morala luptătorului, cine nu este cu el, este contra lui.

Prin demnitatea sa intransigentă, el era condamnat la izolare, pentrucă omul de caracter, dacă poate spera în admirație, nu poate spera în devotament. Prin mândria sa nemăsurată, el era condamnat la ocolirea oamenilor, deoarece mândria sa se confunda cu disprețul. Prin morala sa superioară, Toma Stelian respecta atât de mult pe cei demni și disprețuia și nesocotia atât de mult pe cei nemernici, încât respectul se confunda cu disprețul. Pentru el, măsura vieții era demnitatea și de aceia Toma Stelian a putut simți toată și întreagă mândria de a fi om, pe când caracterul mic și meschin, simte totdeauna și toată oroarea de a se fi născut neom.

Prin cinstea sa fără de pată, el era condamnat la lipsa de prieteni, pentrucă în slaba morală a timpului nostru, atunci când ai avut nenorocul să-ți formezi reputațiunea de

om cinstit şi demn, eşti un om pierdut. Când distanţa nu este scurtată de căldura inimii, inteligenţele şi caracterele mari, depărtează pe oameni prin contrastul lor. Personalitatea mândră, rece şi olimpiană a lui Toma Stelian, depărta de el pe toţi cei mici, deoarece personalităţile tari, ca şi stelele depărtate, dau lumină dar nu dau şi căldură. Intocmai ca şi acele cadrane solare, care nu pot arăta ora decât în zilele senine, în decadenţa morală a timpurilor noastre moderne, Toma Stelian n'a putut însemna nimic din tot ceiace merita inteligenţa şi caracterul său mare.

Ca jurist, Toma Stelian a fost un creator de principii noui în legiferare. El a eşit din făgaşul legiferărilor strimte şi anti-sociale, care sub cuvânt că combat spiritul procesiv al poporului, tind la comprimarea justiţiei, prin taxe oneroase şi prin nulităţi savante. El nu se speria de creşterea numărului proceselor, pentrucă înmulţirea proceselor, arată progresul spiritului de justiţie şi încrederea în tribunale, care trebue încurajată iar nu combătută. Pentru a încuraja căutarea dreptăţii, Toma Stelian, aducea justiţia lângă împricinat, pentruca dreptatea să fie uşoară, repede şi necostisitoare şi să fie dată sub ochii opiniei publice controlatoare, care văzuse naşterea faptului nedrept. El nu ura pe împricinatul luptător pentru dreptate, ca să-l lovească prin taxe cominatorii şi prin decăderi severe, pentrucă el ştia, că dacă-i închizi tribunalul pentru căutarea unei justiţii cinstite la magistratură, împricinatul va trebui să meargă să-şi cumpere una necinstită dela administraţie. El nu punea magistratului îngrădiri formaliste şi chiţibuşare, care încurcă pe judecătorul bun şi nu împiedică pe judecătorul rău, pentrucă el ştia că judecătorul este mai tare decât legiuitorul şi că a voi să închizi pe judecător în forme fine, ca să nu iasă din lege, este tot una cu a voi să închizi graniţele Statului, pentruca

cucul să nu iasă din țară. Știa că legea este moartă și că numai judecătorul e viu și deaceia el n'avea prejudecata legilor bune, ci numai convingerea judecătorilor buni. In țara noastră, unde se fac multe fraze frumoase pentru independența magistraturii și încă și mai multe fapte urâte, pentru aservirea ei, magistratura noastră n'a avut un apărător mai sincer și mai devotat decât pe Toma Stelian, care apăra magistratura și contra sa și contra partidului și contra țării întregi. Pentru prima oara în țara noastră și doar sub Toma Stelian, magistratura țării, care lupta cu eroism pentru independența sa, s'a simțit, cel puțin în fapt dacă nu în drept, o adevărată putere de stat. Pătruns de binefacerile intransigenței în legalitate, ca ministru al justiției, Toma Stelian n'a distilat niciodată legile prin circulări și regulamente, pentruca din lege să scoată chițibușerie ilegală și să transforme Ministerul Justiției într'un minister al injustiției.

Ca avocat, Toma Stelian, a lovit uneori în profesiunea noastră, dar cavalerismul nostru profesional va lăsa deoparte toate atacurile lui, pentru a vorbi cu recunoștință numai de lustrul moral și intelectual pe care acest mare avocat l'a dat baroului român.

Din chiar multele tentații ale profesiunii noastre, el a știut să scoată marele său renume moral, din care alții n'au scos decât condamnarea lor, după cum din tot aceleași flori, albina scoate miere și viespea otravă. El respecta pe magistrat în mod religios și nu căuta să-l întimideze prin puterea, prin prestigiul sau prin amenințarea sa, pentrucă nu este nici o deosebire, între banditul care-ți fură punga cu amenințarea stiletului, între magistratul care-ți fură dreptatea cu amenințarea legii și între avocatul care smulge sentința, prin intimidarea magistratului. El cerea să fie plătit bine pentru munca sa superioară, dar se feria să-ți pretin-

dă onorarii spoliatoare, pentrucă noi avem în barou două feluri de vrăjmaşi: pe avocaţii care ar lua onorarii de cerşetori şi pe avocaţii care ar smulge onorarii de jefuitori. Prin reputaţia sa morală superioară, decanul Toma Stelian a dat lustru baroului român, deoarece corpul avocaţilor n'a fost niciodată condus de oameni, pe care baroul să fie nevoit să-i reabiliteze. El era decanul avocaţilor tineri pentru că numai cei tineri au nevoe de sprijinul şi ajutorul lui moral, deoarece decanul trebue să sprijine pe tinerii care şovăesc şi să ridice pe cei care cad. In biroul decanului Toma Stelian, avocaţii tineri învăţau religia cinstei şi demnitatea profesională şi această forţă morală îi susţine în toate tentaţiunile profesiunii noastre, să nu cadă. Toma Stelian era avocatul mare şi desăvârşit, care avea şi talentul şi ştiinţa şi conştiinţa profesională, care sunt rare în aceste timpuri, în care se nasc multe talente şi puţine caractere. Reputaţiunea morală a decanului Toma Stelian, era aşa de mare, încât acela care l'ar fi acuzat de o faptă urâtă, ar fi fost lovit cu pietre, de chiar adversarii decanului.

Dacă ar trebui să dăm sufletul apărătorului ideal, ar trebui să-i dăm toate însuşirile intelectuale şi morale ale lui Toma Stelian: conştiinţă, pentru a simţi dreptatea, ştiinţă, pentru a sprijini apărarea ei, talent, pentru a înfrumuseţa lupta pentru dreptate, prestigiu, pentru a o întări, curaj, pentru a înfrunta forţele vrăjmaşe dreptăţii şi sacrificiu, pentru a învinge sau a cădea pentru ea. Toma Stelian a fost cavalerul barei, fără frică şi fără prihană.

ALEXANDRU CONSTANTINESCU

In numele Uniunii avocaţilor din România, împărtăşesc durerea ţării, durerea partidului şi marea durere a familiei, care pierd astăzi pe Alexandru Constantinescu; iau parte la durerea baroului de Ilfov, care pierde pe fostul său decan.

Moartea oricărui om ne îngrozeşte pe oricare dintre noi. Toţi aceia cari se laudă că dispreţuiesc durerea morţii, arată că sunt atât de fricoşi în faţa ei, încât teama de moarte le dă puterea să se mai gândească şi la alte idei sau să simtă şi alte sentimente, pe care să le pună ca un paravan ascunzător al morţii. Dacă moartea oricărui om, poate fi plină de învăţăminte pentru cei vii, moartea unui om de seama lui Alexandru Constantinescu, arată luminos, toată şi întreaga nimicnicie a vieţii şi a idealurilor omeneşti.

Din toată truda şi din toată lupta unei vieţi întregi pentru fericirea pământească, nu mai rămân în urma noastră decât faptele omului care servesc de oglinda sufletului său, pentruca să fie o pildă şi altor oameni. Şi pilda vieţii unui om este mai adâncă decât toate filosofiile cărţilor abstracte şi ipotetice, pentrucă viaţa unui om poate să cuprindă în ea, toată filosofia reală a lumii şi a societăţilor.

Şi Alexandru Constantinescu a fost o pildă vie de realism sănătos, în lupta zilnică cu utopia sufletelor extre-

miste. In lume sunt trei feluri de oameni utopişti, deopotrivă de periculoşi, atât lor înşile, cât şi lumii în care trăesc. Sunt, mai întâi, idealiştii a tot îndurători, care din cauza bunătăţii lor cu toată lumea, prin sacrificarea lor de bună voe, sălbăticesc lumea, mai mult de cât cei violenţi, pentrucă sacrificiul celor buni duce la încurajarea celor răi. Al doilea soi de utopişti, sunt idealiştii a tot reformatori, cari, dacă nu pot realiza o dreptate absolută printre oameni, vor ca cel puţin, prin foc şi sânge, să realizeze o dreptate fără oameni, o dreptate abstractă pentru un om abstract, o dreptate pustie într'o lume pustiită de lupta pentru dreptate. Avem, în al treilea rând, pe egoiştii a tot cotropitori, care, după vorba marelui înţelept german, pot să ucidă un om, numai pentru a lua puţină grăsime ca să-şi ungă încălţămintea lor.

Omul natural este omul realist, care întocmai ca şi viaţa reală, strânge în sufletul său, luminat de filosofia vieţii, un amestec de bunătate faţă de cei buni, de înfruntare, faţă de cei răi şi de milă, faţă de toţi. El se mulţumeşte să ţină în viaţă un strâns echilibru între toate caracterele de oameni, toate trebuitoare vieţii reale. El ştie că în lume, după cum viaţa ese cu încetul din moarte, binele ese cu încetul din lupta contra răului. El ştie că, după cum în mersul lumilor şi societăţilor, un atom este tot atât de necesar în echilibrul universal, ca şi universul întreg, toate caracterele omeneşti, bune sau rele, sunt toate necesare în mersul şi în echilibrul social.

In viaţa reală, răul este trebuitor binelui, întocmai după cum umbra este trebuitoare luminii dintr'un tablou. In lucrurile omeneşti, binele este atât de mult legat de rău, încât pieirea imediată şi de odată a tuturor egoiştilor din lume, ar putea să producă în omenire un cataclism social,

tot atât de mare, ca şi pieirea tuturor altruiştilor. Omul realist ştie că lumea se poleieşte încet şi treptat; că în lupta pentru ridicarea ei, omenirea nu se grăbeşte şi că numai omul singur este grăbit, din cauză că viaţa omului fiind scurtă, el măsoară viaţa omenirii tot cu măsura vieţii sale. Omul grăbit nu ţine seamă că în viaţa omenirii noastre curgătoare şi eterne, ceasornicul vremilor bate o oră cu mult mai lungă decât ora din viaţa omului, pentrucă ora omenirii este eternitatea.

Şi Alexandru Constantinescu a fost un adevărat realist şi în viaţa socială şi în viaţa politică şi în viaţa de barou şi realismul său era opera profesiunii sale de avocat. Numai avocatul poate să cunoască întreagă şi toată viaţa reală a omenirii, în care binele şi răul, egoismul şi altruismul, frumosul şi urâtul, sunt întredinţate ca într'un mecanism rigid, în care binele este atât de mult legat de rău şi dreptatea de nedreptate, încât fără rău n'ar putea să existe nici bine şi fără nedreptate n'ar putea să existe nici dreptate. Alexandru Constantinescu văzuze în Palatul Justiţiei, că pentru menţinerea echilibrului social, ca şi pentru menţinerea echilibrului universal, viaţa socială ca şi viaţa universală, este o eternă transacţiune între extreme, un vecinic armistiţiu între contrare. Avocatul şi omul politic reprezintă legea transacţionismului universal, pe care sufletele extremiste n'o pot înţelege.

Din idealismul profesiunii noastre, Alexandru Constantinescu luase bunătatea faţă de cei care suferă, reacţiunea faţă de cei care fac să sufere şi îngăduinţa pentru toţi. Toţi acei care se închid în turnul de fildeş al extremelor utopiste, l'au bănuit, deoarece pentru toţi utopiştii, bunătatea se confundă cu conrupţia, iertarea cu laşitatea, obiectivitatea cu amoralitatea, mila cu ipocrizia, valoarea cu îndrăzneala,

meritul cu ambiţia, succesul cu norocul şi prudenţa cu teama. Deaceia avocaţii şi oamenii politici, care trebue să împace toate ideile şi toate sentimentele oamenilor porniţi, au fost totdeauna de toţi huliţi şi de toţi atacaţi. Şi avocatul şi omul politic sunt ceruţi de slăbiciunile oamenilor, care nu se pot înţelege între ei, din cauză că fiecare om crede că dreptatea este numai de partea sa. Şi cu toate acestea şi avocatul şi omul politic sunt huliţi de toţi oamenii, care-i acuză de defecte, care nu sunt ale lor, ci ale oamenilor, pentrucă slăbiciunile acuzaţilor sunt chiar slăbiciunile acuzatorilor, sunt chiar slăbiciunile genului uman. Avocaţii construesc dreptatea şi oamenii politici construesc societatea, cu materialul omenesc, pe care-l dă omenirea. Dacă dreptatea are pete şi societatea este şubredă, de vină este mai mult materialul decât meşterul, care din cărbune nu poate să facă diamant.

Inima omului este ca soarele, care poleieşte cu raza sa şi apa bălţilor şi valurile mărilor. Alexandru Constantinescu iubea deopotrivă pe toţi oamenii, pentrucă numai acei fericiţi naivi, cari cred că au în mâinele lor toate adevărurile şi toate dreptăţile absolute, pot să urască şi pot să persecute dreptatea şi adevărul altora. El ajuta deopotrivă şi pe bun ca şi pe rău, pentrucă în inimile bune, suferinţele oamenilor fiind aceleaşi şi mila pentru ele trebuie să fie tot aceiaş, pentru geniu ca şi pentru prost şi pentru răi ca şi pentru buni. Intrebat dece ajutase pe un om netrebnic, căruia îi făcuse pomană, Aristot, marele înţelept al grecilor, răspundea cu amărăciune şi cu dreptate, că el nu ajutase un om, ci ajutase însăşi suferinţa şi slăbiciunea sărmanei omeniri. Cu această inimă mare, Alexandru Constantinescu uita repede supărările cu adversarul său, pentrucă inima bună în supărare, este întocmai ca cerul turbure în timp de

furtună. După liniştirea vijeliei, cerul rămâne întotdeauna şi mai limpede şi mai senin decât era înainte de furtună.

Alexandru Constantinescu, avocat ajuns mare, nu uita profesiunea sa, care-l ridicase. In toate vremurile grele ale corpului nostru, noi am făcut apel la ajutorul său moral şi el niciodată nu ne-a fost precupeţit.

C. C. ARION

In numele Uniunii avocaţilor din România, aduc la mormântul marelui avocat Constantin Arion, toată emoţiunea baroului român întreg şi fără deosebire. După cum în vuetul codrului mare, pe care-l ridică prăbuşirea stejarului falnic şi bătrân, intră tremurarea întregului cuprins al codrului, la doliul morţii marelui nostru confrate, iau parte toţi avocaţii români, fără deosebire şi fără şovăire. Şi după cum locul stejarului falnic care s'a prăbuşit, rămâne vreme multă gol şi pustiu, locul ocupat de Arion în Baroul român va rămâne pentru multă vreme gol şi respectat.

Pentrucă locul ocupat de Arion în Baroul român, era un loc mare de avocat mare. Dacă am vrea să eşim din lumea reală şi făcând utopia baroului, să ne întrebăm, care dintre toţi avocaţii români, a fost avocatul cel mai reprezentativ al unui barou ideal, am răspunde cu toţii, fără deosebire: Arion. Arion ne-a dat pe omul ideal de bară, unde lupta ar trebui să fie numai intelectuală şi nici de cum pasională, numai obiectivă şi nici de cum personală, numai civilizată şi nici de cum brutală, numai demnă, numai mândră, numai cavalerească. Arion ne-a dat lupta de bară ideală, în care s'ar părea că omul ar fi numai spirit şi nici de cum materie, unde ar trebui să vedem numai lupta ideilor pure, numai lupta ideilor în sine.

Arion a fost lentila măritoare, care a dat în mare și în real, toate caracterele ideale ale profesiunii noastre, pentrucă el a fost cu adevărat om al barei, cu caracterul barei și cu temperamentul barei; obiectiv, tolerant, realist, sceptic, milos, elegant, bun și delicat. El a fost omul barei și în barou și în afară de barou.

Și acest caracter al lui Arion, a fost dat și întărit de profesiunea noastră. Noi, în barou, vedem lupta tuturor drepturilor individuale, toate cu pretențiunea de echitate universală; vedem lupta tuturor ideilor trecătoare, toate cu pretențiuni de adevăruri eterne; și când ne-am convins că adevărul etern este foarte trecător și că dreptatea universală este foarte personală, când ne-am convins că nu există nici un criteriu sigur și absolut al dreptății și adevărului, ajungem la îndoiala și la compătimirea tuturor adevărurilor și tuturor dreptăților și la mila pentru păcatul neștiinței.

Și mila pentru toate dreptățile și pentru toate adevărurile ne face toleranți în mijlocul persecutorilor, obiectivi în mijlocul violenților, civilizați în mijlocul celor brutali, care ne condamnă în numele adevărului etern și a echității universale, pe care ei cred că le-au găsit și întregi și aevea.

Și dacă la trista experiență zilnică din Palatul Justiției, adaugi și inteligența mare, marea cultură și marile orizonturi ale lui Arion, ajungi să vezi ca și el, că la orizont, toate lucrurile se îmbină, că la orizonturile mari, toate lucrurile sunt mici și toate se confundă.

Deaceia, dacă în moarte noi vedem toată nimicnicia vieții umane, în Palatul Justiției, noi putem vedea toată nimicnicia sufletului omenesc, toată nimicnicia dreptății, toată nimicnicia adevărului. Deaceia baroul poate să dea ideal, cea mai mare milă, cea mai mare obiectivitate, cea mai mare bunătate și cel mai hotărât scepticism, pe care le-a dat în

mare, marele nostru Arion, şi pe care nu le-ar putea da nici o altă profesiune.

Şi bunătatea lui sceptică şi compătimitoare, se concretiza întreagă în zâmbetul lui aşa de caracteristic, plin de milă şi de ironie pentru toate pretenţiunile aşa de mari ale omului aşa de mic, şi care s'ar putea numi zâmbetul nimicniciei filosofice.

Când s'a convins de nimicnicia pasiunilor omeneşti de tot felul, care conrup seninătatea ideii, când a ajuns la o completă depasionare profesională, Arion rămânea numai intelect pur şi rece şi inteligenţa lui mare, trebuia să ajungă la rafinarea intelectului, la sculptura şi pictura verbului, la estetica integrală a intelectului său fin. Tot caracterul şi temperamentul lui Arion, es din estetica rafinată a intelectului său, sterilizată de orice emotivitate.

Spiritualizarea lui platoniciană, putea să ne dea toată bogăţia lui de spirit fin, de ironie delicată, de comparaţii, de înălţare şi de eleganţă spirituală. Pledoaria lui era atât de vie şi de logică, încât se părea că-i ve i toate ideile în mersul lor spre adevăr, părea că-i vezi toate silogismele în drumul lor către concluziunea logică şi luminoasă.

Platon gonea pe artişti din republica lui ideală, pentrucă ei ar fi introdus acolo pasiunea şi pasiunea diformează majestatea ideii. Şi Arion ar fi gonit pasiunea din barou, pentrucă el era un intelectualist pur, numai din cauza că pasiunea este inelegantă.

Avocatul pasional poate să dea cuvântului său viaţă, dar nu poate să-i dea nici gravitate, nici seriozitate şi nici solemnitate, pentrucă inima încălzeşte spiritul, dar îl şi diformează şi dacă din inimă vin toate ideile mari, tot din inimă vine şi marele ridicol.

Tot din completa spiritualizare a lui Arion, eşea şi solemnitatea şi gravitatea persoanei sale şi gestului său şi

deaceia el era olimpian şi în gest şi în atitudini şi în cuvânt. Deaceia solemnitatea lui era naturală şi-i şedea bine, pentrucă el pleda cu gravitate, dar fără afectare, cu grandiloquenţă, dar fără declamaţii şi părea totdeauna că vorbeşte numai de pe tron şi că pledează numai în purpură regală Constantin Arion părea regele barei.

Tot din spiritualizarea lui desăvârşită, eşea şi vraja cuvântului său stili at şi distilat, până şi în nuanţele lui cele mai fine şi cele mai variate. El găsea totdeauna cuvântul pictural, şi în pledoarie şi în politică, căci el zugrăvea într'un singur cuvânt alambicat în nuanţele lui cele mai variate, şi cele mai fine, o întreagă situaţie complexă şi complicată.

Şi urbanitatea şi delicateţa şi eleganţa lui Constantin Arion, nu veneau din estetica inimii, ci tot din estetica intelectului şi deaceia solemnitatea lui gravă, făcea pe mulţi să creadă că el este un prezumptios. Dar toţi cei care l'au cunoscut bine, şi-au dat bine seama, că tot aerul solemn al lui Arion, venea tot din aristocraţia rece a spiritului său şi tot din lipsa lui de emotivitate, căci i s'ar fi părut că emotivitatea diformează aristocraţia unui spirit ales. Pentru că altfel nu s'ar fi putut explica, blândeţea şi urbanitatea lui excesivă. El era rezervat cu toţi, dar din eleganţă iar nu din mândrie, din estetică, iar nu din îngâmfarei

Arion, ca şi toţi ceilalţi avocaţi politici, au dus în politica ţării noastre, moravurile barei şi a făcut ceiace am putea numi, politica barei sau politica de bară, pe care cei violenţi au numit-o, cu răutate, politica avocaţilor, pentrucă totdeauna, în toate ţările şi în toate timpurile, politica violenţei a urât politica barei şi totdeauna dictatorii au persecutat baroul.

In ţara noastră de politică violentă, unilaterală şi dogmatică, avocaţii care îmblânzesc violenţa clienţilor au îm-

blânzit şi politica cetăţenilor şi dacă politica avocaţilor a născut poate abuzul de inteligenţă, politica barei a înlăturat, cel puţin, abuzul de violenţă.

In politica noastră brutală şi arbitrară, în care legalismul lui Eugeniu Stătescu era ironizat cu numele de nomofilax, adică iubitor al legilor, politica barei, făcută de un Stătescu, de un Maiorescu, de un Take Ionescu şi de un Arion, însemna politica de obiectivitate, de respect al legilor, al omului şi al ideii. Şi în politica barei, pe care poţi s'o mărgineşti cu un fir alb, şi în care intră toţi avocaţii politici români, Arion era cel mai elegant, adică cel mai avocat.

Constantin Arion a ilustrat şi baroul şi politica şi ţara.

ION I. C. BRATIANU

In psihologia unui om de stat, deosebim mai multe elemente psihice importante : găsim mai întâi ca bază indispensabilă, *temperamentul politic*, adică arta sa personală de a guverna ; găsim *sociologia* sa politică, adică concepţia sa ştiinţifică despre legile după cari se fac transformările şi schimbările sociale, de cari trebue să ţină seamă în guvernarea sa; găsim *ideologia* sa politică, adică idealul de organizaţie socială pe care el îşi propune să-l realizeze ; găsim *tactica* sa politică, adică mijloacele prin care el crede că poate să ajungă la realizarea acestui ideal; găsim în fine *psihologia* sa, adică inteligenţa, morala şi voinţa sa, aduse în acţiunea sa politică.

Ca temperament politic, Ion Brătianu avea o desăvârşită artă de guvernare, pentrucă el era un mare dominator de oameni, cu un mare şi iresistibil prestigiu personal. Acest dar excepţional mistic şi misterios, este adevăratul secret al marilor conducători de popoare.

Dominatorii de oameni, se împart în dominatori populari sau demagogi, ca fraţii Grachi, Marius, August şi Mussolini şi în dominatori olimpiani, adică izolaţi şi dispreţuitori ai popularităţii, ca Napoleon şi Cromwell.

Ion Brătianu era un dominator de oameni, care dispreţuia sau se dispensa de popularitate. Toată autoritatea lui

despotică a stat în această putere de dominaţiune, prin care a dictat şi cetăţenilor şi partizanilor şi vrăjmaşilor şi regilor. Brătianu avea toate apucăturile dictatorului olimpian. El trăia izolat şi se arăta foarte rar în lume, pentrucă despotul ştie în mod instinctiv, că nu poţi să fii profet sau un om mare în ţara ta, dacă concetăţenii tăi pot să te vadă prea des şi pot să se convingă că şi tu eşti tot om ca ei. Deaceia s'a spus că nimeni n'a fost om mare pentru servitorii săi, de aceia despotul comediant Wilhelm II-lea, pedepsea sever pe oricare din lacheii săi, care l-ar fi văzut desbrăcat; de aceia Moise s'a retras pe muntele Sinai, de aceia Mahomet s'a retras în peştera sa.

Cu modul acesta, Ion Brătianu formase în jurul său o atmosferă de catedrală, era înconjurat de un respect religios, cu o disciplină de tagmă călugărească, ce făcea din partizanul politic un cadavru în mâna şefului său. De aceia politica lui Ion Brătianu era o politică glacială şi fără entuziasm, o politică de servilism şi de dictatură morală.

Sociologia lui Ion Brătianu era cu totul redusă, pentrucă el nu era un om de ştiinţă socială. Toţi oamenii de stat moderni ca: Masaryk, Beneş, Herriot, Loyd George, Mussolini, au desvoltat teoriile lor asupra naturii şi mersului societăţilor, pentrucă un om de stat este un sociolog. Ion Brătianu era un *practician* politic sau un empiric politic, care baza arta sa politică, nu pe ştiinţa socială, ci pe experienţa sa personală.

Studiile sale de inginer, care influenţaseră empirismul său, îl duceau la concepţii de *mecanică* socială, la ingineria politică. Pentru el, imponderabilul sufletesc n'avea nici un rol în judecata măsurilor administrative sau legislative pe care le lua. De aceia Brătianu a fost omul formelor, formulelor şi ficţiunilor legale, constituţionale şi morale, uneori naive şi

de multe ori crude. Pentru el, omul, clasele, profesiunile, rasele, erau simple forţe sociale oarbe şi fără suflet, din al căror joc mecanic combinat, el scotea efectele sociale şi politice dorite de el. Ion Brătianu a fost un mare şi rece jucător de şah politic, care, combinând forma democratică şi parlamentară cu fondul său absolutist şi oligarhic, a reuşit să concentreze în politica sa, toate defectele parlamentarismului şi absolutismului, fără nici una din calităţile lor.

Ideologia lui Brătianu nu era ideologia solidarităţii sociale, pentrucă el făcuse din partidul liberal nu un partid de clase, ci un partid de clasă burgheză, care ajunsese la dictatura burgheziei, asupra clasei intelectualilor, muncitorilor şi ţăranilor. Politica lui Brătianu era întreagă mercantilă şi industrială. Clasa intelectualilor şi muncitorilor era aproape părăsită. Pentru ea n'a făcut decât foarte puţin şi numai obligat de împrejurări inexorabile, pentruca la cea dintâi ocazie, ceea ce i-a dat cu o mână, să-i ia înapoi cu amândouă. Pe când în alte ţări, în faţa revendicărilor celorlalte clase sociale, burghezia conştientă a luat tactica retragerii în ordine, la noi, burghezia brătienistă a luat tactica rezistenţei şi dictaturii. Ion Brătianu nu observase că trăia în zodia muncitorismului, nu apreciase îndestul rolul intelectualilor şi nu văzuse că dacă în morala mercantilistă burgheză, nu introducem puţin din idealismul intelectualilor şi ceva din solidarismul muncitoresc, societatea noastră moare de micime de suflet şi de anarhie.

La politica sa de clasă, Ion Brătianu a trebuit să facă o excepţiune cu clasa ţărănească, pentru care a venit cu exproprierea şi cu votul universal, deoarece starea ţăranului nostru ameninţa chiar existenţa ţării. Ion Brătianu credea că este util ca viitorii alegători ţărani, să deschidă ochii în partidul liberal. Dacă aceste reforme ar fi avut la

bază preocupări democratice, Ion Brătianu n'ar fi permis să se falşifice şi lotul şi votul universal şi să fie bătuţi şi arestaţi ţăranii care voiau să uzeze tocmai de reformele sale sociale.

Tot prin lipsa de democraţie se explică şi dictatura liberală, faţă de muncitori. Pentru ei s'au făcut numai nişte legi politiste incoherente şi absolut încomplete, cari au fost abrogate încă dela votarea lor, deşi România a semnat toate protocoalele Oficiului Muncii de pe lângă Liga Naţiunilor.

Aceeaş depărtare de concepţia solidarităţii sociale şi în chestia raselor. Politica lui Brătianu nu se mulţumea cu naţionalismul raţional, care tinde la încurajarea elementului naţional. El ajungea la politica şovinistă şi xenofobă şi la lupta de rasă, rezumată în atavicul semibarbar *„prin noi înşine"*, care este un rest din perioada războaielor permanente între popoare şi care nu mai poate dăinui în organismul mondial de astăzi.

Dar toţi trebue să recunoaştem că Ion Brătianu a avut geniul naţional, care i-a ţinut loc de geniu intelectual şi de geniu moral. Este adavărat că noi datorăm unitatea noastră naţională zodiei naţionalismului, c'o datorăm armatei noastre, Regelui Ferdinand şi eroilor de epopee din provinciile alipite. Este iarăşi adevărat că Ion Brătianu a preparat rău războiul naţional, din care reese că el a fost numai împins de evenimentele mondiale. Dar este iarăşi adevărat că noi nu putem şti, nici măsura şi nici nu putem tăgădui rolul lui Ion Brătianu, în triumful ideii noastre naţionale. Dar politica de partid a ucis politica de stat, pentrucă am văzut pe naţionalistul Ion Brătianu, terorizând pe toţi eroii naţionali ai noilor provincii, care aduseseră României Mari o jumătate din ţara nouă, scăpată de ei din teroarea maghiară.

Tactica lui Ion Brătianu, pentru realizarea tendinţelor sale politice era *neodespotismul*, care eşea din influenţa moravurilor ţării sale, de care el nu s'a putut emancipa. Ion Brătianu era produsul României mici şi semiorientale, care trecea prin faza dictaturii politice generale, prin faza abuzului universal de superioritate şi autoritate. In familie domnea dictatura tatălui şi a soţului; în raporturile muncii cu capitalul, dictatura patronului; în şcoală, dictatura dascălului; în cazarmă, dictatura ofiţerului, coborându-se până la dictatura vătăşelului. Sus, o mândrie orientală dispreţuitoare, jos iobăgie şi servilism. Auzim încă şi azi ameninţările barbare din ţara noastră, care spun: *„ştii tu cu cine ai a face"*? care tot mai spun: *„că bătaia este ruptă din rai"*; care tot mai spun: *„nici salcia pom şi nici mojicul om"*. Şi astăzi democraţia, feminismul, umanitarismul şi creştinismul domnitor în ţara noastră, sunt concepţii cari n'au nimic comun cu cele din ţările civilizate. I-ar fi trebuit o mare forţă de caracter, ca să poată să scape de robia mediului moral în care trăia şi pentrucă n'a avut-o, Ion Brătianu răsăsese robul spiritului naţional dictatorial.

Inteligenţa lui Ion Brătianu nu era genială, decât pentru partizanii săi, lipsiţi de independenţă. Inteligenţa politică poate fi o inteligenţă *oglindaitoare*, care oglindeşte şi păstrează în mod servil realitatea politică şi socială existentă. Mai poate fi o inteligenţă *reformatoare*, capabilă să reformeze societatea, dacă împrejurările impun imperios modificarea ei. Ea mai poate fi o inteligenţă *transformatoare*, genială, care poate să transforme complet organizarea socială.

Ion Brătianu a fost numai o inteligenţă oglinditoare şi într'un mare grad, o inteligenţă reformatoare. Dacă Ion Brătianu ar fi avut geniul politic, mlădios şi îndrăsneţ, cu prestigiul său irezistibil, el ar fi putut să transforme socie-

tatea românească, bazată şi astăzi tot pe dictatura superiorităţii şi autorităţii. Dar el n'a avut nici geniul lui Cuza, nici geniul lui Kogălniceanu şi de aceia, departe de a revoluţiona moravurile noastre, Ion Brătianu a fost o stavilă în această revoluţionare.

Morala lui Ion Brătianu, era morala dictatorială a moravurilor noastre naţionale. Ca un adevărat alchimist politic, el a distilat, a combinat, a uzat şi a abuzat de violenţă, de intrigă şi de vrajbă. Deşi de o cinste personală fără pată, Ion Brătianu a fost de părere că în politică nu există nici păcat nici crimă şi din această cauză el nici n'a ştiut să ţină politica de stat, în sferele ei senine. Brătianu a micşorat *politica de stat*, cu *politica de partid*, pentrucă şeful partidului liberal, ajunsese directorul unei societăţi în comandită, pentru exploatarea statului şi a cetăţenilor. O micşorase cu politica de familie, pentrucă el acaparase toate demnităţile de stat şi de bancă, pentru membrii familiei sale. El n'a ajuns la concepţia, că un şef de partid, este pe deasupra partidelor.

Ca voinţă, Ion Brătianu era un om hotărît, atunci când lenea sa naturală îi permitea să se hotărască. Această lene contemplativă l-a împiedicat să execute şi să controleze personal executarea ideilor sale. De aceia executarea lor s'a făcut de oameni de mâna a doua, care au dat politicii sale un aspect de micime politică.

Pentru că voise să facă pe dictatorul, chiar în relaţiile ţării cu lumea civilizată, democraţia mondială se întorcea în contra ţării noastre. pe care o considera ca un stâlp al reacţionarismului. Vrăjmaşii ţării noastre exploatează şi azi în contra ei, politica despotică şi xenofobă a lui Ion Brătianu.

Această politică despotică putuse să dăinuiască în România turmelor cuvântătoare, a vechilor iobagi, dar ea nu

putea conduce o țară cu cetățeni vechi, deșteptați de marele războiu și cu cetățeni noi, cari știu să trăiască muncind și să moară luptând pentru drepturile lor. Ion Brătianu își da seama că devenise un inactual și în politica internă și în politica externă. De aceia el nu mai apărea la Geneva, nu mai căuta un împrumut extern, nu mai apărea în alegeri, decât ca lupul îmbrăcat în pielea oii și totdeauna în spatele foștilor democrați sau alături de românii europeni, care îl luau pe garanție.

Dictatorul Sylla ținuse Roma republicană sub teroare politică, economică și armată. Când văzu că timpul său a trecut, Sylla renunța de bunăvoe la toate demnitățile sale. După ce întreba pe cetățenii convocați, dacă este cineva care vrea să-l acuze, simplul particular Sylla, urmat numai decâțiva prieteni intimi, se retrăgea din forul public, prin mijlocul poporului rămas mut și rece. Ion Brătianu n'a avut înțelepciunea lui Sylla și de aceia aureola întregitorului națiunii sale, va fi atinsă de antipatia pentru învrăjbitorul neamului său. Numai viitorul va judeca obiectiv politica lui Ion Brătianu. Noi credem că sentința viitorului va spune că: pus în cadrul României mici, Ion Brătianu a fost un om politic mare; pus în cadrul României Mari, Ion Brătianu a fost un om politic mic.

VASILE STROESCU

Un mare poet şi filozof francez ne spune, că într'o noapte, se visase Dumnezeu. Din înălţimile cerului, unde se ridicase pe aripile visului său eretic, el putea să vadă toată şi întreaga durere universală a lumilor şi să audă toate vaetele celor nenorociţi. Când se deştepta din visul său urât, filozoful francez îşi spunea îngrozit „mult a-şi plânge eu, dacă a-şi fi un Dumnezeu".

In toate timpurile şi în toate ţările lumii, pe deasupra neamurilor şi pe deasupra umanităţii, se ridică acele genii ale inimii umane, care întocmai ca o harpă a durerilor universale şi eterne, vibrează cu toate suferinţele neamului său asuprit sau cu toate durerile sărmanei noastre omeniri. Omul a simţit totdeauna şi în mod instinctiv că cea din urmă a lui speranţă, pentru alinarea suferinţelor noastre pe acest pământ de durere, este numai inima omenească şi din aceste harpe ale durerii universale, el şi-a făcuţ pe zeii săi şi a divinizat suferinţa omenească. Deaceia până astăzi, nici o religie n'a unit pe toţi oamenii de toate clasele şi toate rasele, ca mila religiei creştine, tocmai pentrucă religia creştină este divinizarea suferinţelor umane, hărăzite omului pe acest pământ. Creştinimul a făcut din suferinţa omenirii, titlul de nobleţa omului. Progresul omenirii este divinizarea durerilor omeneşti, pentruca să ajungem la o singură inimă a tuturor neamurilor, pentru întreaga omenire.

Deaceia omenirea, disperată de toate nenorocirile şi de toate dezamăgirile ei, după ce şi-a pus toată speranţa mântuirii sale mai întâi în forţă şi apoi în ştiinţă, în timpurile noastre de conştiinţa solidarităţii omeneşti, ea îşi pune ultima ei speranţă, în mila pentru toate durerile omului, se pătrunde din ce în ce mai mult de credinţa, că toate suferinţele omeneşti sunt surori bune.

Numai aceste genii ale inimii au văzut adevărata şi singura fericire şi desfătare omenească, pentrucă până astăzi, iubirea de oameni este singurul scop, singurul adevăr şi singura raţiune de a fi, a acestei vieţi nenorocite.

Şi Vasile Stroescu era una din aceste sublime harpe ale durerilor neamului său, era unul din eroii milei omeneşti, care atunci şi acolo unde era o crimă să iubeşti pe cei de acelaş sânge şi de aceiaşi lege cu tine, el strângea în inima sa iubitoare, toate durerile fraţilor săi moldoveni şi toate durerile neamului său asuprit. Acolo unde era o crimă să fi naţionalist, el avea curajul să strige că ar fi o crimă să nu sufere cu durerile fraţilor săi şi să nu-şi amestece lacrimile sale cu lacrimile lor. Şi chiar în vechea Rusie a boerilor moldoveni, trădători de neam, nobilul Vasile Stroescu a rămas fratele fraţilor săi asupriţi.

Pentrucă Vasile Stroescu era încălzit de cea mai nobilă religie a pământului, de religia naţionalismului, soră bună cu religia creştinismului umanitar, deaorece dacă creştinismul este religia naţionalismului uman, naţionalismul este religia creştinismului naţional. Amândouă aceste religiuni, sunt eşite din aceiaş eternă iubire de oameni, deoarece iubirea de oameni, este eternă ca şi primăvara cerului şi ca şi florile pământului. Deaceia naţionalismul şi umanitarismul, sunt fraţi buni, eşiţi din aceeaş dragoste de oameni. Toţi aceia, care par a crede că nu pot fi decât internaţionalişti şi că nu

pot înţelege naţionalismul, dacă sunt leali şi sinceri, ei, sau se înşeală singuri cu bună credinţă, sau nu sunt nici naţionalişti nici umanitarişti. Căci nu înţelegem cum poţi să iubeşti mai mult pe streini decât pe fraţii tăi, când tocmai cu fraţii tăi faci şcoala primară a iubirii de oameni. Nu poate fi un mare umanitarist, decât acela care este şi un mare naţionalist. In pustiul inimii naţionaliste, nu pot creşte florile umanitarismului.

Deaceia nu este întâmplător, că marele naţionalist Vasile Stroescu, era şi unul din marii umanitarişti ai ţării româneşti şi că Liga Drepturilor Omului şi Naţiunii, a făcut din Vasile Stroescu prezidentul şi inspiratorul ei.

După cum numai acela care simte demnitatea sa, poate să apere demnitatea aproapelui său, numai acela care simţea mândria naţiunii române, putea să prezideze o ligă, care apără demnitatea oricărui român; numai acela care simţea religia naţionalismului, putea să apere dragostea de naţiune în orice naţional; numai acela care dela iubirea de naţionalitate putea să treacă la iubirea de umanitate, ştia să apere umanitatea în orice om.

Liga Drepturilor Omului aduce tot prinosul ei de recunoştinţă, memoriei distinsului şi celui dintâi prezident al ei, care, cu eroismul sufletelor mari şi hotărâte, a dat Ligii noastre din marele său prestigiu, ca ea să poată înfrunta tot arbitrarul şi toate ilegalităţile. Liga noastră simte adânc şi cu sinceritate toată mândria ei, că bunul ei prezident, ca toate marile figuri ale neamului, a reuşit să treacă dela multele clevetiri naţionale la frumoasele funeralii naţionale.

TITU MAIORESCU

După cum omul reprezintă natura ajunsă la conştiinţa de ea însăşi, omul superior al unei naţiuni, reprezintă conştiinţa naţiunii de sine însăş; deaceia comemorarea omului superior al unei naţiuni, însemnează hotărârea ei de a fi. Filozoful spunea: cuget, prin urmare sunt; iar naţiunile spun: comemorez, deci voi fi.

Cu această semnificare, Corpul avocaţilor ia parte la comemorarea lui Titu Maiorescu, pentrucă el a fost o podoabă a Baroului Capitalei. Omul mare, întocmai ca şi soarele, străluceşte cu aceeaş strălucire, pe toate feţele sufletului său şi Maiorescu, mare profesor, mare literat, mare om politic, a fost şi un mare avocat. Dintre giganţii Baroului, el era cel mai mare.

Caracterul lui de avocat eşea din caracterul lui de om de ştiinţă, de om de voinţă şi de filozof. Noi nu cunoaştem revoluţie mai mare în filosofie, decât atunci când Socrate ajungea să spună că mai întâi de toate, trebuie să ne cunoaştem pe noi înşine, să cunoaştem imperfecţiunile cugetării noastre. Atunci omenirea scăpa de dogmatismul teologic şi metafi ic. De atunci filosofia trebuia să ajungă la scepticismul sofiştilor şi la criticismul lui Descartes şi Kant.

Concluziunea criticismului, care nu este decât scepticismul raţionat, ajunge la încheeri care puteau fi fatale pentru spiritul uman. El conchidea că întocmai ca oamenii din grota lui

Platon, noi nu putem cunoaşte decât umbra lucrurilor; ştiinţa este o aproximaţie; pozitivismul este o credinţă; dreptatea şi adevărul social variază cu timpul, cu locul şi cu individul; noi nu vom cunoaşte niciodată adevărul; ignoramus, ignorabimus.

Aci omenirea se găsea la o răspântie periculoasă: condamnată la eterna ignoranţă, ea cădea sau în hamletismul paralisant şi copleşitor, sau în bayronismul sceptic, dar plin de voinţă. Din fericire, omenirea ajungea la concluziunea, că dacă noi nu putem să aflăm adevărul, fiecare om trebue să caute să-şi făurească adevărul său: lumea este voinţa mea. Şi cu modul acesta scepticismul filosofic, ajungea la dogmatismul practic: omul trebue să fie sceptic în teorie şi dogmatic în conduită, sau, cum ar zice Kant, sceptic în raţiunea pură şi dogmatic în raţiunea practică.

Titu Maiorescu era un sceptic în teorie şi un dogmatic în conduită şi tot astfel era şi ca avocat. Era un avocat dârj, care-şi apăra sarcina lui cu o hotărâre nestrămutată. El nu menaja nici părerea adversarului şi nici pe adversar, pe care-l copleşea sub greutatea argumentelor sale şi sub tăişul spiritului său fin şi ironic.

Era ajutat în avocatură de preparaţiunea lui filosofică şi de prestigiul lui de om curat şi superior. Avocatura este arta de a convinge pe magistrat de dreptatea cauzei tale, dar această artă este mai totdeauna empirică. La Maiorescu avocatura era o artă ştiinţifică, pentrucă el se folosea de datele ştiinţei psihologice, pentru a lucra asupra spiritului judecătorului; se servea de logică pentru a dovedi eroarea şi adevărul; se servea de sociologie, pentru ca să arate consecinţele sociale ale soluţiunii magistratului; se servea de filozofie, pentruca să arate înţelesul înalt al legii, în întreg sistemul filosofic al naturii.

Maiorescu a fost filosof şi în avocatură.

C. OPRESCU

Baroul de Ilfov ia parte din toată inima la durerea magistraturii, care plânge moartea unui coleg iubit. Il plângem şi noi din toată inima, pentrucă şi noi am cunoscut şi am apreciat toate calităţile lui de magistrat ales. El era un suflet modest, pentrucă judecătorul inteligent, nu confundă onoarea care se dă demnităţii sale, cu onoarea pe care o merită persoana sa. Pentru el, cea dintâi calitate a magistratului era să asculte cu religiozitate, pentrucă el ştia cât de greu este să găseşti adevărul în lucrurile omeneşti şi că numai cei mărginiţi se cred a tot ştiutori. Era egal cu cei mari ca şi cu cei mici, pentrucă el ştia că baza justiţiei este sfinţirea persoanei umane în ea însăşi; el judeca pe om după fapta lui, iar nu fapta omului după om; el pedepsea fără răutate, pentrucă ştia că magistratul are două mâini : cu una să lovească pe cei răi şi cu cealaltă să-şi şteargă lacrimile, pentrucă a trebuit să lovească o făptură omenească. El nu jignea pe împricinaţi, pentrucă ştia că magistratul trebue să apere şi demnitatea omului, ca un bun mai mare ca orice altă avere şi că o jignire este tot o nedreptate. El era blând cu împricinaţii, pentrucă îşi da seama de reaua faptă a magistratului, care ar ataca pe împricinatul dezarmat şi ţinut de mâini şi de picioare, cu toată puterea unei societăţi întregi; nu-i era ruşine de sărăcia lui,

pentrucă ştia că adevărata bogăţie a magistratului, este admiraţia şi respectul celorlalţi oameni pentru însuşirile lui; era fricos în darea hotărârii, pentrucă era conştient de răspunderea pe care o are magistratul, când dispune de viaţa, onoarea şi avutul cetăţeanului; el n'avea nici o pasiune, pentrucă pasiunea justiţiei i le stinsese pe toate; nu aştepta să fie salutat cel dintâi de cei mai bătrâni decât el, deoarece magistratul care a căpătat drepturile sale de magistrat, nu uită nici datoriile sale de om; era scrupulos şi în viaţa sa privată, pentrucă un magistrat este educatorul societăţii şi educaţia se dă prin exemple; era sever cu el însuşi, pentrucă cel ce judecă pe alţii, trebue să se judece mai întâi pe sine; el nu vedea în magistratură o profesiune economică, ci un adevărat apostolat, pentrucă era un magistrat născut iar nu făcut; ori când putea, el judeca după echitate, pentrucă dreptul nu este o armă contra echităţii, ci un scut contra nedreptăţii; era natural în toate, pentrucă adevăratul magistrat iubeşte adevărul şi în privinţa persoanei sale; el era prea mândru ca să aibă protectori şi prea cinstit ca să aibă protejaţi; mintea şi inima lui se controlau reciproc, pentrucă el ştia că raţiunea singură este prea rece şi inima singură, este prea oarbă; el căuta ca prin studiu şi calităţi personale, să merite prestigiul pe care legea îl dă demnităţii de magistrat, pentrucă el ştia că un judecător fără valoare personală, este o monedă proastă, căreia legea i-a dat un curs forţat; era mândru de profesiunea lui, pentrucă el ştia că magistratura ţine astăzi locul zeilor, care în primele timpuri, judecau singuri.

Pe Constantin Oprescu îl făcea magistrat, nu roba lui, ci calităţile lui.

C. NACU

Vin în mijlocul Dv., ca să aduc prinosul meu în marea durere a Baroului Capitalei, pentru pierderea fostului său decan şi vin aci, nu din datoria rece profesională faţă de un fruntaş al corpului nostru, nici din datoria umanitară de a vorbi de bine, pe acela care dispare dintre noi; vin aci numai din părerea şi convingerea noastră a tuturora, că Constantin Nacu a fost o figură aparte a baroului nostru.

Nacu era un om de inimă şi un om de ştiinţă şi tot caracterul lui de avocat, eşea în mod natural din mila omului de inimă în faţa durerii universale şi din compătimirea omului de ştiinţă în faţa ignoranţei eterne.

Pe fiecare clipă care trece a murit un om în lume şi deci în fiecare clipă care trece, omul varsă lacrimi de durere în faţa marelui mister al morţii. Dacă mai punem şi toate lacrimile lui, pentru celelalte dureri mai mărunte, care-i chinuesc viaţa şi dacă ne gândim că orice durere este un început de moarte, vedem că Omenirea stă toată viaţa ei, îngenunchiată în faţa grelei porţi de granit, care închide grozavul mister al morţii şi care îngrozeşte şi mintea şi inima noastră. Numai teama de moarte, face suferită clipa noastră de viaţă plină de dureri, pentrucă viaţa are cel puţin darul ca să amâne cu încă o clipită, durerea cea mare a morţii eterne; numai teama de moarte face din această

vale a plângerilor, grădina supliciilor delicioase, faţă de grozăvia morţii; numai ea ne dă tăria să petrecem clipele noastre de viaţă pe acest pământ, care este chiar mormântul nostru; numai ea ne dă tăria să uităm că noi ne naştem condamnaţi la moarte şi că moartea fiecăruia dintre noi, era scrisă şi fixată odată cu cea dintâi mişcare care a născut universul.

Omul cu inima lui caldă şi iubitoare, este şi va fi totdeauna un străin în acest univers sălbatec şi rece. Omul este o inimă caldă, căzută dintr'o grozavă întâmplare în maşinăria grandioasă, rece şi inflexibilă a naturii, care pare că se îmbată în deliciul supliciilor noastre lente şi variate, cu care ea ne zdrobeşte pe îndelete şi corpul şi sufletul şi inima noastră. Bietul om caută să vorbească naturii graiul profund al inimii, pe care ea însă nu-l înţelege; el a născut pe zeii a tot puternici, care să schimbe legile ei sălbatice; a născut pe poeţii care să-i dea simţirea lor caldă şi să dea naturii o inimă; din vibraţiunile ei reci şi mecanice, el a născut sunete şi culori şi a născut arta. Dar totul este în zadar:

„De-o vecie luptă viaţa, doamnă lumii să rămână,
Şi zadarnică e lupta, căci tot moartea e stăpână".

Noi suntem condamnaţi pentru vecie, să petrecem trista noastră viaţă pe acest pământ, să petrecem viaţa noastră într'un cimitir grandios, înfrumuseţat cu viaţa sacrificată a strămbunilor noştri şi pentru generaţiunile viitoare, înfrumuseţat şi cu viaţa noastră, a celor de astăzi. Natura nu înţelege plânsetele şi gemetele noastre şi strigătul nostru de durere se pierde în muzica diabolică pe care, după Pitagora, o face maşinăria lumii în mersul ei orb; iar lacrimile nemerniculuí efemer, cad dureroase şi fierbinţi, ca să îngheţe pe fierul rece al groaznicului mecanism universal. Şi numai nenorocirea noastră obştească face suferită şi viaţa şi moartea

noastră, pentrucă vă închipuiţi cu toţii, ce ar fi moartea unui om muritor într'o lume de nemuritori, sau o lume de muritori în faţa unui om nemuritor !

Toate durerile sunt surori bune şi spiritele mari, ca profesorul Nacu, vor simţi în sufletul lor, tot amarul pe care-l lasă durerea universală a existenţei, căci, pe când fiecare om suferă numai odată, sufletele mari suferă de mii de ori, pentrucă sufletele mari ca şi lentilele mari, măresc şi plăcerile şi durerile vieţii.

Dar durerea lor nu se mărgineşte aci. Noi, toţi oamenii de legi, în lupta noastră pentru îndreptarea lumii, avem nevoie de adevăr şi de dreptate, pentru care n'avem altă măsură decât inima noastră.

Invăţaţii vremurilor în care trăim, ni se plâng mereu că din pricina slăbiciunii simţurilor noastre şi a sculelor ştiinţei, toate adevărurile învăţăturilor noastre, sunt numai aproximative şi că ştiinţa lor se bazează tot pe credinţă. Ce să mai spunem noi, acei care căutăm adevărurile sociale, când ştim că măsura acestor adevăruri este inima omului, aşa de schimbătoare şi de variată; când vedem că dealungul veacurilor, mergi pe dâra de temple părăsite şi că din toate adevărurile mincinoase a câtorva secole de sbucium, abia rămâne un grăunte de adevăr palid şi de dreptate şubredă, după cum din muntele de netrebnică sgură pe care-l arunci, abia de poţi alege un mic grăunte de radiu.

Intr'o legendă indiană, pământul şi universul întreg este susţinut de cel mai mare elefant sfânt. Pentru ca el să poată pluti în aer cu greaua lui sarcină, elefantul la rândul său, este susţinut de o porumbiţă cu aripile deschise. Noi, oamenii, pretindem că omenirea se sprijină pe dreptate; însă dreptatea la rândul ei se sprijină pe inima omului, tot atât de plăpândă şi de schimbătoare, ca şi porumbiţa care susţine universul indian.

Te cuprinde adânca jale, când priveşti lumea cu ochiul rece al istoriei şi când vezi că omenirea, în mersul ei plin de lupte, înneacă în sânge şiruri întregi de veacuri din viaţa ei, pentru nişte adevăruri care durează numai o clipă şi pe care o scântee de lumină, le-a dovedit în urmă cu totul mincinoase. Vedem astăzi că luptă un popor cu alt popor, pentru adevăruri cari sunt aproape aceleaşi; dar ce-ar mai fi lupta de popoare, pe lângă lupta de generaţii, dacă toate generaţiunile trecutului ar putea să învieze deodată toate, cu toate adevărurile lor trecute!

Şi ce adevăr şi ce dreptate este dreptatea şi adevărul nostru, când în judecăţile noastre omeneşti, n'avem altă măsură hotărâtoare pentru adevăr şi dreptate, decât majoritatea magistraţilor care judecă, adică decât numărul lor, când vezi că şi adevărul şi dreptatea se măsoară cu numărul, întocmai ca şi când ai fi nevoit să judeci însuşirile lucrurilor sublime, după greutatea lor la balanţă. Şi atunci ajungi la credinţa plină de o jale profundă, că adevărul e minciuna căreia credinţa ta adâncă, i-a putut ridica un templu; că părerile toate, nu sunt „nici în totul mincinoase, nici în tot adevărate", şi că tu îţi creezi şi adevărul tău şi dreptatea ta. Te înduioşezi de această nenorocită omenire, pe care poţi s'o ucizi şi cu prea multă dreptate ca şi cu prea multă injustiţie şi cu prea mult adevăr ca şi cu prea multă minciună, şi pe care tu trebue să i le dai amestecate în măsură anumită, întocmai precum dai acele doctorii tari, care nu pot să fie bune, decât amestecate cu puţină otravă.

Şi când ai ajuns la mila pentru toate durerile şi la compătimirea pentru toate părerile, ajungi şi la mila pentru această făptură umană, căreia natura inumană i-a dat şi o conştiinţă, numai pentruca ea să-şi dea şi mai mult seama de toată nemernicia ei. Ajungi să spui că orice om care

suferă, are totdeauna dreptate şi să sfinţeşti pe orice om pentru suferinţa lui: dolor homini deus.

De aci iese tot caracterul aparte al lui Constantin Nacu, ca membru al baroului. El reprezintă respectul religios al persoanei umane ori care ar fi ea; el reprezintă scepticismul filosofic faţă de toate părerile şi deaceia el reprezintă şi eleganţa moravurilor Corpului nostru. Dacă este adevărat că morala omenească are şi o bază estetică, Constantin Nacu reprezinta pentru corpul nostru de avocaţi, estetica morală a Baroului, eleganţa morală a profesiunii noastre, manierele elegante ale avocaturii. Constantin Nacu a fost un estet al moravurilor avocaturii, un avocat din lumea viitoare.

La începutul pledoariei sale, Nacu avea totdeauna un cuvânt frumos pentru adversar, care părea salutul cavalerului la începutul duelului său juridic. In ţara noastră de violenţi în fapte şi în cuvinte, Nacu nu atingea pe adversarul său nici cu o floare şi nici cu o vorbă, pentrucă avocatul delicat îşi dă seama, că şi cel care loveşte cu cuvântul, este tot un bătăuş. Pledoaria lui era o serie de teoreme juridice şi psihologice obiective, care curgea fără nici o violenţă pentru nimeni, pentrucă violenţa este argumentul ignorantului, care crede că a monopolizat tot adevărul. Apărarea lui era mai mult o propunere decât o afirmaţiune, mai mult o ipoteză decât o dogmă. Judecătorul rămânea cu impresia că în pledoaria lui, profesorul Nacu arătase controversele unui articol şi că ea nu e o convingere plătită. El mergea cu smerenie în faţa magistraţilor mari şi mici, nu pentrucă aceşti magistraţi erau superiori lui, dar pentruca să nu se pară că el exploatează intimitatea judecătorului şi comite o adevărată înşelăciune profesională. El căuta să tempereze rigiditatea dreptului cu idealul de echitate, de oarece, pentru avocatul de inimă nu există drept contra

dreptății. El era dintre avocații cari și-au câștigat existența ca avocat pledant, iar nu ca acei avocați mulți, de altădată, de care nu aflai decât atunci când își construiau palatul. Ca decan al corpului, el conducea Baroul cu dragostea pe care o avea pentru fiecare avocat, pentrucă arta de a conduce pe oameni, este arta de a iubi pe orice om ca pe tine însuți. El apăra demnitatea și prestigiul Baroului, cu orice risc și cu orice sacrificii, pentrucă el ceruse decanatul, nu pentru vanitatea demnității, ci pentru răspunderile ei. Când lua o măsură necesară Baroului, el se îngrijea atât de puțin de părerea oamenilor și a zeilor, încât părea că el ar trebui să dispară dintre oameni, în chiar clipa măsurii luate. Demnitatea decanatului său, îl apropia și mai mult de avocații care l-au ales, deoarece el credea că demnitatea de decan cere o virtute mai mult, cere modestia. El era mai mult decanul avocatului tânăr, pentrucă numai avocatul tânăr are nevoie și de sfătuitor și de apărare. El credea că umilința este sfătuitorul faptelor rele și căuta să inspire avocatului tânăr și încrederea în el însuși și mândria lui profesională, pentrucă mândria naște în om respectul de sine și din el ese demnitatea. El aprecia pe avocați după talentul și după cinstea fiecăruia, iar nu după succesul lor profesional, pentrucă nici în barou, nu reușesc totdeauna cei mai talentați și nici cei mai cinstiți. El se îngrijea mai mult de părerea avocaților care nu-l votaseră, pentrucă știa că ei nu l'au votat numai din cauza defectelor lui și decanul conștiincios e preocupat de defectele semnalate de confrații săi, pentrucă el vrea să le îndrepteze.

Iată pentruce Nacu va rămâne în istoria Baroului Capitalei, decanul eleganței profesionale, decanul manierelor elegante profesionale și el va fi numit cavaler al Baroului Român.

N. XENOPOL

In numele Baroului Capitalei, iau parte cu toată inima la durerea Dv. a tuturora, pentru pierderea lui Nicolae Xenopol, pentrucă şi în barou ca şi pretutindeni, Nicolae Xenopol n'a fost un oarecare om din lume, ci a fost el singur o lume, o lume de voinţă, de gândire şi de iubire de oameni. Nicolae Xenopol a realizat muzica vieţii umane, în care, după cum spuneau vechii înţelepţi ai Eladei, corpul este lira şi sufletul armonia, pentrucă el a ştiut să împace vecinic dureroasa înfruntare dintre spirit şi viaţă, din care ies toate chinurile bietului om pe pământ.

Şi chinul omului superior, chinul acestei „trestii gânditoare" cum ne zice Pascal, iese tocmai din antinomia dureroasă, că el este un spirit care gândeşte şi o trestie care trăeşte şi că el trebue să împace raţiunea care cere moartea, cu inima care voeşte viaţa.

Dacă omul ar fi numai spirit pur, problema vieţii noastre pe acest pământ s'ar încheia repede şi uşor, deoarece raţiunea noastră nu găseşte nici un rost temeinic pentru a trăi şi după cum zice pesimistul, ar trebui să ne strângem toate neamurile lumii, toţi condamnaţii la eterna durere, şi să punem capăt în aceiaşi zi şi oră, unei vieţi blestemate şi zadarnice. Căci pentruce trăim noi? Faima geniului de astăzi se va pierde sub faima geniilor viitoare şi va cădea

sub greutatea veciniciei, care va ridica genii din ce în ce mai mari; bogăţia poate da fericirea ca şi nefericirea; binele poate naşte şi răul; crima poate fi şi virtute; adevărul nu este pentru noi, deoarece omul nu poate vedea decât umbra lucrurilor, proiectată pe pereţii acestei nenorocite peşteri, cum numeşte Platon natura acestea, în care gândul nostru fugar este condamnat să trăiască închis.

Trăim o viaţă martirisată, pentru un scop necunoscut.

Deaceia spiritul omului se revoltă vecinic şi vecinic se va revolta, împotriva legilor oarbe şi crude ale naturii şi deaceia înţelepţii lumii au privit moartea ca o fericire şi ca o liberare. „Priveşte fără frică, spune înţeleptul Seneca, priveşte fără frică această oră hotărâtoare, care va fi cea din urmă pentru trupul tău, pentrucă ceiace ţie ţi se pare că este ultima zi a vieţii tale, este prima zi a naşterii tale pentru eternitate. Să vină această zi care ne va da lumina".

Şi vecinic nenorociţii noştri muritori, se perindă generaţii după generaţii, ca nişte îndurerate semne de întrebare, care întreabă şi cerul şi pământul, pentruce ne naştem şi pentruce murim?

Iar dacă omul ar fi numai lut şi viaţă, astăzi, când el stăpâneşte natura toată, viaţa omului pe acest pământ ar fi o fericire eternă, pentrucă din toată făptura omului izbucneşte setea lui îndârjită de viaţă şi el scoate plăcerea vieţii din chiar marile dureri şi din marile sacrificii pe care el trebue să le îndure, pentruca să poată trăi. Pentrucă dorinţa noastră dârje de viaţă, este singurul adevăr sigur şi universal şi singura noastră filozofie.

Dar este greu să împăcăm raţiunea care cere moartea, cu lutul care vrea viaţa, şi bietul om a căutat şi caută me-

reu şi în zadar, să răspundă acestei grozave înfruntări dintre trup şi dintre spirit.

Oricât ar încerca religia să ne consoleze cu vecinicia vieţii de apoi, inima noastră, dornică de viaţă, răspunde scurt şi hotărât, că o clipă din viaţa trăită înainte de moarte, face mai mult decât toată vecinicia vieţii din mormânt. Ori cât ar spune pesimistul că durerile vieţii noastre copleşesc plăcerile ei otrăvite, dârja luptă pentru viaţă, dusă de toate generaţiunile nenorocite trecute şi viitoare, arată că plăcerea de a trăi, răscumpără toate durerile şi toate chinurile vieţii noastre. In zadar scepticul vrea să ne spună, că durerea ignoranţei otrăveşte întreaga noastră viaţă, pentrucă imperativul categoric de a trăi, care se impune conştiinţei noastre ca un adevăr luminos şi universal, consolează de ignoranţa noastră filozofică şi pe proşti ca şi pe genii şi pe fericiţi ca şi pe nefericiţi şi pe mari ca şi pe mici. Fantasticul Nietzsche ne spune că s'ar putea ca vecinica natură, în vecinica ei transformare, să înceapă o închegare nouă, cu care a început forma ei de astăzi şi desfăşurarea aceloraşi legi să mă zidească iarăş acelaş, în alte formaţiuni viitoare ale naturii. Dar în zadar această posibilitate de renaştere, pentrucă eu vreau viaţa sigură de astăzi, iar nu viaţa îndoelnică viitoare.

Numai oamenii mari pot să împace acest mare blestem al omului, pentrucă numai ei pot să ajungă să ne dea muzica adevăratei vieţi, să împace viaţa noastră cu spiritul nostru şi să realize e viaţa integrală.

Ei singuri ajung să împace într'o inaltă armonie, voinţa de a trăi, cu plăcerea de a cugeta şi cu putinţa de a iubi pe oameni. Omul ales de soartă, care împacă voinţa, cugetarea şi inima lui într'o armonioasă viaţă integrală, scoasă din poezia voinţei, ridicată de poezia cugetării, umanizată

de poezia inimii omeneşti, ne face să înţelegem pe marele filozof elen, care zice că oamenii sunt nişte zei muritori.

Şi Nicolae Xenopol a fost un om integral, care a gustat poezia vieţii integrale. O voinţă hotărâtă şi dârje, luminată de o minte vie şi profund cercetătoare şi încălzită de o inimă delicată şi civilizată. Şi tot astfel a fost şi în avocatură.

El era o voinţă tare şi părea convins că în lume nu găseşti decât lupta voinţelor, că în lume dreptatea nu există şi că ea se face, că ea se creiază şi atunci când s'a convins de dreptatea pricinii sale, el punea în lupta pentru dreptate toată voinţa lui mare pentruca dreptatea lui să triumfe, pentruca ea să se creieze.

In lupta lui aprigă pentru dreptate, el îţi făcea impresia că zice:

Moartea omului este moartea voinţei şi omul care şi-a pierdut voinţa, este un mort înainte de moarte. Dacă viaţa este trimful voinţei, intră şi tu în legea universală a naturii, care vrea viaţă clocotindă şi largă şi aspiră viaţa ta prin toţi porii tăi, voeşte să fii tare şi fă din tine un univers în univers şi o natură în natură. „Slăbiciunea, chiar sublimă, în natură, e o crimă" şi „virtutea cea mai mare e virtutea d-a fi tare".

Nu plânge, pentrucă plânsul este şi o slăbiciune şi o impietate contra legilor naturii şi natura are dreptate iar nu omul. Omul vrea să iasă afară din legile naturii, ca un atom care ar vrea să dea legi universului, ca un strop din mare, care vrea să dea legi mării.

Tu caută să-ţi trăeşti viaţa ta integrală, să trăeşti esenţa de viaţă eternă, ca să poţi împăca legea morţii, cu setea ta de viaţă vecinică, pentrucă după cum un strop de parfum

ales, concentrează în el viaţa a mii şi mii de flori, într'un minut de viaţă integrală şi intensă, tu poţi să condensezi o întreagă vecinicie. Dreptul tău la viaţă nu este scris nicăeri în natură, pentrucă legea naturii este moartea celui slab. Dreptul tău la viaţă este înfăptuirea ta, viaţa ta este voinţa ta, e creaţiunea ta, tu eşti creatorul tău.

Luptă pentru drepturile tale, pentrucă „drepturile nu „se cer nici la oameni nici la cer; dreptul tău, de-l ai, să-l iei „dela om şi dela zei; ia tu şi ţi se va da; sparge şi se va „deschide; decât victimă, fii gâde". Iată legea voinţii şi voinţa singură ar fi sanguinară.

Dar voinţa lui Xenopol dârjă la luptă, era luminată şi bine ajutată de o inteligenţă frumoasă, idealistă şi realistă în acelaş timp. El îşi visa realitatea lui şi toată filosofia omului pe pământ este, să poată spune în faţa mormântului: eu mi-am visat viaţa mea.

Lumea noastră crede şi astăzi, că poezia nu poate fi decât divagantă şi vaporoasă şi viaţa lui Xenopol arată că nu este adevărat, pentrucă el ne dovedea că este şi o poezie realistă, după cum este şi o metafizică pozitivistă. Şi tot astfel, conduita omului superior poate fi o conduită şi aleasă şi practică în acelaş timp. Xenopol avea o conduită de viaţă, practică şi în acelaş timp, aleasă. El punea poezie în realismul lui, pentrucă poezia nu se găseşte numai în literatură, ea se găseşte şi în morală şi putem să avem o conduită realistă şi o conduită romantică. Conduita realistă a lui Xenopol, nu era compusă din acele combinaţiuni mici şi meschine, care înjosesc şi vulgarizează viaţa, pentrucă el ştia să pună imaginaţie în toate actele lui, el ştia să fie idealist în viaţa reală şi să nu se intereseze de tot ceiace pot să spună toţi filistenii mici şi rutinari. Când îşi for-

mase linia lui de conduită limpede, el mergea drept pe această linie hotărâtă, trecând peste orice greutăți și peste orice victime. El lucra după capul lui, chiar contra lumii întregi și chiar dacă ar fi trebuit să facă un mic ocol prin steaua Sirius. El vrea să fie el, în toate actele lui, deoarece numai astfel poți să trăești precum gândești și să gândești precum trăești, numai astfel poți să fii tu singur toată lumea ta și numai astfel poți să dai lumii toată inima ta, dar să nu-i cedezi nimic din toată gândirea ta.

Și frumoasa inteligență a lui Xenopol, era o inteligență felurit cultivată și din pledoariile lui se cunoștea că vorbește un cugetător și un erudit. Dacă nu este nimic mai frumos în lumea morală decât un talent frumos, nimic nu poate fi mai frumos în barou, decât erudiția unui avocat de talent. Erudiția unui avocat este o podoabă, pe care avocatul n'o pune numai la zile mari, deoarece baroul este o sărbătoare neîntreruptă a justiției triumfătoare. Lui Xenopol i se putea da definiția juristului roman, care poseda toată știința divină și umană a timpului său.

Dar voința de viață a lui Xenopol, nu era numai luminată de mintea lui, ea era îmblânzită și înălțată de o inimă aleasă și mare, pentrucă Xenopol a fost un om de inimă și el a crezut adânc în drepturile și minunile inimii omenești. Voința luată singură, ar fi rece și crudă; numai inima omului umanizează și voința și rațiunea omului. Dacă n'ar fi căldura inimii omenești, dacă n'ar fi poezia iubirii umane, care leagă și oamenii și generațiunile, viața omenească pe pământ, ar fi o geometrie rece și sanguinară.

Și Xenopol a fost o inimă delicată, care se simțea și în avocatura lui, pentrucă în biroul avocatului se strâng toate suferințele omenirii și se strâng suferințele cele mai nobile, suferințele dreptății călcate în picioare. Poetul spunea

că apele se strâng în mare şi durerile în poet şi Xenopol simţea că durerile împricinaţilor se strâng în inima avocatului mare, pentrucă nu se poate avocat mare fără o inimă mare. Şi Xenopol a fost un avocat mare, care a putut să împace o voinţă mare, cu o minte mare şi cu o inimă mare şi care-l făcea un luptător şi dârz şi bun şi drept. Avocatul Xenopol putea să spună semenilor săi: religia mea este o linie dreaptă.

EMANUEL PORUMBARU

In numele baroului Capitalei, iau parte deopotrivă şi din inimă, la toată durerea familiei, la durerea prietenilor, la durerea partidului şi la durerea ţării, care pierde pe Emanuel Porumbaru, pentrucă el a cinstit deopotrivă şi familia şi prietenia şi partidul şi baroul şi ţara. Şi deaceia venim astăzi cu toţii deopotrivă, să recunoaştem toate calităţile mortului, pe deasupra tuturor deosebirilor noastre din viaţă, pentru că dacă viaţa ne desparte pe toţi, moartea ne uneşte pe toţi împreună şi este chiar foarte ciudat, că din liniştea şi din apropierea morţilor din cimitire, noi nu tragem mai multă pildă în vrajba şi sbuciumul vieţii noastre pe pământ.

Dar omul uită totdeauna moartea, pentrucă el nu poate şi nu se va putea obicinui niciodată cu legea morţii şi totdeauna o înmormântare va fi o protestare contra acestei legi crude şi oarbe.

In zadar înţeleptul ne spune că moartea este o lege universală; în zadar ne arată el dansul sălbatecilor împrejurul bătrânilor lor, care le cer să-i ucidă, in timpul în care bătrânii cântă, că „fructele s'au copt şi fructele trebue să cadă"; în zadar savantul ne spune că omul trebue să înveţe să moară, cu acelaş sânge rece cu care respiră. Omul nu va muri niciodată nici voios ca sălbatecul, nici rece ca sa-

vantul. Omul va muri totdeauna ca om, care niciodată nu va primi să supună viaţa sa, legilor mineralului, nu va primi să supună spiritul său, legilor materiei, nu va primi să supună inima caldă la legile plumbului rece. De câte ori i s'ar aduce aminte că trebue să se supună legilor naturii şi legilor universului, omul va răspunde totdeauna cu mândrie şi revoltă: „şi eu sunt o natură în natură şi un univers în univers şi în faţa tuturor legilor şi adevărurilor schimbătoare şi îndoelnice, eu simt în mine legea vieţii universale, şi setea vieţii eterne, pentrucă singurul adevăr pe această lume, este setea mea de viaţă.

„Căci a fi şi-a vrea să fii,

„Este tot ce pot să spună gravele filozofii".

Dar durerea morţii unui om este şi mai mare, atunci când mortul a fost un om superior şi este adevărat că după cum a fost un om distins pretutindeni, Porumbaru a fost un avocat distins în Barou, cu toate calităţile unui mare avocat, care a înţeles tot rolul avocatului în lume. Şi eu consider pe Porumbaru ca tipul avocatului distins, care a mers pe calea dreaptă pe care şi-a croit-o, fără să ţină cont de toţi filistenii care nu l'au înţeles. Morala Baroului civilizat şi cinstit este prea profund omenească şi adânc filozofică, pentru ca ea să poată fi înţeleasă de cel dintâi nechemat, care scoate teoria uşuratecă şi uşoară, că avocatul apără orice şi pe oricine, pentrucă el n'are conştiinţă sau pentrucă el este un mercenar al cuvântului.

Intotdeauna bieţii ignoranţi au avut amândouă mâinile lor pline cu „adevăruri eterne" şi inima plină cu principii de „morală universală" şi totdeauna ei au pretins că avocaţii nu le respectă. Insă omenirea noastră, mai modestă decât aceste sărmane genii, vede că din răscolirea de până astăzi a naturii întregi, ea n'a putut strânge nici chiar o

scântee de adevăr fix şi nici chiar un grăunte de dreptate eternă. Dacă omenirea noastră ar fi găsit un grăunte fix de dreptate şi de adevăr fix, ea ar fi clădit de mult o lume mai bună, mai puţin schimbătoare şi mai puţin îndoelnică decât a noastră. Şi deaceia omenirea s'a convins de mult, că inima noastră este prea slabă şi mintea noastră prea neputincioasă, pentruca să poată găsi un adevăr şi o dreptate pentru toate faptele, pentru toţi oamenii, pentru toate timpurile. Adevărul şi dreptatea absolută nu sunt pentru bietul om, supus tuturor iluziunilor simţurilor şi inimii lui, şi după cum lumina este amestecată cu întunericul, tot astfel adevărul este amestecat cu eroarea şi dreptatea cu nedreptatea. Şi după cum întunericul este o lumină mai mică şi lumina un mai mic întuneric, tot astfel adevărul este o eroare mai mică şi eroarea un mai mic adevăr; iar dreptatea este o nedreptate mai mică şi injustiţia o mai mică dreptate. Aproximaţie în justiţie, aproximaţie în ştiinţă şi îndoială în toate.

„Un răspuns curat la toate numai prostul poate da.

„Tu la toate vei răspunde, poate nu şi poate da".

Şi noi, avocaţii, am eşit tocmai din această slăbiciune a inimii şi a minţii omului şi avem menirea ca să punem mereu înainte grăuntele de milă pentru făptura omenească, joc al împrejurărilor şi legilor oarbe.

Când ştii că nu este om pe care să nu-l poţi acuza de neomenie, când ştii că nu e adevăr pe care să nu-l poţi învinui de eroare şi nu este dreptate pe care să n'o poţi învinui de nedreptate, ajungi la concluzia omenească şi mare, că nu este nici eroare pe care să n'o poţi apăra cu un grăunte de adevăr şi nici nedreptate, pe care să n'o poţi apăra cu un grăunte de dreptate. Şi dacă nimeni şi nimic nu poate scăpa de învinuire, toţi şi oricine are dreptul la apărare. Singurul adevăr al omului este îndoiala pentru

toate adevărurile şi singura lui dreptate este mila pentru toate dreptăţile şi din milă şi îndoială ese apărarea. In instituţia baroului este toată filozofia omului.

Deaceia avocatul are şi trebue să aibă şi o morală deosebită. Avocatul este omul-idee, omul-raţiune, omul lui Platon, care, dezbrăcat de tot ceiace este emoţiune şi pasiune, poate să rămână numai cugetare şi numai dialectică, pentrucă numai astfel poţi alege adevărul de minciună şi dreptatea de nedreptate. Un avocat trăeşte în lumea raţiunii reci, pe când restul muritorilor trăeşte în lumea pasiunilor oarbe. Şi deaceia un avocat conştient, cinstit şi civilizat, este totdeauna o enigmă pentru concetăţenii lui; el este un inactual, considerat rând pe rând, bolşevic şi reacţionar, cinstit şi mercenar, patriot şi internaţionalist, pentrucă el are religia îndoelii şi milei omeneşti, pe când lumea celorlalţi are credinţa şi lupta. Şi pentrucă fiecare om are adevărul său şi dreptatea sa şi nu înţelege dreptatea şi adevărul altuia, fiecare om este revoltat că avocatul apără toate adevărurile şi toate dreptăţile.

Şi Porumbaru era unul din acei mari preoţi ai îndoelii şi ai milei omeneşti, un preot rece ca raţiunea, obiectiv ca adevărul, imperturbabil şi civilizat ca omul în sine, un preot care pleda pentru omenirea tuturor timpurilor, care pleda în prezent cu ochii aţintiţi spre viitor. Si când pleda, Porumbaru părea că spune semenilor lui: „eu vin din lumea viitoare, unde adevărul şi dreptatea sunt deasupra oricărui alt principiu divin sau uman şi unde viaţa curge ca lungi teoreme morale; voi sunteţi oamenii, eu sunt chiar Omul, Omul care vede în orice proces un împricinat nou, vede Justiţia însăşi, la care eu mă uit ţintă în tot timpul procesului şi pe care voi n'o puteţi vedea, pentrucă voi sunteţi supra-pasiune, pe când eu sunt supra-raţiune. In viaţa patimilor

noastre, voi îmi vorbiţi în justiţie de vrăjmaş şi de aliat, de străin şi de român, dar eu n'am găsit pe vrăjmaş şi aliat decât în arta războiului, am găsit pe străin şi român, numai în politică. Eu în drept n'am găsit decât vinovaţi şi nevinovaţi şi de alta nu vreau să ştiu. Nu-mi arătaţi rătăcirea avocatului altor neamuri, care face în justiţie deosebiri între oameni şi face între ei şi alte împărţiri străine dreptăţii. Aceste deosebiri, Baroul român nu le poate face, pentrucă Baroul român nu poate imita barourile africane, deoarece el crede că dacă justiţia de ură contra străinului este o crimă, represaliile în justiţie sunt o monstruozitate. Chemaţi-mă în viaţa supra-pasiunilor voastre, dacă este nevoe de mine şi acolo voi şti să fiu ca voi şi cu voi; aci însă, în templul justiţiei, eu vreau să fiu cu justiţia şi ca justiţia",

Şi tot din izvorul aceluiaş suflet de avocat superior, politica lui Porumbaru nu s'a resimţit niciodată în barou. Noi avocaţii, suntem legaţi în corpul nostru printr'o religie înaltă, prin religia apărării celui slab în apărare, iar prin obiectivitatea noastră, noi ajungem la o depasionare şi raţionalizare profesională. Suntem singura profesiune care ne-am putut da numele de confraţi şi care am putut ca din confraţi să ajungem fraţi. Politica însă, ar învrăjbi pe aceşti fraţi şi deaceia baroul nostru respectă deopotrivă toate partidele politice, dar numai la cluburile lor. Şi Porumbaru a fost la barou numai avocat şi n'a fost politician decât la club, pentrucă iubind baroul cu pasiune, el era convins că numai astfel corpul nostru îşi poate îndeplini marea lui misiune socială şi numai un barou solidar şi stimat, va fi în stare să înlăture toate relele justiţiei, deoarece numai el are şi pregătirea şi el are şi interesul.

Iată dece noi am iubit pe Porumbaru şi dece ne închinăm cu evlavie înaintea mormântului său deschis.

VIRGIL BENIŞACHE

In numele Uniunii avocaţilor din România şi în numele meu personal, iau parte din toată inima, la toată durerea rudelor şi prietenilor, la toată durerea baroului şi juriştilor din ţară, care pierd pe Virgil Benişache, pentrucă moartea iubitului Vice-preşedinte al Uniunii avocaţilor, lasă un mare gol şi în inima noastră şi în profesiunea noastră.

Cu Virgil Benişache, Baroul român pierde pe un artist avocat, pe un avocat artist, pe un estet şi înţelept al vieţii şi pe un frate de caritate al tuturor obijduiţilor şi nedreptăţiţilor. Virgil Benişache a ştiut să treacă fericit prin viaţă, pentrucă el a stăpânit pe deplin arta cea mai grea din lume, arta fericirii pământeşti, care iese din arta de a-ţi alege adevăratul ţel al vieţii. Omul care şi-a ales ca ţel al vieţii sale numai utilul, va cădea întreg în robia utilului inutil, care aduce cu el toate nenorocirile egoismului lacom şi toate greutăţile care complică şi scurtează viaţa. Omul care îşi alege ca scop al vieţii sale numai binele singur, va merge la sacrificiul orb, pentru cei care nu-l merită, sacrifică cu bunătatea sa tocmai pe cei buni şi lasă pământul moştenire numai celor răi. Acei care aleg ca scop al vieţii lor numai frumosul singur, vor merge neapărat până la cruzimea artistică, ucigătoare şi dispreţuitoare a vieţii şi moralei. Robii utilului inutil sunt trudiţii vieţii; robii binelui orb sunt pă-

căliţii ei; iar robii frumosului sunt visătorii vieţii. Şi trudiţii şi păcăliţii şi visătorii sunt utopiştii vieţii, care trăesc după închipuirea lor, iar nu după legile Firii. Idealul omului desăvârşit sunt esteţii vieţii, sunt oamenii a căror viaţă frumoasă întocmai ca parfumurile bune, care se fac din aroma celor mai multe flori, este întocmită din amestecul fericit al binelui, frumosului şi utilului. Ei sunt fericiţii vieţii, care trec prin lume ca păsările cerului, sburând şi cântând şi în faţa vieţii şi în faţa morţii. Ei ştiu să ia din util atât cât trebue pentru a trăi, trăesc pentru a iubi pe oameni şi iubesc pe oameni pentruca împreună cu ei, să guste frumosul vieţii şi frumosul naturii. Pentru ei, criteriul vieţii depline este frumosul artei şi frumosul moralei şi cu acest criteriu de viaţă înaltă, ei ştiu să împace în mod fericit morala omului cu morala naturii, pentrucă legea umanităţii este triumful lent al moralei şi legea naturii este triumful lent al frumosului.

Legea supremă a naturii nu este nici lupta pentru viaţă de oarece natura ucide viaţa, pentru a o perfecţiona şi deci viaţa este subordonată frumosului. Legea naturii nu este nici lupta pentru dreptate, pentrucă natura este nepăsătoare la morală şi soarele naturii încălzeşte deopotrivă şi pe bun ca şi pe rău. Legea morală este iluziunea omului, morala este reprezentarea mea, morala este o nobilă prejudecată a omului. Cu legea morală omul este afară din natură şi nu se leagă de ea decât prin lupta sa pentru perfecţiune, pentrucă legea supremă a naturii, este lupta pentru infinita perfecţiune, pentru infinitul frumos.

La început era frumosul, frumosul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era frumosul. Natura este marele şi desăvârşitul artist, care, cu o neînfrântă cruzime artistică, ucide viaţa pentru a o înfrumuseţa. Cum şi morala omului nu este de-

cât cea mai prielnică împrejurare pentru perfecţinoarea mea şi a semenului meu, putem să ne dăm seama că în natură nu există decât o singură lege, legea infinitei perfecţiuni. Legea universului este crima pentru frumos, cruzimea pentru perfecţiune. Când un mare pictor italian era chemat în faţa judecătorilor săi, pentru moartea unui om, un potentat nesocotitor al legii omului, îi redă libertatea spunând că geniile artei nu sunt supuse legilor omeneşti. Prin acest gest inuman şi cutezător, potentatul făcea deosebirea dintre legea omului şi legea naturii, pentrucă, — scopul omului este binele, scopul inconştient al naturii este frumosul. Universul este vecinic neastâmpăratul, vecinic neterminatul şi vecinic nemulţumitul artist, care naşte şi ucide, care clădeşte şi dărâmă, care strânge şi împrăştie, numai pentru a realiza infinitul frumos. Frumosul este Dumnezeu însuşi, spune filozoful german şi viaţa omului, ca şi viaţa întregii naturi, nu este decât mijlocul şi victima eternei perfecţiuni, eternului frumos.

Iar viaţa fiecărui dintre noi muritorii, este numai un biet tipar trecător, în care universul artist a turnat, din întâmplare, un model nou de viaţă nouă, pentru a încerca o nouă perfecţiune a vieţii. Şi după ce el şi-a turnat o viaţă mai nouă şi mai frumoasă, universul artist ca şi artistul om, distruge fără milă toate tiparele lui inutile. Noi oamenii scurt văzători şi nesocotitori ai legilor firii, duşi numai de legea inimii noastre, ne înduioşăm de moartea tiparelor inutile ale vieţii şi nu ne putem gândi că legea naturii este perfecţiunea vieţii, nu ne putem gândi că natura trebue să-şi topească pe rând toate tiparele ei inutile, pentruca din ele să poată să toarne alte tipare şi mai bune, pentru o viaţă şi mai bună. Revolta omului contra morţii, este revolta tiparelor vieţii în contra vieţii, este revolta tiparelor

frumosului în contra artei, revolta omului moralist contra universului artist. Noi nu ne putem gândi că universul este neîntrecutul artist, vecinic tânăr şi vecinic ruşinat de opera sa de vecinică tinereţe şi pe care vecinic o strică şi vecinic o reface. Cu fiecare din noi, universul artist încearcă o lume nouă şi fiecare din noi avem datoria să luptăm pentru a deveni creatorul unei lumi noui. In căile infinite ale frumosului şi ale binelui, fiecare din noi ne putem alege calea noastră deosebită, pentruca fiecare să încercăm o lume nouă, cu un adevăr nou şi cu o dreptate nouă. Tocmai pentrucă natura n'a impus vieţii nici un scop anumit, fiecare dintre noi muritorii, poate să caute să-şi creeze viaţa sa şi lumea sa şi să fie el creiatorul său însuş.

Din această sănătoasă înţelepciune a naturii şi a omenirii împăcată cu natura, ieşia toată filosofia vieţii lui Benişache şi în ea găsim toată taina vieţii lui, viaţa unui boem ordonat, viaţa unui înţelept împăcat cu natura. Era viaţa artistului neastâmpărat după frumuseţea etică şi estetică. Benişache ştiuse să îmbine în viaţa sa fericită, legea universului artist cu legea omului moralist, ştiuse să împace în viaţa sa fericită, lupta animalului pentru viaţă, cu lupta omului pentru bine şi cu lupta supraomului pentru frumos. Numai acest artist al vieţii, împăcat cu legile naturii, poate să guste tot deliciul plăcerii de a trăi şi să nu se cutremure nici în faţa morţii pentrucă ştie că este muritor, nici în faţa durerii, pentrucă ştie că viaţa este o mare loterie, în care lozul cel mare poate să fie sau cea mai mare fericire, sau cea mai mare durere. Numai el ştie să treacă prin viaţă ca un diletant şi ca un boem, nu din dezordine sufletească, ci din filosofie înţeleaptă, care ia viaţa serioasă ca o datorie de muncă, dar care ia truda şi munca numai ca un mijloc, iar nu ca un scop al vieţii. El munceşte numai pentru ca

munca sa să-i dea dreptul la lenea morală, deoarece munca pentru viaţă este datoria trupului şi lenea morală este dreptul sufletului de a se bucura de plăcerile etice şi estetice ale vieţii. Fără dreptul la lenea morală, munca pentru viaţă ar fi numai o adevărată muncă silnică pe viaţă.

Aceşti cântăreţi ai vieţii, iau viaţa ca o realitate invincibilă şi se mulţumesc să poată face realitatea mai ideală şi idealul mai real. Ei înţeleg că omul nu se poate libera de natură, decât supunându-se ei; înţeleg că omenirea nu poate schimba legile universului decât cu ajutorul lui. Numai ei pot să rămână aceiaşi şi în faţa răului şi în faţa binelui şi să nu plângă nici durerile lor şi nici moartea lor, pentrucă o lacrimă cere o inimă şi natura este o maşină. Ei ştiu că dacă lacrimile sunt o notă bună pentru inima omului, ele sunt o notă rea pentru raţiunea lui, care-l mai lasă să plângă în faţa unui mecanism rece şi crud. Numai ei pot să guste fericirea deplină şi infinită a vieţii, pentrucă plăcerile utilului sunt finite şi numai plăcerile binelui şi frumosului sunt infinite. Numai aceşti fini distilatori ai vieţii, pot să înţeleagă şi să respecte fericirea altora şi să treacă prin viaţă în vârful picioarelor, pentruca să nu turbure fericirea celorlalţi muritori. Cu sufletul lor intrat în sufletul naturii, după cum nu ceri mărului să facă prune, pentrucă ţie ţi-ar plăcea mai mult prunele decât merele, ei ştiu să ceară vieţii numai ceiace ea poate să dea, iar nu ceiace le-ar plăcea lor să ceară. Cu modestia filosofului, care ştie să citească legile vieţii în legile naturii şi legile naturii în legile vieţii, ei trec prin viaţă ca un strop ridicat din mare, care trebue să cadă iarăş în mare, pentrucă ei ştiu că stropul este trecător şi numai marea este eternă. Ei simt singura mare durere, că viaţa omului se sfârşeşte în întunericul pământului şi nu se termină ca roua

dimineții, în feeria soarelui. Numai artistul vieții poate să simtă întreagă și toată fericirea pământească, pentrucă cu toate durerile ei infinite, esența optimistă a vieții, scoate fericirea ei, din chiar durerile ei. Cu toate suferințele ei infinite, lumea plânge dar trăește. Pentrucă după cum Wagner, în muzica lui profundă, scoate și armonii disonante, pentruca să redea și mai bine melodia celor frumoase, universul artist întrebuințează durerile vieții, pentruca să mărească și mai mult plăcerile ei, pentrucă în tainele nepătrunse ale naturii, durerea este lentila măritoare a plăcerii.

Benișache reușise să realizeze armonia estetică a vieții sale, pentrucă Benișache a fost bunul și desăvârșitul artist, care și-a cântat toată viața sa, și care a reușit să fie artistul vieții sale. La el, lupta pentru viață era lupta pentru frumos; imoralitatea era un sunet fals; ura, o disonanță; lipsa de maniere, o ineleganță morală. El condamna imoralitatea și indelicatețea în numele artei, deoarece pentru Benișache, etica se confunda cu estetica. Pentru el, esența vieții era estetica, frumosul era criteriul existenții, era criteriul binelui și răului, criteriul perfectului și imperfectului. El era cinstit pentru eleganță, era cavaler și leal pentru gest. Deaceia Benișache a fost artistul vieții, artistul prieteniei, artistul profesiunii și artistul decanatului.

Fiecare profesiune, ca și fiecare om, poate să aibă o conduită realistă sau o conduită romantică și după om și după profesiune, realismul poate să ducă până la meschinărie și romantismul până la extravaganță, Benișache, artist avocat, a dat întregul romantism moral al profesiunii noastre și pentrucă profesiunea noastră se deosibește de toate celelalte îndeletniciri, prin mai multă fraternitate, dezinteresare și mândrie, Benișache a dat tot romantismul confraternității, dezinteresării și mândriei baroului român.

Noi, la „Uniune", numai după un plic al corespondenței, vedeam că el vine dela Decanul estet Benișache și toate propunerile, toate gesturile fine și delicate, chiar de n-ar fi fost semnate de el, noi știam că sunt ale lui. Sărbătorirea confraților bătrâni, mesele frățești de sfârșit de an, asistența nu numai judiciară, dar și financiară a împricinatului sărac, prietenia lui strânsă cu avocații tineri, care-l adorau, erau scoase din estetica cea mai fină a fraternității, a desinteresării și a mândriei Baroului nostru. Concepția lui înaltă despre viață, se resimțea și în avocatură, pentrucă și aci se resimțea omul bun și avocatul artist. Pentrucă sunt două feluri de a face avocatura, avocatura pentru artă și avocatura pentru dreptate. Avocatul artist al barei nu se gândește decât la estetica luptei judiciare, la finețea dialecticei și la victoria barei. El face în justiție artă pentru artă, fără să se gândească la suferințele clientului și adversarului și fără ține cont de interesul societății.

Avocatura pentru dreptate, este avocatura cu inimă și de inimă, care se gândește și la drepturile unui proces pierdut și la ridicolul unui sofism și la idealul dreptului pe care a jurat să-l apere. Acești avocați au în proces un mare adversar în chiar inima lor. Despre ei se poate spune, ceiace Napoleon în decadență, spunea despre sine însuși, atunci când vizita un câmp de luptă acoperit de cadavre : „Incep să pierd calitățile de mare general, pentrucă încep să fiu milos". Benișache era avocatul artist al inimii, încurcat în avocatură de inima sa miloasă. Pentru Benișache, biroul unui avocat trebuia să fie dispensar de milă și de apărarea dreptului în sine, pentrucă zeii cari nu se mai ocupă de oameni, pare că au lăsat toată greutatea apărării dreptății în sarcina avocatului, unde se strâng toate durerile morale ale omului. El trebue să-și fi dat de multe ori seama

cât ar plânge un Dumnezeu bun, în biroul unui avocat bun. Preotul are datoria să se roage pentru păcatele lumii, guvernanţii au datoria să reglementeze aceste păcate şi judecătorul să le condamne. Numai avocatul are datoria să apere toate păcatele omului, atât de slab şi atât de greşit, pentrucă păcatele omului sunt atât de schimbătoare, încât dealungul istoriei morale a lumii, nu ştii să spui ce este un păcat şi ce este o virtute.

Uitaţi-vă la durerea unei populaţii întregi, care plânge cu lacrimi calde pe un avocat mort şi veţi înţelege că numai un avocat cinstit şi milos, mai poate să stârnească astăzi în lume atâta jale la moartea lui şi că în aceste timpuri de luptă pentru dreptate, numai un avocat ar putea să mai fie un apostol al vremii. Din acest spectacol frumos, care face cinste baroului român, putem vedea şi care este idealul unui avocat, care înţelege durerea unei nedreptăţi. Să aperi pe cel mic contra celui mare, să fii cavalerul apărător al legilor, fără frică şi fără prihană, în care văduva să găsească un sprijin, orfanul un epitrop, obijduitul un sfătuitor şi nedreptăţitul un apărător.

Cu această filosofie a baroului, Benişache a putut să fie prietenul desinteresat al clientului şi avocatul dorit al adversarului şi a reuşit să iasă din proces fără nici un vrăjmaş. El a reuşit să ridice graniţa dintre barou şi magistratură şi să judece pe client împreună cu magistratul, iar nu să-l apere contra magistratului. Şi din toată munca anonimă dintr'o viaţă întreagă, nu-i mai rămâne unui avocat decât mulţumirea eşită din această nobleţă a rolului său şi din dragostea lumii pe care o ajută, pentrucă şi pledoaria lui, şi operile lui de drept, sunt opere trecătoare. Dreptul este mai schimbător decât aerul şi deaceia legile nici nu se mai sapă în piatră. Dacă te întrebi la sfârşitul vieţii tale de

avocat, vezi că tu n'ai fost, toată viaţa ta, decât un spărgător de cuvinte şi un măcinător de virgule şi de puncte.

Cu patima lui pentru artă şi cu dezinteresarea lui profesională, estetul Benişache trebuia să ajungă şi la desăvârşirea estetică a prieteniei, a iubirii de oameni şi a vieţii, pentrucă ceiace învrăjbeşte pe bieţii oameni, este robia utilului inutil, este râvna bolnăvicioasă de a strânge toate bogăţiile pământului, ca şi când noi ar trebui să trăim o întreagă vecinicie, ca şi când am avea să moştenim tot pământul sau să intrăm în pământ cu toate bogăţiile strânse cu atâta trudă. Dacă omul s'ar elibera de tirania utilului inutil şi ar cădea în robia frumosului moral şi estetic, omul ar putea să guste aci toată fericirea vieţii pământeşti, pentrucă natura este o sărbătoare vecinică şi neîntreruptă a eternului frumos. Până astăzi n'au înţeles viaţa decât finii şi rarii esteţi ca Benişache, care, cu pasiunea lor pentru frumosul estetic şi moral, se desprind de toate nimicniciile inutile ale vieţii. Ei singuri înţeleg adevărata viaţă şi sunt singurii fericiţi pe acest pământ de suferinţe inutile, pe care şi le face omul singur. Natura şi viaţa sunt paradisul esteţilor, pentrucă dacă în natură găsim puţin util, în natură găsim mai mult frumos care să ne desfăteze şi să ne unească, deoarece dacă utilul învrăjbeşte, frumosul apropie şi uneşte pe oameni. Estetul Benişache, liberat de tirania utilului inutil, a putut să ducă numai viaţa frumosului şi artei şi să se apropie de toţi oamenii. Vecinic cu surâsul pe buze, vecinic răzând şi vecinic glumind, el a putut să trăiască în entuziasmul artei şi în căldura prieteniei. El luase viaţa ca un dar şi se mulţumea cu ea fără să-i mai cerceteze nici păcatele şi nici durerile ei. Retras în lumea frumosului, unde este loc pentru toţi, el a putut să privească cu milă toate străduinţele inutile ale vieţilor trudite de lăcomie şi să trea-

că prin viaţă din plăcere în plăcere, ca un fluture din floare în floare. Ca să poată fi fericit în viaţă, el a căutat să dispreţuiască toate durerile ei mici şi, ştiind că nici o durere nu se poate şti dacă este cea mai mare, pentrucă nu poţi şti dacă ea este cea din urmă, el a reuşit să considere toate suferinţele îndurate de el, ca suferinţe mici şi să le dispreţuiască pe toate. El credea că nici o durere nu este atât de mare, încât din cauza ei să-şi scurteze şi mai mult o viaţă atât de scurtă, pentrucă omul cu mintea mare, strânge şi măreşte plăcerile care lungesc viaţa şi dispreţuieşte durerile care o scurtează. El suferea cu lumea toată, dar nu lua în tragic toate durerile lumii, pentrucă atunci când poţi să te ridici deasupra oamenilor, poţi de multe ori să vezi cât de mici sunt şi marile dureri şi marile suferinţe şi marile idealuri ale omului.

Toată lumea căuta prietenia lui Benişache pentru veselia lui, pentrucă el nu plictisea lumea cu povestea durerilor sale, ci căuta s'o încânte cu bucuriile sale, deoarece el ştia că oamenii iubesc mai mult pe cântăreţii vieţii, decât pe bocitorii ei. In expansiunea optimistă şi universală a vieţii, un bocitor îndurerat, pare lumii cântăreţul unui marş funebru, în mijlocul unei sărbători vesele. Cu acest sentiment realist al vieţii, Benişache era preparat în tot momentul ca să primească moartea. El ştia că viaţa este o cursă de întrecere după iluzia fericirii, pe o arenă în care fiecare om are trapa lui ascunsă şi fixă, pe care el calcă şi cade pentru totdeauna. De multe ori omul calcă pe trapa morţii, tocmai atunci când se găsea in toiul întrecerii lui şi de multe ori tocmai în momentul când el întindea mâna spre stâlpul aurit, pe care sta premiul vieţii sale. Benişache era condus în viaţă de dragostea lui nemărginită pentru oameni şi a reuşit să fie fericit numai cu altruismul. Şi aci stă toată

taina fericirii omului pe pământ, pentrucă, sau omul reuşeşte să înlocuiască emulaţiunea egoistă prin emulaţiunea alturistă şi atunci viaţa merită să fie trăită; sau el este condamnat pe vecie la lupta aprigă şi egoistă pentru viaţă şi atunci el va continua să ducă o viaţă de temniţă, în mijlocul unui templu al frumuseţii infinite şi în mijlocul expansiunii universale de fericire.

Cu filosofia lui de viaţă, Benişache a reuşit să nu-şi găsească în viaţă un vrăjmaş, atunci când alţii nu reuşesc să-şi găsească un prieten şi a reuşit să treacă prin lume în sunete de harpă şi pe braţe de prieteni. El a reuşit să şteargă din dicţionarul vieţii, deosebirile de prieten şi de vrăjmaş, de rudă şi de strein, de cunoscut şi de necunoscut şi să fie prietenul, ruda şi cunoscutul tuturor oamenilor mândri că i-au fost prieteni sau mândri că pot să-i devină prieteni. El iubea pe toţi oamenii şi nu pentrucă toţi oamenii păcătoşi meritau iubirea lui, ci numai pentrucă toţi oamenii meritau mila lui, chiar pentru păcatele lor. De greşelile lui nu este vinovat omul, ci universul întreg, societatea toată şi toate împrejurările bune sau rele, pentrucă infernul face demoni şi raiul face îngeri. El iubea pe om din cauza păcatelor lui, deşi ştia că mila pentru oamenii răi este o nedreptate faţă, de oamenii buni. Dar el mai ştia că dacă dreptatea este mai utilă decât mila, mila este mai nobilă decât dreptatea. Şi mila lui nu ieşia din necunoaşterea omului, ci din buna ştiinţă a defectelor lui, pentrucă cel mai bun mijloc ca să nu-ţi pierzi iluzia despre oameni, este să n'ai nici o iluzie despre om. Trebue să-l iubeşti pe om, tocmai pentrucă nu merită iubirea ta, pentrucă bunătatea este în noi, iar nu afară de noi.

Iată dece Benişache a putut să treacă prin viaţă în sunete de harpă şi pe braţe de prieteni şi dece putem să punem pe mormântul lui Benişache, epitaful omului bun:

Profuit omnibus, nocuit nemini.

GEORGE DANIELOPOL

Baroul de Ilfov se înclină adânc în faţa mormântului avocatului Danielopol, pentrucă-şi dă seama de pierderea pe care o încearcă şi de părerile de rău pe care le lasă printre noi, acest suflet ales.

In faţa eternului mister al morţii, mintea noastră încearcă în zadar să ne consoleze. Ea ne spune că setea noastră de viaţă eternă, este o împietate contra naturii şi că nemurirea omului ar fi o crimă contra ei. Ea ne spune că moartea este o virtute a naturii şi viaţa eternă ar fi o crimă contra ei, pentrucă dacă viaţa eternă ar fi oprit în loc mersul naturii, lumea n'ar fi mai eşit din haos, omul n'ar fi mai eşit din brută, n'ar fi eşit frumosul, n'ar fi eşit geniul, n'ar fi eşit progresul. Ea ne spune că, în lupta naturii pentru infinita perfecţiune, natura distruge continuu creaţiunile ei imperfecte, pentruca să scoată infinita perfecţiune. Moartea înobilează viaţa.

Dar această consolare a minţii, nu va consola niciodată inima noastră şi va fi vecinic o ciocnire dureroasă între legile naturii şi legile inimii, pentrucă nici perfecţiunea infinită a naturii şi nici viaţa eternă de dincolo, nu ne vor consola niciodată de pierderea clipei de viaţă pe care o trăim pe acest pământ.

Şi fiecare va înţelege deosebit rostul acestei clipe de viaţă, pentrucă nici proştii, nici geniile n'au găsit încă până

astăzi şi nu vor găsi niciodată adevăratul ei rost, deşi înţelepţii lumii se laudă că l'au şi găsit.

Viaţa noastră este ca un naufragiu mare, în mijlocul oceanului frământat de furtună şi în adâncul întuneric al nopţii. In vălmăşeala haotică a disperării, fiecare naufragiat se aruncă în cea dintâi barcă bătută de valuri, în care vâslaşul atotştiutor, se laudă că ne va duce la limanul sigur ştiut numai de el singur. Şi pe când toate pânzele rătăcesc în noaptea oarbă, fără să ştie de unde vin şi încotro se duc, una câte una din bărcile rătăcitoare, se scufundă în drumul lor către limanul dorit, pe care toate îl caută şi nici una nu'l găseşte.

Dacă rostul adânc al vieţii este ascuns pentru toţi muritorii, rămâne că viaţa noastră n'are altă valoare decât aceia pe care i-o dăm fiecare din noi, după valoarea sufletească a fiecăruia dintre noi, pentrucă viaţa este oglinda rece şi indiferentă, în care fiecare om se oglindeşte după chipul şi asemănarea sa. Şi Danielopol a dat vieţii lui o valoare şi o întrebuinţare înaltă, pentrucă în spectacolul ciudat al vieţii, în care comedia este amestecată cu tragedia, pe când spiritele mici vulgarizează viaţa, sufletele mari iau partea ei gravă şi profundă.

Deaceia Danielopol a fost o valoare în toate direcţiunile. Pe Homer îl revendicau toate oraşele în care trăise şi pe Danielopol toate îndeletnicirile prin care trecuse, pentrucă sufletul mare ca şi diamantul mare, are feţe multe şi toate preţioase.

Tot astfel a fost Danielopol şi ca avocat: plin de mândrie profesională, drept, leal, prevenitor şi în lupta pentru drept, totdeauna un erou şi totdeauna un artist al cuvântului.

Când Danielopol pleda procesul, cu atâta lealitate, lumină şi severă bună cuviinţă, pledoaria lui părea chiar

ordinul Justiţiei, dat magistratului ca să facă dreptate. Cei vechi îndeplineau în judecata lor ritualuri religioase, pentrucă în acele vremuri, zeii judecau singuri. Când Danielopol începea să pledeze, cu seriozitatea, cu mândria şi figura lui inspirată, aveai impresia că el îndeplineşte un rol sacru şi profund; că el nu pledează pentru onorar ci pentru dreptate; că el nu apără pe clientul său, ci că, pe deasupra tuturor indivizilor şi pe deasupra tuturor generaţiunilor, el apără un principiu sacru, el apără Dreptatea pentru ea însăşi, ca şi când n'ar fi fost oameni, nici înaintea lui, nici împrejurul lui.

Deaceia avocatul Danielopol n'a ştiut ce este intervenţia pentru favoruri, deoarece el era convins că avocatul care intervine ca om politic la justiţie şi autorităţi, nu este un avocat în barou, ci un pirat al baroului. El n'a făcut nici politică pentru avocatură şi nici avocatură pentru politică, pentrucă la el n'a ştiut politica ce face avocatura şi nici avocatura ce face politica. Ajuns om politic, el a continuat să dea sprijinul lui moral profesiunii sale, pentrucă nu-şi uită profesiunea decât avocatul care şi-a făcut din avocatură o trambulină politică, pentruca să-şi facă din politică o profesiune. Danielopol era prevenitor cu toţi confraţii săi mari şi mici şi nu intra în palatul justiţiei, cu acele aere de senior al baroului, care jignesc atât de mult spiritul nou al vremii. Danielopol ajuta sincer magistratura în lupta ei pentru independenţa materială şi morală, pentru ca justiţia să nu mai fie politică, ci numai socială. El era conştient de colaborarea avocatului la triumful justiţiei, pentrucă în lupta pentru dreptate, avocaţii egalează în lupta procesului forţele impricinaţilor, pe cari natura le-a făcut inegale. El respecta convingerile adversarului, pentrucă în profesiunea de avocat, dacă nevoia luptei te face dogmatic

în conduită, lupta tuturor părerilor şi pretenţiunea lor ca să devină adevăruri judecătoreşti, te face sceptic în convingeri. Danielopol îşi apăra cauza cu toată mândria profesiunii sale, pentrucă avocatul curat poate spune oricând: „eu apăr pe toată lumea şi nu am nevoe de apărarea nimănui". Inceputurile avocaturii lui Danielopol, au fost pline de greutăţi, dar nu şi de şovăeli, pentrucă un avocat ales, preferă să moară de foame, decât să moară de ruşine.

CAROL DAVILLA

România serbează astăzi pe unul din marii săi întemeietori, pentrucă dacă este adevărat că sănătatea este mai necesară decât pâinea, întemeietorul învăţământului şi serviciului medical în România, este chiar unul din întemeietorii ţării noastre. România, ridicată la înălţimile unei civilizaţii superioare, îşi întoarce privirile către civilizaţia inferioară dela care s'a ridicat. In această cucernică reculegere, poporul nostru vrea să cinstească pe marile lui călăuze şi între călăuzele lui mari, el găseşte pe doctorul Davilla. Adus în ţara noastră de o fericită întâmplare, care face parte din destinele fericite ale României, Davilla ne-a venit tot din Franţa, pentrucă dacă în ţara românească soarele ne-a venit dela Răsărit, renaşterea noastră naţională şi culturală ne-a venit din Franţa.

Rolul lui Carol Davilla în renaşterea noastră naţională şi culturală este covârşitor. El este creiatorul unei civilizaţii sanitare noui şi toţi ştim că este mai uşor să spargi un munte de piatră, decât să dărâmi o civilizaţie veche şi să pui în locul ei alta nouă. Numai geniile minţii, ale inimii şi ale voinţii, pot să înlocuiască o civilizaţie prin alta şi Davilla a avut voinţa, inima şi mintea unui creiator de civilizaţie.

El venea în România atunci când credinţa medicinală a poporului român se găsea în faza teologică şi fatalistă,

adică în faza când omul crede că şi boala şi leacurile ei, sunt opera directă a lui Dumnezeu şi că atunci când ţi-e scris să mori, orice doctor şi orice doctorie este zadarnică; era în faza când doctorul era un vrăjitor şi doctoria un descântec. El venea în România când ştiinţa medicală era în faza metafică, adică în faza când în explicaţia boalelor şi remediilor, omul de ştiinţă pleacă dela principii goale şi abstracte, ridicate la rangul de cauze explicative, ca „proprietăţile de îmbolnăvire" sau ca „proprietăţile curative" ale fiinţelor şi lucrurilor. Trecerea dela faza teologică şi metafizică la faza ştiinţei pozitive, care explică fenomene naturale prin alte fenomene naturale, însemnează o adevărată şi mare revoluţie şi această revoluţie, în România, o făcea Davilla. Această revoluţie medicală lovea atâtea prejudecăţi, atâtea interese şi năştea atâtea invidii, încât ele ar fi descurajat pe Doctorul Davilla, dacă el n'ar fi fost încălzit de o mare dragoste pentru ştiinţă, de o adâncă iubire de oameni, de un profund devotament către noua sa patrie şi de o suverană compătimire pentru toate răutăţile care i se puneau în cale. Pentrucă voinţa lui Davilla era voinţa croitorilor de drumuri noui, care, în contra învăţământului bibliei, care spune „bate şi ţi se va deschide şi cere şi ţi se va da", ei sparg atunci când nu li se deschide şi iau ei atunci când nu li se dă.

Dragostea lui de ştiinţă, era un adevărat apostolat cultural. Intr'o ţară străină şi în timp numai de un an, doctorul Davilla a înfiinţat cu propriile sale mijloace, muzeul de anatomie, biblioteca ştiinţifică şi şcoala de chirurgie, care trebuia să devie mai târziu facultatea de medicină. Bazele şcoalei de medicină erau atât de bine puse de Davilla, încât această şcoală ajunge astăzi o adevărată mândrie naţională. Nu este început de organizare şi de mişcare culturală

în acele vremuri, în care doctorul Davilla să nu fie sau inițiatorul sau colaboratorul, și în ambele cazuri și animatorul ei de seamă.

Dar secretul entuziasmului neînfrânt al lui Davilla, era iubirea lui de oameni. Ca toți marii creatori de civilizații, el a fost o inimă mare și toate realizările lui au venit din inimă. In marile zidiri sociale, ca și în marea zidire din legenda meșterului Manole, trebue să zidești mai întâi o inimă. Deaceia, adevărata axiomă a marilor reformatori nu este „voește și vei putea" ci „iubește și vei putea", pentrucă, pe când voința este numai corabia, inima este chiar pânza care mână corabia. După vorba lui Davilla însuș, el a „trăit prin inimă" și din inima lui bună a ieșit organizarea consultațiunilor gratuite, a ieșit azilul de copile orfane, care mai târziu se numea Azilul Elena Doamna, a ieșit azilul de băeți orfani Sf. Pantelimon, a ieșit dragostea pentru cei mici. Numai dragostea de oameni te poate împinge să-ți împrăștii viața cu profuziune. Numai iubirea aproapelui îți poate da o viață intensă și completă, pentrucă viața nu se poate menține decât cu condiția de a se împrăștia și de a se multiplica în lucrurile și ființele pe cari le iubești. Altruismul este multiplicatorul vieții individuale.

Davilla a fost și un mare patriot. El a iubit cu pasiune și România și Franța, pentrucă a doua sa patrie a cuprins totdeauna și pe cea dintâi, deoarece România a fost totdeauna o lentilă măritoare a iubirii pentru Franța. După vorba unei doamne franceze stabilită în România, „c'est en Roumanie qu'on apprend a aimer la France". Dragostea lui pentru România, i-a dat încredere în aptitudinile românului pentru știință, tocmai în acele timpuri de neîncredere, când doctorul român grecizat, Nicolae Gussi, spunea că osteneala de a înființa învățământul medical în România era

zadarnică, pentrucă românul nu este în stare să învețe medicina și că trebue să aducem medici dela Atena. Dragostea lui de țară i-a sugerat idei care au decis de soarta poporului român. Numit în delegația care trebuia să convingă pe prințul Carol de Hohenzollern, să primească tronul României, tocmai în momentul când rezistența viitorului rege era mai mare, Davilla intra în biroul de lucru cu harta țărilor locuite de români și spunea cu glas profetic: „Iată viitorul regat al Măriei voastre". Insuflețirea lui patriotică, decidea de voința prințului și de viitorul țării.

In viață nu poți să realizezi nimic, decât atunci când nu ții cont decât de tine singur, decât atunci când asculți pe toți și nu te influențezi de nimic și de nimeni. Este adevărat că cel mai mare geniu nu poate ridica un popor care n'are aptitudini naturale, dar iarăși nu este mai puțin adevărat, că un om mare poate să scurteze drumul unei evoluții lungi și anevoioase. Geniile fac lumii o economie de evoluție. Doctorul Carol Davilla a făcut țării noastre economie, de cel puțin un secol de evoluție în progresul sanitar.

Capitala noastră, adânc recunoscătoare, vrea să-și arate gratitudinea sa față de memoria lui Davilla și în primul rând, ca un omagiu adus iubirii sale pentru cei mici, azilul de copii orfani dela „Radu Vodă", va fi numit „Azilul Davilla".

In al doilea rând, Primăria a declarat „morminte comunale", toate locașurile de veci ale marilor oameni, pe cari le-a luat în îngrijirea sa. In acest moment ne facem datoria către mormântul părăsit al lui Mihail Eminescu. Pornind dela acelaș sentiment pios, în numele Primăriei Capitalei, declar mormântul lui Carol Davilla de „mormânt comunal".

ELIE RADU

In numele Consiliului Comunal al Capitalei, iau parte din toată inima la durerea familiei, la durerea profesiunilor şi instituţiunilor, cari au pierdut pe Elie Radu. El a fost un om superior şi prin inteligenţa sa şi prin morala sa şi prin utilitatea sa socială.

Luaţi după rostul lor în viaţă, oamenii se pot împărţi în două categorii deosebite: în debitori şi în creditori ai umanităţii. Debitorii umanităţii sunt toţi acei oameni inutili, cari au luat tot rostul vieţii lor dela societate şi care în schimb n'au dat nimic societăţii în care trăesc. Ei trăesc pe lume, numai ca să facă umbră pământului în timpul vieţii şi numai ca să îngraşe pământul după moarte. Sunt vieţile indiferente pentru omenire, fie că s'ar fi născut, fie că nu s'ar fi născut pe lume şi care trăesc şi mor debitori ai societăţii în care au venit.

Creditorii umanităţii sunt vieţile utile societăţii, pentrucă ei au contribuit ca să mărească sau să schimbe ceva din tot ceiace au găsit dat de natură, sau din tot ceiace omenirea cucerise în civilizaţie, până la intrarea lor in viaţă. Ei sunt adevăraţii ctitori ai omenirii, pentrucă creditorii societăţii sunt ziditori de forme noui de viaţă omenească. Creditorii umanităţii au contribuit la o mai mare adaptare a omului la o civilizaţie superioară. Creditorii

omenirii au contribuit cu un grăunte personal ca omul să facă natura mai utilă şi omenirea mai superioară. Ei trăesc şi mor creditori ai societăţii umane.

Elie Radu a fost un ctitor al ţării noastre, pentrucă prin rolul său, prin morala sa, prin voinţa sa, el a construit forme noi de viaţă românească şi a contribuit ca să facă natura mai utilă şi omul mai superior. Astăzi, când facem bilanţul vieţii sale publice şi private, noi găsim că Elie Radu moare creditor al ţării şi al umanităţii.

După caracterul lor, unii oameni sunt numai pasiune iar alţii numai raţiune. La omul-pasiune, viaţa este o sclavă şi voinţa o jucărie în mâna patimilor de tot felul. Ei trăesc viaţa naturii, conduşi de toate pasiunile umane mari şi mici care-i leagă de restul firii. Despre oamenii-pasiune se poate spune ceiace Platon spunea despre poeţi : dacă ai un om pasionat în republica ta, unge-l cu mirt şi împodobeşte-l cu flori şi în sunete de liră, trece-l peste frontieră, căci el va încurca lumea. La oamenii de raţiune, pasiunea este îmblânzită şi voinţa diriguită de raţiune. Ei trăesc o viaţă matematică, pusă în formule şi în teoreme.

Elie Radu a fost prin excelenţă omul-raţiune, condus în viaţă de o raţiune superioară, conştientă de toate însuşirile ei şi mândră de aceste însuşiri, pe care le-a apărat cu îndârjire şi fără tranzacţie. Şi Elie Radu a trecut prin viaţă ca un om de raţiune, care s'a dedat numai îndeletnicirilor bazate pe raţiune şi a evitat toate ocupaţiunile bazate pe pasiune. Acest caracter de om de raţiune, poate fi urmărit în toate preocupările sale intelectuale şi morale, publice şi private.

Firea sa precisă şi ordonată îl atrăsese către ingenerie, care este profesiunea bazată pe raţiunea matematică şi ştiinţifică, în care totul se desfăşoară în teoreme, în care totul are o raţiune explicativă şi o raţiune finală, în care totul

este ordine şi totul bazat pe ştiinţa numerelor. Inclinaţiunea sa pentru inginerie, a făcut ca în profesiunea sa, Elie Radu să fie un realizator superior, pentrucă numai inclinaţiunea profesională dă suflet profesionistului.

Şi Elie Radu a fost un matematician şi în viaţa practică. Viaţa lui de toate zilele se desfăşura după formule de raţiune practică. Era o viaţă precisă, ordonată şi exactă. La uzinele comunale, unde figura ca membru în consiliul administraţie, el n'a fost nici odată şi de nimeni întrecut în exactitate.

Şi tot un om de raţiune a fost şi în viaţa morală, pentrucă raţiunea morală, ca şi raţiunea ştiinţifică, sunt amândouă, raporturi sufleteşti impuse vieţii şi de raporturile rigide ale fenomenelor din afară şi organizate în om. El a fost omul din republica lui Platon, la care viaţa se desfăşoară după formule şi după teoreme raţionale, fără altă pasiune decât pasiunea cinstei, a dreptăţii şi adevărului. Dar dacă Elie Radu a fost un om de raţiune, el n'a fost nici un om rece şi nici un om brutal. El a fost delicat şi civilizat cu toţi; a fost superior, dar modest; a fost un om mare, dar plin de bunătate. Superioritatea lui era pusă în relief de o simplicitate delicată şi naturală, care îndulcea rigiditatea raţiunii şi a moralei sale austere. El a fost olimpian dar natural în gesturi şi puritan dar fără emfază în morală. Elie Radu a păstrat toate delegaţiunile sale profesionale sub toate partidele, pentrucă el le-a cenzurat pe toate în mod egal şi imparţial. El a avut marele succes moral de a fi respectat şi admirat chiar de politicianii noştri, care n'au nimica sfânt, a fost respectat chiar de aceşti teribili iconoclaşti morali. Pe ori unde l'am găsit, el s'a mulţumit să fie împăcat cu el însuşi şi nu i-a păsat nimic de părerea altora. La instituţiunile pe unde a

trecut, când găseşti o părere separată, să ştii că a fost opinia lui Elie Radu şi că chestiunea pe care a combătut-o, sau nu era clară, sau nu era cinstită. El n'a înţeles şi n'a făcut niciodată o tranzacţie morală şi ceiace este încă şi mai frumos, n'a îndrăznit nimeni şi niciodată să-i ceară o tranzacţie morală. El a fost cinstit, nu din teamă să nu afle alţii de fapta sa urâtă, ci numai de frică să nu afle Elie Radu de această faptă.

Tot caracterul lui de om de raţiune l'a ferit şi de politică. Dar tocmai această natură raţională, a privat ţara de un caracter în politică. Pentrucă în politică găsim acest cerc viţios nenorocit, că degradarea politică are nevoe de caractere, dar că tocmai degradarea ei goneşte caracterele. Era o imposibilitate morală, ca acest om mândru şi demn, să intre în cazanul diabolic de patimi mici şi oarbe, în care omul este preparat zi cu zi pentru degradarea sufletească.

Dacă am vrea să dăm pecetea caracterului lui Elie Radu, am putea să spunem că el a fost cetăţeanul care putea să aibă orice în politică şi totuş n'a făcut politică; care putea să câştige orice în profesiune şi totuş a murit sărac; că pe ori unde a trecut Elie Radu, a fost un îndreptar de oameni şi de caractere; că el a schimbat mediul în care a trăit, dar că pe el nimic şi nimeni n'a putut să-l schimbe şi că din toată murdăria vieţii el a eşit sărac şi curat, pentrucă el a preferat să moară de foame decât să moară de ruşine.

Comuna Bucureşti, datoreşte lui Elie Radu tot ce are bun în lucrările făcute la uzinele comunale, unde ne-a luminat cu geniul său, timp de peste 30 ani. Tot lui îi datoreşte aducerea apei în Capitală. El a făcut prima uzină electrică în Bucureşti cu transport la distanţă. Tot lui se datoresc studiile asupra apei subterane la Bucureşti, con-

siderate de el ca singure libere de orice contaminare şi cu o temperatură constantă. In urma nouilor studii făcute asupra apei subterane, eram pe punctul de a-l însărcina cu facerea proiectelor definitive.

Cetăţenii Capitalei îi datoresc mare recunoştiinţă, acestui om de bine.

Fie-i ţărâna uşoară.

AVRAM IANCU

Când Europa istovită de războaele revoluţiei franceze şi de războaele lui Napoleon, tânjia descurajată şi fără nici un ideal de viaţă, marele poet Alfred de Musset, chema disperat în ajutorul ei, pe un nou erou salvator, chema pe un nou Dumnezeu, care să dea lumii un nou ideal şi s'o mântuiască de disperarea ei:

Qui de nous, qui de nous, va devenir Dieu?

In calea ei dureroasă spre marea minune amăgitoare a fericirii pământeşti, omenirea noastră s'a găsit de multe ori între dezamăgirea unui ideal pierdut şi între disperarea unui ideal încă nenăscut; ea a chemat de multe ori în ajutorul ei pe un erou salvator, care s'o mântuiască de disperarea ei, pentrucă istoria omenirii se împarte între disperarea necredinţei şi între entuziasmul credinţei. In suişul anevoios al omului către ţelurile lui veşnic reînoite, eroul din fruntea tristei caravane omeneşti, luminat cel dintâi de soarele idealului care răsare după orizont, anunţă lumii disperate răsăritul noului ideal de viaţă. La glasul eroului, omenirea devine eroică; ea admiră din nou nobleţea omului, citită în nobleţea noului ideal şi cu hotărârea ei dârje, reface o nouă viaţă entuziastă, după care va urma noua dezamăgire şi apoi alt ideal şi alt erou.

Istoria omenirii trece dela dezamăgire la entuziasm şi dela entuziasm la dezamăgire şi ea se rezumă în viaţa eroi-

lor ei. Şi pentrucă ea şi-a dat seama, că lumea fără de eroi, ar fi o corabie fără de pânze şi fără de lopeţi, din eroii săi, omul a creiat pe zeii conducători ai lumilor şi ai universului. Nu ştim dacă zeii au creiat universul, dar ştim că zeii au creiat omenirea, pentrucă fără de eroii lui, omul n'ar fi eşit din animalitate.

Dar eroul apărător al noului ideal şi înfruntător al idealului vechi, este totdeauna restignit pe cruce, pentrucă marile idealuri ale omenirii s'au coborât totdeauna de pe cruce şi totdeauna recolta semănătorilor de ideal n'o strâng ei, ci urmaşii lor. Şi de aceia, cea mai mare minune a universului nostru nu este nici cerul înstelat, pentrucă stelele sunt tot de lut; nu sunt nici eroii artei, pentrucă arta s'a născut din desfătarea egoistă a frumosului ; nu sunt nici eroii ştiinţei, pentrucă ştiinţa s'a născut din lupta egoismelor. Minunea minunilor în acest grandios univers, este numai eroismul moral, care în lupta pentru viaţă şi în măcelul universal, sacrifică viaţa eroului pentru fericirea urmaşilor. Este o minume morală să semeni pentru tine durerea şi pentru urmaşii tăi fericirea, este o mare minune să semeni pentru după moarte.

Deaceia Biblia creştinismului este Biblia omenirii tuturor timpurilor, pentrucă Biblia creştină este divinizarea suferinţelor marilor idealuri omeneşti şi îndumnezeirea suferinţelor tuturor marilor mântuitori ai omenirii. Biblia este Divina Tragedie a Omului, a Idealului şi a Mântuitorilor omenirii.

Ceiace se întâmplă cu omenirea, se întâmplă şi cu naţiunile, pentrucă şi istoria naţiunilor ca şi istoria omenirii, se împarte între dezamăgirea idealului pierdut şi între entuziasmul idealului găsit şi eroii cari dau viaţa şi vlaga eroică a naţiunilor, au aceeaş soartă dureroasă, ca şi eroii ome-

nirii, pentrucă fiecare naţiune are biblia, are martirii şi pe mântuitorii săi.

S'a pus întrebarea dacă sunt fericite popoarele care au sau cele care n'au istorie. Neamurile fără istorie sunt neamurile moarte, pentrucă popoarele fără istorie sunt popoare fără ideal şi fără eroi şi întrucât naţiunile au viaţa eroilor lor, o naţiune are atâtea vieţi, câţi eroi are istoria ei. Naţiunile plămădite şi purificate în suferinţă, se pot mândri cu suferinţele lor trecute, pentrucă numai ele justifică bucuriile lor prezente. Noi românii avem cu noi nobleţa suferinţelor noastre naţionale şi deaceia comemorarea eroului Avram Iancu este un mare simbol.

Este un simbol pentru ţara noastră, că o naţiune întreagă sărbătoreşte memoria unui erou naţional, este un simbol pentru profesiunea noastră, că cel mai mare erou naţional sărbătorit de naţiunea română este un avocat, este un simbol pentru naţiunea română, că baroul român poate să comemoreze o revoluţie în chiar templul justiţiei.

Această comemorare este un simbol pentru naţiunea noastră, pentrucă naţiunile care comemorează pe eroii lor sunt naţiunile eroice, care trăesc cât lumea şi pier odată cu lumea. Războiul cel mare a fost revoluţia naţiunilor, a fost apelul nominal al naţiunilor eroice ale pământului, care au rămas în viaţă în vârtejul universal al morţii; a fost încununarea naţiunilor încă în viaţă pentru eroismul de a fi trăit şi proclamarea dreptului lor la viaţă eternă. De astăzi se naşte pentru noi o nouă răspundere, pentrucă de astăzi înainte, dacă nu mai sunt neamuri care pier, mai sunt încă neamuri care decad prin nedreptate. Până acum ceream dela naţiuni eroismul luptei pentru viaţă, de astăzi înainte pretindem dela ele eroismul luptei pentru dreptate.

Această comemorare a unui avocat, a unui om de drept, este şi un simbol că naţiunea care-l comemorează este o naţiune dreaptă. Astăzi, când noblețea omului şi a naţiunilor se judecă nu numai după puterea lor, dar şi după dreptatea lor, noi putem să revendicăm cu mândrie, nobleţa naţiunilor drepte, pentrucă viaţa naţiunii române a fost o eternă luptă pentru dreptatea ei şi pentru dreptatea altora. Deaceia sunt puţine din neamurile pământului, fericite ca naţiunea română, care poate să celebreze astăzi toate războaiele şi toate revoluţiunile ei, în chiar templul dreptăţii.

Această comemorare a unui erou ardelean, este şi un simbol pentru Ardeal, pentrucă nu este o întâmplare că cel mai mare erou naţional al Românilor, este un ardelean. Transilvania este Piemontul naţiunii române, pentrucă atunci când Basarabia plângea, atunci când Bucovina medita, atunci când Regatul se prepara, numai Transilvania eroică lupta, luptă dârjă pentru naţionalitatea română. Neamul românesc a trăit şi a învins, susţinut de mirajul regatului şi de luptele Ardealului, şi deaceia încununarea eroului Avram Iancu, este încununarea eroicului Ardeal.

Această comemorare este un simbol şi pentru profesiunea noastră, pentrucă ea ridică în ochii întregului nostru neam, rolul mare al avocatului şi al baroului în viaţa unui popor. Sufletul avocatului Avram Iancu iese din sufletul profesiunii noastre, pentrucă baroul se bazează pe eroismul avocatului în apărarea dreptului, contra oricui şi contra tuturor. Intocmai ca şi acele cetăţi medievale înaintate în inima barbariei, pentru apărarea civilizaţiei, omenirea tuturor timpurilor face din barou o cetate întărită cu privilegii şi cu libertăţi ilimitate, în care ea îşi aşează toate idealurile ei de drept şi de dreptate, pe care le dă în apărarea avocaţilor, ridicaţi la rangul de luptători ai dreptului. Baroul are da-

toria ca să apere drepturile omului şi drepturile naţiunilor, contra societăţii însăşi şi contra omenirii întregi.

Noi reprezentăm în societate realismul moral, pentrucă noi suntem aşezaţi de lume între idealurile ei înalte şi între realitatea vieţii prozaice, pentruca să împăcăm visul cu realitatea, pentruca să trecem barca societăţii noastre, printre Scylla realităţii urâte şi printre Caribda idealului vaporos. Noi avem menirea să ţinem pe Anteu, care este idealul omenesc utopic, totdeauna legat de pământul nostru, care este realitatea vieţii şi care dă viaţă idealului omenesc.

Deaceia în barou găsim depozitată cea mai mare şi singură filosofie a lumii şi a universului, găsim filosofia împăcării contrarelor, din care ese evoluţia şi transacţionismul universal.

Baroul este creiatorul dreptului, pentrucă legea pe care noi o apărăm nu este decât o abstracţiune neputincioasă prin ea însăş. Legea nu este decât o declarare de drepturi şi între declararea şi realizarea dreptului este aceeaş deosebire ca între idee şi faptă, ca între abstracţiune şi realitate. Toate drepturile omului şi cele mai frumoase drepturi ale omenirii, au fost scrise şi declarate încă dela începutul lumii, dar numai puţine din ele au putut fi realizate. Omenirea, prin evoluţia ei lentă şi lungă, naşte dreptul, legiuitorul îl proclamă, baroul îi dă viaţă şi magistratul îl constată şi îl execută.

Deaceia, cine vrea să urmărească evoluţia dreptului omenirii, nu trebuie s'o caute nici în legile scrise, abstracte şi neputincioase, nici în sentinţele magistraţilor, făurite cu ajutorul baroului, pentrucă dreptul legilor şi dreptul sentinţelor singure, ar fi dreptul abstract, dreptul mort. Evoluţia dreptului real şi viu trebue căutată în evoluţia baroului şi în pledoariile avocaţilor. Fără idealismul realist al baroului,

dreptul ar rătăci între ideal şi între realitate şi sentinţele magistraţilor ar fi o abstracţiune depărtată de viaţa vie şi curgătoare.

Baroul nu este numai creatorul dreptului, el este şi apărătorul lui, şi profesiunea apărării naşte în sufletul nostru funcţiunea apărării, naşte imperativul categoric al apărării dreptului.

Dar, cel care apără o dreptate trebuie să înfrunte şi o nedreptate şi deaceia avocaţii devin nişte înfruntători prin profesiune şi prin datorie. Ei ajung răsvrătiţii contra nedreptăţii şi au datoria să înfrunte cu eroism şi individul şi autoritatea şi societatea care nesocoteşte un drept. Dacă n'ar avea simţul ordinei şi oroarea de sânge, baroul ar fi o profesiune veşnic revoluţionară şi deaceia baroul rămâne numai vecinic înfruntător. După cum presei trebue să i se recunoască dreptul profesional de suspiciune, pentru a putea denunţa repede un abuz, chiar numai aparent, tot astfel, pentru ca să poată să apere un drept atacat, trebue să i se recunoască avocatului dreptul la înfruntare şi baroul trebue să fie atât de întărit, încât să poată să înfrunte orice forţă nedreaptă şi oricât de mare ar fi ea.

Acest caracter profesional de realism, de transacţionism, de relativism, care face din drept un fenomen natural, acest rol de creiator, de apărător şi de înfruntător pentru drept şi pentru dreptate, naşte în avocat şi în barou un organ profesional special, naşte organul juricităţii. Spiritul şi simţul juricităţii, fac pe avocat să vadă omul, viaţa, faptele şi natura prin forma dreptului, să le dezbrace de orice calitate, de orice rang şi de orice prestigiu străin dreptului şi să nu vadă în orice om şi în orice faptă, decât valoarea lor juridică. Jurisconsultul Hortensius chema în judecată pe un trecător oarecare, numai pentrucă el îl atinsese în drum şi-i

desfăcuse o cută dela toga sa. Hortensius nu procedase astfel din spirit procesiv, ci numai din spiritul şi simţul juricităţii.

Simţul juricităţii profesionale este întărit mai întotdeauna de simţul juricităţii personale, pentrucă cei mai mulţi avocaţi îmbrăţişează dreptul şi dintr'o pornire naturală către dreptate.

Acest simţ şi spirit al juricităţii începe să se organizeze în viitorul avocat, pentrucă învăţătura este un început de educaţie.

Cu acest caracter de creatori, de apărători şi de înfruntători, cu acest simţ profesional al juricităţii, noi avocaţii eşim totdeauna în luptele sociale din afară de barou, şi din avocaţii individului, devenim avocaţii societăţii, deoarece, dela cauzele nedreptăţii individuale din palatul justiţiei, noi ne urcăm, în mod logic, la cauzele ei sociale. Noi ajungem cavaleri apărători ai legilor şi ai dreptăţii sociale, luăm parte la toate convulsiunile omenirii pentru apărarea ordinei juridice şi pentru creairea unui drept nou şi luăm partea dreptăţii celei noui, în contra dreptului vechi, rămas în urma vieţii. Baroul este întotdeauna „declarantul" din actul de naştere al unui drept nou.

Din toate aceste cauze, în toate revoluţiunile pacinice şi violente ale omenirii, avocaţii au fost sufletul marilor mişcări, pentru apărarea ordinei juridice ameninţate şi pentru apărarea dreptăţii celei noui în contra dreptului vechi, pentrucă dela înfruntare până la revoluţie nu e decât un pas. Cu acest spirit al juricităţii profesionale, baroul a fost totdeauna profesiunea ordinei şi evoluţiei juridice, totdeauna baroul a căutat să facă revoluţie numai prin evoluţie şi numai în cazurile de extremă forţă majoră socială, el a luptat pentru revoluţia dreptăţii celei noui în contra rezis-

tenței dreptului vechi. Dar totdeauna revoluția baroului a fost umană, cavalerească și romantică și a fost făcută totdeauna din dragoste pentru dreptate, iar nu din ură contra nedreptății.

Când marele demagog încoronat Napoleon I, pleca în contra Parisului, ca să înfrângă revoluția franceză, el spunea cu mare dreptate: „Mă duc să gonesc pe avocați". Cu simțul *juricității profesionale*, avocații au fost totdeauna contra dictaturii de clasă, de castă și de rasă, pentrucă dictatura este tăgada dreptului și siguranța abuzului. Baroul și dictatura se urăsc reciproc și în mod sincer, pentrucă Baroul, depozitar al înțelepciunii eșită din trista experiență a tuturor dictaturilor, n'ar putea să recunoască decât o singură dictatură: dictatura unui Dumnezeu omnipotent, omniscient și bun, dacă el s'ar hotărî să se amestece în trebile lumii noastre.

De aci iese tot rolul pe care l'a jucat baroul în istoria morală a lumii. Cicerone pronunța cuvântul de „caritatea geniului uman" și Demosthene ridica țara sa contra ameninței lui Filip. In marea revoluție franceză, din 750 de deputați ai Convențiunii, afară de câțiva preoți, episcopi, doctori și proprietari, marea massă o formau avocații. Cu Vergniaud în cap, avocații constituesc clasa revoluționarilor romantici, preocupați de gesturile frumoase, sarcastici, conduși de idei generale și de sisteme, entuziaști, eroici, pasionați, autori de filipice și catilinare, ca Guadet, Ducos, Gensonnè, Grangeneuve, Isnard, Gouthon, etc, etc.

Avocatul Desmoulin prepara și conducea marea luptă pentru dărâmarea Bastiliei. Robespiere, care avea simțul juricității baroului, dar n'avea geniul inimii lui, cădea în desfrâul dictaturii și terorii, dar nu putem să nu admirăm spiritul de cinste, de dreptate, de ordine și de idealism, care

caracterizează începuturile revoluționare ale „Incoruptibilului". El cădea victima spiritului juricității, exagerat și necontrolat de inima sa, necontrolat de simțul juricității. Avocații cari luptau cu revoluția pentru înlăturarea dictaturii și terorii aristocratice, apărau, cu riscul vieții lor, pe Ludovic al XVI-lea și pe aristrocații cari cădeau victima terorii democratice. Avocatul Malesherbes era executat pentrucă apărase pe Ludovic al XVI-lea ; De Sèze, era închis pentru același motiv; Chauveau-Lagarde, apărătorul eroic al reginei Marie-Antoinnette, își făcea toată datoria, cu toată amenințarea cu moartea făcută de procurorul general, etc.

Avocații au suferit toate rigorile dictaturii și terorii bolșevice și avocații din Neapole, din Roma și din Palermo au protestat cu energie contra dictaturii și terorii fasciste. Țarismul moscovit ca și dictatorul francez, desființase baroul ca pe un viespar de înfruntători, dar și unul și altul au fost nevoiți să-l reînființeze, pentrucă, după cum spunea țarul moscovit la reînființarea baroului rus din 1852: trebile justiției nu pot merge fără avocați. Omenirea, care a avut totdeauna pe avocați în justiție, nu știe să aprecieze rolul covârșitor al baroului, decât atunci când îl desființează, după cum omul nu poate aprecia rolul covârșitor al legii atracțiunii universale, decât atunci când pierde echilibrul și cade.

Tot astfel, războiul mondial contra dictaturii de rasă, a fost condus în cea mai mare parte de avocați ca Poincaré, Millerand, Viviani și dreptul omenirii viitoare a fost proclamat de marele jurist Wilson.

In procesul Memorandului dela Cluj, din șasesprezece inculpați români, opt erau avocați și în parlamentul ungur, din cincisprezece deputați români, zece erau avocați. In anul 1848 omenirea se ridica în contra ultimei dictaturi, în contra dictaturii de rasă, cu o nouă religie, cu religia naționalismului:

Nici om pe om stăpânitor,
Şi nici popor peste popor,

Horia făcuse numai o mişcare de clasă in contra iobăgiei, deşi se spune că atunci când era frânt pe roată, el strigase: „Mor pentru naţiune".

Dacă revoluţia din 1848 era o revoluţie contra dictaturii de rasă, în ea trebuia să găsim pe avocaţi. Din cinci conducători ai revoluţiei din 1848, trei erau avocaţi: Avram Iancu, Buteanu şi Dobra. Avocatul Avram Iancu punea naţionalismul pe terenul dreptului şi pentru el, naţionalismul nu mai era un sentiment, ci un drept, bazat pe simţul dreptăţii. In testamentul său, Avram Iancu îşi lasă toată averea în folosul naţiunii, „pentru înfiinţarea unei academii de drepturi, zice el:" tare crezând că luptătorii cu arma legei, vor putea scoate drepturile naţiunii mele".

Sunt două moduri deosebite de a căpăta un drept şi şi anume: prin dreptul forţei şi prin forţa dreptului. In dictatura de rasă şi de castă, când între cuceritor şi cucerit domneşte morala faţă de strein, dreptul nu se poate cuceri decât prin forţă, decât prin luptă, decât prin revoluţie. In faza luptei pentru drept, se aplică versurile poetului :

Drepturile nu se cer,
Nici la oameni, nici la cer;
Dreptul tău să lupţi să-l iei,
Chiar de-ar fi furat de zei.
Ia-l tu şi ţi se va da,
De nu-l iei, ţi-l va prăda;
Sparge şi se va deschide,
Decât victimă, fii gâde.

Avocatul Avram Iancu vrea să facă o revoluţie de jurist, cavaler, idealist şi umanist şi deaceia el încerca o înţelegere cavalerească cu vrăjmaşii săi şi deaceia, chiar după

trădarea dela Zlatna, revoluţia avocatului cavaler cruţase femeile şi copiii şi chiar în răzbunarea trădării, un român revoluţionar scăpă, ascuns sub cojocul său, pe un copil ungur, pe viitorul ministru Lukacs Bela. Citiţi cu câtă indignare se apără Avram Iancu, de acuzarea că românii ar fi comis atrocităţile dela Aiud şi dela Vinţul de Sus şi cu câtă mândrie spune în memoriile sale, că românii s'au purtat cu atâta umanitate, încât un singur cetăţean n'a avut a se plânge. Tot din această bunătate de inimă, Avram Iancu deplânge moartea trădătorului Dragoş, ucis de români după felonia dela Zlatna.

La moartea lui Avram Iancu, fostul ministru ungur Lukacs Bela, scria despre el cuvinte pe cari noi le invocăm cu mândrie. „Acest spirit care locuia odinioară în acea figură frumoasă, care s'a împerechiat cu sine însuş şi acum decade, odată se însufleţea pentru cele mai nobile idei". Şi în altă parte ; „Năzuinţele lui Iancu nu se pot şi nu este ertat să le condamnăm, pentrucă scopul lui a fost curat şi desinteresat". Fostul inspector şcolar din Deva, Retky Lajos, scria de asemenea că „familiile ungare care au ajuns în mâna lui Iancu, au fost fericite. Viaţa bărbaţilor şi onoarea femeilor au fost cruţate şi respectate", etc.

Numai atunci când s'a convins că dărâmarea unei dictaturi de rasă nu se poate face printr'o revoluţie pacinică, Avram Iancu declară aproape cu regret, „că acum numai sabia va mai hotărî între români şi unguri."

Şi atunci urma furia revoluţiunilor pentru dreptate. Pentrucă şi dreptul este o forţă şi ca orice forţă, dreptul poate fi învins, dar nu distrus. Invins într'o parte, dreptul, ca orice energie a naturii, apare în altă parte sub formă de lumină, de fulger sau de trăsnet. Şi revoluţia română dela 1848 apărea sub formă de trăsnet revoluţionar. Dacă revo-

luţia dreptului din 1848 a fost învinsă, dreptul naţiunilor se ascundea ca sămânţa, pentruca să germineze. El apărea din nou în procesul Memorandului din Cluj, în care eroii principali erau toţi avocaţi, şi noi astăzi putem culege patriotismul, naţionalismul şi umanitarismul semănat la 1848.

Domnilor, orice revoluţiune ar rămâne numai o vărsare de sânge inutilă, dacă ea n'ar da lumii învăţăminte folositoare; orice erou naţional ar rămâne un sacrificiu inutil, dacă sufletul lui nu pătrunde sufletul naţiunii care l'a produs.

Comemorarea lui Avram Iancu arată că naţiunea română şi baroul român sunt pătrunse de sufletul lui Avram Iancu, revoluţionarul cavaler, naţionalist şi drept. Noi serbăm pe Avram Iancu, pentruca să preamărim dreptatea triumfătoare, dar nu pentruca să hulim şi să înfierăm dreptul învins. Toţi drept credincioşii în victoria naţionalismului şi de orice rasă ar fi ei, pot veni aci pentruca să celebreze împreună cu noi noua religie universală a naţionalismului, pentrucă, în religia naţionalismului ca şi în religia teologică, un drept credincios nu urăşte decât pe necredincioşi. După cum religia teologică nu face nici o deosebire de rasă şi de clasă şi uneşte pe toţi oamenii prin credinţa în Dumnezeu, naţionalismul român iubeşte pe orice naţionalist drept credincios în naţiunea lui. Naţionalismul român nu se teme decât de păgânii naţionalişti, care confundă naţionalismul eşit din dragostea între semeni, cu ura în contra celor cu care ei nu se aseamănă, care confundă solidaritatea naţională şi idealistă cu solidaritatea în ură şi pradă, a cuibului de piraţi şi a păsărilor de pradă.

Noi românii iubim naţionalitatea, pentruca să învăţăm să iubim umanitatea, pentrucă după cum familia este abecedarul naţionalităţii, naţionalismul este abecedarul umani-

tăţii. Desfiinţaţi şcoala iubirii de familie şi cu ea veţi desfiinţa şcoala iubirii din societate; desfiinţaţi şcoala iubirii naţionalităţii, şi cu ea veţi desfiinţa şcoala iubirii umanităţii. Numai cine este naţionalist poate să fie umanitarist. Naţionalismul nostru este naţionalismul aviatorului, care, cu cât se ridică mai aproape de soare, unde nu mai este nici frontieră şi nici naţiuni, cu atât steagul său naţional fâlfâe mai sus, mai strălucitor şi mai mare.

Revoluţia avocatului Avram Iancu ne dă învăţăminte şi asupra rolului baroului în societate. Simţul juricităţii trebue să scoată baroul din palatul justiţiei, îndată ce avocatul a simţit că societatea a născut un drept nou. Dvs. aţi văzut acele geamandure plutitoare între cer şi mare, aruncate în mijlocul mării, pentruca să anunţe vâslaşilor starea mării şi starea cerului şi care se agită cu marea şi vâjâe cu cerul? Ca şi geamandurile marine, noi avocaţii trebue să ne agităm cu viaţa şi să ne încălzim cu cerul, pentruca să dăm societăţii adevărata realitate, care este compusă din realism şi din idealism. Trebue să combatem şi realismul unilateral al teoriilor de luptă, de dictatură şi de teroare şi idealismul vaporos al utopiştilor. Astăzi omenirea şi naţiunea noastră se agită pentru un drept nou şi noi trebue să-l anunţăm şi să-l formulăm.

In naţiunea noastră întregită trebue o dreptate întregită, pentru toate clasele şi pentru toate rasele, pentrucă timpul nostru cere pâine, lumină şi inimă pentru toţi. Dreptul vechi trebue transformat, pentrucă în el este prea mult empirism, prea mult formalism şi prea mult fiscalism. Ţara noastră a ajuns o naţiune în care nu mai există drept ci numai procedură. Conştiinţa publică cere în drept mai puţin empirism şi mai multă ştiinţă. Ea mai cere ca dreptul să fie pătruns şi de căldura inimii, cere mai multă ştiinţă, dar şi

mai multă conştiinţă. Ea spune că nu este destul să pui dreptul in formule reci şi că trebue ca formulele lui să lase liberă calea inimii către dreptate şi către milă; cere mai multă dreptate, dar şi mai multă milă, pentrucă dacă dreptatea este mai utilă decât mila, mila este mai nobilă decât dreptatea.

Naţiunea noastră este astăzi la cotitura descurajării şi dezamăgirii şi ea strigă împreună cu poetul francez după un nou erou al naţiunii şi al dreptăţii întregite :

Qui de nous, qui de nous, va devenir Dieu?...

DUMITRU GRECEANU

In numele baroului Capitalei, mă asociez cu toată inima la durerea exprimată de dvs., pentru moartea bunului om Dumitru Greceanu. Corpul nostru, apărător şi din datorie al ordinei şi legalităţii, se va uni totdeauna şi în mod sincer pentru ca să preamărească pe oamenii de stat care apără ordinea şi legalitatea, fără de care astăzi democraţia şi civilizaţia noastră, sunt ameninţate să piară în barbarie. In refacerea profundă a societăţii moderne, în această a doua creaţiune a lumii noastre, pasiunile omenirii sunt atât de mari şi profunde, încât democraţia şi civilizaţia noastră nu se pot menţine decât cu o nouă religie, cu religia legalităţii şi a ordinii. In această nouă religie, uciderea oricărui om, în vederea oricărui scop, este o crimă pe care orice inimă civilizată trebue s'o condamne, pentrucă din scopul cel mai nobil, o crimă nu poate face decât tot o crimă. Un atentat la viaţa omenească, este condamnat mai întâi de evidenta lui inutilitate, pentrucă dacă ai ucis un om, n'ai schimbat şi o stare socială. Trebue să ajungem să înţelegem că şi transformările sociale au legile lor inflexibile şi după cum prin uciderea unui om nu poţi schimba o lege fizică, un atentat nu poate schimba o lege socială. Uciderea unui om, pentru orice ideal de transformare socială, este şi nedreaptă, pentru că un atentat esta totdeauna orb şi niciodată n'a reeşit mai

mult nedreptatea lui, ca în uciderea lui Dimitrie Greceanu, cel mai nevinovat dintre oamenii nevinovaţi, pentrucă toţi l-am cunoscut ca un om bun, blând, amabil, franc, leal, un adevărat cavaler al viitorului.

Dar orice atentat loveşte şi revoltă mai cu seamă conştiinţa noastă modernă, care sfinţeşte viaţa omenească. Conştiinţa lumii civilizate nu ajunge să înţeleagă, cum dintr'o viaţă omenească poţi face un mijloc, pentrucă ea ridică respectul persoanei şi vieţii umane până la rangul de religie şi morală cetăţenească şi respectul vieţii umane va fi singura religie a viitorului. Inima civilizaţiei noastre nu poate admite nici un scop superior vieţii omeneşti, pentrucă orice viaţă de om este scopul suprem al oricărui om. Şi atunci, noi nu înţelegem cum prin barbarie poţi ajunge la civilizaţie, nu putem pricepe cum prin crimă poţi tinde la morală, pentru că societatea noastră modernă înţelege toate drepturile din lume, dar nu poate înţelege dreptul la crimă.

V. DARASCU

Cu adâncă durere am primit sarcina de a vorbi înaintea mormântului lui Virgiliu Dărăscu, pentrucă simt pierderea pe care o încercăm. Chiar dacă conştiinţa omenirii n'ar fi ajuns la formula supremei iertări, care ne obligă ca despre cei morţi să nu vorbim decât de bine, despre Dărăscu n'am fi putut spune decât bine, pentrucă a fost un om cu adebărat bun.

Pe când înţelepţii tuturor vremurilor caută în zadar scopul vieţii noastre pe acest pământ, fiecare dintre noi trebue să-şi aleagă un scop determinat în viaţa sa, care formează firul ei conducător. Unul îşi alege averea, care te părăseşte la marginea mormântului; altul vanitatea, care rămâne pe pragul puterii; altul ştiinţa, care nu face decât să găsească marginile ignoranţii. Dărăscu şi-a ales iubirea de oameni şi iubirea de oameni este trăsătura vieţii lui. Şi Dărăscu şi-a ales bine scopul vieţii, pentrucă dacă iubirea de oameni nu ne poate da nemurirea la care râvneşte biata Omenire, cel puţin ea ne face să trăim mai multe vieţi în acelaş timp, pentrucă trăim în toţi aceia pe care-i iubim şi ne iubesc. De aci însă decurge şi marea durere la moartea unui om bun, pentrucă durerea morţii este cu atât mai mare şi pentru cel ce moare şi pentru cei ce rămân, cu cât ea rupe legăturile mai multor inimi. In căderea ei, inima mare,

ca şi copacul mare, rupe rădăcini multe şi dureroase. Omul bun şi trăeşte, dar şi moare de mai multe ori.

Dacă omul era un suflet bun, avocatul trebuia să fie un avocat drept, pentrucă dreptatea izvorăşte tot din iubirea de oameni şi nedreptatea este tot o răutate. Pentru el, procesul nu era un duel oratoric, ci o cruciadă a dreptăţii; el nu susţinea decât procesele drepte, pentrucă avocatul este cel dintâi judecător al procesului pe care-l susţine; el nu era un salariat al clientului, ci un cavaler apărător al legilor; pentru el, triumful procesului era triumful dreptăţii şi la bară părea mai mult un magistrat pledant: era mândru de încrederea confraţilor şi magistraţilor, pentrucă cea mai mare mândrie a unui avocat e să fie chezaş al procesului pe care-l susţine; el se ţinea pe sine şi ţinea pe magistraţi în curent cu dreptatea timpului nostru, pentrucă avocatul este oracolul vremii, prin care lumea îşi spune ideia ei de dreptate reală; el îmblânzia patima împricinatului, pentrucă avocatul trebue să fie digul de care se sparg pasiunile clienţilor; el merita şi recunoştinţa clientului şi a magistratului, pentrucă clientul găsea în el un protector şi magistratul un luminător; el era respectat şi de client şi de adversar şi de magistrat, pentrucă ştia să se respecte pe sine; onorariul primit nu-i înlănţuia conştiinţa lui, pentrucă onorariul clientului este simbolul recunoştinţei, iar nu preţul conştiinţei; din biroul lui Dărăscu clientul eşia mai bun de cum intrase pentru că clientul în biroul avocatului, este pasiunea care vine să consulte raţiunea; el pleda cu modestie pentrucă numai avocatul inteligent poate să înţeleagă cât este de departe de perfecţiunea profesională şi umană; pleda cu obiectivitate, pentrucă avocatul care apără interesul clientului, nu uită nici interesul societăţii, care cere dela el dreptate; pe când avocatul pătat, care vorbeşte în numele

moralei, pare ateul care vorbeşte în numele religiei, pledoaria lui Dărăscu părea o confesiune sinceră şi profundă, chezăşuită de o viaţă curată; ca om de inimă, el compătimea pe împricinaţii care au ajuns la proces, căci dacă pentru unii avocaţi de spirit, un proces e o comedie, pentru avocatul de inimă, un proces este întotdeauna o tragedie; în biroul lui Dărăscu, săracul era egal cu bogatul, pentrucă avocatul chemat, consideră pe client, nu după onorariul lui, ci după dreptatea lui; el era curtenitor cu toată lumea, pentrucă avocatul n'are brutalitatea luptătorului care învinge, ci blândeţea omului care convinge; el ştia şi era mândru că avocatul are o sarcină mai grea decât a lui Dumnezeu, pentru că era mai uşor să faci lumea din nimic, decât să scoţi dreptatea omenească din nedreptatea universală; pentru Dărăscu, cuvântul era Dumnezeu şi Dumnezeu era cuvântul, pentrucă cuvântul avocatului trebue să fie glasul dreptăţii şi Dumnezeul vremilor noastre este dreptatea; el deosibea avocatura de afaceri, pentrucă afacerile în biroul avocatului, este negoţul de arginţi în Casa Domnului; el credea că nu poate refuza un proces cinstit, pentrucă oficiul avocatului, nu este un drept ci o datorie; el moare victima credinţei lui în războiul cel mare, pentrucă un om de drept nu poate fi contra războiului dreptăţii şi al umanităţii; el era convins de nobleţea profesiunii noastre, pentrucă dacă în amoralitatea universală dreptatea este creaţiunea omului, avocatul care formează dreptatea fiecărui proces, este un creator; el nu se credea mai prejos decât magistratul, pentrucă avocatura este tot aşa de veche ca şi justiţia şi justiţia nu se putea naşte din haosul universal, fără de un sfinţitor şi înfruntător, apărător al dreptăţii; el apăra pe cel obijduit în contra oricărui adversar puternic, pentrucă avocatul împăcat cu conştiinţa lui, nu se mai teme nici de cer

să nu cadă pe el; el nu mercantiliza profesiunea lui, pentrucă prestigiul ei și respectul societății, este capitalul cel mai productiv al avocaturii; el credea profund că avocatura ridică seninătatea magistraturii, pentrucă avocații primesc în biroul lor pe doi barbari încrezători în brațul lor și duc înaintea tribunalului pe doi împricinați, încrezători în justiție; el și fără elocvență era un avocat distins, pentrucă avocatul cel mai mare e avocatul cel mai drept; el avea un respect adânc pentru magistratură, pentrucă respectul Justiției, este singura religie care nu trebue să aibă eretici.

WILSON

A murit cel mai mare om politic AL OMENIRII şi Wilson atât era de mare pentru noi, încât el ne-a părut mai mic de cât noi. Pentru că se întâmplă cu oamenii mari, ceiace se întâmplă cu Dumnezeu: oamenii mari pot să facă lucruri şi fapte mari, dar nu pot să facă şi oameni mari, cari să înţeleagă toată măreţia lor. Fiecare comun muritor este o lume închisă şi unilaterală, care priveşte omenirea dintr'o singură perspectivă exclusivistă şi de cele mai multe ori, extremistă. Fiecare om este antiteza altui om, pentrucă fiecare dintre noi este sau liberal sau conservator, sau democrat, sau aristocrat, sau individualist, sau socialist, sau internaţionalist, sau mercantil, sau idealist, etc., etc. Dar toate aceste perspective sociale exclusiviste sunt prea absolute, pentrucă în acelaş loc şi timp, poţi să găseşti în lume ambele principii combinate. Dealungul timpului, în istoria omenirii, lumea poate să fie condusă de sinteza tuturor antitezelor sociale, iar un anumit timp din istoria ei să ceară o antiteză şi altă epocă, antiteza contrară. Numai oamenii mari, pot să vadă ceiace este adevărat în fiecare din ele şi să găsească ideia şi sentimentul mediu care cere o nouă directivă a omenirii. Dar tocmai pentrucă ei au dat sinteza socială generală, care se deosebeşte de fiecare antiteză în parte, tocmai pentrucă din ea ei au putut scoate o directivă

nouă medie, sinteza va avea contra ei toate antitezele sociale. Omul mare, cu cât este mai mare, cu atât este mai singur pe lume, pentrucă lumea lui nu s'a născut încă. El trăeşte în viitor.

Deaceia nici Wilson n'a fost înţeles de timpul său; dar pentru viitorime, Wilson va fi cel mai mare om politic al Omenirii. Până astăzi, lumea noastră a dat oameni politici mari, dar ei erau numai oamenii mari ai unei ţări, ai unei naţiuni, ai unei clase, sau ai unei caste. Pentru prima oară în lume se ridică un om politic dintr'o ţară, care are şi concepţia sa genială şi puterea sa reală de executarea ei, care se ridică deasupra ţărilor, deasupra timpurilor, deasupra claselor, deasupra raselor şi naţiunilor şi în momentele cele mai grele ale civilizaţiunii omeneşti, are curajul să vorbească în numele Omenirii şi să indice scheletul unei lumi civilizate şi drepte.

In momentul când Omenirea, în mijlocul celui mai diabolic măcel, era părăsită de zei, ea a fost mântuită de Wilson şi în momentele celei mai rafinate sălbăticii, el a vorbit lumii de milă şi de dreptate.

Au rămas nemulţumite toate antitezele, au strigat toate interesele mulţumite numai în parte, au spumat toate prejudecăţile şi s'a revoltat toată dreptatea cea veche, pe care trebuia s'o înlocuiască dreptatea cea nouă. Wilson era aşa de mare pentru noi toţi, încât el ne-a nemulţumit pe toţi.

Wilson, acuzat că a fost un biet idealist, un biet vizionar, a fost în realitate, cel mai mare realist al tuturor timpurilor, pentrucă nu trebue să confundăm realismul cu mercantilismul şi cu meschinăria morală. Este realist numai omul cu înalte concepţii de viitor, care vede şi utilizează toate forţele sociale, atât morale cât şi economice, pentrucă amândouă sunt forţe reale, care lucrează şi influenţează

mersul societăţilor şi al omenirii. Lumea noastră, condusă de un veac şi jumătate de morala economismului burghez, nu poate să vadă şi să înţeleagă importanţa factorului moral, care cere să conducă şi el lumea noastră modernă. Toată vrajba şi toată anarhia vremurilor noastre, ese tocmai din cauză că noi dispreţuim acest factor real de milă şi de dreptate nouă, care încălzeşte timpul nostru. Mania economismului burghez constitue un mare pericol pentru lumea noastră modernă, setoasă şi încălzită de factori sufleteşti înalţi şi noui, pe care morala burgheză unilaterală îi dispreţuieşte în numele unui falş realism politic. Wilson a fost adevăratul realist, care a reabilitat factorul moral şi s'a bazat în acţiunea sa de politică mondială şi pe factorul economic şi şi pe factorul sufletesc.

Acuzaţiunea de vizionar adusă lui Wilson, este scoasă din haosul mondial de după răsboi, pentrucă este adevărat că după răsboiul mondial, vrajba internă şi externă, nemulţumirea şi mercantilismul moral, este şi mai mare şi mai general şi parcă răsboiul ne ameninţă din nou. Cei nepriceputi în ale sociologiei, cred că o lume compusă din construcţii sufleteşti complicate şi vechi ca şi omenirea noastră, se poate dărâma şi construi tot aşa de uşor cum se dărâmă şi se reconstrueşte o casă. Noi nu ne dăm seama, că dărâmarea lumii vechi şi ridicarea scheletului lumii noui, a ridicat deodată în lume toate patimile trecutului şi toate pasiunile viitorului şi că omenirea trăeşte astăzi în mic, tot trecutul şi tot viitorul ei.

După grozava năruire a unei lumi întregi, după speranţele date pentru o lume nouă, eşite din concepţia lui Wilson, acela care se aştepta să avem linişte, armonie şi dreptate imediată, a fost un mare naiv în sociologie. In construcţiile sociale noui, ca şi în construcţia meşterului Manole,

lumea noastra trebue să zidească multe suferinţi, multe bogăţii şi multe vieţi omeneşti. Naţionalismul triumfător, ca orice pasiune triumfătoare, trebuia să exagereze victoria lui şi să ajungă la şovinism, după cum şi pasiunea mondialistă exagerată, trebuia să ajungă la internaţionalism. Deslănţuirea dreptăţii claselor oprimate de veacuri, trebuia să ajungă la dictatura şi la teroarea de clasă, care în graba lor după fericire, credeau că le-ar fi asigurat deodată o dreptate de mult aşteptată. Deşteptarea claselor nenorocite, la viaţa pământeaecă, trebuia să nască pasiunea şi expansiunea vieţii, să nască aviditatea şi criza de consumaţie, cu scumpetea cu nemulţumirea şi cu revolta generală. Mândria vechilor robi industriali şi agricoli emancipaţi deodată, trebuia să aducă spiritul de revoltă. Din revanşa celor învinşi, care constituesc un pericol ameninţător pentru învingători, trebuia să iasă înarmarea, militarismul, reacţionarismul, fascismul, etc., etc.

Iată de ce lumea nouă nu se putea naşte deodată, ca Minerva din valurile mării.

Dar dacă concepţiunea genială a lui Wilson nu putea construi deodată o lume dreaptă, el a pus bazele unei lumi drepte, a înlăturat pericolele mari, care ameniţau dreptatea şi a stabilit condiţiunile încare se va putea desvolta dreptatea cea nouă.

Astfel, organizarea naţionalistă a lumii a înlăturat o străveche şi mare cauză de nedreptate internă la naţiunile eterogene, un mare paravan al armamentului, al militarismului şi al reacţionarismului şi un mare izvor de războae. Numai un geniu al spiritului şi un geniu al inimii, ca Wilson, putea să iasă din făgaşul vechii morale internaţionale, construită de veacuri, pentruca să dărâme dintr'odată toate statele vechi, bazate pe cucerirea unei rase de altă rasă şi să

creeze statele naţionaliste. El a născut în lumea morală persoane juridice noi, el este creiatorul naţionalităţilor. Şi pentruca să dea viaţa necesară acestor persoane noui creiate de el, a trebuit să nască dreptul internaţional, care până la Wilson era o minciună, pentruca între naţiuni ca şi între indivizi, să nu mai domnească forţa, ci dreptul. Pentruca să înlăture forţa şi să impună dreptul, el organizează Liga Naţiunilor, pe care alţii numai o visase, dar el avusese curajul s'o realizeze. Cu modul acesta, dacă Dumnezeu făcuse pe om, Wilson creiase omenirea. Să nu judecăm menirea Ligii Naţiunilor, după începuturile ei şi după rolul ei în aceste timpuri de anarhie generală. Democraţia legalitară care se ridică la orizontul britanic, va trebui să ajungă sau la pactul de neagresiune generală, cu garantarea Franţei în contra pericolului german sau la împrumutul impus Germaniei de statele civilizate, pentru garantarea reparaţiunilor datorite Franţei, sau la ambele mijloace împreună şi atunci va dispare treptat, dar sigur şi militarismul şi şovinismul. Liga Naţiunilor va fi impusă lumii de toată democraţia mondială. Soarele democraţiei răsare în Apus.

In al doilea rând, Wilson înlătura o a doua mare cauză de anarhie şi războaie civile şi internaţionale, când stabilea Confederaţia Muncii, ca o instituţie permanentă de legiferare socială. După ce proclamase dreptul egal al claselor, el înobila munca şi egaliza munca cu capitalul, aducând-o în areopagul mondial din Geneva să discute drepturile ei alături şi egală cu capitalul.

In modul acesta, Wilson începe o a doua creaţiune, pentrucă el creia naţionalităţile, el creia omenirea. El egala clasele şi înlăturând forţa, punea în locul ei libertatea, din care va eşi concurenţa, ca singurul factor de desvoltare între oameni, între clase, între profesiuni şi între naţiuni.

El deschidea calea largă evoluţiunii omenirii, care scapă lumea de revoluţiunea universală. După răsboiul universal care trebuia să libereze toate clasele, toate naţiunile şi să deslănţuiască toate pasiunile celor liberaţi şi toate patimele celor asupritori, lumea era ameninţată de cel mai grav măcel universal, care ameninţa şi civilizaţia şi democraţia. A venit Wilson cu geniul inimii sale şi a mântuit lumea noastră, impunându-i mila şi dreptatea omenească. Wilson a fost Isus încununat regele lumii, a fost Isus Christos pe tronul Omenirii.

GRIGORE CANTACUZINO

In numele Primăriei Capitalei şi în numele meu personal, iau parte la durerea familiei care pierde astăzi pe Grigore Cantacuzino, fostul Primar al Capitalei.

Grigore Cantacuzino a fost un spirit distins şi un primar de seamă. Numai un spirit ales putea să ducă viaţa completă a două clase opuse, într'o epocă de transiţie dela o clasă la alta. Coborâtor al unei vechi şi distinse familii de boeri, el a trăit într'o epocă grea, în care societatea românească trecea dela casta aristocratică, la clasa burgheză. Şi dacă este greu pentru un om să se libereze de prejudecăţile sale de clasă sau de castă în care trăeşte, este cu mult mai greu unui om care trăeşte într'o epocă de transiţie socială, ca pe de o parte să se libereze de prejudecăţile mediului în care s'a născut, iar pe de alta să se adapteze la spiritul nou al unei clase triumfătoare, cu o mentalitate cu totul opusă. După comparaţia unui mare filosof francez, care vorbea de o tranziţie asemănătoare, pe când peştilor din lacul Baical le-a trebuit sute de mii de ani, ca din peştii de apă sărată, să devină peşti de apă dulce, spiritul celui care trăeşte într'o epocă de tranziţie, trebue să treacă dela o zi la alta, dela un mediu intelectual şi moral vechi, la un mediu social nou, cu totul opus.

Grigore Cantacuzino a avut independenţa de spirit şi marea inteligenţă, ca să se libereze de prejudecăţile castei

sale aristocratice, care nu înţelegea viaţa prozaică a preocupărilor economice şi să trăiască viaţa socială a clasei burgheze, caracterizată tocmai prin lupta pentru viaţa pe teren economic. Dar tocmai evaziunea sa din această prejudecată de castă, a făcut ca Grigore Cantacuzino să nu fie înţeles nici de clasa aristocratică şi nici de clasa burgheză, pentrucă nici clasa burgheză nu înţelegea ca un boer să se coboare la preocupările ei economice prozaice. Deaceia defunctul Grigore Cantacuzino a avut soarta oamenilor superiori uşor adaptabili, care trăesc o epocă de tranziţie. Ei reuşesc să fie atacaţi şi de clasa care dispare şi de clasa care se ridică. Una îl atacă pentrucă el caută să iasă din ea şi alta îl atacă pentrucă vrea să intre în spiritul ei.

Grigore Cantacuzino a fost un primar distins şi a contribuit mult la progresul oraşului. Mai cu seamă pe timpul său, Capitala noastră merita şi mai mult definiţiunea pe care i-o da mai târziu un mare poet francez. Era un oraş mic într'un sat mare. Opera unui primar care trebuia să ridice o Capitală, într'o epocă anti-civilizată, era foarte grea. Pe de o parte el trebuia să ridice oraşul la civilizaţie superioară şi trebuia, în acelaş timp, să ridice la aceiaş civilizaţie şi pe orăşenii săi, pentruca ei să poată să înţeleagă şi să poată să admită această civilizaţie superioară.

Primarul civilizator al unui oraş este un adevărat martir, pentrucă pe de o parte, el trebue să cucerească civilizaţia edilitară şi sufletească pas cu pas; iar pe de alta, să stea cu pumnii veşnic încleştaţi, pentruca să lovească în complotul universal de barbarizarea oraşului său.

In această perioadă de luptă între opinia publică şi primar, Grigore Cantacuzino trebuia să ducă singur o luptă dârje în atacurile unora şi în indiferenţa altora. Pe când o parte din opinia publică nu-l înţelegea, şi-l combătea, cea-

laltă parte îl înţelegea dar nu-l ajuta. Primarul Grigore Cantacuzino a trebuit să ducă lupta cu o societate înapoiată, din care, pe când o parte mare simţea încă toată chemarea ancestrală a noroiului, cealaltă parte, mult mai mică, nu simţea încă toată chemarea curăţeniei şi frumosului. In această perioadă de renaştere sufletească şi edilitară, pavarea sufletelor este mai grea decât pavarea străzilor, pentrucă nimic nu este mai greu, decât să civilizezi pe oameni cu sila. In această luptă cu complotul general de barbarizare, Grigore Cantacuzino a trebuit să dea probă de o mare energie pentrucă el avea să lupte cu vrăjmăşia publicului, cu indiferenţa guvernului şi cu nepăsarea tuturor. In această luptă dârză, primarul civilizator s'ar mulţumit chiar să nu fie ajutat, dar cel puţin să nu mai fie împiedecat. In lupta primarului Cantacuzino cu oraşul său, el nu se putea conduce de preceptele religioase, care spun să ceri că ţi se va da şi să baţi că se va deschide. Preceptele bibliei practice de civilizarea unui oraş, spun să spargi dacă nu ţi se deschide şi să iei tu dacă nu ţi se dă. Pentru a civiliza un oraş nu trebue predică ci război şi Grigore Cantacuzino n'a fost un primar predicator, ci un primar cuceritor, pentrucă civilizarea unui oraş, nu se face cu mila ci cu sila. El trebuia să împace vechea antinomie dintre discuţiune şi acţiune, pentrucă discuţiunea este democratică şi acţiunea dictatorială.

In numele Capitalei recunoscătoare şi în faţa acestui mormânt încă deschis, aduc prinosul de recunoştinţă fostului său primar, Grigore Cantacuzino.

OLARU ŞI VACAREANU

Omul a prăznuit totdeauna pe eroii lui, pentrucă în mod inconştient, el a simţit că toată civilizaţiunea omenirii noastre, este opera eroismului intelectual şi moral şi că toată decadenţa ei a ieşit din laşitatea omului în faţa morţii şi în faţa suferinţei, care este un început de moarte. Ignoranţa este laşitatea în faţa necunoscutului, viţiul este laşitatea materiei în faţa virtuţilor spiritului, sclavia este laşitatea în faţa stăpânului, nedreptatea iese din laşitatea în apărarea dreptului, gregarismul este laşitatea în faţa turmei, filistenismul este laşitatea în faţa prejudecăţii. Şi toate aceste păcate ale omului, ies din frica lui în faţa morţii, care face pe laş să sufere mai uşor o viaţă cu ruşine decât o moarte cu demnitate.

Dacă laşitatea este a materiei, eroismul este al spiritului. Eroismul este victoria spiritului asupra materiei şi omul spiritualizat, adică eroul, crede că în omenire datoria este totul şi viaţa nu este nimic; că nu merită să trăiască, decât acela care ştie să şi moară; că viaţa omului ar fi o fericire, dacă în omenire n'ar fi decât eroi şi că viaţa nu este frumoasă, decât pentrucă ea îţi dă prilejul ca să mori frumos. Deaceia, tot progresul moral şi intelectual al omenirii, este opera unui eroic înfruntător al morţii, al suferinţei, al tiraniei al nedreptăţii şi al necunoscutului, care vrea să adapteze

materia la spirit, natura la om, infinitul mare la infinitul mic. Numai un înfruntător eroic, ne-a dat şi ştiinţa şi libertatea şi dreptatea şi naţionalitatea şi omenirea. Omul este opera naturii, omenirea este opera eroilor.

Dacă progresul omenirii este progresul eroismului, magistratura este şcoala eroismului moral, pe care judecătorul o face omenirii. Scopul legii pe care judecătorul o aplică, este spiritualizarea omului, este ridicarea datoriilor spiritului în faţa ademenirilor materiei. Magistratura măreşte în societate comoara ei de morală. Magistratura biciueşte dela spate, pe toţi fricoşii în lupta spiritului în contra materiei şi ea încurajează pe eroii morali şi intelectuali ai omenirii.

Şi Eroîsmul magistraturii este şi cel mai mare şi cel mai folositor, pentrucă, în făgaşul adânc de rutina şi de prejudecata vremii, dacă este un eroism să dai un sentiment sau o idee nouă şi frumoasă, magistratura trebue să dea dovadă de un supra-eroism moral, pentruca să înfrunte toată rutina, toată prejudecata şi toată imoralitatea societăţii, pentruca să poată ridica lumea cu un grad mai sus, din prăpastia ignoranţei şi animalităţii. Magistratura este îngerul Gabriel al omenirii, care împinge pe Sara să iasă din prăpastia Gomorii şi ordonă ca nici să nu se uite înapoi.

Şi o profesiune de eroism trebuia să produca eroi, pentrucă în acest prim şi grandios război al dreptăţii şi magistratul Olaru şi magistratul Văcăreanu s'au luptat ca nişte eroi şi eroismul lor formează mândria tuturor juriştilor.

Şi magistratul Văcăreanu n'a fost erou numai în război, el era un erou şi în profesiune şi în viaţa privată, deoarece adevăratul magistrat nu face deosebire între om şi judecător. In eroismul lui moral, magistratul Văcăreanu ar fi fost fericit, dacă toată conştiinţa omului era de cristal, pentruca lumea să poată să vadă desfăşurarea ideilor şi

sentimentelor lui frumoase. El putea spune cu mândrie, că conştiinţa lui nu se teme de judecata tuturor timpurilor viitoare, pentrucă magistratul trebue să trăiască viaţa lui pe deasupra tuturor timpurilor şi tuturor oamenilor. Noi avocaţii, admiram în mod sincer independenţa şi mândria lui profesională, fiindcă corpul nostru poartă cu dragoste în inima lui, tot cazierul moral al fiecărui judecător ales. Noi am suferi mult dacă la înaintarea magistraţilor s'ar face uneori nedreptăţi, pentrucă Baroul este totdeauna cel mai drept judecător al judecătorilor.

Iată pentruce, Baroul Capitalei se uneşte din toată inima la prăznuirea colegilor Dvs. şi vă cere, ca un semn de mare cinste pentru noi, să daţi şi corpului nostru portretele lor, pentru viitoarea galerie a eroilor jurişti, avocaţi şi magistraţi, morţi pentru ţară şi naţiune. Ele ar fi un simbol neclintit de fraternitatea lor de arme şi de fraternitatea noastră de luptă pentru drept, care dacă ne desparte uneori în discuţii, ne uneşte totdeauna şi în sentimente şi în aspiraţiuni, pentrucă în societatea în care trăim şi magistraţii şi avocaţii, suntem eroii luptei pentru drept şi pentru dreptate.

GH. RUSSE

Am pierdut pe Gh. Russe, şi nu este om, care să-l fi cunoscut pe Russe, care să nu plângă astăzi moartea acestui om bun. Il plânge adversarul dezarmat de atâta lealitate; îl plânge prietenul, uimit de atâta sinceritate; îl plânge clientul, robit de atâta probitate; îl plânge cetăţeanul, pentru bunăvoinţa lui; îl plânge săracul, pentru milostenia lui. Pe Gheorghe Russe nu l-au iubit decât acei cari nu l-au cunoscut.

Şi secretul acestor unanime regrete, era marea lui bunătate, marea lui cinste şi marea lui modestie. Gheorghe Russe era o minune de bunătate, pentrucă este o minune să găseşti un suflet atât de bun, într'o lume atât de rea. Orice fel de suflet s'ar fi apropiat de Russe, se molipsea îndată de neţărmurita lui blândeţe. Deaceia nimeni nu se poate lăuda că i-a fost vrăjmaş, pentrucă chiar dacă ar fi reuşit cineva să-i fie vrăjmaş, el n'ar fi reuşit să-i rămână vrăjmaş. Inamicul care s'ar fi căsnit să-i rămână inamic, se pomenea fără voe că i-a devenit prieten. Prietenul care ar fi voit să-i rămână numai prieten, se pomenea, fără să simtă, că i-a devenit frate. Pentrucă bunătatea lui Russe era unul din acele daruri naturale şi neprihănite, care devine contagios şi cuceritor de suflete.

In toate îndeletnicirile lui private şi publice, Gh. Russe ducea pe oameni numai cu inima sa bună, pentrucă numai

cei fără de inimă, cred că omul n'ar putea fi condus şi cu inima. El ştia să mulţumească şi pe cel servit şi pe cel refuzat, pentrucă Russe nu se supăra pe cel pe care l-a refuzat, cum fac acei dregători fără suflet, care se supără pe cetăţeni pentru nepriceperea lor însăşi. Măsurile luate de Russe, pentru a servi pe oameni, erau totdeauna simple, pentrucă ele veneau toate din inimă şi căile inimii sunt totdeauna simple şi luminoase. In slujba cetăţenilor el era neobosit şi pretutindeni, pentrucă până astăzi, tot inima omenească a rămas singură, cel mai mare izvor de energie în lume. Iubirea lui de oameni îi da puteri să priceapă tot şi să înţeleagă pe toţi, pentrucă cu intuiţia ei mistică şi misterioasă, până astăzi tot inima a rămas singură a tot ştiutoare. Ridicat dintre cei umili şi săraci, el a avut meritul mare să rămână tot modest şi tot prieten cu cei mici, pentrucă Russe era dintre acei oameni rari, care, ridicaţi din locuri smerite, stiu să păstreze şi sus toată smerenia lor. Laudele care i se aduceau pentru faptele sale bune, nu-l făceau să-şi piardă capul, pentrucă el nu era dintre acei slabi de minte, încununaţi de lauri, cari muşcă din cununa lor. Russe servea şi refuza pe oameni cu o delicată bunăvoinţă, pentrucă el îşi dădea bine seama că pentru toate marile lui îndatoriri şi sacrificii, cetăţeanul are dreptul cel puţin la bunăvoinţa dregătorului care nu poate să-l ajute. Gh. Russe era unul din cei mai mari sfinţitori ai banului public, pentrucă în banul public, bunul dregător poate să audă oftatul şi poate să vadă lacrimile celor cari l-au câştigat cu truda minţii şi cu sudoarea frunţii lor.

Gh. Russe ţinea într'atât de mult să mulţumească pe toţi, încât putem să spunem că pentru prima oară când el a întristat pe oameni prin ceva, a fost numai acum la moartea sa şi numai prin moartea sa. In ţara noastră, unde

cei mai mulţi oameni politici, stau la pândă pe marginea tuturor partidelor, Gh. Russe a rămas neclintit şi devotat aceluiaş partid, pentrucă numai pasările politice călătoare pleacă din partid odată cu frigul opoziţiei şi vin înapoi, în partid, odată cu căldura guvernării.

Gh. Russe era om tăcut şi concentrat în el însuş, ca şi când el n'ar fi vrut să pângărească cu vorbe comoara lui din suflet, cu aceleaşi vorbe pe cari le întrebuinţează şi cel sincer ca şi cel făţarnic, întocmai ca pe o etichetă pe care o pui pe orice fel de marfă. Atât pe cât putea, el trăia retras de oameni, pentrucă omul bun îşi ascunde sufletul de răutatea lumii, întocmai ca pe o comoară pe care o ascunzi cu atât mai adânc cu cât e mai scumpă.

Modestia lui Russe mergea până la nedreptate, pentrucă modestia unui om merituos, este o adevărată nedreptate faţă de sine însuş şi faţă de public. Politicianii fără milă, au exploatat toată viaţa lui, marea lui modestie şi larga lui popularitate şi a trebuit să-l împingem noi, cu amândouă mâinele, pentruca să putem să dăm la iveală un frumos talent oratoric, o mare pricepere în administraţie şi un mare devotament pentru binele public. In acest suflet eşit din adâncul poporului, am găsit cel mai frumos exemplar de nobleţe sufletească, pentrucă nobleţea sufletului se poate găsi în orice viţă de om, întocmai ca şi raza de soare, care se poate să poleiască orice apă. Pătruns de datoria lui faţă de sine însuş, Gh. Russe nu se purta cu oamenii după obrazul lor ci după obrazul său însuş, pentrucă sufletul ales trebue să fie ca aurul pur, care rămâne curat în orice amestec şi în orice împrejurare.

Voi toţi oamenii buni din aceasta tristă adunare, voi plângeţi pe Russe ca pe un prieten. Eu îl plâng pe Russe ca pe un frate. Voi, care simţiţi astăzi cât este de greu să vă

despărțiți de un prieten, puteți să înțelegeți bine, cât îmi este de greu mie, să mă despart acum de un frate. Când îți moare un frate bun, simți că nu moare numai el singur, ci îți dai bine seama că împreună cu el moare ceva și din tine însuți. Simți că în lupta vieții, de azi înainte nu te mai poți rezema pe o inimă, că în încurcătura împrejurărilor nu te mai poți aștepta la un sfat, că în descurajarea restriștei, nu te mai poți înviora cu o îmbărbătare de frate.

Acum, când stau lângă această groapă deschisă, eu simt bine și adânc că împreună cu Russe, se înmormântează azi și ceva din mine însumi, pentrucă pierderea unui frate bun este o adevărată mutilare sufletească.

Fie-i țărâna ușoară.

D. BALACEANU

In numele Baroului Capitalei, în numele Consiliului de disciplină, în numele meu personal şi cu o adâncă durere sufletească, iau parte la doliul dv. al tuturora, pentru moartea lui Dumitru Bălăceanu, care a fost un luptător hotărât şi talentat şi care moare în floarea vârstei şi a talentului său.

Şi tocmai tinereţea şi talentul celui pierdut, face durerea morţii şi mai mare, pentrucă dacă inima noastră nu înţelege rostul morţii şi consideră moartea ca o greşeală a naturii, atunci când moare un tânăr, când dispare un talent, sau când cade un luptător, ea consideră moartea ca o crimă a ei.

Vedem că moartea este o lege eternă a naturii oarbe şi nepăsătoare, care nu poate scoate viaţa decât din moarte şi noi ne resemnăm. Vedem că pentru natură, durerea noastră este o simplă mişcare în făptura vie, la fel cu mişcarea din făptura moartă şi că numai pentru inima noastră, această mişcare devine durere şi iarăşi ne resemnăm. Vedem că glasul durerilor noastre este în natură un simplu zgomot, care nu interesează mersul universului mai mult decât zgomotul unei pietre care cade pe o altă piatră şi noi ne resemnăm. Vedem că strigătul suferinţelor noastre se pierde în nemărginirea universului rece şi gol, întocmai ca strigătul naufragiatului în mijlocul oceanului pustiu... şi totuşi ne re-

semnăm. Pe chiar locul crimei grozave, care zgudue toată fiinţa noastră umană, vedem cum pasările cerului cântă vesele şi fericite, iar florile pământului scot vlaga lor mai mare, din chiar sângele vărsat de criminal... şi noi iarăşi ne resemnăm. Vedem că natura ucide viaţa zămislită astăzi, pentruca s'o facă mai bună pe cea de mâine şi că din moartea vieţii ea scoate triumful vieţii şi noi ne resemnăm. Vedem că numai moartea este viaţa eternă, pentrucă viaţa este moartea trecătoare a vieţii eterne, oprită o clipă din vecinica schimbare şi noi ne resemnăm. Vedem că natura a născut viaţa ca un laborator de suferinţe eterne, pentrucă viaţa secretează durerea după cum ficatul secretează fierea... şi noi tot ne resemnăm.

Dar dacă legile crude ale naturii, noi le mai putem înţelege, nu putem înţelege moartea unui tânăr care ar putea să ajute la perfecţionarea naturii; nu înţelegem moartea talentului, care este chiar perfecţiunea ei şi nu putem înţelege moartea luptătorului talentat, care este voinţa de perfecţiune. Şi Bălăceanu a fost un talent şi un luptător.

El era un vorbitor plin de căldură şi impetuos, întocmai ca flacăra focului care creşte cu cât focul se încinge mai mult. Glasul lui era de corn de luptă şi florile stilului său ne făceau să şi vedem lupta şi ne furau la luptă. Cuvântul lui Bălăceanu nu era dela Dumnezeu, ci părea chiar cuvântul lui Dumnezeu, care prin vraja lui divină, luminează spiritele, încălzeşte inimile şi înalţă sufletele. Când vorbea Bălăceanu, simţeai că cuvântul său trăeşte, simţeai chiar sufletul cuvântului său şi înţelegeai divinizarea lui din cărţile sfinte, cari au putut să spună că la început era cuvântul, cuvântul era dela Dumnezeu şi Dumnezeu era cuvântul.

Şi luptătorul era la fel ca oratorul: impetuos, cald şi hotărât şi cu atâta vijelioasă hotărâre, încât nu ştiai de unde

a putut să iasă toată. Totdeauna natura este mai liniştită înainte de marile ei furtuni şi acelaş Bălăceanu liniştit, tăcut şi aproape timid în viaţa lui de rând, te surprindea prin focul lui în lupta care se aprindea şi mai mult prin luptă, prin hotărârea şi prin curajul său neînfrânt şi sfidător. Când Bălăceanu începea lupta sa, el părea că şi cântă victoria ei şi glasul lui lămurea pe adversar la ce trebue să se aştepte.

Şi acest caracter de luptător trebue să ne impună în viaţa noastră, care este toată o luptă, de fiecare zi, de fiecare oră, de fiecare minut. In lume şi în natură, noi nu ştim care este adevărul şi nu ştim care este dreptatea. Şi adevărul şi dreptatea sunt creaţiunea omului şi omul poate să spună, după filozoful german, dreptatea şi adevărul sunt reprezentarea mea, pentrucă dreptatea este numai în inima mea şi adevărul este numai în mintea mea. In natură nu există dreptate şi nu există decât o dreptate a omului şi o dreptate a fiecărui om. In acelaş timp şi loc şi clasă şi rasă şi profesiune, dreptatea şi adevărul, pot fi cam aceleaşi, dar nu sunt niciodată aceleaşi.

Nici natura, nici lumea, nici fiinţele, nici lucrurile nu ne arată adevărul şi dreptatea şi ele nu sunt scrise nicăeri în această natură, care ne vorbeşte nouă ca şi oracolul vremurilor vechi, cu o mie şi una de voci şi cu o mie şi unu de înţelesuri. Fiecare alegem înţelesul nostru după inima şi după sufletul fiecăruia, pentrucă lumea şi natura întreagă este ca o apă, în care fiecare om se vede pe sine însuş şi fiecare crede că el este adevărul şi că el este dreptatea.

Dacă fiecare din noi avem dreptatea noastră şi adevărul nostru, numai lupta poate să hotărască între ele şi noi suntem condamnaţi şi avem datoria să luptăm pentru adevărul şi pentru dreptatea noastră şi a fiecăruia dintre noi. Trebue

să luptăm cu hotărâre, cu entuziasm şi cu pasiune pentru credinţa noastră, dar să respectăm cu hotărâre şi cu pasiune credinţa celorlalţi luptători, care caută ca şi noi, acelaş adevăr şi aceeaş dreptate, ascunse nouă. Din pricina slăbiciunii noastre eterne, noi nu putem şti care adevăr e mai adevărat şi care dreptate este mai dreaptă şi atâta timp cât nu ştim care dintre lupte este mai sfântă, trebue să sfinţim pe fiecare dintre luptători. Viaţa trebue să fie un duel de cavaleri, care se salută cu evlavie înainte de a începe lupta şi cu admiraţie după ce au sfârşit-o. Şi înţelepciunea lumii a ajuns la acest adevăr, cel mai mare şi cel mai adânc omenesc, care spune că în faţa morţii, când luptătorul a căzut pentru totdeauna, nu mai poţi spune de el, decât binele şi despre Bălăceanu nu puteam spune nici în viaţă decât binele şi nimic decât binele. Şi deaceia sufletul lui mare şi marele lui talent, onorau deopotrivă şi pe prieteni ca şi pe adversari.

I. BAŞTEA

Inaintea morţii unui om, se naşte în sufletul nostru o grozavă lupte între minte şi între inimă. Mintea ne spune că moartea este o lege a naturii; că moartea e stăpâna lumii şi că moartea singură nu moare; că atunci când se sting sori şi pică stele, nu te mai poţi revolta de moartea unui om, că doar vecinica schimbare e vecinic neschimbătoare şi că'n acelaş râu, nu poţi să te scalzi de două ori; că omul nu trăeşte, ci moare pe'ndelete, pentrucă viaţa este o moarte caldă şi moartea este o viaţă rece; că lumea, ca şi marea, ridică valuri multe şi felurite, din care unele strălucesc o clipă la soare, pentruca să cadă iarăş în eterna mare, care se sbate numai ca să facă valuri.

Inaintea morţii însă, inima noastră se revoltă, căci dacă mintea spune că moartea e o lege, inima spune că ea este o crimă a naturii. Noi nu înţelegem cum natura poate ucide o inimă omenească, care şi-a întins rădăcinele ei în atâta inimi, care a cuprins toată lumea şi tot universul cu iubirea ei şi cu idealurile ei: „omori un om, omori o lume", spune înţeleptul cel mare al Indiei.

Şi, când după urma noastră a tuturora nu rămâne nimic, numai înţeleptul şi judecătotul au singuri marele dar, să poată lăsa o urmă în trecerea lor prin viaţă: cel dintâi dâra lui de lumină, cel de al doilea dâra lui de parfum

moral, pentrucă viaţa magistratului trebue să fie ca o floare, care miroase şi după ce moare.

Voi toţi judecătorii pământului, aveţi o răspundere tot aşa de mare ca şi creiatorul sau creiatoarea lumii. Cel dintâi are răspunderea că ne-a făcut o lume greşită, voi aveţi răspunderea că n'aţi îndreptat lumea noastră greşită. Şi va veni timpul, când omenirea nu va mai lăsa necunoscute numele judecătorilor ei, ci ea le va înscri pe toate în „Cartea Justiţiei Universale", pentruca omul să judece meritele voastre, după relele societăţii noastre.

Ion Baştea cunoştea bine această menire a magistratului şi a înţeles glasul adânc al omenirii, care spune : în această vale a plângerilor, omenirea este destul de nenorocită şi ea nu mai vrea să fie şi nemernică. Ea vă alege pe voi, cei mai buni, cei mai cu minte şi cei mai luminaţi dintre muritori, pentruca voi să îndreptaţi relele ei, pentruca magistratul are ca menire să îndrepte opera naturii sau opera lui Dumnezeu. Omenirea pune în mâna voastră şi balanţa şi spada justiţiei şi vă spune : „tăiaţi şi îndreptaţi, pentrucă omenirea, întocmai ca Sara din vremile biblice, nu vrea să meargă decât înainte. Ea vă alege pe voi ca să faceţi din acest pământ, sau un altar, sau un mormânt. Voi aveţi menirea să zeificaţi pe om, pentrucă veacul nostru vrea să urce pământul nostru sus, în cer.

Deaceia sentinţa lui Baştea avea şi autoritatea legală şi autoritate personală, pentrucă atunci când dreptatea nu este scrisă nicăeri în univers, dreptatea magistratului n'are mai mult ca dreptatea noastră, a celorlalţi, decât prestigul ei mai mare pe care i-l dă persoana lui mai aleasă.

Iţi plăcea să vezi la Baştea tortura lui sufletească, pentru ca să nu greşească hotărârea pe care o da, pentrucă este frumos să vezi că un magistrat, are totdeauna înaintea

sa, greutatea răspunderii sale. Era înălțător să-l vezi cum el mai întâi asculta și pe urmă hotăra, ca un adevărat magistrat distins, care totdeauna judecă și nici odată nu prejudecă. In căutarea adevărului, el nu se asculta numai pe sine, pentrucă cel mai bun mijloc ca să găsești adevărul, este să te îndoești de toți și chiar de tine însuți. Baștea se străduia să lase cuvântul întâi conștiinței și apoi științei, pentru că la un magistrat preferi conștiința chiar fără știință, decât știința fără conștiință.

Ion Baștea era un magistrat al timpurilor noastre și concepțiunea lui se deosebia și de dreptatea veche și de magistratura veche. Concepțiunea lui Baștea se deosebia de dreptatea veche pe care am cunoscut-o noi toți: mai totdeauna brutală, trasă din legi civilizate; mai totdeauna aristocratică, trasă din legi egalitare, nedreaptă în numele dreptății, samavolnică în numele libertății, egoistă în numele solidarității. A înțeles el și dreptatea cea nouă, care încălzește inimile noastre: o dreptate largă, care se întinde până unde se întinde și simpatia omenească, pentrucă dreptatea este fiica Filantropiei care sfințește pe orice om, din orice clasă, de orice sex, de orice națiune.

A văzut Ion Baștea și magistratura veche, cu toate defectele și calitățile timpului ei. Mândră de formalismul dreptului, pentrucă ea n'avea focul dreptății. Ea vedea în proces o speță și uita pe om, sau dacă vedea pe om, uita țara, sau dacă vedea țara, uita omenirea. Pentru ea, gradul era un capitol bugetar, ședința o corvadă, împricinatul un indezirabil, avocatul un vrăjmaș sau un inutil. Cu această magistratură, procesul nu era o cercetare a dreptății, ci o adevărată luptă pentru dreptate.

Ne închipuim admirația lui Baștea pentru magistratura nouă din timpul nostru, care nu iese niciodată și nici o se-

cundă din templul justiției; mândră că în societatea noastră democratică, ea conduce lumea și va rămâne regina ei; olimpiană în ședința în care magistrați, avocați și împricinați, sunt cercetători ai adevărului și în care toți se respectă reciproc și egal, pentrucă toți sunt egal sfințiți de același scop al procesului.

T. CRIVAŢ

In numele Baroului Capitalei, iau parte sinceră şi adâncă la durerea Magistraturii, care pierde pe Consilierul Crivăţ, pe care noi avocaţii l'am respectat şi l'am iubit. L'am respectat pentru calităţile lui de magistrat ales şi-l iubeam pentru calităţile lui de om bun, pentrucă dacă este foarte greu să fi magistrat desăvârşit şi mare, este şi mai greu, ca atunci când ai ajuns mare judecător, să rămâi totuş om şi să judeci tot omeneşte lucrurile omeneşti. Nu oricine s'a ridicat peste oameni, poate să rămână tot prietenul oamenilor. Atunci când ai ajuns să-ţi dai seama de marea ta răspundere ca magistrat, — pentrucă tu ţii în mână dreptatea lumii — ; atunci când vezi distanţa dintre dreptatea legilor abstracte şi nedreptatea vieţii practice ; atunci când simţi în tine toată puterea ta limitată numai de conştiinţa ta, trebue să fii deasupra naturii oamenilor, pentruca tu să rămâi tot om şi să nu pierzi dragostea pentru omenire. Deaceia numai la magistratul superior găseşti adevărata bunătate mare şi raţionată, eşită din cunoaşterea propriilor tale slăbiciuni. Atunci când îţi dai seama că nu este nici o deosebire între ignoranţa savantă şi ignoranţa naturală, când îţi dai seama că slăbiciunile tale de om superior sunt şi mai de plâns decât a celui inferior, ajungi să iubeşti pe om şi pentru neputinţa lui şi pentru ignoranţa lui, ajungi să compătimeşti pe bietul păcătos, pe care trebue să-l judeci.

Deaceia magistratul cult şi mare, ajunge să se inspire în cariera lui, de modestia sărmanei omeniri, care, după cum filozoful cerea un punct fix în natură, cu care să răstoarne tot universul, s'a convins de mult că cere zadarnic un grăunte fix de adevăr şi de dreptate, cu care să poată vindeca toată această durere universală. Magistratul superior ajunge să se inspire de modestia sărmanei omeniri, care şi-a dat de mult seama de slăbiciunea minţii omeneşti şi de imposibilitatea ei de a găsi adevărul, dreptatea şi frumosul. Ea a ajuns la încheerea tristă şi dureroasă, că nu există nici un adevăr fără un grăunte de eroare, nici eroare fără un grăunte de adevăr, nici dreptate fără nedreptate nici nedreptate fără un pic de dreptate şi nici frumos fără de urât. Dealungul tuturor timpurilor şi dreptatea şi adevărul omului, sunt întotdeauna o tranzacţie între o generaţie şi alta. Intotdeauna dreptatea unei generaţiuni sunt revizuirea sentinţelor generaţiunilor trecute ; iar dacă ne uităm la acelaş timp şi spaţiu, şi dreptatea ca şi adevărul, sunt tranzacţia dintre o majoritate şi o minoritate, dintre o jumătate plus unul şi o jumătate minus unul şi cu modul acesta dreptatea şi adevărul omenesc, de care atârnă viitorul lumii, este dreptatea şi adevărul unui singur ins, care poate n'a fost nici cel mai luminat nici cel mai drept. Această formulă a dreptăţii şi adevărului omenesc, această tranzacţie între o jumătate plus unul şi o jumătate minus unul, cuprinde în ea toată tragedia minţii şi inimii omeneşti. Ea pare că spune judecătorului : condamnă, dar îndoeşte-te de dreptul tău de a condamna şi dacă trebue să ai o credinţă pentrucă eşti nevoit să te pronunţi, credinţa ta să fie o credinţă sceptică cu care să îndulceşti hotărârea ta. Fără acest grăunte de îndoială şi fără acest grăunte de milă omenească, justiţia ar fi o măcelărie şi deci o crimă. Şi deaceeia omenirea conştientă de slăbiciunea ei,

ne-a pus pe noi avocaţii să vă aducem aminte în orice proces, că fără milă şi fără îndoială nu există justiţie, şi să vă amintim totdeauna de acest grăunte de îndoială şi de această datorie de milă, cu care trebue să judeci pe omul care este nenorocit şi pentru slăbiciunea lui şi pentru neputinţa lui şi pentru ignoranţa lui.

Iată pentruce fondul omenesc al magistratului mare, are trei pietre nestimate, fără de care nu poate fi magistrat mare : modestie, îndoială şi inimă.

Şi consilierul Crivăţ era un magistrat mare, pentrucă el avea modestia omului superior, scepticismul filosofului şi bunătatea apostolului. Conştient de perfecţiunea judecătorului, care ar trebui să fie un zeu şi înfricoşat de imperfecţiunea magistratului, care nu este decât un om, consilierul Crivăţ părea totdeauna că se întreabă aiurit : „Cum am eu curajul să judec pe oameni, dacă nu sunt Dumnezeu însuş". El ne părea într'atât de mult preocupat de răspunderea magistratului om, în faţa conştiinţei sale, încât el părea că cere ertare lumii şi împricinaţilor, pentrucă greşitul are curajul să judece greşalele altora şi imperfectul să condamne imperfecţiunile lor. Muncit totdeauna de perfecţiunea trebuitoare magistratului, consilierul Crivăţ, atât de modest în judecarea oamenilor, părea chinuit de îndoelile filozofice ale magistratului superior, pentrucă adevăratul judecător este un martir al profesiunii sale. Omul fără nici un merit crede că le are pe toate şi cel ignorant se crede a tot ştiutor, dar consilierul Crivăţ avea atâtea merite încât el credea că n'are niciunul, pentrucă numai magistratul superior are tăria să se creadă fără merite şi numai magistratul cult se poate îndoi de ştiinţa lui.

Din modestia magistratului superior eşea şi setea lui de a asculta pe părţi şi consilierul Crivăţ asculta părţile cu

smerenie, fără gesticulări care degradează măreţia pretoriului şi fără de murmure în timpul pledoariilor, care-i ucid prestigiul. El avea atâta sete de a fi ajutat în luminarea lui, încât chiar la noi, unde se vorbeşte mult, el părea că regretă că nu s'a spus destul şi se scula după scaun cel din urmă, pentruca să nu pară că simte plăcere că a scăpat de o corvoadă. El asculta cu aceeaş smerenie pe avocatul tânăr ca şi pe cel bătrân, pentrucă magistratul inteligent ştie că lumina poate veni dela ori şi cine. Magistratul superior ştie că, chiar dacă magistratul ar avea probele netăgăduite, că el este superior vorbitorului şi n'ar merita să-l asculte, el trebue să asculte cel puţin datoria magistratului de a asculta pe avocat.

Şi consilierul Crivăţ, ca om drept şi inflexibil, făcea legea umană tot aşa de tare ca şi legea naturii, care nu poate fi înlăturată nici prin rugăciune, nici prin viclenie şi nici prin forţă. După cum în natură nu poţi combate o lege decât prin altă lege, judecătorul Crivăţ nu călca o dreptate decât cu o dreptate mai mare.

Iată dece Baroul se închină cu smerenie înaintea mormântului consilierului Crivăţ şi spune cu convingere : a fost un magistrat şi el a meritat să judece pe oameni.

ALEXANDRU CRUȚESCU

In numele Baroului și al consiliului comunal al Capitalei, iau parte, deopotrivă cu familia, cu prietenii, cu partidul și cu Baroul, la durerea pe care ne-o lasă pierderea avocatului și consilierului comunal Cruțescu, care ne-a aiurit pe toți prin moartea lui năprasnică și absurdă. Moartea lui Cruțescu era trăsnetul în mijlocul unei zile senine, căzut pe un copac falnic, sortit să trăiască încă ani mulți. Pentrucă, fie că măsurăm tinerețea după timpul care ne desparte de naștere, fie c'o măsurăm după timpul care simțim că ne mai desparte de moarte, Cruțescu simțea în el, toată energia tinereții morale, intelectuale și fizice, care sfida și boala și moartea și pe adversar. Și moartea unei mari energii de viață, ne face totdeauna impresia unui fapt rău, făcut în pofida lumii întregi, numai ca să ne jignească și ca să ne revolte.

Și într'adevăr, caracterul lui Cruțescu era energia și lupta, care sunt chiar esența vieții; pentrucă sunt două feluri de a înțelege viața : poți să trăești sau ca apa stătătoare de lac, sau ca apa vie din valurile mării. Și Cruțescu era valul furtunos al mării, care se sbate și se frământă în el însuș. Energia vieții sale îl făcuse destoinic pentru îndeletnicirile de luptă, pentru armată, pentru politică și pentru barou. El mânuia la fel de bine și spada militării și rostul politicii

şi cuvântul Baroului. Şi orice s'ar zice, din nenorocire, la popoarele noui, politica este un răsboi civil, făcut în teorie cu votul, dar în practică cu pumnul. In ţările cu politică nouă, votul este numai un armistiţiu. Şi Cruţescu era făcut pentru politica României actuale, în care trebue să iubeşti pacea, dar să nu te temi nici de răsboi. El ştia că în faza acestei politici, lumea vrea să fii un atlet de seamă, care dă lovituri multe, dar care nu primeşte nici una. Luptătorul Cruţescu dispreţuia politica de şiretenie, pentrucă el, în politică, era un adevărat cavaler, care luptă cu pieptul şi cu inima deschisă, care dezarmează pe adversar prin lealitatea sa şi care luptă totdeauna, dar nu urăşte niciodată. Nu urăşte în politică decât cel care luptă pentru interesul personal, care micşorează sufletul, iar nu cel care luptă pentru interesul public, care te înalţă şi te măreşte. In politică reuşeşti mai mult cu dragostea binelui, decât cu ura răului. Cruţescu, în politică, trăia tragedia omului de inimă, care din nenorocire, trebue să îmbrace cruzimea răspunderii şi care ordonă să nu te înduioşezi decât de suferinţa mare, soră cu moartea, pentrucă atunci când administrezi o autoritate, dacă ar trebui să plângi cu toţi cei cari sufăr, ajungi să-i nenoroceşti pe toţi. Cruţescu era popular pentru devotamentul său intereselor generale, pentrucă sunt două feluri de popularităţi: popularitatea celor bicisnici, câştigată prin risipa banului public şi popularitatea celor bravi, câştigată prin apărarea interesului public. Orice măsură luată de Cruţescu era definitivă şi neschimbătoare, întocmai ca legile vechi, care erau săpate în piatră, pentrucă în politică este mai bine să nu iei nici o măsură, decât să iei măsuri schimbătoare.

Cruţescu era egal cu toată lumea, pentrucă în politică, cetăţeanul îţi iartă chiar o nedreptate, dacă faci nedreptatea la fel cu oricine şi la fel cu toţi. Cruţescu nu ceda nici-

odată la o ameninţare, pentrucă este mai util societăţii să persişti într'o măsură rea, decât să revii asupra ei de frică, deoarece, pe când orice energie disciplinează, orice slăbiciune bolşevizează. In democraţie reuşeşte mai mult o guvernare chiar rea, dar energică, decât o lipsă de guvernare chiar bună, dar slabă. Cruţescu ştia să apere prestigiul autorităţii, deoarece dintre toate invenţiunile omului, autoritatea este cea mai mare, pentrucă răul făcut de toate stăpânirile pământului, este cu mult mai mic decât răul care ar eşi din lipsă de stăpânire. Un primar are datoria de elementară cinste, să ţină cumpănă dreaptă între toate curentele din consiliu, pentru a fi oglinda în care fiecare să se vadă pe sine însuş şi mă pot felicita că, ori de câte ori am făcut apel la Cruţescu, ca să-mi înlesnească această grea sarcină, am găsit totdeauna o minte înţelegătoare şi un ajutor prietenesc.

Cu moartea lui Cruţescu, partidul pierde un partizan util, pietenii o inimă devotată, adversarii un caracter leal, primăria un administrator energic şi priceput şi Capitala un element de progres.

Fie-i ţărâna uşoară.

AL. NICOLAU

Un munte de oţel nepătruns închide Cetatea Neştiinţei, în care sunt ascunse toate marile mistere ale creaţiunii. La moartea fiecăruia dintre oameni, noi, cei în viaţă, venim înaintea grozavului munte de oţel şi cu lacrimile în ochi şi cu durerea în suflet, bătând cu disperare la poarta misterelor nepătrunse, strigăm din adâncuri:

Tu Marea inimă, sau Tu marele Spirit al Universului, deschide-ne cetatea grozavelor mistere ale naturii, pentrucă noi vrem să vedem Lumina Luminilor. Vrem să ştim care este sfârşitul acestei lumi nenorocite, vrem să ştim care este rostul acestui univers haotic, vrem să ştim ce rămâne din noi după moartea noastră, vrem să ştim ce este dincolo de mormântul nostru.

Dar după fiecare nouă înmormântare, noi ne întoarcem desnădăjduiţi şi zdrobiţi dela fiecare groapă nouă, pentrucă pe muntele de oţel nepătruns, găsim totdeauna tot acelaş răspuns grozav, săpat în litere de foc:

Eternă neştiinţă.

Omenirea tuturor veacurilor ridică marea ei armată a ştiinţei, care să spargă muntele de oţel nepătruns şi trimite marea ei armată a credinţei, care să ghicească eternul mister. Dar şi armata ştiinţei şi armata credinţei, se întorc înapoi bătute şi umilite, strigând şi ele la rândul lor: Eternă Neştiinţă.

Şi cu toată eterna noastră neştiinţă, noi toţi cei umiliţi şi zdrobiţi de ignoranţa şi nimicnicia noastră, abia ne întoarcem înapoi în arena vieţii noastre de toate zilele şi cu o patimă din ce în ce mai adâncă, reîncepem lupta noastră dârză şi necruţătoare, pentru stăpânirea lumii şi pentru comorile vieţii.

Deaceia şi mare trebue să fie durerea înţeleptului, care vede câtă trudă zadarnică risipeşte bietul om nesocotit, pentru ca să trăiască viaţa unei scântei.

Căci este dureros să nu fi decât un punct în nemărginire, să nu fii decât o clipă în eternitate, să nu fi decât un număr în omenire, să nu laşi după tine decât urma unei scântei şi să duci luptă sângeroasă şi crudă, pentruca să ajungi centrul universului şi stăpânitorul lumii!

Numai înţeleptul se miră de toată zadarnica trudă a oamenilor în viaţă, numai el găseşte pacea vieţii sale în căldura inimii şi în cumînţenia raţiunii şi numai el se retrage în împărăţia iubirii de oameni.

Şi magistratul Al. Nicolau era un înţelept, retras în împărăţia inimii şi în dragostea de oameni, căci tot numai acolo a rămas singurul liman al omului, unde poţi să mai găseşti un pic de fericire omenească.

Deaceia bunul Al. Nicolau, şi ca om şi ca magistrat, a putut să spună în viaţa sa: „Eu am fost vederea orbului şi mâna ciungului; eu orfanului am fost părinte şi săracului providenţă; am fost lumină celui întunecat şi celui olog cârje; am fost cuvântul celui fără de cuvânt, am fost braţul celui nemernic şi curajul celui smerit. Am spus adevărul tuturor şi nu mi-a fost teamă de adevărul nimănui; am spart gura celui rău şi prada lui am scăpat; am atacat pe cel hrăpăreţ şi ghiarele lui le-am tăiat; celui rău pusei strajă, celui bun dădui încurajare şi celui întristat adusei mângâere.

Şi toate cu elan el mare-am făcut, pentrucă pe toate din iubire şi nu din ură le-am împlinit.

„Hrana mea fuse dreptatea, vestmântul meu fuse adevărul, la inima omului eu m'am încălzit şi desfătarea mea în ideal am găsit; diadema mea fuse sentinţa mea şi mândria mea mi-am pus-o în încrederea împricinatului în mine; nobleţea mea fuse cinstea mea, stăpânul meu fuse legea şi asprul meu judecător fuse conştiinţa mea; bogăţie, mi-a fost ştiinţa mea şi teamă numai de hula oamenilor am avut; şi fiindcă puterea mea eşea din dragostea mea de oameni, puterea mea fuse mare, pentrucă şi suferinţele oamenilor multe şi mari sunt şi cine iubeşte mult, poate mult; niciodată năzuinţele mele nu pierdui, pentrucă năzuinţele mele erau în mine şi nu în afară de mine; aşa cum am crezut am trăit şi aşa cum am trăit am crezut, pentrucă vrui pe mine să mă văd şi în însuşirile mele şi în slăbiciunile mele; cu mare strădanie în viaţa mea am muncit, ca prin lenea mea lumea să n'o fur, căci într'o bună alcătuire şi leneşul tot un fur este; când oamenii m'au urât, eu pe ei nu i-am urât, căci eu dragostea oamenilor am cerut şi chiar fără voia lor i-am iubit; dar dacă iubirea oamenilor eu n'am cerut, în iubirea omului toată desfătarea mea o pusei; cu cel mic m'am umilit ca să nu-l jignesc; cu cel egal m'am împrietenit, pentru ca să-l iubesc şi pe cel mare l'am înfruntat, pentruca să-l smeresc; oameni, inima mea n'a urât; crezul meu fuse omenirea, Dumnezeul meu fuse omul, credinţa mea fuse iubirea de toţi.

Astfel a trăit bunul magistrat Nicolau şi deaceia toţi ne rugăm să-i fie ţărâna uşoară şi memoria eternă.

T. ILIESCU

In numele Baroului Capitalei iau parte deopotrivă cu toate rudele şi cu toţi prietenii lui Teodor Iliescu, la durerea pe care o simţim cu toţii, pentru pierderea unui om şi unui confrate, bun cu toţi şi cu toţi modest. In lupta lui pentru viaţă, dintre toate armele pe care natura le-a pus la îndemâna omului, Iliescu alesese pe cele mai blânde, alesese bunătatea şi modestia. Şi poate că această cale este cea mai bună, din cele trei căi, pe care omul poate să străbată această viaţă scurtă dar prăpăstioasă, în care este greu să deosebeşti plăcerile de dureri, fericirea de nenorocire şi binele de rău.

Pe prima cale a trecutului, omul îmbracă vrăjmăşia întregii naturi şi caută să zdrobească în calea lui pe bun ca şi pe rău, pe mic ca şi pe mare; declară un război dârj universului întreg; pentru el mila şi bunătatea sunt o greşală şi el strigă naturii întregi: „lumea sunt eu".

Pe a doua cale, omul caută să împartă lumea în buni şi în răi, să ducă lupta sfântă pentru îndreptarea acestei lumi, cu ura contra răilor şi cu dragostea pentru cei buni şi proclamă marele adevăr social care comandă ca, cu cei buni să fi şi mai bun şi cu cei răi şi mai rău decât ei. Pe această cale merg toţi oamenii prezentului, care-şi dau seama bine, că atât timp cât în lume sunt şi buni şi răi, bunătatea cu toţi

oamenii este trădarea omenirii, pentrucă cu bunătatea pentru cei răi încurajezi pe cei răi şi descurajezi pe cei buni.

Omul poate, în fine, să-şi aleagă calea cea mai bătută, ca dintr'un loc retras şi modest, pe care ţi l-ai ales pentru clipa ta de viaţă, să răsplăteşti numai cu bine şi pe bun ca şi pe rău şi fără să te răsvrăteşti şi să declari războiu contra celor răi, să fii mulţumit că nu faci şi tu răul pe care-l fac ei şi că viaţa ta poate fi o pildă bună pentru ceilalţi muritori. Aceştia sunt oamenii viitorului.

Şi Iliescu a fost omul viitorului, omul care nu putea să facă rău nici celor buni nici celor răi, omul făcut pentru vremurile în care poate că în lume nu vor mai fi decât oameni buni, sau din pricină că nu vor mai fi de loc oameni răi, sau pentrucă ei nu vor mai avea interes să fie răi. Iată pentruce Iliescu era prietenul tuturor şi era născut prieten al tuturor oamenilor. Şi el era atât de bun şi egal cu toată lumea, încât erau foarte puţini aceia cari s'ar fi putut lăuda că au reuşit să supere pe Iliescu.

Şi tot astfel a fost şi ca avocat, pentrucă în marea familie a Baroului, el nu era numai un confrate; el era un adevărat frate cu toţi avocaţii mari şi mici, tineri şi bătrâni.

Când îl vedeai alături de clientul său, preocupat ca un prieten sfătuitor în vremuri de nenorocire, el îţi da impresia avocatului ideal, care nu creiază procesele, ci caută să le stingă. El tremura în proces împreună cu clientul său, pentrucă el îşi da seama şi de fragilitatea justiţiei omeneşti, supusă greşelii şi de străgănirile şi de suferinţele morale pe care le poate naşte un proces, drept sau nedrept. Prieten al clientului său, Iliescu îşi da seama că un proces este o nenorocire ca şi o boală, din care, chiar dacă ai eşit însănătoşit şi teafăr, în el ai lăsat totdeauna ceva din viaţa ta şi din avutul tău. Nimic nu întristează mai mult pe un avocat

cinstit şi milos, ca un client dus în faţa justiţiei omeneşti, slab şi şovăitoare: sunt lacrimae justitiae.

Şi bunătatea omului inteligent, vine din filozofia lui asupra naturii şi asupra omului. El îşi dă seama că în natură nu este nici o armonie predestinată, care să răsplătească binele cu bine şi răul cu rău; că la început a fost răul şi binele a venit după rău; că binele nu există şi el se creiază; că binele este o raritate fericită, că omul bun este o întâmplare şi că trebue să fii fericit că ai putut să întâlneşti tu această nestimată rară; trebue să fi mulţumit că omul cel mai rău pe care l-ai întâlnit tu, este încă destul de bun, pentrucă nu face tot răul pe care natura omului ar fi în stare să-l facă. Deaceia omul inteligent şi bun, ia binele ca o minune şi răul ca o lege şi nu se revoltă în faţa legii răului, dar se prosternează cu evlavie în faţa minunei binelui, în faţa minunei binelui găsit în răutatea universală a naturii, ca un grăunte de diamant în tot muntele de piatră şi de humă.

Şi deaceia Iliescu culegea binele cu recunoştinţă, de ori unde îl găsea şi oricât de mic ar fi fost el şi cu răbdarea unei albine lucrătoare, el culegea numai mierea vieţii, lăsând la o parte toate patimile care ne otrăvesc viaţa, pentrucă omul încă nu s'a putut convinge că viaţa noastră este o scântee în mijlocul nopţii, un val în frământarea mării. Şi tot din această înţelegere a lumii, în judecata lui asupra vieţii, Iliescu nu se uita numai la viitor, care poate duce la revolta în faţa prezentului, totdeauna mai rău decât viitorul; nici numai la trecutul dureros, care naşte beatitudinea în faţa prezentului, totdeauna mai bun decât trecutul; ci el scotea mulţumirea vieţii, comparând trecutul cu viitorul şi comparând viaţa lui, nu numai cu cei mai fericiţi dar şi cu cei mai nenorociţi decât el.

Şi tot din acelaş înţeles adânc al lumii, Iliescu privea viaţa ca un dar al întâmplării, cu care trebue să te mulţumeşti aşa cum ţi s'a dat, pentrucă un dar este totdeauna bun, oricât ar fi el de rău, pentrucă un dar a descoperit cel puţin o inimă. Şi de aci scotea el şi mulţumirea vieţii, pentrucă toată durerea omului în faţa vieţii şi în faţa morţii vine din credinţa greşită că viaţa noastră nu este un dar neaşteptat, ci că viaţa noastră ne este datorită şi scrisă undeva şi că din această pricină, ea trebue să fie şi fericită şi eternă. Şi tot de aci vine şi revolta omului în faţa morţii, pentrucă noi nu ne dăm seama, că chiar numai o singură zi de viaţă, este o întâmplare şi un dar, pentru care trebue să fim mulţumiţi. Dar în loc de mulţumire adâncă şi caldă, noi protestăm în faţa morţii noastre, întocmai ca drumeţul care, primit şi ospătat o noapte, într'un colţ de casă de oameni primitori, ar fi revoltat a doua zi, că nu i se lasă casa, şi toată şi pentru totdeauna.

Noi nu ne dăm seamă, că natura trebue să ne dea afară pe rând din această lume greşită, pentrucă viaţa se naşte din moarte şi pentrucă natura are nevoe de această lume în care ne găsim noi, pentruca să ospăteze în ea toate celelalte vieţi viitoare, totdeauna mai bune decât ale noastre. Acesta era secretul vieţii liniştite pe care a dus-o Teodor Iliescu şi deaceia Iliescu a fost şi bun şi modest, deaceia el a putut să scoată mulţumirea vieţii din modestie şi din bunătate şi deaceia noi l'am iubit cu toţii.

NICOLAE ALGIU

Baroul de Ilfov ia parte din toată inima, la durerea rudelor şi magistraturii, care pierd astăzi pe Nicolae Algiu, din marea familie a oamenilor de legi. Durerea lor este şi durerea noastră, pentrucă dacă este adevărat, că toate suferinţele lumii sunt surori bune, durerea pe care o înţelegem noi toţi, este durerea morţii, care este durerea durerilor. La moartea fiecăruia dintre noi, ea ne îmbracă pe toţi în haine de doliu, şi ca pe nişte desnădăjduite victime adunate la locul sacrificiului, ne strânge în faţa marelui mister al morţii, pentruca toţi, într'un singur glas plin de amărăciune, să întrebăm natura mută şi rece :

Dece ne-ai născut ? Dece ne ucizi ?

Pentru a ne invedera nimicnicia vieţii noastre, în această grădină a supliciilor eterne, poetul ne spune că din codru rupi o rămurea şi că nu-i pasă codrului de ea ; filozoful încearcă să ne înveţe legea morţii, să ne înveţe să murim cum moare valul, ridicat o clipă de frământările mării. Noi însă, la moartea fiecăruia dintre muritori, vecinic ne vom strânge la locul sacrificiului şi, îmbrăcaţi în haina durerii, noi vecinic vom întreba natura mută şi rece :

Dece ne-ai născut ? Dece ne ucizi ?

Deoarece neputând înţelege niciodată, pentruce şi cine a putut să ne închidă în acest rece şi grandios mausoleu

al naturii; neputând niciodată pricepe, cine a putut sădi în inimile noastre grozavele antinomii ale sufletului nostru, noi, vecinic, vom întreba natura, cu glas de mustrare şi de învinuire:

— Cine-a sădit în sufletele noastre setea de o deplină ştiinţă şi ne-a condamnat la o eternă neştiinţă? Cine-a sădit în inimile noastre setea de vecinică dreptate şi ne-a condamnat la o luptă universală? Cine-a pus în spiritele noastre mândria regelui naturii şi ne-a condamnat la neputinţa unui vierme? Cine-a sădit în inima noastră setea de nemurire şi ne-a condamnat la o moarte eternă?

Impreună cu poetul antinomiilor diabolice, omul va întreba natura mută şi rece:

Mă faci vultur şi-mi tai sborul, mă faci rege şi-mi pui fiare,
Mi-arăţi cerul, mi-arăţi aştri şi mă faci o târâtoare!
De-i eternă neştiinţa, dece setea de ştiinţă?
Dece goana după sceptru şi eterna umilinţă?
Dacă moartea e o lege, dece frica ei mă'nghiaţă?
Şi de sunt ursit al morţii, dece setea mea de viaţă?

Omul nu vrea să ştie de legile universului rece, pentrucă şi omul este un univers. Pentrucă omul este universul cald, universul inimii şi dacă, după legile universului rece, moartea este o lege, după legile inimii calde, moartea este o eroare.

Noi toţi cei cari l-am cunoscut deaproape, ştim bine că nu acestea erau gândurile lui Nicolae Algiu despre moarte şi suntem încredinţaţi că el a primit moartea cu aceeaşi bunătate cu care a primit toate lucrurile lumeşti, pentrucă Nicolae Algiu a fost un om bun.

Sunt oameni care şi atunci când îţi dă pare că tot îţi ia, care şi când te laudă pare că te mustrează şi când te mângâe pare că te sgârie, pentrucă la omul rău, bunătatea nu vine

din inimă şi numai ce vine din inimă merge la inimă. Algiu, chiar şi când îţi lua părea că tot îţi dă, pentrucă la el totul pornea din bunătate.

Omul bun revarsă bunătatea lui peste tot şi peste toate, ca şi când şi-ar da seama că şi răul şi binele sunt tot întâmplări ale naturii, că cel rău trebue pedepsit cu aceeaş inimă cu care doctorul aplică leacurile lui dureroase şi că filozoful vremilor vechi avea dreptate să spună, că magistratul este doctorul sufletului. La Nicolae Algiu şi pedeapsa pleca tot din iubirea de oameni, pentrucă el pedepsea nu pentrucă ura pe cel vinovat, ci pentrucă iubea pe cel drept.

Deaceia Algiu a fost un magistrat delicat cu toată lumea şi a judecat pe oameni cu acea suavă delicateţă, care şade aşa de bine magistraturii, pentrucă dacă dreptatea ridică pe judecător deasupra oamenilor, delicateţa lui îl ridică deasupra zeilor, deoarece zeii tot au pus în natură şi un pic de dreptate, dar n'au pus în tot universul decât brutalitate şi sălbăticie. Algiu va rămâne în magistratură simbolul delicateţii profesionale.

Am crezut şi eu, ca toată lumea, că pentru un om de inimă lumea e o tragedie şi pentru un om de spirit ea e o comedie. Dar Nicolae Algiu mi-a zdruncinat această credinţă, pentrucă el a fost şi un om de inimă şi un om de spirit şi dacă el a râs de spectacolul tragediei omeneşti pe acest pământ, a râs tot din bunătate de inimă, pentrucă în inimă plânsul se confundă cu râsul. Omul care plânge nenorocirea lumii noastre, plânge mai mult nenorocirea lui şi mai totdeauna este un egoist. Omul care mai găseşte destulă putere ca sa râdă cu această lume nenorocită, arată că el tot găseşte în viaţă o mulţumire, că el poate să iubească lumea noastră greşită, deoarece pentru a o iubi, orice lume este destul de bună. Plânge nenoro-

cirea lumii, numai acela care n'o iubeşte îndestul, pentruca să-şi desfăteze inima cu dragostea lui pentru omenire. Acel care iubeşte lumea îndeajuns pentruca să mai râdă cu ea, este un adevărat om de inimă, pentrucă el caută cu râsul lui s'o desfăteze şi cu spiritul lui s'o îndrepteze. Dacă ar fi să reprezint pe zei, eu pe zeii cei buni i-aşi reprezinta râzând şi pe cei răi plângând. Marile glume vin tot din marile inimi şi deaceia Nicolae Algiu a putut fi şi un om bun şi un om de spirit.

P. PONI

Cuprins de o adevărată emoţiune de frate, vin astăzi în faţa rămăşiţelor lui Petre Poni, să arăt durerea Baroului Capitalei pentru pierderea lui, venită înainte de vreme. Si Corpul avocaţilor nu poate uita cu atât mai mult pe Poni, cu cât fostul membru al Consiliului de disciplină a fost avocat şi numai avocat, a fost numai al nostru şi a trăit numai cu noi. De altfel, prin toată fiinţa şi prin tot sufletul lui, Petre Poni era destinat numai pentru cariera noastră, pentrucă era un om bun, cu maniere alese şi cu o civilizaţie înăscută, iar nu făcută. Avocatura mai mult decât oricare altă profesiune dintr'o ţară, este şcoala manierelor distinse, pentrucă în profesiunea noastră, politeţea este şi o datorie şi o necesitate. Noi trebue să câştigăm bunăvoinţa tuturor autorităţilor, dela care cerem dreptate şi bunăvoinţa se câştigă prin maniere ademenitoare; noi trebue să liniştim pasiunile clienţilor care pretind răzbunare şi rolul nostru de îmblânzitori, ne lasă în suflet cel puţin urme de obiectivitate; noi trebue să suferim şi să respectăm părerile adversarului şi respectul părerilor lui ne face toleranţi; noi vedem ignoranţa care se crede ştiinţă, eroarea care se crede adevăr, nedreptatea care se crede justiţie şi trebue să devenim sceptici şi miloşi. Trebuind să fim politicoşi, obiectivi şi toleranţi, noi mai mult ca orice altă profesiune, ajungem la arta manierelor

distinse, la delicateţea manierelor civilizate, la estetica conduitei omeneşti. Şi Petre Poni era un estet al bunelor maniere, de om civilizat. Dacă civilizaţia viitorului va înfiinţa vreodată cavaleri ai civilizaţiei, Petre Poni ar putea servi ca model. Blând, franc, cu surâsul pe buze, curtenitor cu toţi, delicat în toate împrejurările, în cariera lui, el n'a jignit pe nimeni, a ajutat pe toţi şi mai cu seamă pe cei tineri. In ţara noastră de violenţi, în ţara noastră de părţile fototată şi artificială, în ţara în care purtăm mănuşi numai ca să ne ascundem ghiarele, în ţara noastră unde usturăm şi cu fapta şi cu vorba, Petre Poni era un civilizat şi civilizaţia lui venea şi din inimă şi din datorie.

Petre Poni se retrăsese în procesele dela Inalta Curte de Casaţie şi această specializare profesională se explică tot prin temperamentul lui liniştit, pentrucă şi temperamentul omului are logica lui inconştientă, dar hotărâtă. I se părea lui, că un proces de fond, are partea lui de pasiune omenească, de luptă adeseori aprigă şi poate violentă şi această arenă nu convenea spiritului liniştit al lui Petre Poni, care, neputând iubi arena instanţelor de fond, se retrăgea la catedra de drept a Curţii de Casaţie. Acolo poţi fi obiectiv, calm, prevenitor, pentrucă la Casaţie numai luptă pasiunile ci discută ideile, discută înţelepciunea legiuitorului, raţiunea lumii şi dreptatea abstractă. Şi acolo Petre Poni pleda frumos şi obiectiv, clar şi respicat, pleda „ca la Casaţie".

Tot logica temperamentului său, reţinuse pe Petre Poni numai în Barou, pentrucă el n'a fost decât avocat, deşi putea fi şi om politic. Politica în general şi mai cu seamă politica din ţara noastră, este violentă şi pătimaşe şi lupta de idei este înlocuită de multe ori cu lupta de ciomag. Biata raţiune omenească în numele căruia luptă omul politic, este atât de

şovăitoare, a rămas de atâtea ori mincinoasă în profeţiile ei, încât un om politic ideal, nici n'ar putea să facă această politică, în care trebue să afirmi adevăruri „eterne" şi „naturale", să fii violent şi intolerant. Şi ca să ai curajul să cauţi să zdrobeşti pe adversarul tău, trebue să ai curajul să crezi că părerea ta este cea mai bună şi prin urmare să ai curajul să crezi că tu ştii tot.

Petre Poni a rămas numai în profesiunea noastră de avocat, care se potrivea mai mult cu temperamentul său de om civilizat, pentrucă în orice ţară şi în mod relativ, tot în barou poţi duce viaţa cea mai obiectivă, cea mai manierată, cea mai tolerantă, cea mai frăţească. In raport cu moravurile ţării noastre, tot în Barou găseşti o viaţă mai înaltă şi deaceia Petre Poni n'a părăsit baroul.

II

SPINOZA

Şi juriştii trebue să comemoreze pe Spinoza pentrucă ascetul din Amsterdam a dat lumii, pe lângă cel mai grandios sistem explicativ al naturii şi un sistem explicativ al moralei, al dreptului şi al politicii, scos ca o deducţiune logică din filozofia sa generală.

Sistemul lui Spinoza, inspirat de mecanismul grandios şi matematic al legilor care conduc universul, este divinizarea acestui mecanism rece şi rigid, care inspirase şi pe Pitagora şi pe Descartes. Spinozismul este divinizarea naturii, din care ese, divinizarea monismului „substanţei", una şi aceiaş în tot universul, din care fenomenele variate sunt „modurile" ei ; divinizarea determinismului universal în toate fenomenele fizice, psihologice, sociale şi morale ; divinizarea legalismului universal, care ese din acest determinism şi după care, toate fenomenele fisice şi morale sunt supuse la legi inflexibile ; divinizarea solidarismului universal dintre totul infinit, dintre om şi dintre cel din urmă atom, care face parte din univers. Din identificarea legalismului universal cu intelectul sau cu raţiunea umană, el scotea o raţiune impersonală, conducătoare a universului după legi pur intelectuale. Spinoza, ca şi Platon, scoate din sistemul său toate legile inimii, cu sentimentele şi cu pasiunile ei, care ar turbura această ţesătură de legi şi de raţiuni reci. Pasi-

unile omeneşti cu ideia de moralitate şi imoralitate, sunt nişte valuri neînsemnate şi neputincioase, care se sbat pe deasupra legilor inflexibile ale substanţei şi care nu pot să schimbe nimic din legile ei. Universul se agită şi se transformă la infinit, fără nici un scop, întocmai ca marea, care se sbate în ea însăş şi care face valuri fără nici o ţintă. Acest tot universal este Dumnezeu însuş. Omul, ca şi cel din urmă atom al universului, face parte din acest Dumnezeu-univers şi el ca şi fiecare din modurile lui, tinde să persiste în felul său de a fi. Aceasta însemnează că Dumnezeu se iubeşte pe sine însuşi şi iubeşte pe omul, cuprins în el, ca partea în tot. Omul la rândul său, iubindu-se pe sine însuş, iubeşte şi pe Dumnezeu din care face parte şi din care se găseşte o parte şi în om. Grăuntele de praf, ca şi marele geniu intelectual sau moral, au acelaş rol divin de a echilibra universul, de a menţine şi susţine pe Dumnezeu însuş, pentrucă în acest solidarism universal rigid, dacă s'ar putea distruge un singur atom neînsemnat, universul întreg s'ar prăbuşi.

Morala spinozistă ese din aceste postulate. In determinismul universal, rigid şi inexorabil, nu poate fi nici bine nici rău ; nici perfect, nici imperfect; nici merit, nici demerit ; nici moral, nici imoral, pentrucă ceeace este necesar, esclude morala. Toate aceste concepte morale, sunt ilusiunile omului, sunt proecţiunile inimii umane, cu dorinţele, aspiraţiunile şi idealurile sale, contrazise de legile firii.

In natură nu găsim decât o ţesătură de legi inexorabile, cu cauze şi efecte rigide, cu fenomene utile sau răufăcătoare substanţei sau modurilor sale. Tot aşa şi pentru om. Ceeace este util la desvoltarea omului, produce plăcerea sau bucuria sufletului, că trece la o mai mare desvoltare sau perfecţiune. Ceiace este răufăcător, produce durere, care e

întristarea sufletului, că fiinţa sau lucrul răufăcător, îl va duce la o perfecţiune inferioară.

Ceiace este util perfecţionării omului este moral, ceiace este răufăcător este imoral. Sancţiunea faptelor rele n'are o bază morală, ci o bază utilitară. Pedeapsa nu este o espiaţiune, pentrucă omul nu putea să nu facă actul pe care l'a făcut. El era determinat în mod imperios să comită acest act de natura sa şi de universul întreg, care, în determinismul universal, a contribuit la comiterea acestui fapt. Cauzele fiind inflexibile şi efectul trebue să fie inflexibil. Liberul arbitru, pe care s'ar putea baza meritul şi demeritul, este o iluziune pentrucă o voinţă liberă, care n'ar fi determinată de nimic, ar fi un efect fără cauză, ar fi prăbuşirea universului. Intr'un singur sens s'ar putea spune că omul este liber, atunci când el lucrează conform cu natura sa, când este determinat numai de natura sa, iar nu de o forţă externă lui. Identificând conduita lui, cu legile naturii sale, s'ar putea zice că omul este liber, pentrucă atunci ar fi dedeterminat numai de sine însuşi. Tot astfel, identificând conduita sa cu legile naturii, omul ajunge să fie liber chiar în mijlocul determinismului universal. Dintr'o filosofie naturistă este o morală naturistă.

Omul care lucrează conform naturii sale imorale, supusă şi ea la legile inflexibile, nu este vinovat de faptele sale, după cum pisica nu este vinovată că nu se poate conduce după legile naturale ale leului. Această necesitate nu ne împiedică să pedepsim faptele imorale, tot în mod necesar şi util, după cum noi ucidem câinele turbat, care ne ameninţă viaţa, deşi câinele nu este vinovat de boala sa.

Politica şi dreptul lui Spinoza, es din aceleaşi postulate filosofice. Dacă conduita omului este bazată pe utilitate, omul a trebuit să înţeleagă că viaţa socială este utilă şi ne-

cesară, pentrucă ea asigură mai bine perfecţionarea lui. De-aceia omul a format pactul social de viaţă politică cu semenii săi, de care vorbise Hobbes şi pe care Rousseau l'a transformat în „contract social". Dacă pactul social avea ca explicaţie numai utilitatea, el încetează îndată ce a încetat şi utilitatea lui, pentrucă abuzul autorităţii justifică rezistenţa. Viaţa socială era utilă, pentrucă duce la perfecţionarea individului social, la cea mai mare expansiune a naturii sale. Această expansiune nu se poate căpăta decât prin libertate, care permite omului să se desvolte după legile naturii sale şi care, asigurând expansiunea individului, asigură şi expansiunea societăţii. De aci ies toate consecinţele politicii liberale. Individul se simte liberat de pactul social, când societatea sau reprezentanţii ei, ajung la desfiinţarea libertăţii. Legăturile sociale, bazate pe raporturi libere şi liber stabilite, strâng coeziunea socială şi măresc forţa individuală şi socială. De aceia, cea mai mare putere civilă este legată de cea mai mare libertate civilă. De aci ese şi rolul Statului, care are ca scop, apărarea şi desvoltarea acestor libertăţi. El nu poate cenzura decât acţiunile cetăţeanului, nu şi opiniile lui, şi nu poate cenzura decât strict actele lui antisociale. Cetăţeanul trebue să găsească în societate toate libertăţile din starea lui de natură, care nu pot fi restrânse decât atât cât este strict necesar, pentru ca ele să fie acordate cu libertatea celorlalţi. Pentrucă scopul Statului este apărarea libertăţii individului şi pentrucă forma monarhică tinde fatal la absolutism, ea este periculoasă pentru cetăţean, pentrucă lipsa de libertate stânjeneşte expansiunea individului. Afară de aceasta, monarhul guvernează prin alţii şi mai cu seamă prin aristocraţie, care este totdeauna anonimă şi deci fără răspundere. In acelaş timp, este periculos să laşi guvernarea tuturor, pe mâna unui singur

om, cu orice defecte ar avea el. De aceia, cea mai bună formă de guvernământ este republica, adică guvernarea tuturor. Numai republica liberală poate să organizeze în om frâul social, care-l face să respecte libertatea altuia în mod necesar şi fără nici o constrângere exterioară. A fi liber, după Spinoza, este a te conduce după natura ta, care a ajuns să fie liberală şi cu tine şi cu semenii tăi. Cea mai înaltă şi mai eficace constrângere politică, pentru respectul libertăţilor, este aceia pe care cetăţeanul o poartă în sufletul său. Atunci el realizează idealul libertăţii absolute, pentrucă cetăţeanul supunându-se numai lui însuş, ajunge la libertatea absolută.

Numai sistemele lui Platon, Kant, Hegel şi Spencer, au avut răsunetul filozofiei lui Spinoza. El punea în evidenţă toată poezia determinismului şi solidarismului universal şi liberalismul său exprimat în acele timpuri, arată marea sa îndrăsneală de cugetare. Determinismul rigid al fenomenelor psihologice şi sociale, pe cari le trata în teoreme geometrice, *more geometrico*, făcea din „Etica" lui o geometrie morală, o matematică morală, din care Auguste Comte putu să scoată mai târziu, ideia unei ştiinţe sociale, bazată pe legi sociale, bazată pe legi sociale inflexibile.

Singura parte slabă a acestui sistem, este intelectualismul său moral. Spinoza credea că raţiunea conduce lumea şi ne recomandă să judecăm toate fenomenele bune şi rele, fără nici o aprobare şi fără nici o revoltă, privindu-le sub aspectul eternităţii, necesităţii şi solidarităţii universale. Înţelegerea lor ne duce la adevărata înţelepciune. Spinoza nu văzuse că omul nu ajunge la libertate, care face să ne conducă după legile naturii noastre umane, decât prin lupta pasiunilor de libertate, de dreptate şi egalitate şi prin mila crescândă pentru semenul său, care revarsă libertatea, drep-

tatea şi egalitatea asupra unei omeniri din ce în ce mai largi. Progresul omenirii este tocmai triumful inimii umane, pe care Spinoza o gonise din sistemul său. Aceasta nu însemnează că pasiunile omeneşti n'au legile lor naturale inflexibile, după care se produc. Dar Spinoza făcea din om o maşină psihologică rece, un automat psihologic.

Sentimentele şi pasiunile altruiste ale omului, sunt tot fenomene naturale cu legi naturale, proectate de om, în mijlocul naturii reci şi crude. Omul este o lanternă magică vie, care se încălzeşte şi aleargă după propriile sale proecţiuni, produse tot după legi naturale inflexibile.

JEAN JACQUES ROUSSEAU

Sunt două neamuri de genii sociale mari: neamul geniilor făuritoare şi neamul geniilor dărâmătoare de civilizaţii. Din neamul distrugătorilor de civilizaţii, secolul XVIII ne-a dat pe Voltaire, dărâmătorul rămăşiţelor lumii vechi. Din neamul făuritorilor de civilizaţii, istoria lumii ne-a dat pe Brahma, fondatorul vechii civilizaţii indiene, pe Moise, fondatorul civilizaţiei semite, pe Mahomet, fondatorul islamismului, pe Zoroastru, fondatorul civilizaţiei persane. Toate aceste civilizaţii, născute în timpurile de mizerie ale omenirii inferioare, aveau ca fundament sufletesc pe „omul naturii" cu sentimentele lui de ură, de luptă, de dictatură şi de teroare, care duceau la distrugerea persoanei umane, la resemnarea, la servilismul şi pesimismul social general. Sufletele umane, distruse în viaţă, îşi puneau idealul lor în moarte şi după moarte.

Cel dintâi, Budha, şi după el Christos, puneau fundamentul unei civilizaţii noui, bazată pe „omul utopiei" cu sentimentele noui de iubire, de milă universală, cu iubirea de om, cu dragostea de pace între oameni şi între popoare, — dar tot cu renunţarea, tot cu servilismul, tot cu pesimismul în viaţă şi tot cu liberarea omului numai după moarte. Toată istoria omenirii este lupta dintre „omul naturii" şi „omul utopiei", — dintre ură şi iubire.

Jean Jacques Rousseau, care trăia în faza de progres a omenirii, şi de entusiasm general, este un fondator de civilizaţii din neamul lui Budha şi Christos. El pune bazele politicii, filosofiei sociale, moralei, dreptului şi pedagogiei vremurilor noastre contemporane. Baza civilizaţiunii deschisă de Rousseau, este tot iubirea omului dela care pleca şi Budha şi Christos. Dar plecând dela emanciparea omului, el ajungea la divinizarea individului-om: *homo homini deus*. El vrea să ridice pe om în faţa lui însuş şi în faţa societăţii omnipotente, care în civilizaţia lumii vechi, strivise pe individ. Ca să ajungă la ridicarea omului, acest mistic al filantropiei trebuia să găsească în om un punct de nobleţă, care să-l facă demn de respect, de libertate şi capabil de elan sufletesc. Pe când stoicii şi Descartes găseau nobleţea omului în raţiunea lui; pe sând Pascal o găsea în conştiinţa slăbiciunii umane; pe când toate religiunile pământului găseau nobleţea omului în credinţă, Jean Jacques Rousseau o găsea în „voinţa lui liberă" în „autonomia voinţii umane". Cu iubirea de oameni, Budha şi Christos găsiseră pe „om"; cu voinţa liberă, Rousseau găsise „persoana" umană, găsise pe „cetăţean". El este liberatorul omului-cetăţean, emancipat de toate forţele sociale.

Din omul resemnat şi pesimist al tuturor civilizaţiunilor trecute, Rousseau făcea o forţă socială combativă, optimistă şi înfruntătoare. Dela autonomia voinţii, Rousseau ajungea la autonomia „eului" individual, din care el vrea să facă un univers în univers.

Din iubirea mistică de oameni şi din autonomia voinţii şi eului uman, Rouseau scotea toată logica filosofiei sale sociale, morale şi politice. Omul astfel zeificat, nu putea să fie decât bun prin natura lui şi dacă totuşi astăzi îl găsim rău, însemnează că el a fost degradat de societatea în care

trăia, de civilizaţia în care a trăit. Şi Jean Jacques Rousseau susţinea, că numai civilizaţia conrupe şi degradează pe omul pe care natura l-a creat bun.

Pe o asemenea operă superioară a naturii, societatea trebue s'o conducă cu sentimentele bune care dormitează în orice om, cu respectul pentru individul sublimizat, iar nu cu autoritatea şi cu forţa. Omul fiind un înger căzut din cer care-şi aminteşte de ceruri, trebue înconjurat de o întreagă aureolă. Şi mergând mai departe, misticismul moral ducea pe Rousseau la misticismul politic. Politica inimii este superioară raţiunii, pentrucă inima caldă este mai nobilă decât raţiunea rece. Individul zeificat devine elementul primar al societăţii, pentrucă în această atmosferă, societatea este făcută pentru individ, iar nu individul pentru societate. Individul este un scop în el însuşi, iar nu instrument al Statului. De aci Rousseau scotea liberarea omului de orice despotism social. El da întâi cetăţeanului ceiace este al cetăţeanului şi numai din ceiace mai rămânea, da şi Cezarului, ceeace este al Cezarului. Poporul este adevăratul şi singurul suveran în Stat.

Egalitatea voinţelor libere, îl duceau la egalitate înaintea legii. Libertatea şi egalitatea fiind de esenţa omului, ele sunt inalienabile şi impescriptibile. A renunţa la libertate şi la egalitate, este a renunţa chiar la calitatea de om. Dacă voinţa este inalienabilă, ea nu poate fi legată decât cu consimţământul ei însăşi, prin contract. Toate actele omului într'o societate civilizată se produc şi trebue să se producă în forma unui „contract social". Societatea însăş este un organism al voinţelor libere, un organism contractual.

Cu acest optimism şi misticism liberator şi înfruntător, Jean Jacques Rousseau revoluţiona toată lumea veche, pentrucă din omul zero, el făcea pe omul-zeu. El schimbase

axa vechilor concepții sociale, pe care o trecea dela societate la individ.

Scrierile filosofului din Geneva, formară Biblia libertăților umane și catechismul revoluțiunii franceze, din care eșea neoumanismul timpurilor noastre, continuator al umanismului elen; din care eșea tot liberalismul mistic al secolului trecut. Din aceeaș filantropie mistică, eșea romantismul literar și moral contimporan, național și internațional, scos din noul fond optimist și expansiv al omului reabilitat de Rousseau. De aci eșea curentul umanitarist și pacifist din care, după un secol și jumătate, Wilson putea să scoată Liga Națiunilor, pactul Kelogg, pacea perpetuă și înfierarea războiului ca crimă. Jean Jacques Rousseau cobora budhismul și creștinismul din cer pe pământ, Wilson îl aducea între popoare. El ajungea la un adevărat creștinism politic, pentrucă cu iubirea creștină pentru om, el crează pe cetățean, creiază demnitatea cetățenească, ridicată pe drept și nu pe „milă", pe luptă și nu pe grație divină, respectată în viață și nu după moarte. El creia misticismul libertăților cetățenești, din care eșeau luptele sublime pentru libertatea omului și a popoarelor. Jean Jacques Rousseau rămâne părintele tuturor războaelor și tuturor revoluțiunilor pentru drept, făcute de un secol și jumătate. El rămâne liberatorul utopiei umane, realizată treptat prin lupta pentru drept.

Cu misticismul iubirii de oameni și liberarea voinții umane, Rousseau influența toată filosofia lumii moderne. Din ea, Emanoil Kant trăgea „autonomia eului", care formează baza ideilor sale juridice, politice și morale; Adam Smith scotea sentimentul „simpatiei", pe care el își baza morala ; Schopenhauer morala milei și „lumea ca voință și reprezentare"; Nietzsche „voința de putere", îndreptată spre morala urii; Max Stirner apoteoza „eului individual" și

„negaţiunea eului social", din care eşea filosofia anarhismului contimporan.

Jean Jacques Rousseau este criticat pentru lirismul său liberal, exprimat în termeni adesea fără sens. Mai poate fi criticat pentru baza sa metafizică, pentrucă şi voinţa liberă şi suveranitatea şi contractul social sunt abstracţiuni metafizice. Dar el dăduse lumii tipul societăţilor viitoare, în care toate actele sociale private şi publice, trebue să se producă ca după un contract social. El avusese intuiţia că popoarele primitive, începând cu o mare omogenitate socială, fără clase, fără caste şi fără proprietate, începeau cu o morală socială superioară şi cu o mare bunătate a indivizilor. Dar mai cu seamă, ridicând pe om din genunchi în picioare, Rousseau schimba cu totul axa politică. Semănând revolta liberării în sufletul guvernaţilor, el deschidea ochii tuturor guvernanţilor ca să se convingă, că popoarele deşteptate nu mai pot fi conduse nici cu forţa, nici cu viclenia. Politica nouă cere autoritate şi pricepere, dar cere mai cu seamă inimă, adică dreptate.

CULTUL MORŢILOR

V'am chemat în acest cimitir, copilaşi, ca să vă învăţăm să cinstiţi pe cei morţi şi să sădim în sufletul vostru respectul pentru oamenii noştri mari; vreau să vă învăţăm să îngrijiţi de mormintele lor, pentru ca să sădim în inimile voastre cultul marilor români. Marii români sunt adevăraţii binefăcători ai neamului nostru, pentrucă oamenii mari ai unui neam, sunt chiar creatorii neamului lor. Suişul omenirii spre un bine din ce în ce mai mare, este suişul pe un munte prăpăstios şi periculos. La început nu se pot sui spre vârful muntelui prăpăstios, decât cei mai îndrăsneţi şi cei mai pricepuţi dintre noi. Ei sunt călăuzele omenirii în beznа întunericului nepătruns de mintea noastră. Pe când cei rămaşi jos bâjbâesc în întunericul adânc dela poalele munţilor, numai călăuzele omenirii văd cei dintâi lumina zilei; ei cei dintâi sunt poleiţi de razele soarelui care răsare; ei cei dintâi văd drumurile depărtate ale omului; ei văd orizonturile largi şi depărtate ale lumii; ei ne arată nouă lumina nouă; ei găsesc leacuri boalelor noastre; ei ne deschid drumurile pământului, ale apelor şi ale văzduhului; ei întăresc simţurile noastre slabe cu descoperirile lor; ei dau asaltul neîntrerupt marelui mister, care ne ascunde începutul, sfârşitul şi scopurile lumilor şi al omului pe pământ; ei ne învaţă să ne iubim şi să ne ajutăm unii pe alţii, ca să ne ajutăm, iar nu să ne ucidem între noi.

Fără călăuzele omenirii şi ale neamurilor, noi am fi rămas tot în rândul necuvântătoarelor şi neştiutoarelor, am fi rămas tot prada foamei şi a boalelor ; fără ei omul n'ar fi eşit din rândul animalelor. Aţi văzut grăuntele de praf care joacă într'o rază de soare ; îndată ce se stinge raza de soare, cu ea se stinge şi grăuntele de praf, care dispare împreună cu ea. Ca şi grăuntele de praf din raza de soare, noi comunii muritori n'am fi însemnat nimic pe lume, dacă n'ar fi fost strălucirea călăuzelor noastre, care ne luminează şi pe noi cu lumina lor.

Trebue să ne arătăm recunoştinţa noastră faţă de oamenii mari. Mai întâi pentru ca să spălăm păcatul nerecunoştinţei, pe care oamenii dela poalele munţilor îl fac totdeauna faţă de călăuzele lor din vârful muntelui. In toate timpurile, călăuzele au propovăduit în deşert ideile lor, pentru că aceste călăuze ne chiamă sus la ei pe grelele poteci ale morţii, care pe noi ne îngrozesc ; ei ne vorbesc de sus de lumină, de cărări şi de orizonturi mari, pe care noi cei de jos nu le vedem şi pe care noi nu le înţelegem. Intotdeauna soarta călăuzelor omenirii a fost răstignirea pe cruce, tragerea pe roată, spânzurătorile, sfârtecarea şi arderea pe rug. Cu cât lumina călăuzelor omenirii a fost mai orbitoare, cu atât cruzimea oamenilor întunericului a fost mai mare faţă de ei. Totdeauna călăuzele omenirii care ne vorbeau de lucruri nevăzute de noi, au fost luaţi de noi de mincinoşi, de înşelători, de bârfitori, de răsvrătiţi şi de nebuni şi cu cât oamenii întunericului erau mai mici, cu atât nebunia călăuzelor era mai mare.

Prin cultul nostru pentru oamenii mari, noi încurajăm pe oamenii mari care vor veni în viitor, pentru ca să nu se piardă neamul marilor noastre călăuze. Prin cinstirea lor, oamenii mari vor putea să dea şi în viitor pe eroii războiului,

pe eroii ştiinţei, pe eroii moralei, pe eroii născocirilor mari, care cu preţul vieţii lor şi prin moartea lor, luptă pentru viaţa noastră. Să ştiţi, iubiţi copilaşi, că în această lume în care trăim noi, mai frumos şi decât soarele care ne dă viaţă, mai frumoase şi decât toate stelele care strălucesc pe cer şi decât toate frumuseţile pământului, este sacrificiul acestor eroi ai omenirii, care seamănă idei şi simţiri mari şi frumoase pentru după moartea lor şi de multe ori numai prin moartea lor.

Prin cultul oamenilor mari, noi preparăm lumea la o mai mare ingăduinţă faţă de ideile noui, dăm mai mare curaj semănătorilor de idei şi de sentimente frumoase, ajutăm progresul omenirii şi ne învăţăm să fim mai îngăduitori cu oamenii pe care nu-i înţelegem, de multe ori pentru că mintea noastră este mai mică decât mintea lor.

Trebue să slăvim pe oamenii noştri mari, pentru că prin slăvirea lor, noi ajungem să imităm faptele şi ideile lor mari. Nu cu predici ci cu exemple, trebue să facem educaţia voastră, pentru că pe când predica e neputincioasă, numai exemplul e contagios şi convingător. Prin imitaţiunea oamenilor mari, noi transformăm ideia în convingere şi imitaţiunea în obicei şi omul nu devine bun decât atunci când bunătatea lui s'a transformat în obicei.

Voi v'aţi împărţit, după şcoli, îngrijirea mormintelor marilor români şi vom chema toate şcolile şi toate profesiunile nobile, ca să facem din îngrijirea acestor morminte o sărbătoare a neamului nostru. Primăria Municipiului Bucureşti a proclamat „morminte comunale" toate mormintele oamenilor mari din cimitirile Bucureştilor, şi aceste morminte comunale sunt îngrijite de Primărie. Veţi vedea cum este îngrijit mormântul lui Eminescu. Voi veţi da îngrijirea voastră, alături de Primărie, dar voi veţi spune Primăriei ce

trebue să facă, pentru că mormintele marilor români, vă sunt date vouă să fie sub îngrijirea voastră. Primăria vă v'a da numai ajutorul ei, pentru ca îngrijirea voastră să fie deplină şi frumoasă. Tot astfel, în condiţiunile de arendarea şi îngrijirea mormintelor cu flori şi candele, am pus condiţiunea ca antreprenorii să îngrijească gratuit câte 20 morminte de fiecare cimitir. Şi ei vor lucra tot sub conducerea voastră. In acelaş timp, am luat măsuri ca să scoatem *„cartea neamului"*, în care să se treacă pe scurt, tot ce a făcut fiecare român mare îngropat în Cimitirele Capitalei. In fiecare an când vine şcoala să cinstească pe marii români, daţi sub îngrijirea sa, unul din şcolari să citească celorlalţi din cartea neamului, faptele mari ale fiecărui mare român. Cu modul acesta vom ajunge să avem şi noi Panteonul nostru naţional pentru că, cum noi nu avem bani ca să ridicăm un Panteon de piatră, vom face un Panteon de suflete şi Panteonul cel mai mare este Panteonul sufletelor unui popor întreg.

Şi ca să vă arătăm cât de mare trebue să fie recunoştinţa noastră pentru marii români, trebuie să ne convingem de marele lor rol, în formarea neamului nostru. Fără eroi ca Mihai Viteazul şi Ştefan cel Mare, neamul nostru ar fi fost înghiţit de alte neamuri şi noi n'am mai fi existat astăzi ca neam unit şi mare. Fără scriitori ca Alexandri, Eminescu şi Vlăhuţă care au înobilat limba noastră, noi am fi vorbit o limbă urâtă. Fără eroi ca Avram Iancu şi ca Regele Ferdinand, noi n'am fi avut unirea cu toţi fraţii noştri; fără pictori ca Grigorescu noi n'am fi învăţat să iubim plaiurile noastre. Marii români au apărat, au mărit şi au înobilat neamul nostru, fiecare în partea lui.

Pentru că slăvirea marilor români este atât de folositoare neamului românesc, Primăria roagă pe Rectorul

Universităţii din Bucureşti să formeze un consiliu pentru preamărirea marilor români, care să organizeze cinstirea lor cât mai potrivit pentru un neam care are ce cinsti. Acum copii, cu preoţii înainte şi în cântecele lor, să îngenunchiem pe rând la mormântul fiecărui mare român, ca să-l cinstim cu rugăciunea noastră şi cu florile noastre.

INSULTĂTORUL DE MORMINTE

La Zoroastru, marele înţelept al vechilor perşi, venea un drept credincios şi-i spunea : „Înţeleptule mare, am ucis un om". Şi înţeleptul perşilor vechi răspundea drept credinciosului : „Mergi şi ispăşeşte păcatul tău în post şi rugăciune jumătate din viaţa ta, pentrucă ucigând un om, tu ai ucis o lume". După puţină vreme, la înţeleptul Zoroastru venea un alt drept credincios şi speriat, îi spunea : „Înţeleptule mare, am profanat un mormânt". Şi înţeleptul Persiei vechi răspundea drept credinciosului vinovat : „Mergi şi ispăşeşte păcatul tău în rugăciune, în post şi în flagelaţiune viaţa ta întreagă, pentrucă profanând un mormânt, tu ai profanat un mister, ai profanat marele mister al omului şi al universului. „Un om, zicea Zoroastru, poate fi şi bun, poate fi şi rău şi folositor şi nefolositor ; dar un om mort, nu mai este omul bun sau omul rău, el este chiar misterul omenirii". Respectul unui mort nu mai este respectul omului ci respectul omenirii tuturor timpurilor, nenorocită şi prin suferinţele ei în viaţă şi prin ignoranţa ei în faţa misterului morţii". Aşa grăi Zoroastru, insultătorului de morminte. Şi Zoroastru avea dreptate. Omul care n'a învăţat să respecte un mormânt, se coboară sub umanitate, pentrucă el n'a fost în stare să se cutremure de toată grozăvia marelui mister al morţii. Multe din animalele aduse ca să fie ucise, la presimţirea morţii

lor apropiate, se cutremură din toată făptura lor şi mugind se aruncă în genunchi cu desnădejde, ca şi când ar cere cruţare la picioarele casapului. Sufletul lor este întreg pătruns numai de grozăvia morţii, care le aşteaptă. Omul care a insultat un mort, se coboară mai prejos chiar decât aceste animale, pentrucă, chiar în faţa morţii, el găseşte atâta răutate sălbatică în inima sa, încât în loc să se cutremure de marele mister al morţii, se mai poate gândi la răsbunarea lui degradatoare.

In primul rând, insulta unui mormânt este crudă prin inutilitatea ei. Căci este o cruzime inutilă să sfâşii un mort, pe care nu poţi să-l faci cel puţin să sufere, pentruca prin suferinţa lui, să îndreptezi păcatele lui. Prin insulta unui mort nu poţi îndrepta nici pe cei vii, care rămân revoltaţi de cruzimea inutilă a profanării. Insulta unui mort este răutate fără scop, este răutate pentru răutate.

După ce multă vreme a scos cadavrele din morminte, ca să le pedepsească pentru vina lor din viaţă, omenirea dezamăgită a ajuns la cea mai mare din toate înţelepciunile ei, ca în faţa mortului să înceteze orice clevetire şi dacă nu-l poţi vorbi de bine, cel puţin să nu-l vorbeşti de rău. Destul că, cu toate interesele şi cu toate ambiţiunile ei, viaţa ne învrăjbeşte pe toţi; cel puţin moartea să ne împace pe toţi, prin nimicnicia tuturor intereselor şi tuturor ambiţiunilor noastre. In faţa mormântului deschis al unui om, să recunoaştem, cu umilinţă şi cu smerenie, că toate interesele, toate idealurile, toate adevărurile noastre care ne învrăjbesc în viaţă, sunt toate trecătoare băşici de săpun; sunt toate halucinaţiuni cu ochii deschişi; sunt fantasmagoriile unei lanterne magice, încălzită de proecţiunile ei, venite numai din năuntru; sunt cuvinte mari şi scumpe, scrise pe nisipul curgător al pustiului.

Pedeapsa unui om în viaţă, este îndreptăţită numai de nevoia de a trăi cu el împreună, pentruca de teama pedepsei să respecte morala comună, ca pe un armistiţiu, care asigură acest trai împreună. Omenirea noastră, ajunsă la înţelepciunea scepticismului filozofic, n'a găsit pentru pedeapsă nici un alt fundament decât utilitatea ei. „Dreptatea eternă", „justiţia imanentă" „raţiunea universală", pe care a-i putea să ridici o pedeapsă cu bază morală, nu sunt decât aiurările unui biet om disperat de vecinica schimbare a tuturor adevărurilor şi a tuturor dreptăţilor omeneşti. In groaza eternului şi înfinitului, omul născoceşte mereu adevăruri fixe şi eterne, pe care să-şi poată clădi o morală eternă şi fixă, desminţită de toate legile naturii şi de toate schimbările moralei, cu fiecare individ, cu fiecare timp şi cu fiecare loc. Morala omului n'a găsit până azi decât fixitatea unui vas pe valuri şi decât durata unor legi sublime scrise pe nisip. Cel puţin în faţa morţii, toţi oamenii să recunoască eternă lor slăbiciune, eterna lor ignoranţă şi eternul nihilism moral şi intelectual al omenirii. Şi atunci, dacă nu găsim altă raţiune pentru pedeapsa omului decât utilitatea ei, să nu pedepsim decât atât cât este util, şi numai pe cine este util.

Şi dacă este aşa, cum am putea să mai ducem şi în cimitire apriga noastră luptă din viaţă, pentruca să facem şi acolo alegerea cadavrelor bune de cele rele ? Şi după care adevăr, după care dreptate să facem această alegere ? După adevărul cărui om, cărei clase, cărui partid, al cărui timp, al cărui loc şi al cărei ipoteze, să facem alegerea cadavrelor bune de cele rele ? Şi după ce odată le-am ales unele de altele, n'ar trebui să schimbăm necontenit hotărârile date la judecata fiecărui din ele, cu fiecare schimbare de adevăr, întâmplată dealungul timpurilor şi dealungul spaţiului ?

In jocurile noastre de copii ne spuneam între noi, cu naivitate: „eu sunt centrul universului". Nu cerzi? „Măsoară şi vezi". Tot numai acelaş argument şi-l pot spune şi oamenii maturi în jocurile lor serioase „de-a adevărul şi de-a dreptatea". Fiecare om, fiecare timp, fiecare loc, fiecare clasă şi fiecare partid, ar putea să spună ca şi copii în jocurile lor: „Numai adevărul meu este cel adevărat şi dacă nu crezi, te rog să probezi".

Şi pentrucă omul n'ar putea să probeze nimic, el n'ar putea pedepsi pe nimeni. Cel puţin pe morţi să nu-i pedepsim inutil, să nu-i pedepsim numai pentru mulţumirea unei răutăţi, cu atât mai sălbatică cu cât este mai zadarnică. Numai cei vii pot fi vinovaţi, morţii au toţi şi totdeauna dreptate.

III

REGINA MARIA

Intr'o frumoasă legendă indiană, un prinţ vânător rănea din sbor o lebădă albă. Lebăda cădea în grădina „prinţesei milostive" care o îngrijea şi o vindeca. Prinţul vânător venea să ceară lebăda, ca proprietatea lui, pentrucă el o rănise. Prinţesa milostivă răspundea că lebăda este a ei, pentrucă ea o vindecase. Şi pentrucă nu se puteau înţelege, ei mergeau la înţeleptul cel mare, care să judece şi să hotărască a cui trebuie să fie lebăda.

Judecătorul care ascultase apărarea fiecărei părţi, da judecata următoare: „cel care ajută viaţa, are mai multe drepturi asupra ei, decât acel care o distruge" şi el da lebăda prinţesei milostive.

Noi, bărbaţii, suntem prinţii vânători care distrugem viaţa; femeia este prinţesa milostivă, care face şi ajută viaţa. Voi, Majestate, sunteţi regina milostivă, care încurajaţi şi conduceţi prinţesele milostive, în opera lor de regenerarea neamului nostru prin milă.

Şi este atâta nevoe de ajutorarea micilor odrasle, care în ţara noastră sunt ucise de ignoranţa generală în tot ceiace priveşte creşterea copiilor, pentrucă la noi copiii nu mor, ci sunt ucişi. Copiii noştri sunt hrăniţi contra higienei, iau doctorii în contra medicinei şi sunt educaţi în contra pedagogiei. Copiii cari rămân în viaţă, trăesc numai din cauza

unei selecţiuni rigide, care a dat naştere unei rase rezistente.

Voi, Majestate, sunteţi regina fericită, care vă ridicaţi în fiecare zi un monument nepieritor, pentrucă fiecare casă a copilului, este un monument ridicat reginei milostive.

Şi poporul nostru, va urma întreg pe Majestatea Voastră în opera mare de regenerarea noastră prin milă, pentrucă noi suntem un popor milos. M'am dus la Moşi cu orfanii Primăriei, hotărât să cheltuesc câteva mii de lei, pentru ca să le dau plăcerile, pe cari le au toţi copiii dela părinţii lor.

Oamenii cei mai săraci, mi i-au acaparat, le-au plătit distracţiile, jucăriile şi panoramele. Eu n'am putut cheltui, decât câteva zecimi de lei, ca să le cumpăr câteva jucării.

Şi vedeţi, Majestate, ce minuni face mila omenească la femeia română, care s'a pus în serviciul acestei mari opere. Nu este departe timpul când jupâniţele noastre, n'aveau altă ocupaţie decât să meargă în caleaşcă la lacul Herăstrău şi să arunce pietricele, pentru ca să facă rotogoale de apă, sau să lase caii trăsurii în goana mare pe podul Mogoşoaei, pentruca să stropească cu noroi pe trecătorii mojici, cari le salutau râzând, făcând mină binevoitoare.

Astăzi, doamnele noastre s'au transformat în misionarele milei, care ne scapă de moarte pe copii noştri şi cari au declarat războiu în numele higienei, medicinii şi în numele pedagogiei. In numele comunei Bucureşti, aduc mulţumirile mele acestor misionare ale regenerării rasei noastre şi exprim recunoştinţa cetăţenilor bucureşteni, marei misionare a regenerării noastre prin milă, Majestăţii Sale Regina Maria.

GEORGE ENESCU

Toate popoarele lumii au preamărit pe oamenii lor mari, pentru că ele au simţit că naţiunile trăesc din strălucirea geniilor lor. Poporul român, care cinsteşte astăzi un geniu al artei sale, se cinsteşte pe sine însuş, ca popor artist, pentru că numai popoarele artiste, pot să producă pe marii artişti.

Capitala ţării vine astăzi să se unească la preamărirea maestrului George Enescu, pentru că oricare ar fi criteriul după care putem judeca strălucirea unui geniu, domnul George Enescu răspunde la cerinţele oricărui criteriu. Dacă judecăm geniul artei, după favoarea publicului pentru el, viaţa maestrului Enescu este cu adevărat o viaţă triumfală pentru că laurii pe care lumea îi pune pe fruntea sa, nu se usucă niciodată. Dacă judecăm splendoarea geniului după bilanţul împrumuturilor de strălucire dintre ţară şi fiul său, George Enescu a dat ţării mai multă strălucire, decât a primit el dela ea. Pe când noi comunii muritori, trăim şi murim datornici ai societăţii în care ne găsim, geniile trăesc şi mor creditori ai patriei lor. Dacă judecăm geniile după gradul de înălţare sufletească, la care ei pot să ridice pe semenii lor, arta desăvârşită a lui Enescu ştie să ne facă să părăsim din când în când viaţa prosaică a utilului şi să ne facă să trăim viaţa înaltă a frumosului în sine. Dacă

judecăm geniul după strălucirea pe care el o dă țării sale în emulația generală dintre popoare, George Enescu, împreună cu Nicolae Iorga, Titulescu și Take Ionescu, constituesc primul dar în oameni mari, pe care țara noastră l'a făcut omenirii până astăzi. Ei sunt primii români primiți de lumea întreagă, ca cetățeni ai ei, în marea patrie a omenirii. Enescu împreună cu ei, a pus România pe harta lumii civilizate: ei sunt descoperitorii României. Dacă judecăm geniul artistului după noblețea sufletească a omului, bunătatea inimii lui Enescu este tot atât de mare ca și arta lui, pentru că în ultima lor esență, binele se confundă cu frumosul. Pentru geniul desăvârșit al muzicii lui George Enescu, răutatea ar fi o disonanță. Dacă judecăm geniul după comunitatea de suflet dintre artist și dintre poporul care l-a produs, până astăzi, nici un artist român nu și-a topit mai deplin sufletul său, în sufletul poporului român, ca artistul Enescu. Cum muzica este arta bazată exclusiv pe emoțiune pură și cum emoțiunea este adevărata bază sufletească a unui popor, numai geniul muzicii lui Enescu a putut să dea întreg și tot sufletul poporului român. Astăzi Enescu este geniul reprezentativ al artei române. Astăzi în artă, România este Enescu și Enescu este România.

Capitala noastră crede că în epoca în care ne găsim, maestrul Enescu simbolizează arta română întreagă, și că ea va fi cunoscută sub numele de epoca lui Enescu. Pentru a simboliza această genialitate reprezentativă a artei române întregi, în numele Capitalei instituim astăzi un premiu perpetuu, cu numele de „premiul Enescu" care se va decerne în fiecare an, celor mai de seamă opere artistice și culturale din orice ramură a artei. Premiul Enescu va fi premiul celor nouă muze, pentru ca să arătăm că maestrul Enescu simbolizează o întreagă epocă de artă română.

Şi pentru ca epoca Enescu să fie în acelaş timp şi o epocă de emancipare a artei şi artiştilor români, comisiunea care va decerne premiul Enescu, va fi aleasă şi prezidată tot de maestrul Enescu, fără nici un amestec al Primarului şi al Primăriei. Vrem ca această dispoziţie să fie luată ca un simbol nou, că politica recunoaşte supremaţia artei şi că Primarul se pleacă în faţa Artistului. Pentru ca supremaţia artei să fie deplină, tot maestrul Enescu va decide modul în care se va reînoi comisiunea premiului Enescu şi modul în care se va desemna prezidentul ei dealungul timpului.

Şi pentru că Primăria Capitalei vede că viitorul ţării noastre în aceste ţinuturi dintre Carpaţi şi Balcani, stă în cultura sa mai mult decât în technica sa, rugăm pe maestrul Enescu, să pună tot marele său prestigiu în ajutorul emancipării artei şi artiştilor români. Il rugăm deasemenea să ia prezidenţia republicei literelor şi artei române, pentru că credem că numai el poate s'o ducă la bun liman, în aceste timpuri dureroase pentru artă şi pentru artist.

Primăria se pune la dispoziţia sa, cu tot devotamentul pe care-l merită un aşa nobil scop. Am dori să facem şi în oraşul nostru, gruparea tuturor artiştilor din Capitală, pentru ca să putem face din Bucureşti o Capitală strălucită a artelor române, cu ambiţia de a deveni Capitala cultarală a Balcanilor.

România trebue să cucerească Balcanii prin cultura sa şi în cucerirea Balcanilor, un Enescu face cât o armată. Marele Rege al culturii ne cere să preparăm marea armată culturală.

Pentru acest scop Capitala pune în mână maestrului Enescu tot viitorul ei cultural şi ca un adânc omagiu al speranţelor pe care le punem în prestigiul său, consider ca o mare cinste pentru mine că pot să-l proclam astăzi, cetăţean de onoare al Capitalei.

G. BUZDUGAN, OSCAR NICULESCU, C. RATESCU

In numele Uniunii Avocaţilor din România iau parte cu adâncă mulţumire, la sărbătoarea magistraturii române pentru înaintarea marilor săi judecători şi mă simt fericit că pot să aduc felicitările întregului nostru corp, atât magistraţilor înaintaţi, cât şi magistraturii întregi.

Când vedem această magistratură rămasă singură neclintită, în mijlocul tuturor ruinelor noastre legale şi morale, ea ne face impresia acelor vetre de foc rămase totdeauna neclintite cu hornurile lor, după un incendiu care a distrus un întreg oraş şi pe care se va reclădi viitorul oraş distrus.

Şi atâta timp cât magistratura a rămas în picioare, ea rămâne vatra focului sacru, împrejurul căruia ţara îşi va reclădi prezentul şi viitorul ei.

Pentrucă fundamentul unei ţări nu-l formează nici monumentele sale, care se pot dărâma, nici armatele sale, care pot fi învinse, nici cultura sa, care poate ajuta şi moralitatea ca şi imoralitatea, nici edificiile şi nici corăbiile sale. Speranţa unei ţări o formează magistratura ei, pe care se ridică toată legalitatea, toată moralitatea şi toate idealurile Statului modern. Dacă vreţi să ştiţi rolul unei magistraturi în timpurile noastre, închipuiţi-vă numai un moment, desfiinţarea ei. Pe când distrugerea tuturor celorlalte alcătuiri de tot felul, ar mai lăsa o viaţă socială cât de slabă, desfiinţarea magistraturii, ar fi moartea societăţii însăşi.

D-voastră, Domnule Prim-President, eraţi indicat să fiţi Primul-President al Curţii de Casaţie Române, chiar dela începutul frumoasei Dv. cariere, pentrucă după cum în ordinea lucrurilor, în faptele trecutului, poţi să citeşti legile viitorului, în începuturile carierei Dv. puteam să citim viitorul Dv. In căpătarea tuturor gradelor trecute, ca şi în căpătarea gradului suprem, de Mare Judecător al Ţării, înaintarea Dv. era cerută de întreaga noastră magistratură, pentrucă orice înălţare a Dv., era înălţarea magistraturii însăşi.

Lustrul profesional cu care aţi trecut prin cariera Dv. era lustrul Dv. personal, pentrucă Dv. sunteţi dintre acei magistraţi aleşi, care dau ei mai mult prestigiu magistraturii, decât primesc ei dela ea. Dv. aţi fost dintre acei judecători, care lasă în magistratură urmele adânci ale sufletului lor, pentrucă Dv. aţi făcut din Secţia II-a a Curţii de Casaţie, Secţia eroică a drepturilor omului şi cetăţeanului, speranţa din urmă a tuturor victimelor abuzurilor de putere, care bântue ţara noastră. Sub înţeleapta Dv. oblăduire, această secţie a născut în ţara noastră un drept nou, a născut dreptul public român, pe care legile noastre neputincioase îl anunţaseră mai de mult, dar pe care moravurile noastre publice l'au sugrumat totdeauna. Pentru prima oară în ţara noastră, Secţia Oscar Nicolescu punea autorităţile noastre abuzive în rândul împricinaţilor abuzivi, pentrucă Dv. aţi desfiinţat privilegiul ilegalităţii pentru orice autoritate, mare sau mică. Dv. aţi înţeles marele rol al legalităţii dintr'o ţară, întrucât cultura Dv. v'a luminat, că dacă indivizii umani mor de boalele fizice, societăţile umane mor de boalele nedreptăţii; Dv. aţi legat numele Dv. de capitolul dreptului public român, pentrucă dreptul legilor este numai marmora brută dată de legiuitor, din care

magistratul poate să scoată sau statua justiției sau caricatura anarhiei. Prin independența caracterului Dv., ați transformat justiția țării, din putere delegată, în putere autonomă și dintr'o magistratură politică ați făcut o magistratură socială. In fața acestei magistraturi sociale, orice putere publică abuzivă, devenea o simplă putere de fapt rebelă legilor, pentrucă Dv. n'ați făcut nici o deosebire între rebeliunea indivizilor răsvrătiți și între rebeliunea autorităților abuzive. Dv. ați înțeles că numai autoritățile legalitare pot să facă cetățeni legalitari și că puterile publice abuzive formează totdeauna cetățenii răsvrătiți, pentrucă revoluțiunile le fac autoritățile iar nu revoluționarii. Cum toate înălțările Dv. în rang nou au reprezentat o etapă juridică nouă, Baroul Român este convins, că noul Prim-President al Curții de Casație, va întrece pe fostul President al Secției II-a, printr'un nou progres juridic în disciplina legală a cetățenilor și autorităților, pentrucă Dv. sunteți convinși că de ilegalitatea unei țări, este răspunzătoare în primul rând magistratura ei.

Dv. Domnule President Rătescu, luați o moștenire grea la Secția Oscar Nicolescu, și numai însușirile Dv. alese, nedesmințite de strălucita Dv. carieră, vor putea să transforme Secția Oscar Nicolescu, în Secția Constantin Rătescu. Căci calitățile Dv. de căpetenie, sunt perseverența, modestia, calmul și cunoștințele juridice, care formează pe marii magistrați ai unei țări.

O magistratură normală, ca și marile funcțiuni organice normale, nu trebue să fie simțită în funcționarea ei. Ea trebue să fie ca și sămânța bună, care pentruca să producă roade, trebue să se ascundă și să se izoleze. O magistratură prea mult discutată, este o magistratură știrbită. Dv. reprezentați pe magistratul integru, modest și retras, care

dă justiția în mod simplu și natural, cu simplitatea și cu naturalul unei legi firești. Baroul Român vă felicită pentru înaintarea Dv. și dorește Presidentului Rătescu, să fie tot atât de bun ca și Consilierul Rătescu.

Dar magistratura română nu serbează astăzi numai ridicarea în grad a doi mari magistrați. Ea serbează în acelaș timp ridicarea în rang a magistraturii însăș, pentrucă ea serbează astăzi pe Inaltul Regent Buzdugan, trecut din magistratură lângă treptele Tronului Regal. Și această înaintare a magistraturii, este un simbol al viitorului, când magistratura va fi controlatoarea și judecătoarea oricărei autorități în Stat.

Magistratura noastră a putut să dea miniștrii politici, care însă n'au avut nici o înrâurire specială asupra politicii țării noastre, pentrucă un ministru de partid, trebue să devină totdeauna sclavul interesului și sistemului de partid. Magistratura țării a putut să judece puterea legislativă, când a judecat constituționalitatea legilor și ar putea să judece chiar actele de guvernământ, când ar judeca scopurile legale sau ilegale ale unui asemenea act. Dar această influență a magistraturii asupra politicii țării noastre, era numai o înrâurire sporadică și întâmplătoare.

Deaceia, este un fenomen rar și un mare eveniment social, să vezi pe un Prim-President al Curții de Casație, ajuns judecător al întregii politici dintr'o țară. Inaltul Regent, reprezentantul Dv., ajuns judecătorul politicii române, devine judecătorul moravurilor și oamenilor noștri politici. Vom avea o conștiință constantă și severă de magistrat, care va putea să cenzureze conștiința elastică și schimbătoare a politicii noastre, pentrucă în cele mai multe cazuri, politica română a ajuns profesiunea celor fără profesiune. El va putea să judece partidele și sistemele lor și va putea

să ajungă îndreptătorul mult aşteptat al întregii politici române.

Şi putem spune cu încrederea generală a Ţării, că în Regentul Buzdugan, politica română va avea pe judecătorul ei drept dar inflexibil. El are atât de mult conştiinţa magistratului demn, are atâta prestigiu şi este atât de mult pătruns de datoria sa faţă de Ţară, încât suntem convinşi că dintre conştiinţa politică şi conştiinţa magistratului, dacă se va schimba vre-una, se va schimba conştiinţa politică, iar nu conştiinţa magistratului. Căci Inaltul Regent Buzdugan este omul superior, aşteptat de conştiinţa generală a Ţării, disperată de ilegalitatea şi imoralitatea crescândă a politicii noastre. Politica ţării noastre a ajuns o politică de partid sau de clasă, care a dus la răsfăţarea partidelor şi claselor şi la destrăbălarea societăţii întregi.

Şi pericolul nostru naţional este mare, pentrucă pe când legalitatea este expansiunea, ilegalitatea este suprimarea oricărei vieţi individuale şi sociale. De aceia, nici odată un om superior n'a ridicat într'o ţară mai multe speranţe, atât prin rolul său, cât şi prin personalitatea sa, cum a ridicat Inaltul Regent Buzdugan.

Astăzi D. Buzdugan concretizează în sine, toată speranţa de moralitate, de legalitate şi de ordine a unei întregi ţări disperate. Şi speranţa noastră este bazată pe trecutul magistratului. Magistratul cel mai desăvârşit este magistratul cel mai independent, care poate să nu atârne decât de sine şi de conştiinţa sa. Şi Inaltul Regent Buzdugan a putut să spună cu mândrie, că el datoreşte viaţa sa părinţilor, sufletul său profesiunii şi rangul său numai sie însuş. El poate să spună şi de aci înainte, cum a spus tot timpul carierei sale, că în rolul său de regent, el nu cunoaşte altă autoritate decât legea, alt suveran decât dreptul şi alt ideal

decât îndreptarea țării. In cei doisprezece ani de regență, care va fi regența dreptului și a dreptății asupra țării, liberat de orice altă pasiune decât a binelui Patriei, D. Buzdugan va putea să schimbe sufletul țării noastre, pentru că el întrunește energia omului civilizat, cu conștiința magistratului superior.

Și atunci tot magistratura noastră, va fi salvat țara noastră disperată. De aceia, în numele Baroului Român întreg, felicit cu adânc devotament, atât pe înalții magistrați înaintați astăzi în rang, cât și întreaga noastră magistratură, găsită demnă să dea din sânul ei, pe un mare regent, îndreptător de lege și de țară.

DEMETRIAD

In numele Primăriei Capitalei, aduc omagiul meu de admiraţiune marelui D-tale talent şi exprim regretul meu sincer, pentru retragerea D-tale din teatru, tocmai în deplinătatea talentului şi în culmea gloriei de artist. Pentrucă talentul D-tale era talentul unui mare artist, cu toate caracterele unui artist desăvârşit.

Parafrazând definiţia dată de Zola artei în general, s'ar putea spune că arta actorului, este viaţa văzută printr'un temperament. Şi temperamentul D-tale de artist era mare şi de aceia ai fost un creator, pentrucă ai creiat o viaţă văzută prin temperamentul D-tale. Pe lângă temperament, pentru creaţiunea unui mare actor, se mai cere inteligenţă pentru a înţelege viaţa, imaginaţie pentru a da nuanţele ei şi cultură pentru a da mijloace inteligenţei şi imaginaţiei. D-ta ai fost un actor inteligent, cu multă imaginaţie şi cu multă cultură şi deaceia D-ta ai creiat o lume şi o viaţă a D-tale deosebită şi mai frumoasă decât a tuturor. Păcat că arta ingrată a actorului, nu dă mijloacele pentru a lăsa posterităţii creaţiunile D-tale, care au caracterizat o epocă atât de lungă şi care, în istoria teatrului românesc, va fi cunoscută sub numele de epoca lui Demetriad.

Retragerea unui artist este graniţa iluziunilor sale de artist şi începutul suferinţelor vieţii sale de om. Aci ar

trebui să înceapă şi remuşcarea societăţii noastre vitrege, care a părăsit pe artişti la voia soartei. Din această cauză societatea este pedepsită aspru, pentrucă din cauza părăsirii şi înlăturării artistului din viaţă, societatea noastră suferă de micime de suflet.

Primăria Capitalei a început să-şi recunoască leal greşala sa şi Primarul Capitalei a făcut din artişti inspiratorii autorităţii comunale, în orice materie de artă. El crede că în artă sufragiul universal trebue să asculte de artist, pentrucă sufragiul universal s'o pricepe în toate, numai în artă şi în ştiinţă nu.

In materie de orice artă, Primarul Capitalei cedează totdeauna pasul artistului, pentrucă el crede pe artist superior unui primar, întrucât dacă dintr'un artist poţi să faci un primar, dintr'o sută de primari nu poţi să faci un artist.

Ca o umilă mărturie a devotamentului Primăriei Capitalei, pentru marele talent al maestrului Demetriad, am dăruit artistului una sută de mii de lei şi am dispus să fie împroprietărit pe un loc din proprietatea Comunei. Numai admiraţia mea atât de mare, poate să-mi dea curajul ca să pot veni cu un dar atât de mic.

AUREL ISAC

In numele Uniunii Avocaţilor din România, v'am rugat pe toate profesiunile de juriști din Cluj ca, cu toţi împreună, să preamărim pe un mare jurist, pe un mare avocat şi pe un mare român, care împlineşte astăzi cincizeci de ani de o frumoasă viaţă de barou. Dar pentruca să ştim ce sărbătorim noi în Aurel Isac, daţi-ne voe să vă împărtăşim şi D-v. vorbele unui poet român din timpul războiului. Atunci când vedea ridicându-se toate popoarele lumii civilizate alături de dreptatea aliaţilor noştri, toate duse de conştiinţa lor morală, el spune cu mare entuziasm şi cu mare mirare, că conştiinţa morală a lumii, este mai tare decât toate tunurile Krupp.

Şi este adevărat. Istoria omenirii noastre zbuciumate nu este o epopee logică, cum pretinde Hegel, pentrucă nu ideia, ci simţământul conduce lumea. Istoria omenirii noastre este o epopee juridică pentru înfăptuirea dreptăţii, pentrucă, cu toate şovăelile şi rătăcirile dureroase ale istoriei, umanitatea devine mai dreaptă şi dreptatea mai umană. In această epopee juridică a lumii noastre, nimic nu este trainic şi definitiv în drept, decât atunci când cucerirea dreptului şi a dreptăţii s'a fixat în conştiinţa morală a omenirii, decât atunci când noua dreptate s'a săpat în granitul conştiinţei umane. Toate legile sociale turnate în aramă, toate

baionetele şi tunurile lumii, sunt prea slabe şi prea neputincioase ca să impună dreptatea cea nouă, atât timp cât ea n'a fost fixată în conştiinţa morală a omului. Conştiinţa omului proclamă dreptatea cea nepieritoare, conştiinţa omului este singurul legislator nemincinos. In contra conştiinţei morale a omenirii, poţi să ai victorie, dar nici odată izbândă. Dreptatea unei generaţii, fixată în conştiinţa timpului nu poate fi învinsă nici cu tunurile, nici cu baionetele şi ea nu poate fi învinsă decât cu altă conştiinţă, decât cu o altă dreptate.

Noi juriştii tuturor timpurilor, avem menirea frumoasă să săpăm şi să fixăm în conştiinţa morală a omenirii, fiecare cucerire a dreptului, pe care o săpăm in inima şi în sufletul fiecărei generaţiuni. Magistraţii ţintuesc noua morală juridică, interpretând conştiinţa abstractă a legii, neputincioasă prin ea însăşi; noi avocaţii întărim legea cu conştiinţa reală a lumii, pe care noi o găsim în viaţa vie şi curgătoare, pentrucă noi avocaţii suntem oracolul vremurilor noastre, prin care lumea îşi spune ideia ei de drept şi de dreptate reală şi pe care noi o fixăm în conştiinţă cu ajutorul legii şi puterilor legale. Noi întărim legea prin conştiinţă şi conştiinţa prin lege, pentrucă noi avocaţii coborâm legea din cer pe pământ.

La popoarele omogene şi fără conştiinţă juridică vie, noi avocaţii formulăm dreptul prin interpretare şi avocatul este un interpretator. In această fază, dreptul ajunge o construcţie logică şi rece, ajunge un exerciţiu intelectual dialectic, ajunge o scolastică sau o sofistică juristică simetrică şi frumoasă, care, ca şi templele primitive săpate în stâncă, îţi încântă ochiul, dar îţi înghiaţă inima. Dreptul nostru este atunci un drept mort, care nu s'a coborît încă în inimă, este un drept mintal

şi avocatul este un retor sau un raţionalist care face din drept o artă.

La popoarele eterogene, întocmai ca într'un echilibru de forţe contrarii, dreptul este într'un perpetuu echilibru instabil, menţinut numai prin luptă, sau, cum ar zice Bergson, dreptul este într'un perpetuu echilibru fluent, pentrucă dacă în lumea fizică, natura are oroare de vid, în natura socială, morala are oroare de eterogen. Deaceia, popoarele eterogene n'au putut înfăptui niciodată la ele dreptatea internă şi de aceia omenirea a trebuit să ajungă la alcătuirea naţională a lumii, care înlătură multe prilejuri de luptă şi de nedreptate. Când constatăm toate aceste adevăruri triste, noi nu vrem să acuzăm nici o rasă umană, ci numai să deplângem slăbiciunile genului uman. In această lume eterogenă şi nedreaptă, dreptul nu mai este o interpretare, ci o luptă, dreptul nu mai este o dispută dialectică, ci o luptă de simţiminte şi de pasiuni. Dreptul coboară în inimă, el devine un drept viu, devine dreptul sufletului, iar avocatul nu mai este un interpretator ci un luptător.

Şi aci stă tot secretul inimii juriştilor români de dincolo şi de dincoace de Carpaţi. Voi sunteţi luptătorii din epopeea juridică, noi suntem logicianii din dialectica juridică; noi vorbim mai bine de drept, voi simţiţi mai bine dreptatea; noi suntem atenienii, voi sunteţi spartanii; când vorbim de dreptate, noi deschidem gesturile, voi strângeţi pumnul; noi înţelegem estetica dreptului, voi simţiţi etica lui; în corabia etern rătăcitoare a dreptului, noi suntem cârmaciul corăbiei, voi sunteţi pânzele ei. Şi atunci când meşteşugul vremurilor viitoare va face sinteza sufletelor voastre cu ale noastre, ţara noastră mai mult ce oricare alta va putea să dea întreagă, acea eflorescenţă juridică superioară a conştiinţei naţionale şi umane. Atunci vom putea

spune cu mândria moştenitorului distins, că strămoşii noştri romani ne-au dat Dreptul şi din drept noi am făcut persoana umană. Ei spuneau „adversus hostem aeterna auctoritas", noi spunem „etiam adversus hostem aeterna legalitas". Noi vom împăca naţionalitatea cu umanitatea şi nu vom uita niciodată că noi suntem opera conştiinţei morale a omenirii.

Iată domnilor, care este darul avocaţilor români ardeleni, în lupta naţiunii noastre, pentru drept şi pentru dreptate.

Dar, dacă fiecare din avocaţii români au adus în Ardeal grăuntele lor de nisip, la ridicarea acestui mausoleu clădit prin muncă aprigă pentru dreptul naţiunilor, darul lor, ca şi aluviunea unui râu, este un dar anonim. Fiecare dintre noi muritorii de rând, suntem întocmai ca şi acele culori infinite, cunoscute şi necunoscute, ale spectrului solar, care fiecare în parte rămân nevăzute şi neştiute, dar care toate împreună ne dau lumina albă şi vie. Numai cei aleşi dintre muritorii profesiunilor şi naţiunilor au dreptul pe care-l are Aurel Isac, să spună cu mândrie: eu sunt lumina, voi sunteţi culorile ei. Şi acum noi putem să spunem care sunt darurile aduse de Aurel Isac naţiunii şi umanităţii, în această lungă şi inimoasă carieră de 50 ani de luptă dreaptă pentru Dreptate. Şi aceste daruri ale lui, sunt darurile cu care vine în România Unită, întregul barou român ardelean, erou al epopeei noastre naţionale.

Pentru Aurel Isac dreptul nu venea din vorbe, ci din inimă şi el putea spune „simt dreptul, prin urmare sunt drept". El vedea dreptatea pe deasupra oamenilor şi pe deasupra vremurilor, pentrucă Aurel Isac a fost şi pentru prieteni şi pentru vrăjmaşi, avocatul cel drept. In avocatul care simte căldura dreptului, legea socială capătă tăria unei legi natu-

rale, care nu poate fi îmlădiată decât de o altă lege. Aurel Isac om de legi, era inflexibil ca şi legea, el era avocatul de granit, avocatul înfruntător. In lupta voastră pentru dreptate, voi trebuia să aduceţi în luptă tot sprijinul spiritului şi inimii umane, deoarece pentru a impune lumii dreptatea voastră, voi trebuia să aduceţi ca martor întreaga omenire cu toate idealurile şi cu toată înţelepciunea ei. Aurel Isac, erudit în ale dreptului, era respectat pentru cunoştinţele lui largi chiar, şi chiar în casa altuia, el era văzut de toţi ca avocatul cărturar.

Epopeea naţiunii noastre martire în vechea împărăţie, era o epopee juridică şi deaceia pe avocaţi trebuia să-i găsim printre cei dintâi eroi ai epopeei grandioase. Istoricii şi oamenii politici, caută originile simţului nostru naţional în manifestaţiunile întâmplătoare ale lui Cantemir sau în cucerirea trecătoare a lui Mihai-Viteazul. Dar toate aceste licăriri naţionale nu puteau fi nici victorioase, nici trainice, pentrucă ele nu erau încă săpate în conştiinţa morală a lumii civilizate.

Prima încercare de afirmarea simţului naţional a fost făcută de un avocat, de Avram Iancu, dar cu toată furtuna sufletului său setos de dreptate, Avram Iancu n'a putut să facă nimic trainic, pentrucă el a luptat în afară de Palatul Justiţiei; el era pentru noi, regele munţilor.

Trebuia să vie acel maestos proces al Memorandului, în chiar acest Palat al Justiţiei, în care poate vibrează încă accentele dârze ale lui Aurel Isac, amestecate astăzi cu accentele preamăririi lui, a trebuit să vină procesul Memorandului, pentru ca avocaţii români, întocmai ca nişte cavaleri şi eroi ai justiţiei umane universale, să ţintuiască în conştiinţa morală a lumii civilizate, toate drepturile sacre ale unei naţiuni. Numai atunci, dreptatea naţiunii noastre a

putut să fie recunoscută şi proclamată de acea conştiinţă universală, mai tare decât toate armatele şi decât toate baionetele fostei împărăţii nedrepte. Vreau să se ştie bine că unirea noastră naţională, în cea mai mare parte, este opera avocatului român din Ardeal şi că ea nu s'a făcut în 1918 ci în 1893 aci, în chiar acest templu al justiţiei, cu eroismul avocatului român, care, în mijlocul baionetelor şi tunurilor de afară, putea să facă apel aci la conştiinţa morală universală a întregii omeniri, trecute, prezente şi viitoare, putea să sape aci în conştiinţa morala a omenirii civilizate, dreptul unei naţiuni care vrea să trăiască. In această mare luptă juridică, regimul fostei împărăţii avea victoria, dar naţiunea română avusese izbânda, care se repurta la Cluj şi se încununa la Mărăşeşti.

Fără avocatul român din Ardeal, păstrător şi preot al conştiinţei morale a lumii şi deci luptător al dreptului naţiunilor, naţiunea noastră ar fi fost strivită.

Şi între marii eroi ai acestei epopei juridice grandioase din Cluj, Aurel Isac era printre cei mai mari, pentrucă Aurel Isac a fost Avram Iancu în Palatul Justiţiei. Atunci când se va ridica monumentul Unirii noastre naţionale, e neîndoios că procesul Memorandului nu va lipsi din el şi în procesul Memorandului nu va lipsi Aurel Isac, care va ţine într'o mână Cartea Dreptului Naţiunilor şi în cealaltă, emblema Baroului Român. Am văzut astăzi cu o adâncă şi pioasă emoţiune naţională şi profesională, cele trei volume ale procesului Memorandului şi am rugat ca ele să fie traduse în contul Uniunei, pentrucă aceste trei volume ale epopeei juridice naţionale, constituesc evanghelia neamului, constituesc blazonul avocatului român şi titlul de noblețe al lui Aurel Isac, care a condus lupta juridică cu o îndârjire şi cu o măestrie legendară.

Iată, domnilor, pentruce preamărim noi pe Aurel Isac şi-l preamărim nu pentru viaţa sa cea lungă, pentrucă dacă o viaţă lungă ar fi numai viaţa de azi adăugată la ziua de eri, la care se va mai adăuga şi cea de mâine, viaţa lungă ar fi numai o carte mare şi nesfârşită, compusă din acelaş foae tipărită la infinit, din care poţi să citeşti numai o foaie sau poţi să nu citeşti nici una. Viaţa cea mai scurtă poate să fie viaţa cea mai lungă, dacă ştii să concentrezi în ea toată esenţa vieţii, pentrucă chiar numai într'o clipă de viaţă intensă, poţi trăi o întreagă eternitate. Noi sărbătorim în Aurel Isac, acea viaţă înaltă şi frumoasă, pe care poţi s'o urmăreşti întreagă pe un fir alb ca zăpada, plină de intense emoţiuni artistice, intelectuale şi morale şi atât de interesante şi de concentrate, încât fiecare zi din viaţă este o întreagă viaţă, pentrucă fiecare zi a lui este legată de năzuinţele superioare ale profesiunii, ale naţiunii şi ale umanităţii. Numai cine are o conştiinţă morală ca şi conştiinţa lui Aurel Isac, poate să spună ca şi el: n'am făcut de ruşine nici profesiunea, nici naţiunea, nici umanitatea.

Să ne trăiască!

ST. CICIO POP.

In opera marelui filozof şi poet indian Rabindranath Tagore, omul spune undeva naturii: „tu m'ai aruncat slab şi cu mâinile goale în mijlocul furtunilor şi nenorocirilor de tot felul, şi drept orice comoară, tu nu mi-ai dat mie decât pământ, şi din pământul tău eu mi-am făcut cerul meu". Tot astfel şi naţiunea română ar putea să spună naturii: „tu m'ai aruncat aici în mijlocul celor mai mari furtuni sociale, în mijlocul celei mai mari sălbăticii şi din aceste urgii ale barbariei, eu am trebuit să-mi făuresc idealurile mele". Căci naţionalismul român, ca şi amfora de Corint, s'a întărit în foc, s'a întărit în căldura inimii şi în flacăra suferinţelor. Din aceste dureri şi suferinţe ale naţiunii noastre, ies toate caracterele naţionalismului român.

Naţionalismul român nu este naţionalismul cuceritor, ci naţionalismul liberator; este naţionalismul eşit nu din ura românului contra străinului, ci din iubirea românului pentru român; naţionalism mândru şi delicat, care n'a jignit niciodată un popor, dar care n'a permis să fie jignit niciodată de nici o ţară; care n'a lovit niciodată pe nimeni, dar care n'a lăsat nerăsbunată nici o lovitură; care n'a scos sabia sa decât pentru apărarea justiţiei, dar care n'a băgat sabia în teacă, decât atunci când dreptatea s'a făcut; care n'a luptat pentru nici o cucerire, dar care nu s'a supus nici unui cuce-

ritor; neînduplecat în luptă, mărinimos în victorie şi închinător devizei: libertatea sau moartea.

Deaceia naţionalismul nostru, care este o religie eşită din iubirea de român, s'a înfrăţit şi s'a confundat cu religia creştină bazată pe iubirea de oameni, pentrucă creştinismul este naţionalismul uman şi naţionalismul este creştinismul naţional. Deaceia naţionalismul român şi-a găsit apostolii şi martirii săi cei mari printre avocaţii români, pentrucă pe lângă nevoia de justiţie, devotamentul avocatului pentru client ese şi din dragostea pentru aproapele său. De aceia naţionalismul român a fost sprijinul naţionalismului tuturor vecinilor noştri şi deaceia el a dat pe apostolii naţionalismului universal, care n'au iubit şi n'au luptat numai pentru naţiunea lor, dar au luptat şi pentru naţionalismul abstract, pentru naţionalismul universal, pentru naţionalismul „în sine".

Acest naţionalism moral şi înalt, a dat şi dă toată puterea sufletească delegaţilor şi ministerului nostru de externe, ca să ceară la Liga Naţiunilor, să se facă dreptate cu toate minorităţile, atât din statele mici, cât şi din statele mari, care se fac ele apostolii minoritarilor din alte state, dar care persecută pe minorităţile lor.

Acelaş naţionalism superior a dat curajul regelui nostru să întărească cu vizita sa, Liga Naţiunilor. Liga Naţiunilor sperie pe toţi strigoii reacţionari din toate ţările şi ea va rămâne veşnicul simbol al idealismului uman, pentrucă, ori cât ar încerca oamenii trecutului să sufle în soare, pentruca să-l stingă, soarele nu va putea fi stins niciodată.

Înţelepciunea poporului nostru a scos din istoria lui zicătoarea, că: „românul nu piere" care are baza sa reală. Marele scriitor francez Montesquieu, spune că greşim dacă credem că un popor care se găseşte în revoluţie pentru libertatea sa, poate să fie vreodată învins. Românul a fost în

toată istoria lui într'o lungă şi permanentă revoluţie pentru libertatea sa şi deaceia românul n'a pierit şi nu va pieri niciodată.

Acest naţionalism moral şi înalt explică deasemenea pentru ce noi avocaţii români, de orice partid şi de orice rasă, putem să sărbătorim astăzi pe Ciceo Pop, pentrucă sărbătorind pe Ciceo Pop, noi sărbătorim religia naţionalismului universal, mai tare decât toate religiunile lumii. In Ciceo Pop, noi sărbătorim pe apostolul naţionalismului în sine, pentrucă pe Ciceo Pop îl sărbătoresc cu acelaş entuziasm şi românii şi sârbii şi cehoslovacii şi polonezii şi mândria lui cea mare va fi totdeauna că acest naţionalism neînfrânt, cinstit şi idealist, a fost admirat chiar de vrăjmaşii săi unguri, şi chiar în vechea Ungarie şovinistă. Ciceo Pop avocat român în Aradul maghiar, apăra pe iubiţii lui ţărani români într'un nedem proces politic, în care marele avocat al neamului, avea un succes de breaslă. Avocaţii unguri din baroul maghiar, entusiasmaţi de marele succes al colegului lor de barou, se strângeau şi dau un banchet însufleţit avocatului român pentru marele său succes naţional şi profesional.

La Buda venea un discipol, care-i cerea voe să se ducă să propage înţelepciunea budistă la popoarele sălbatice. „Dar cum să mergi acolo? — îi spunea maestrul — pentrucă acele popoare sunt atât de sălbatice, încât îţi vor spune vorbe urâte". — „Nu este nimic că-mi vor spune vorbe urâte, răspundea discipolul, eu voiu propovădui cuvântul tău înainte, numai să nu mă lovească". — Dar ei sunt atât de sălbatici că te vor şi lovi". — „Nu este nimic, numai să nu mă omoare". — „Dar aceşti sălbateci te vor şi omorî". — „Nu este nimic, răspundea discipolul credincios, eu voi propovădui cuvântul tău, chiar dacă mă vor omorî, pentrucă atunci voiu putea intra în Nirvana, care este paradisul învăţăturilor tale".

Tot astfel a fost şi cu apostolul neamului, Ciceo Pop, care declara în camera ungară că inima românismului este la Bucureşti şi care făurea adunarea dela Alba-Iulia. Când toţi cei fricoşi îi spuneau: — „Cum intri tu pe această cale periculoasă, pentrucă ungurii te vor necinsti": — „Eu voiu lupta pentru neamul meu, chiar dacă ungurii mă vor necinsti, numai să nu mă lovească". — „Dar ei te vor lovi". — „Nu este nimic, numai să nu mă ucidă".—„Dar ei te vor ucide". „Nu este nimic că mă vor ucide, pentrucă de moartea pentru libertatea naţiunii sale, nu pot să moară decât eroii naţiunilor".

Reptilele nu pot să moară
De moartea celor care sboară.

Ridic paharul meu pentru religia naţionalismului, pentru leul naţionalismului român, pentru Ciceo Pop.

D. G. TAZLOANU

Magistraţii numai când se retrag, şi regii numai când abdică, pot să fie judecaţi cu demnitate şi cu nepărtinire. Numai atunci judecătorii lor nu pot fi bănuiţi de linguşire nici de timorare. Noi avocaţii, care am comite o indelicateţă profesională dacă am lăuda pe un judecător în funcţiune, ne facem o datorie de onoare, să dăm această mângâere sufletească, unui distins magistrat, care pleacă.

Şi fostul Preşedinte al Curţii de Casaţie, Tăzlăoanu, are drept la toată recunoştinţa noastră, pentrucă el a fost un magistrat bun, cult, drept şi modest. El a dat din lustrul său şi sentinţii şi legii şi legiuitorului şi societăţii pe care a servit-o. Sentinţa unui magistrat are două părţi distincte: una socială şi alta morală. In primul rând o sentinţă poartă cu ea prestigiul autorităţii Statului, care reprezintă forţa necesară pentru realizarea dreptului şi care are aerul unei violenţe sociale exercitată contra împricinatului condamnat. Dar ea poate să mai poarte în ea şi prestigiul magistratului care dă sentinţa şi în această parte a ei, o sentinţă reprezintă numai prestigiul moral, fără nici un ameste al forţei.

Prestigiul magistratului Tăzloanu, spăla sentinţa sa de orice urmă de forţă socială şi ea rămânea numai cu prestigiul său moral. Impricinatul judecat de Domnul Tăzloanu, pleca dela Tribunal pătruns de dreptatea sentinţei date, tot

aşa după cum legiuitorul indian Manu, cerea împricinaţilor să primească hotărârea judecătorului, cu aceeaş recunoştinţă cu care bolnavul primeşte doctoria medicului. Şi numai un magistrat superior poate face pe impricinat să execute singur, în conştiinţa sa, sentinţa de condamnare pronunţată în contra sa. Prin prestigiul dat hotărârii sale pronunţată după lege, magistratul Tăzloanu da prestigiul său şi legii şi legiuitorului, pentrucă şi legea ca şi sentinţa, n'are decât prestigiul magistratului, care o aplică. O lege bună cu judecători răi, este întocmai ca o religie bună servită de preoţi necredincioşi. Cu prestigiul dat sentinţei, legii şi legiuitorului, magistratul Tăzloanu da prestigiu şi societăţii, pe care el o reprezenta în Tribunal, pentrucă magistraţii buni ca şi regii buni, pot să dea ţării din prestigiul persoanei lor. Şi nici regii, nici savanţii, nici artiştii nu dau societăţii un prestigiu atât de mare şi atât de util, ca prestigiul dat unei ţări de magistratura sa.

D. Tăzloanu era în magistratură un erou fără car triumfal, pentrucă eroismul său se mulţumea cu triumful inimii sale şi cu aplauzele conştiinţei sale. El era un erou al probităţii şi al integrităţii, pentrucă în magistratură, apărarea dreptăţii nu se mulţumeşte decât cu eroi şi în tribunal, un judecător care n'are eroismul probităţii, este un magistrat incorect. Magistratul trebue să trăiască şi să moară împreună cu cinstea pe care el o apără.

Dar ceeace caracterizează pe magistratul Tăzloanu, este bunătatea şi modestia sa. Numai magistraţii fără autoritate au nevoe să fie magistraţi autoritari; judecătorul cu prestigiu nu trebue să mai ceară dela violenţa sa, respectul pe care-l are întreg dela reputaţia sa.

Cu marele său prestigiu de magistrat superior, D. Tăzloanu putea să fie bun în vorbire, blând în dojană, simplu

în gesturi, modest în atitudini, retras de orice fast, dispreţuitor de orice onoruri şi sperios de orice reclamă, pentrucă toată faima sa venea nu din voinţa sa, ci în contra voinţii sale; şi reputaţia sa o avea nu prin râvna sa, ci prin virtuţile sale. Magistratul Tăzloanu părea că roşeşte de marele său prestigiu şi că cere scuze de tot respectul ce i se arată.

Despre D. Tăzloanu putem spune cu multă dreptate că, cu cât se făcea mai mic, cu atât el apărea mai mare, pentrucă modestia unui om superior, este umbra din tablou, care serveşte ca să mărească lumina tabloului.

Sunt sigur că cuvintele mele vor supăra modestia sa, dar şi împărţitorii de dreptate au drept la o judecată dreaptă. Sunt de asemeni sigur, că D. Tăzloanu va fi mirat de virtuţiile pe cari noi i le descoperim astăzi, pentrucă după cum de marele La Fontaine se spunea că este atât de prost, încât nu-şi dă seama cât este de genial, despre magistratul Tăzloanu putem spune, că în modestia sa, el se vede atât de neînsemnat, încât nici nu-şi dă seama cât este de mare.

C. DISSESCU

D. C. Dissescu lasă, la retragerea sa din cele patru îndeletniciri pe care le-a avut, patru goluri mari, pentrucă el a ilustrat şi tribuna şi catedra şi bara şi literatura juridică. Ceeace face caracteristica personalităţii sale, în cele patru îndeletniciri, este elocinţa şi cultura sa variată.

In antologiile oratorilor de frunte, se discută greşit dacă Cicerone a fost mai mare decât Demostene sau Demostene mai mare decât Cicerone. Eu cred că şi Demostene a fost mai mare decât Cicerone şi Cicerone mai mare decât Demostene, pentrucă Demostene era mare în oratoria politică şi Cicerone în oratoria judiciară.

Şi elocinţa judiciară şi elocinţa politică, cer o calitate comună; cer o mare cultură universală, fără de care vorbitorul poate fi un retor, dar nu un orator. Dar oratoria judiciară cere, mai cu seamă, darul de a interesa şi atrage pe judecători, chiar dela începutul procesului, pentru ca prin bunăvoinţa câştigată, să-ţi atragi atenţiunea lor şi prin atenţiune să-ţi strecori convingerea ta. Ea cere o logică şi un spirit logic în coordonarea pledoariei tale, pentruca printr'o argumentare strânsă şi clară să ajungi la concluziunea dorită. Cere darul variaţiunii, darul de a lăsa în cursul pledoariei, glume şi ironii care descurajează pe adversar şi interesează pe judecător. Cere darul de a termina frumos

pledoaria ta. Cere un spirit analitic şi variat, cere multă artă. In toate aceste calităţi oratorice, Cicerone n'a fost întrecut până astăzi de nici un avocat, din nici o parte din lume.

Elocinţa politică trebue să ducă la acţiune şi ea cere mai puţină logică şi mai multă pasiune, cere sinceritate, cere credinţă profundă în ceiace spui, pentruca pasiunea oratorului să deştepte pasiunea auditorului; cere hotărâre şi îndrăsneală, pentruca să deştepţi acţiunea; cere scrutarea orizonturilor umane largi, pentruca să dai viaţă idealului; cere un spirit sintetic, pentruca să rezumi toate aspiraţiunile şi să găseşti toate mijloacele de realizarea lor; cere prestigiul moral, prestigiul priceperii, prestigiul speranţelor satisfăcute, prestigiul mântuitorului. In oratoria politică, Demostene a rămas până astăzi neîntrecut de nimeni.

De aci se vede, că oratoria judiciară dizolvă oratoria politică, pentrucă arta ucide sinceritatea, logica ucide pasiunea, analiza descoperă obstacole, găseşte defecte şi dezarmează acţiunea. Deaceia oratoria politică se întâlneşte rar în acelaş talent cu oratoria judiciară.

D. Dissescu a fost un om mai fericit, pentrucă el a întrunit la un loc şi din calităţile lui Cicerone şi din calităţile lui Demostene. Natura i-a dat darul de a împăca sinteza cu analiza, logica cu acţiunea, argumentarea cu pasiunea. Iar cursurile sale dela facultatea de drept, profitau şi de calitatea oratoriei politice şi de calitatea oratoriei judiciare, pentruca să dea o elocinţă didactică vie, caldă, interesantă şi antrenantă. El a ştiut să învieze dreptul, să învieze logica să ne facă să vedem silogismele în mersul lor precipitat spre concluziune.

Oratoria D-lui Dissescu era o adevărată elocinţă şi la bară şi la tribună şi la catedră şi timpurile noastre îl numără printre prinţii elocinţei române. Am putea spune chiar

că numele său nu mai era numele unui avocat, ci chiar numele oratoriei române. Ca să vorbim în stilul lui Pindar, în discursurile sale, D. Dissescu, n'avea nevoe să strângă apa de ploaie, picătură cu picătură, pentrucă talentul său mare era o vână viguroasă de apă vie. In tot ceeace spunea şi în tot ceeace scria, găseam o atât de mare greutate şi autoritate, încât chiar adversarii de idei, parecă se simţeau ruşinaţi că nu pot fi de aceeaş părere cu el. Cicerone spune undeva în scrierile sale, că el n'a învăţat arta oratoriei în oficinele retorilor, ci în grădinile lui Akademos. In discursurile şi în pledoariile D-lui Dissescu, găseam totdeauna probele erudiţiunii filosofice şi literare, fără de care poţi deveni un mare vorbitor, dar nu un mare orator. Fără nici o exagerare, pe D. Dissescu îl putem numi filosoful profesiunii noastre. Deaceia, atunci şi oricând a fost vorba de un principiu mare social sau politic, el a sărit în ajutorul lui cu tot talentul şi cu toată greutatea sa.

Calităţile sale de orator, de erudit şi de avocat se văd şi în scrierile sale şi în stilul său: stil de avocat, cu caracter de combativitate, de logică, de claritate: stilul barei.

IACOB NIEMEROWER

Am venit să te felicit în numele Capitalei pentru împlinirea celor 60 ani, dar mai întâi de toate, vreau să justific felicitarea mea. Intr'o carte bună pe care am citit-o mai de mult, un legionar roman spunea unui cetăţean iudeu : astăzi m'am rugat eu în templul nostru, mâine te vei ruga tu în templul vostru. Când va veni timpul să ne rugăm toţi în templul nostru al tuturor? Pare că timpul a şi venit, pentrucă păşim serios către realizarea marei viziuni a marelui vostru profet, care chema pe toate naţiunile pământului pe „muntele Domnului", ca să ne închinăm toţi împreună Dumnezeului tuturor popoarelor. Religia a început să nu mai fie un imbold de vrajbă, ci o pildă de apropiere între oameni. Toţi acei cari ne simţiam până azi numai fraţi de păcate, am început să ne simţim şi fraţi de ignoranţă asupra marilor mistere ale omului şi ale universului. Semeţia credinţei ajunge la modestia ştiinţei. Marele adevăr al timpului nostru este : crede tu şi lasă pe alţii să creadă, pentru că dacă din cauza ignoranţei noastre naturale, măsura adevărului este omul, toate credinţele oamenilor sunt, sau pot să fie toate adevărate.

Ca să ajungem la această mare înţelepciune a credinţelor, avem nevoe de slujitori înţelepţi. O religie nu valorează decât atât cât valorează slujitorii ei şi atât cât ea

poate să dea slujitori cu multă lumină, cu multă inimă şi cu mult tact. Un slujitor bun întăreşte religia; un slujitor rău o slăbeşte şi o necinsteşte.

D-ta eşti unul din înţelepţii religiei voastre, pe care d-ta o cinsteşti şi unul din înţelepţii oraşului nostru, cu care noi ne cinstim. Eu sunt mândru că sunt şi primarul D-tale şi sunt mândru pentru că D-ta eşti un înţelept şi prin cultura d-tale şi prin bunătatea D-tale şi prin tactul d-tale.

Eşti un om cult, pentru că D-ta ai ascultat preceptele marelui moralist evreu, Hillel, care spunea că: a înceta să-ţi înmulţeşti cunoştinţele, însemnează a începe să ţi le împuţinezi"; care zicea că „ignorantul nu este un bun credincios, pentru că el nu se poate teme de păcat" şi că „omul neluminat nu poate avea adevărata credinţă". D-ta eşti un slujitor cărturar, care cauţi în religie permanentul şi eternul, care apropie pe toţi oamenii din toate timpurile şi din toate locurile. Prin religia eternului, după cum am ajuns să avem o singură ştiinţă, vom putea să ajungem odată să avem şi o singură credinţă.

Bunătatea D-tale pleacă dela acelaş învăţător în morală, care, cu un secol înainte de Christos, spunea: „nu face altuia ceeace nu vrei ca altul să nu-ţi facă ţie"; care spunea „să iubeşti şi să cauţi neîncetat pacea şi iubirea oamenilor" şi că „dreptatea lui Dumnezeu trebue să meargă spre milă". Operile D-tale de ajutorare alină multe suferinţi şi şterg multe lacrimi, pentru că D-ta ai văzut că mila este cea mai mare podoabă a omului. Omenirea nu este mai nobilă decât restul naturii, decât numai pentru că omul are mila şi natura cruzimea.

Prin tactul D-tale, ai ajutat să aducem pacea între religiuni şi buna învoire între cetăţeni. Primarul Capitalei îţi datorează recunoştinţă pentru această mare înţelepciune,

pentru că în conducerea unui oraş, un înţelept printre oameni, face cât jumătate din administraţia lui.

Pentru că etatea unui om se calculează sau după distanţa de timp care-l desparte de naştere sau după distanţa de timp care-l desparte de moarte, după vigoarea sufletului D-tale, D-ta eşti încă tânăr şi îţi dorim o tinereţe sufletească lungă, spre binele coreligionarilor şi concetăţenilor d-tale.

Primarul se pleacă în faţa înţeleptului.

Ca primar devotat artei până la devoţiune religioasă, îl felicit din suflet pentru această solidaritate în adevăr frumoasă, pentru că pot să declar că în România, salvarea artei nu poate veni încă decât tot numai dela artişti.

In numele Capitalei, mulţumesc pentru bustul dăruit oraşului nostru şi promit că-l voi îngriji cu mai multă dragoste decât pe multe din marile noastre statui, pentru că trăim încă timpurile când politica are statui cu mult mai mari decât statuele artei.

BAROUL TURC

Inainte de a vă mulţumi cu recunoştinţă, pentru cuvintele frumoase ce spuneţi despre baroul român şi despre mine, cu amabilitatea Dv. proverbială, să-mi daţi voe să-mi fac mai întâi datoria către acela care simbolizează astăzi Turcia Nouă.

In preajma războiului franco-german din 1870, poetul Victor Hugo scria lui Bismark, că dacă providenţa ar fi întrunit într'un singur om, inteligenţa acestui mare poet, cu energia marelui cancelar, istoria omenirii s'ar fi putut termina, pentrucă o energie ideală, ar fi putut să realizeze idealurile raţiunei umane.

Destinul providenţial al Turciei a adus în fruntea Statului vostru pe un om superior, care uneşte energia cu inteligenţa şi cu toate acestea istoria Turciei, departe de a se termina, ea începe deabia acum şi începe în mod triumfal.

Se discută în sociologie, dacă societăţile se transformă pe cale revoluţionară, sau pe cale evoluţionistă, dar pentru că toate adevărurile omului, se împart în adevăruri încă neprobate şi în adevăruri care nu se pot niciodată proba, fiecare om caută să-şi probeze adevărul său după temperamentul său, şi pe când cugetătorii discută, oamenii de acţiune execută. Printr'o energie calmă şi invincibilă, marele vostru Prezident, a pus pecetea geniului său pe toate lucrurile şi

pe toate sufletele Turciei. El n'a făcut numai o simplă transformare de civilizaţie, ci o adevărată schimbare de tip de civilizaţie, pentrucă părăsind de odată civilizaţia teocratică el a adoptat o civilizaţie civilă şi laică.

In istoria omenirii avem numai trei exemple de schimbarea tipului de civilizaţie, prin voinţa unui singur om. Avem cazul lui Petru cel Mare în Rusia, cazul lui Frederic cel Mare în Prusia şi cazul ultimului împărat japonez în Japonia.

Dar schimbarea legislaţiei voastre, este chiar fără de exemplu în toată istoria dreptului. Legislaţia lui Justinian era rezultatul unei evoluţiuni lungi şi lente şi el n'a făcut decât să adapteze comentariile marilor jurisconsulţi romani, la ideile timpului său: Codul Napoleon era o transacţie între cutume şi dreptul roman. Numai legislaţia Dv. de azi este un contrast izbitor cu legislaţia voastră de eri.

Ne permitem să vă aducem felicitările corpului nostru pentru marea voastră reformă juridică, pe care aţi întreprins-o şi dorim ca marile rezultate să corespundă marilor voastre intenţiuni.

Ne permitem în acelaş timp, să vă rugăm să colaboraţi cu noi la pacificarea acestor părţi de lume, pentrucă noi credem că în această vale a plângerilor dintre Balcani şi Carpaţi, au curs destule lacrimi şi s'a vărsat destul sânge omenesc. Am venit la voi ca misionari ai păcii, pentrucă invaziunea avocaţilor români în Constantinopol este invaziunea făcută de armata păcii, care trece vechiul Danubiu înroşit de sângele războaelor, cu ramura înfrăţirii popoarelor.

Se pare că în anumite împrejurări, metodele naturii sunt revoluţionare, iar nu evoluţioniste. Pentruca să poţi rupe echilibrul atomilor şi din mişcarea lor să poţi scoate

căldură şi lumină, e nevoe să întrebuinţăm descărcări electrice de mare intensitate şi de mare frequenţă. Pentru a scoate efecte noui, natura cere să fie bruscată. Tot astfel se întâmplă şi cu schimbările sociale, când echilibrul social este prea pietrificat şi tot aşa s'a întâmplat şi în marele război mondial. Pentruca să rupem vechiul echilibru animal al omenirii şi să scoatem o omenire nouă, au trebuit descărcările de tunuri de mare intensitate şi de mare frecvenţă, din partea tuturor naţiunilor lumii. Această mare catastrofă a luminat raţiunea şi a încălzit inimile popoarelor, pentrucă „l'homme est un apprenti; la douleur est son maître". Astăzi toate popoarele pământului vor pace şi pentruca să ajungă la pace, ele vor să se cunoască unele pe altele, pentruca să realizeze unitatea morală a lumii.

Aceasta este explicaţiunea excursiunii avocaţilor români, la baroul turc. Noi am fost împinşi de această nevoie de interpenetraţiune morală şi intelectuală, din care au eşit toate ligile şi toate congresele internaţionale moderne. Căci totdeauna mările Dv. au avut culoarea de un albastru de reclamă, totdeauna oraşul Dv. a fost un bal feeric, pe care cele două continente, Asia şi Europa, îl dau în permanenţă lumii extaziate; de mult există un barou turc şi de mult există un barou român. A trebuit această aviditate de cunoaştere reciprocă între popoare, pentruca să venim să cunoaştem toate frumuseţile naturii voastre şi ale inimii voastre.

Şi de aci va eşi dezarmarea morală a lumii. Marele Socrate spusese omului: „cunoaşte-te pe tine însuţi", şi omul, cunoscând marginile inteligenţei sale, a reuşit să ştie ce poate şi ce nu poate să ştie şi a ajuns la deosebirea dintre ştiinţa pozitivă realistă şi dintre metafizica vaporoasă. Astăzi moraliştii spun popoarelor: „cunoaşteţi-vă unele pe altele".

Şi de aci va eşi morala dintre popoare, pentrucă a cunoaşte înseamnează a iubi, şi când ajungem să ne cunoaştem, noi putem să vedem, că cu cât oamenii diferă mai mult între ei, cu atât toţi oamenii sunt acelaş om.

Pentru realizarea acestei apropieri dintre popoare, trebue să apropiem mai cu seamă pe intelectualii lor, pentrucă intelectualul, prin natura sa, este mai desinteresat şi mai altruist. Dintre toţi intelectualii, juriştii sunt cei mai preparaţi pentru înţelegerea raporturilor morale dintre oameni. Iar dintre toţi juriştii, avocaţii sunt cei mai preparaţi de viaţa reală a tribunalelor, să cunoască adevărata natură a omului, compusă din realism şi din idealism. Avocaţii din lumea întreagă sunt atât de mult formaţi de profesiunea lor să câştige moravuri şi maniere dulci şi civilizate, încât ei ar putea să constitue chiar de acum o societate bazată pe mai multă fraternitate, după cum ei singuri au constituit o profesiune bazată pe o perfectă confraternitate.

Graţie civilizaţiei şi mijloacelor lor realiste, putem afirma cu încredere, că în ziua când omenirea va realiza înfrăţirea tuturor barourilor lumii, ea va putea să realizeze şi înfrăţirea tuturor popoarelor pământului.

Cu mentalitatea lor superioară, barourile ar putea să aducă viaţă în acest vechi cimitir al Balcanilor şi al Carpaţilor şi ar putea să formeze „confederaţiunea barourilor din Europa Centrală". Am propus această confederaţie baroului sârb, care a admis-o în principiu; a fost admisă de baroul bulgar, care a luat parte la congresele noastre şi ne-a invitat la congresele lui şi am convingerea că ea va fi primită cu entuziasm de baroul grec. Rog pe confraţii turci să reflecteze şi să ne spună dacă primesc să lucreze împreună cu noi, pentru triumful justiţiei între popoare. Este de datoria noastră, oameni de drept, să lucrăm la consoli-

darea ultimului capitol al dreptului, al Dreptului Internațional, care să înlocuiască măcelul internațional.

Și pentru a sfârși, să-mi dați voe, iubiți confrați turci, să vă mulțumesc pentru toată confraternitatea pe care ne-ați arătat-o la voi acasă. Dacă nu v'am fi cunoscut bine și de mult, noi românii am fi trecut din surpriză în surpriză. Dar am învățat să vă cunoaștem din vechea noastă vecinătate ; v'am cunoscut din moravurile blânde ale concetățenilor noștri turci din Dobrogea ; v'am cunoscut din acea carte mare de înțelepciune, v'am cunoscut din Coranul vostru, plin de poezia energiei și a milei, care vorbește la fiecare verset de un Dumnezeu răsbunător, dar care în acelaș timp începe fiecare capitol cu o rugăciune către Dumnezeul „clemenței și mizericordiei". Din tot și din toate, v'am cunoscut așa cum ați fost totdeauna și cum vă găsim și astăzi : eroi în timp de război și ospitalieri și magnanimi în timp de pace.

Trăiască marele vostru Prezident, Trăiască Magistratura și Baroul Turc, Trăiască Confederația barourilor din Europa Centrală.

POPORUL GREC

Centenarul izbânzilor naţionalismului grec constitue o sărbătoare pentru toate popoarele lumii, pentrucă cu triumful ideei naţionale elene, începea una din marile realizări ale omului, de care atârnă pacea, progresul şi fericirea omenirii.

Cel mai mare eveniment din istoria omului, ar fi pacificarea omenirii. Numai pacea lumii ar putea să asigure deplina desvoltare a tuturor facultăţilor ei intelectuale şi morale şi numai din această desvoltare armonică, ar putea să iasă progresul treptat al omenirii.

Orice progres realizat într'o lume bazată pe o alcătuire de războiu intern şi extern, însemnează arbitrarul unora, robirea altora şi chinul tuturor. Progresul uman, într'o lume bazată pe pace socială, însemnează împărţirea egală a durerii şi fericirii pământeşti, din care rezultă micşorarea chinuirii comune. Deaceea pacea lumii este visul şi speranţa unei omeniri, torturată de un întreg trecut de războaie.

Cel mai mare eveniment din istoria omului, care va putea să asigure pacificarea treptată a omenirii, a fost în primul rând triumful marii revoluţii franceze, care prin libertatea şi egalitatea dată tuturor oamenilor, ducea la pacea treptată înăuntrul popoarelor. In al doilea rând a fost triumful naţionalismului uman, care prin libertatea şi egalitatea dată

tuturor naţiunilor, va duce la pacea tuturor naţiunilor, va duce la pacea treptată a popoarelor.

După cum revoluţia liberalismului francez da libertatea şi egalitatea tuturor oamenilor, războiul mondial era revoluţia naţionalismului uman, care da libertatea şi egalitatea tuturor naţiunilor lumii. Deaceea naţionalismul era idealul şi speranţa omenirii, care visa pacificarea sa.

Dar, dacă ideea abstractă a naţionalismului uman, a fost dată de geniile omenirii, realizarea naţionalismului prin luptă dârje şi eroică, a dat-o cea dintâi, Grecia eroică. Războiul naţionalismului în 1914, n'a făcut decât să termine luptele naţionalismului universal începute de poporul grec în 1821.

Sentimentul naţional care trebuia să cuprindă mai târziu întreaga lume, căpăta conştiinţa de sine întâi în Grecia. Naţionalismul acestui popor superior, capătă proporţiunile unui mit de renaştere umană şi romantismul său reuşea să înflăcăreze toată lumea civilizată. Grecia putuse să intereseze toată lumea la revoluţia sa din 1821, după cum Franţa ştiuse să intereseze toată lumea la revoluţia sa din 1789. La căldura noului sentiment uman, poeţii deveniră soldaţi şi soldaţii deveniră poeţi. Poetul Byron cădea în lupta pentru independenţa Greciei, dând naţionalismului uman pecetea geniului său, care întrezărea consecinţele mari ale acestui război simbolic. Numai misticismul naţional grec poate să explice minunile de vitejie supraumană, făcute de eroii indepedenţei elene, ridicaţi până la înălţimea vechilor semizei, cari în timpurile trecute luptau alături de simpli muritori.

Marii eroi ai Naţionalismului grec, Botzaris, Mavromihalis, Kanaris şi alţii, au înobilat, prin eroismul lor, patrimoniul moral al omenirii. Cu aceşti eroi Grecia rămâne pentru triumful naţionalismului universal, ceeace Franţa este

pentru triumful liberalismului mondial. Luptele dela Missolonghi din 1822 şi 1826 şi bătălia dela Navarin din 1827, care decideau de independenţa naţională a Greciei, se terminau prin luptele dela Marna din 1914 care decideau de triumful naţionalismului universal.

Unul din marile idealuri de bază ale omenirii, căzuse în Grecia pe un pământ bun şi în mâini eroice, cari au decis de izbânda lui în lume. Fără eroismul grec, ideia naţionalismului ar fi fost compromisă pentru multe secole.

In emulaţiunea popoarelor vechi, naţiunile pământului puteau să vină numai cu valorile lor militare şi războinice. In emulaţiunea popoarelor moderne, fiecare naţiune poate să aducă şi valorile ei intelectuale şi morale, pe care le-a pus în serviciul geniului uman. La acest mare concurs între popoare, Grecia poate să aducă atâtea valori războinice şi morale, încât ea întrece pe cele mai mari naţiuni, care au pus sufletul şi sângele lor în serviciul omenirii. Toate podoabele civilizaţiunii umane s'au născut pe pământul binecuvântat al Greciei. Cu Fidias şi Praxitele, Grecia da lumii arta; cu Platon şi cu Aristot îi da filosofia; cu Socrate, morala; cu Pericle, ea proba lumii că şi democraţia poate fi civilizatoare; cu Sofocle şi cu Euripide, îi da literatura dramatică; cu Demostene, oratoria; cu Harmodiu şi Aristogiton îi da simbolul apărării libertăţilor civice, iar cu Kanaris şi Mavromihalis, tot ea trebuia să dea lumii realizarea naţionalismului.

Cu atât de multe valori nestimate, Grecia rămâne pentru omenire simbolul forţei morale în luptă cu forţa fizică. Ea a dovedit lumii, că şi spiritul este o forţă tot atât de indistructibilă ca şi materia şi că numai popoarele cari luptă pentru valorile umane eterne, devin eterne ca şi forţele morale eterne pentru care ele sângerează.

In istoria civilizaţiei umane, Grecia rămâne miezul lumii întregi, pentrucă niciodată un popor atât de mic, n'a putut să dea un suflet atât de mare. In Grecia omul a luat cunoştinţă de sine însuşi.

In luptele sale pentru libertatea naţională, poporul român s'a încălzit de pilda naţionalismului grec. Luptele noastre naţionale începeau la Missolonghi şi terminau la Plevna. Naţiunea română este mândră că războiul pentru neatârnarea Greciei a început pe pământul ţării sale, cu eteria greacă din 1821. Cu modul acesta, România a contribuit la independenţa Greciei cum Grecia a contribuit cu exemplul său la independenţa României. Poporul român unit şi renăscut astăzi prin victoria naţionalismului universal, născut în Grecia, aduce salutul să entuziast poporului grec întregit şi se închină cu evlavie adâncă înaintea eroilor ei de acum o sută de ani, cari au liberat Grecia eroică şi eternă.

IUBITORII DE OAMENI

Pesimiştii spun că morala binelui public, că iubirea de oameni, merge din ce în ce mai rău şi că nici nu poate să meargă bine din pricină că omul este rău prin natura lui. Schopenhauer credea chiar, că omul este în stare să ucidă pe semenul său, numai pentru ca să poată lua o bucată de grăsime cu care să-şi ungă cismele sale. Optimiştii morali spun din contră, că omul este un înger căzut din cer, care-şi aduce aminte de divina lui locuinţă. Toate aceste teorii sunt exagerate, pentrucă omul nu este nici demon nici înger. El poate însă să devină bun şi să ajungă din ce în ce mai bun. Morala binelui public „devine", ea se formează printr'un lent, dar permanent progres. Omenirea de astăzi e mai bună decât era în timpurile vechi şi nu e adevărat că numai frica de legi menţie morala societăţilor omeneşti. In viaţa noastră de fiecare zi, facem acte morale, fără ca noi să cunoaştem legea, fără ca să ştim ce cere legea şi de multe ori chiar contra legii. Dacă omul ar face tot ceeace face bine în fiecare zi, numai de frica legilor, ar fi un mare dezastru moral şi societatea n'ar putea exista. Noi am fi ucigaşi, ori de câte ori am şti că crima noastră ar putea sa rămână nedescoperită şi apărată de pedeapsa legii. Nu domnilor, morala umană este într'un progres continuu şi permanent.

Care este însă mijlocul de a accelera şi de a menţine sentimentul binelui public ?

In timpurile vechi, morala publică se menţinea numai cu teroarea, numai cu pedeapsa faptelor rele. Solidaritatea socială nu se putea menţine decât cu pedepse aspre, totdeauna sălbatice. In timpurile noastre, când nu mai putem menţine solidaritatea între noi prin pedepse teroriste, trebuie să găsim mijloacele care nasc, care menţin şi care întăresc morala binelui public. In primul rând, noi trebue să ne gândim şi la recompensa faptelor bune. Omul care ese din orbita generală a egoismului, omul care are acest sentiment rar în omenire sau în natură, de a se bucura de bucuria aproapelui şi de a suferi cu suferinţa lui, omul altruist, trebue să fie încurajat şi dat ca exemplu omenirii întregi. Cinstirea omului de bine întăreşte dragoste de bine şi o întăreşte mai mult chiar decât pedepsirea răului. Cinstirea oamenilor buni, duce la imitarea faptelor bune.

In toate timpurile, omenirea şi-a dat seama de rolul moralizator al omului de bine şi în toate timpurile, oamenii mari au fost admiraţi şi zeificaţi. Dar timpurile vechi nu recompensau decât faptele de vitejie militară. Roma şi Grecia veche ridicau statui ucigaşilor politici, care o scăpau de tirani. Ele recompensau vitejia politică. Timpurile noastre au început să recompenseze şi faptele de vitejie morală. Premiul Montyllon, premiul Nobel şi toate celelalte la fel, sunt isvorâte din acest sentiment al recompensării faptelor bune.

Acest mijloc de a menţine morala şi solidaritatea dintre oameni, a dat rezultate bune. Creştinismul teoretic, azi s'a coborât pe pământ; el a devenit politic. Wilson l-a coborât chiar în politica internaţională. Sentimentul binelui public este în creştere în toată lumea şi dacă noi nu suntem mulţumiţi de progresul lui, nu însemnează că el decade, ci nu-

mai că noi am devenit mai sensibili şi deci mai pretenţioşi în judecata morală.

Omul modern a început să trăiască din ce în ce mai mult şi pentru altul. Sfântul Vasile spunea, că omul bogat este un intendent, este un casier al societăţii, care trebue să strângă avere, ca să poată să ajute pe oameni acolo unde este nevoe şi atunci când nevoia o cere. Acest sentiment a luat un mare avânt la rasa anglo-saxonă. Actele de caritate particulară sunt extraordinare şi asistenţa publică se bazează aproape numai pe iniţiativa privată. Americanul care s'a îmbogăţit, simte nevoia să reverse binefacerile sale asupra întregii societăţi. Donaţiunile marilor miliardari americani pornesc din acest sentiment nou, care-ţi dă plăcerea de a trăi nu numai pentru tine, dar şi pentru aproapele tău. Morala bogatului american a împăcat egoismul cu altruismul, pentru că acel care caută cu îndârjire fericirea pentru sine, caută cu patimă şi fericirea pentru altul.

In rasa latină însă, sentimentul iubirii aproapelui este mai restrâns, rasa latină are sentimentul binelui public mai mult familial. Latinul se gândeşte mai mult să-şi asigure pe descendenţii săi. Dar sentimentul egoismului familial este răufăcător şi pentru societate şi pentru descendenţa bogatului. Bogatul latin îşi distruge singur descendenţa, tocmai prin sgârcenia lui familială, pentru că bogăţia pe care o lasă descendenţilor săi, duce la degenerarea lor şi la stingerea familiei sale. Albina lucrătoare care nu-şi mai strânge singură mierea sa, devine trântor, şi trântorul care trebue să-şi strângă singur mierea sa, devine albină lucrătoare.

Bogatul anglo-saxon îşi asigură descendenţa tocmai prin dărnicia lui. Imi aduc aminte că cei cari apărau instituţia majoratului în Anglia, spuneau că acest majorat au multe inconveniente morale, dar are cel puţin avantajul că nu face

în familie decât un singur prost, pe acel care contează numai pe moştenire. Ceilalţi membri ai familiei, cari nu contează pe moştenire şi cari sunt datori să-şi facă singuri drum în lupta pentru existenţă, se întăresc chiar prin lupta vieţii şi prin întărirea lor, întăresc familia, întăresc şi neamul. Nu trebue să ne gândim la majoratul englez, dar trebue să tindem la ego-altruismul american.

In vechea noastră societate românească, am avut manifestări de iubirea aproapelui, care n'au seamăn în alte societăţi şi la alte naţiuni. In istoria noastră naţională am avut boeri, cari au dăruit până la 24 moşii pentru opere de asistenţă socială. Toată asistenţa aşa de înfloritoare în timpurile vechi, pornea din acest mare şi adânc sentiment al binelui public, al iubirii de oameni.

In timpurile noastre însă, trebue să luăm măsuri ca să întărim acest simţ al binelui public, să întărim sentimentul de iubirea aproapelui. Astăzi fiecare individ este o personalitate, care tinde să iasă din orbita socială, ca să devină o lume independentă şi de multe ori adversară restului societăţii.

In societăţile liberale, procesul moral centrifug este mai mare decât procesul moral centriped. Trebue să căutăm mijloacele cu cari să aducem şi să menţinem pe toţi oamenii în orbita interesului general. Avem multe manifestaţiuni de dragoste pentru aproapele nostru, dar totuş trebue să redeşteptăm şi să întărim simţul binelui public, prin recompensa faptelor bune. Trebue să arătăm oamenilor binefăcători, că societatea este recunoscătoare, pentru ca să susţinem şi să întărim acest sentiment. De asemenea trebue să facem ca autoritatea legală, să respecte sentimentul din care a pornit acest sacrificiu pentru binele public. Nu este folositor societăţii să vedem aşezămintele caritabile desfiinţate, pentru

orice cauze sociale sau politice ar fi ele. Nerespectarea unui aşezământ caritabil, distruge sentimentul din care a pornit acest aşezământ. Trebue să cinstim şi în acelaş timp trebue să garantăm pe aceşti eroi ai milei omeneşti, că actele lor sunt apărate şi păstrate ca pildă viitoare pentru toţi. Alături de nemurirea cerească, trebue să încurajăm sentimentul de nemurire pământească, câştigată prin acte de iubire de oameni.

Plecând dela aceste idei, am crezut că Primăria trebue să ia omul în toate ipostasele lui şi că nu trebue să ne îngrijim numai de stomacul individului. Trebue să ne gândim că omul este şi o inteligenţă şi că trebue să încurajăm desvoltarea intelectualităţii în Capitala ţării. Trebue să ne gândim că omul are şi o inimă şi că trebue să facem educaţia inimii şi a milei omeneşti, că trebue să încurajăm manifestaţiunile de dragoste pentru aproapele său.

Vedem deci, că sărbătoarea de astăzi face parte dintr'un întreg sistem de culturalizare şi de umanizare a Capitalei. M'am dus cu copii din şcoli ca să vizităm împreună azilele de bătrâni, cu daruri aduse de ei şi de Primărie şi am cerut copiilor să adopte câte un bunic sau câte o bunicuţă, pe care s'o viziteze sau căreia să-i aducă ajutoare. M'am dus cu şcolarii ca să împărţim lemne la săraci în ziua de Crăciun, pentru ca să ştie şi ei ce este sărăcia şi să înveţe s'o ajute. Cu modul acesta am făcut educaţia milei, practicând mila, pentru că predica fără faptă, este sămânţa aruncată pe piatră. Astăzi aplicăm aceeaş idee, azi vrem să cinstim pe acei care şi-au sacrificat avutul pentru binele comun, pentru ca alături de monumentele impunătoare ridicate eroilor din răsboi, să ridicăm aceste monumente modeste pentru eroii din timp de pace. Acei cari revarsă binefacerile lor asupra societăţii, sunt adevăraţi eroi ai milei omeneşti. Eroii

milei vor avea în viitor monumente tot atât de mari ca şi eroii urii. Şi eroii milei ca şi eroii urii, sunt astăzi de o potrivă necesari societăţii noastre.

Noi, la Primărie, am căutat să desvoltăm pe omul integral, pentrucă omul real nu este numai egoism. Omul are stomac, dar are şi creer, are şi inimă. Ne-am străduit să îngrijim şi de munca economică, dar şi de munca intelectuală, care a fost dispreţuită în societatea noastră. Astăzi la Primărie vrem să facem sărbătoarea milii, sărbătoarea inimii milostive.

Pe această placă de marmoră, aşezată la locul de onoare în chiar sala de şedinţă, am trecut numele marilor binefăcători ai neamului nostru. Din greşeală am uitat să trecem numele acelui care a fost un percursor al iubirii de de oameni, în timpurile noastre şi care a dat exemplu de mărinimie prin donaţia unui muzeu, care se poate compara cu al oricărei ţări civilizate. Este domnul Anastase Simu, marele susţinător al artei din ţara noastră. Vom repara această greşeală şi astăzi am fost la d-sa acasă ca să-i cer scuze pentru această omisiune. Numele său va fi trecut cel dintâi, fiindcă el s'a gândit cel dintâi să iasă din făgaşul egoismului, ca să dea ţării un muzeu, cu care se făleşte Capitala noastră.

Am trecut pe placă pe marele filantrop Grigore Alexandrescu care eşit din popor şi ridicat prin munca lui, n'a uitat pe nevoiaşii dintre cari s'a ridicat.

Am trecut pe marele filantrop Vasiliu Bolnavu, care în fiecare zi când se scoală, se gândeşte la o faptă bună.

Am trecut pe Stănescu, care a făcut instituţia de cultură cu care Capitala se mândreşte.

Am trecut pe Consilierul dela Curtea de Casaţie Hamangiu, care, ridicat din popor prin munca şi meritele lui

şi ajuns la cea mai înaltă treaptă din magistratură, a făcut sacrificii din averea lui, ca să poată înfrupta din binefacerile ştiinţei şi artei, toată populaţia Capitalei.

Am trecut şi numele unui om milostiv, care astăzi e mort, numele lui Jacques Elias, care ne-a uimit prin dărnicia lui, făcând o operă la care mulţi bogaţi ai ţării, nu s'au gândit.

Această placă mai are loc şi pentru altă lume şi doresc să avem norocul de a instala într'o „sală a cetăţenilor de onoare", busturile şi portretele marilor binefăcători.

Capitala noastră se onorează cu asemenea cetăţeni mari şi ca să arăt adânca ei recunoştinţă, în numele oraşului Bucureşti, declar pe aceşti mari iubitori de oameni, cetăţeni de onoare ai Capitalei. Fie ca faptele lor mari să fie o pildă vie pentru toţi oamenii şi pentru toate generaţiunile.

PSIHOLOGIA POLITICIANULUI

Trebue să lămurim dela început, că aci nu vrem să vorbim de oamenii politici, ci numai de politicani şi numai de psihologia lor specială. Orice ocupaţiune obicinuită, naşte o deformaţiune profesională. Deformaţiunea politicii este *politicianismul*, care este profesiunea celor fără profesiune. El ese în mod logic din natura ocupaţiunii politice. Politica este un războiu civil permanent, reţinut cu mare greutate în limitele unui războiu de voturi, care alternează foarte des cu un războiu de ghionturi. In politică întocmai ca şi în războiu, scopul principal este interesul; mijlocul de căpetenie, este acţiunea şi ofensiva şi morala generală este succesul. Interesul care conduce politicianismul este interesul personal, interesul de partid, de facţiune, de bisericuţă, etc. Interesul general este numai un paravan al interesului particular, singur care decide. De aci decurg toate caracterele morale şi intelectuale ale politicianismului.

a) *Morala clanului.* Interesul general este obiectiv şi temperat. Interesul particular naşte pasiunea şi pasiunea naşte violenţa, din care ese sălbăticirea politicianului. Din sălbăticire ese violenţa, unilateralitatea, intoleranţa şi lipsa de obiectivitate. In viaţa comună suntem conduşi de morala individuală, cu meritul, cu demeritul, şi cu răspunderea individuală. Politicianii partidelor politice, sunt clanuri de

sălbateci, cu morala de clanuri în perpetuu răsboi. Intre partide ca şi între clanuri, găsim *răspunderea colectivă*, după care omul unui partid, este molestat pentru faptele altui coreligionar politic sau pentru faptele partidului său; găsim deosebirea între „ai noştrii" şi „ai voştrii"; găsim desfrâul abuzului faţă de adversar; găsim ura moştenită între familii aparţinând la partide deosebite; găsim moştenirea politică trecută din tată în fiu; găsim întregi familii înscrise în acelaş partid. In politică domneşte morala inferioară a animalelor şi sălbaticilor, morala grupală, morala gregară, pentrucă lupta comună solidarizează grupul cu individul şi în interiorul lui şi în raporturile partidului cu alt partid.

b) *Amoralizarea.* In politică întocmai ca şi în răsboi, din nevoia succesului ese amoralizarea politicianului. In nici o îndeletnicire, de orice natură, scopul succesului nu scuză cu mai multă sfruntare toate mijloacele, ca în politică. Pentru politician nu există nici păcat, nici delict. Intre politicieni găsim morala dolului; în politică înşală cine poate. De sigur că găsim şi excepţiuni de oameni politici cu scrupule, dar rarile excepţiuni de naivi politici, care pot avea scopuri şi mijloace politice morale, sunt repede sacrificate. Pentru politician, morala este o prejudecată. Succesul unui om politic perfect moral, este un fenomen rar.

c) *Acefalizarea.* Din această nevoie de acţiune repede şi energică, ese acefalizarea politicii. Omul de acţiune este rar şi un om de concepţiune şi triumful politic al celor fără concepţiune, duce la acefalizarea politicianilor. Politica este triumful acelor politicieni, care nu se împiedică în prea multe idei şi de prea multă reflecţiune; politica este triumful impulsivilor şi disperaţilor.

d) *Incompetinţa.* După cum din fierul bun, nu faci cue, din omul superior, nu faci un politician. Toţi cei cari nu

pot să-şi facă loc în viaţă prin meritul lor personal, caută să pătrundă în viaţă prin acţiunea politicii, care dintr'un om de nimic face un om de stat. Politica este o maşină ciudată, în care pui gunoaie sociale şi scoţi aur politic.

Atmosfera incompetinţei odată creiată, sufocă orice capacitate. Un director de teatru vienez, mic la statură, pe tot timpul directoratului său de 20 de ani, n'a lăsat să intre în teatru decât actori mai mărunţi decât el. Tot astfel şi în politică. Toţi incompetinţii din viaţa socială, strânşi de apele turburi ale politicianismului, sar grămadă pe orice talent, pe orice caracter, pe orice competinţă, care-i ameninţă cu pericolul superiorităţii sale. Politica naşte selecţiunea şi emulaţiunea incompetinţei, din care ese o evoluţie regresivă. Dacă nu s'ar face o continuă primenire a cadrelor politicianismului, această evoluţie regresivă ar duce la guvernarea celor complet imbecili. Politicianismul este organizarea celor proşti, pentru a conduce pe cei inteligenţi şi solidarizarea celor necinstiţi, pentru a guverna pe cei cinstiţi.

e) *Răspunderea morală.* In politică nu există răspundere. Fiecare politician, are un număr ilimitat de „indulgenţe" pentru iertarea păcatelor. Şi tocmai ceeace leagă mai mult pe membrii unui partid, este siguranţa impunităţii. Un partid politic care şi-ar face reputaţia de partid prea cinstit, ar fi un partid pierdut. Politica a inventat *„demisia penală"* pentru funcţionarul politic prevaricator, pedepsit atunci când a fost prins, numai cu primirea demisiei lui. Politica a inventat *„furtul represiv"*, adică dreptul de a fura banii visteriei publice, pentru ca adversarul care vine după tine să nu poată guverna, din lipsă de fonduri. Ea a inventat *„furtul preventiv"*, adică dreptul de a fura oricât şi oricând poţi, pentru că eşti sigur că alţii vor fura tot şi nu va mai rămâne nimic pentru tine. Politicianii pot fi împărţiţi în politiciani care au furat,

care fură şi care vor fura ; politicianii care n'au furat, dar care fură şi care vor fura şi în politicianii care n'au furat, care nu fură, dar care desigur că vor fura. Oameni care în viaţa lor particulară n'ar fi în stare să înşele pe nimeni cu o centimă, ar putea fura cu o inconştienţă revoltătoare toată visteria Statului. Un tânăr politician îmi spunea, că atunci când a avut în mână conducerea unei instituţiuni, l-a apucat un aşa gust de furat, încât a vrut să demisioneze. Cred că în urmă s'a adaptat la mediu.

Un mare Ministru de Interne român, care pleca dela putere, chema pe casierul fondurilor secrete şi-l întreba dacă a mai rămas ceva necheltuit. Şi pentru că sărmanul casier răspundea, că mai sunt câteva sute de mii de lei, Ministrul îi spunea : *„adă-i încoa, domnule, că-i fură hoţul ăla care vine după mine"*. El aplica teoria furtului preventiv.

Politicianii au inventat între partide *„compensaţia penală"*, pentru că un partid dovedit cu furtişaguri, se apără spunând numai că şi adversarii săi au furat la fel.

Intre politiciani, prezumţia generală este imoralitatea şi ar fi un naiv cel care s'ar conduce de principiul, că până la proba contrarie, buna credinţă este presupusă. In politică tocmai reaua credinţă este presupusă, până la proba contrarie. Când Cezar trata un armistiţiu politic cu Antoniu, ei puneau amândoi ca primă condiţiune a protocolului discuţiunii lor, ca ei să-şi facă o percheziţie corporală reciprocă, pentru ca unul sau amândoi, să nu ascundă vre-un stilet şi să ucidă pe celălalt.

Activitatea politicianilor este un pretext de îmbogăţire. Un ministru român neofit politic, trimetea pe un prieten să întrebe pe ruda sa mai bătrână, cum să procedeze în departamentul său proaspăt căpătat. Ruda sa se aşeza la masă şi începea să construiască tot felul de castele din cărţi de

joc, pe care le dărâma imediat ce erau construite. Ministrul căruia s'a raportat ciudata îndeletnicire a rudei sale, a înţeles că în politică trebue să dărâmi pentru ca să construeşti şi construeşti pentru ca să dărâmi, ca şi tu şi partizanii tăi să aibă ocaziunea de a fura.

f) *Interesul general.* Politicianii vorbesc des şi mereu de interesul general, pe care ei însă nu-l cunosc. Ei sunt tocmai ca acei râmători căutători de trufe, care caută trufele pentru ei, iar nu pentru stăpânii lor. Nu rămâne pentru stăpân, decât ceeace el a putut să scape din gura lor, lovindu-l tare peste rât. Politicianii, la rândul lor, nu caută în politică decât interesul lor personal şi nu lasă pentru „sfânta patrie" decât ceeace cetăţenii şi presa au putut să scape din ghiarele lor.

Politicianii unui partid politic, constituesc o asociaţie de exploatarea mulţimii naive. Ea are ca scop să atragă poporul ca pe o turmă de oi în mărăcinişul său, pentru ca în urmă să poată să strângă lâna lăsată de oile prostite de de politiciani. Asociaţia politicianilor unui partid este o societate anonimă de exploatarea Statului; politicianii dintr'un guvern sunt Consiliul său de Administraţie şi cei din Parlament, adunarea ei generală.

In politică, interesul general este un mit, pentru că singurul interes care conduce pe politiciani este interesul personal, interesul de partid, de gaşcă, de bisericuţă şi de facţiune.

g) *Şefii.* In timpurile vechi, popoarele alegeau pe şefii lor dintre marii luptători, dintre marii băutori sau dintre marii banditi. Partidele politice aleg pe şefii lor dintre marii mincinoşi, dintre marii sforari sau dintre marii negustori de conştiinţe. Umblă şi azi legenda că primul şef politic în Anglia, a fost ales în urma unui concurs de minciuni. Unul din concurenţi spunea, că el vede o furnică pe turnul unei

biserici din Londra, dela o distanţă de zece kilometri. Concurentul său răspundea că el nu vede bine furnica pe turn, pentru că are văzul cam slab, dar că aude foarte bine sgomotul mersului ei, pe acoperişul bisericii. Şi el era proclamat şef, pentru că spusese o minciună mai gogonată.

Şeful politic este un actor, un echilibrist de suflete şi cumpărător de conştiinţe. August, pe patul de moarte, întreba pe rude şi pe curtenii care îl înconjurau, dacă „ a jucat bine comedia vieţii". Cu multă dreptate Papa spunea lui Napoleon I, că este „un comedian". Machiavel a fixat în mod magistral deformaţiunea morală, pe care o suferă oricare şef politic. Fostul prim ministru englez Walpole, spunea că în politică nu este conştiinţă care să nu se vândă, numai să-i găseşti preţul pe care-l merită importanţa ei.

Un şef politic sincer ar fi un monstru nou şi trebue să recunoaştem că aceşti monştrii sunt foarte rari. Toţi şefii leali sunt martirii partidului lor.

h) *Inteligenţa şi cultura.* Frederic cel mare spunea: dacă aş vrea să pedepsesc o provincie, aş pune-o să fie guvernată de filosofi. Savanţii şi filosofii vor să conducă viaţa socială sau după teorii abstracte, sau după legile materiei biologice, sau după legile materiei moarte, care diferă de legile vieţii societăţilor. Filosofii şi savanţii sunt cei mai proşti oameni politici şi cei mai ridicoli politiciani. Inteligenţa şi cultura în politică, sunt o ghiulea de picior. Ea te face să vezi toate dificultăţile unei acţiuni şi să pierzi toată încăpăţânarea în realizarea ei. Perspicacitatea şi cultura te fac să vezi motivele contrarii teoriei tale şi ajungi sceptic. Ele te fac să vezi că şi în adevărul tău, este un grăunte de eroare şi că în eroarea adversarului, este un grăunte de adevăr şi pierzi tocmai ura contra adversarului şi impetuozitatea în lupta contra lui. Omul inteligent şi clar văzător,

ajunge obiectiv şi contemplativ, pentru că raţiunea disolvă toate adevărurile şi toate dreptăţile omeneşti. Raţiunea lămureşte bine că în ultimă analiză, noi ne certăm pentru vorbe goale. Doi vecini, de o parte şi de alta a unei străzi, discutau împreună, dela fereastră. Unul din ei ajungea să întrebe pe celălat, cine o fi scris cu creta deacurmezişul străzii, cifra 6. Vecinul răspundea că nu este 6 ci 9. Din discuţie ei ajungeau la ceartă şi dela ceartă la spargerea ferestrelor. Un trecător care auzea de cearta lor ciudată, se ducea la fiecare râzând şi lua pe cel care susţinea că cifra e 6, iar nu 9, ca să-i arate că de peste drum 6 era 9. In urmă lua pe cel care susţinea că cifra e 9 iar nu 6, ca să-i arate că de peste drum cifra este 6 iar nu 9 şi că amândoi aveau dreptate din punctul lor de vedere. Toate discuţiunile oamenilor sunt în realitate cearta pentru 9 sau pentru 6. In realitate toţi avem dreptate, şi toţi ajungem mai mult sau mai puţin toleranţi unul cu altul. Numai în politică partizanii lui 9 mai sparg capetele partizanilor lui 6. Numai omul cu o singură ideie sau cu o singură pasiune, numai un *monoideu* şi numai un *monopat*, poate fi dârj, inflexibil şi activ şi politica este numai acţiune şi numai îndrăsneală. Mai cu seamă în politică, obraznicul mănâncă praznicul. In viaţa publică întocmai ca şi în răsboi, lozinca este atacul, este ofensiva şi omul inteligent şi cult, este un contemplativ, iar nu un activ. In politică inteligenţa este şiretenia şi şiretenia este inteligenţa proştilor.

De aceea, în general, partidele politice aleg ca şefi pe cei mai şireţi, iar nu pe cei mai inteligenţi. Şefii politici inteligenţi ajung la o abulie politică şi abulia este moartea acţiunii. In politică şeful trebue să lucreze, iar nu să filosofeze. Unui şef politic i se cer patru mari calităţi : acţiune, corupţiune, înşelăciune şi iertăciune. El trebue să fie eroul

acțiunii și omul este cu atât mai mare erou al acțiunii, cu cât este mai inconștient, mai unilateral și mai ignorant. Neputând lupta cu inteligența, politicianul luptă cu șiretenia, din care ese minciuna, sforăria, meschinăria, înșelăciunea, calomnia, trădarea și cursa ca mijloc de luptă internă și externă. Am cunoscut și șefi politici inteligenți, dar toți au fost martirii partidului lor.

In acelaș timp un om inteligent și cult n'ar fi înțeles de către massa populației, care este condusă cu pasiunea iar nu cu rațiunea, care este mărginită, iar nu inteligentă. Nu este ascultat de massa populară decât „omul-pasiune", care știe să atâțe pasiunile, bune sau rele. De aceea demagogia este legată de politician ca umbra de om.

g) Independența. Filosoful american Emerson, zicea că o judecată proprie este fenomenul cel mai rar din lume. In politică, judecata proprie este o imposibilitate, pentru că politica este războiul și războiul se duce cu supunere, iar nu cu discuțiune. Politica se conduce cu ordinul iezuit al lui Ignațiu de Loyola, tradus în următorii termeni politici: „să renunți la propria ta judecată și să fii totdeauna gata să te supui partidului tău; să aprobi toate doctrinele, toate obiceiurile superiorilor, să aprobi și să erți toate păcatele lor și să te supui orbește deciziunii lor". Politica este distrugerea personalității umane: ea transformă supunerea oarbă într'un instrument moral. In politică întocmai ca și la cazarmă, ordinul se execută, iar nu se discută și gradele politice se dau după mamelucism, iar nu după independență sau după merite. Caracterul, demnitatea și independența în politică sunt defecte capitale. In politică ca și în armată, cea mai mare greșeală este indisciplina.

h) *Demagogia.* Lumea nu se mișcă din loc cu silogismul, ci cu sentimentul, care dă elanul și din care ese acțiunea.

Pentru ca să treacă la acţiune, simţirea omului trebue ridicată şi încălzită. Demagogia este încălzirea maşinii sufleteşti, pentru a o face să meargă mai departe. Un poet filosof francez spunea foarte bine, că pentru a putea face un pas, trebue să-ţi pui în minte că trebue să faci o sută. Demagogia este încălzirea masselor îmbâcsite şi rutinare, pentru a le împinge la acţiune.

Trebue însă să facem deosebire între demagogia morală şi demagogia imorală. Demagogia morală este tot atât de necesară pentru progresul omenirii, ca şi sângele pentru viaţa corpului. Fără demagogia morală, omul n'ar fi eşit din brută. Vorbirea a născut progresul, numai pentru că vorba a făcut demagogia morală. Demagogia este mama schimbărilor, transformărilor şi revoluţiunilor şi cele mai multe religiuni au fost bazate pe o savantă demagogie. Demagogia morală este arma omului politic; demagogia imorală este arma politicianului.

i) *Abuzul.* Sentimentul de partid iartă orice greşeală făcută pentru interesul partidului şi acordă indulgenţa morală pentru orice delict comis contra altui partid politic, sau contra unui adversar. De aceea, în politică, cinismul se confundă cu sinceritatea, brutalitatea cu curajul şi îndrăsneala cu eroismul. Solidaritatea în politică, naşte două morale deosebite; „morala cu ai noştrii" şi „morala contra adversarilor". Faţă de adversari, orice abuz este permis, pentru că armata se conduce cu setea jafului şi politica cu deliciul arbitrarului. Politica fără abuz, este ca friptura fără muştar.

j) *Progresul.* Maria de Medicis promisese lui Dumnezeu, că dacă izbândeşte întruna din năzuinţele sale, va pune pe un om să facă drumul din Europa la Ierusalim, mergând trei paşi înainte şi doi înapoi. Se zice că omul ei a şi parcurs acest drum ciudat. Tot astfel este şi drumul politicii în

progresul omenirii. Numai din cauza politicianismului, progresul politic şi social al omenirii este lent şi greu. Politica nu duce la un progres grabnic, decât atunci, când cetăţenii luminaţi de agitaţiile politicianilor, ajung să împingă ei pe politiciani pe calea adevăratului progres. Atâta timp însă cât poporul este ignorant şi lesne de păcălit, progresul social şi politic face drumul Mariei de Medicis către Ierusalim, cu trei paşi înainte şi doi înapoi, pentru că lumea este condusă de micimea sufletească a politicianului, iar nu de idealurile mari ale omenirii sau ale omului politic superior. Politica este un rău necesar eşit din natura omului. Singura calitate a politicii, este că pe lângă politiciani, ea dă şi pe oamenii politici şi fără oamenii politici lumea, s'ar învârti pe loc.

k) *Realizările.* Politicianul este incapabil să realizeze lucruri utile, pentru că realizarea cere dragostea binelui public, cere perseverenţă, logică şi dispreţul demagogiei imorale. Politicianul este ilogic şi schimbător ca şi mulţimea pe care el pluteşte, întocmai cum pluteşte un fulg pe apă. El sacrifică orice interes înalt, interesului partizanilor pe care se bazează.

Nu poate realiza decât omul politic antipod al politicianului, omul cu prestigiu care ştie să conducă mulţimea, făcând-o să creadă că ea îl conduce pe el; care poate rezista intereselor şi prejudecăţilor ce se pun în calea oricărei realizări. Omul politic e un positiv, politicianul un negativ.

Ori ce realizare are şi avantaje şi desavantaje. Dacă priveşti acţiunea numai prin defectele ei, nu poţi să lucrezi; dac'o vezi numai prin avantajele ei, cazi în naivitate. Realizatorul este omul politic care ştie să cântărească avantajele şi desavantajele şi să lucreze dacă este un sold de

avantaje, sau să se abţină dacă soldul este de desavantaje. Politicianul trăeşte numai în prezent, el nu poate prevedea viitorul mai depărtat şi nu poate face asemenea calcule.

Realizatorul face socoteala şi la ce câştigă executorul şi la ce câştigă comunitatea din acea întreprindere. Politianul se gândeşte numai la ceea ce câştigă executorul, partizan politic. El vede orice întreprindere prin prisma interesului particular şi-o transformă în „afacere".

Realizatorul îşi crede realizarea cu atât mai utilă, cu cât numărul vrăjmaşilor care o atacă est mai mare, pentru că el ştie că în lume sunt mai mulţi răi decât buni. Politicianul caută să mulţumească pe toţi, el se uită la interesul personal al partizanilor, iar nu la cel general şi de aceia nu poate face realizări pentru binele general.

Nu poate fi realizator decât „omul cu ochelari", care nu priveşte împrejur, ci numai înainte, care n'aude, nu vede şi nu vorbeşte şi care tace şi face. Nu poate realiza decât „nesimţitorul" la orice atac şi la orice insultă. Politicianul este sclavul opiniei publice, omul politic este înfruntătorul ei.

Toate aceste caractere ale realizatorului nu se pot găsi la un politician, care este un vanitos, versatil, impulsiv, guraliv, demagog, temător pentru reputaţia sa şi legat de opinia publică, de pasiunile şi de interesele ei personale. Pe când realizatorul este un fecund positiv, politicianul este un negativ şi sterp.Pe când realizatorul este un înfruntător, politicianul este un târâtor.

Vedem că politicianismul este parazitul politicii, care anihilează tot rolul mare pe care îl are politica şi partidele politice în progresul omenirii. Numai un studiu comparativ între politică şi politicianism, ar putea să arate dezastrul

provocat de politicieni în progresul stimulat de oamenii politici. Numai atunci am putea găsi mijlocul, de a libera politica de pacostea politicianismului. Omul a raţionalizat atelierele, fabricile, birourile, a raţionalizat creşterea animalelor şi a plantelor, dar n'a ajuns să raţionalizeze politica, pentru că să realizeze deparazitarea politicii de politicianism.

REALIZATORUL

Până astăzi nu s'a putut inventa o dinamită, care să spargă blocul tuturor prejudecăţilor, tuturor invidiilor şi tuturor intereselor care se opun la orice transformare. Numai un spirit novator, poate să iasă el însuşi şi să scoată şi pe alţii din făgaşul moral şi din blocul mai tare decât granitul. De aceia, realizatorul trebue să aibă o psihologie anumită.

Realizatorul trebue să aibă un spirit sintetic, ca să poată concepe repede un plan de realizare, care să ţină cont dela început de toate posibilităţile şi de toate imposibilităţile inovării. Temporizarea şi discuţia oboseşte şi dă timp prejudecăţilor să reacţioneze. De aceia realizările trebue să fie fulgerătoare.

Realizatorul trebue să aibă un spirit viu şi clar, pentrucă ceeace se concepe clar, nu numai că se poate exprima uşor, cum spune Boileau, dar se şi poate executa uşor.

El trebue să plece dela ideia că binele se poate face şi cu sila. Cine vrea să aibă consimţământul public la o inovaţiune, este un naiv. Realizatorul este dintre oamenii, făcuţi să fie lapidaţi în viaţă şi lăudaţi după moarte. Dacă nu simţi deliciul simfoniei de înjurături şi de calomnii, nu poţi să realizezi niciodată nimic. In schimbările lumii noastre, inovatorul cel mai mare, este cel care are vrăjmaşii cei mai mulţi.

Trebue să ai o dragoste adâncă pentru bine şi pentru frumos, pentrucă numai un amorezat de o idee văzută aievea, poate să dea foc lumii pentru dragostea sa. Realizările se fac cu suflet mult şi cu bani puţini.

Realizatorul trebue să fie un „temperament de obstacole", care este cu atât mai dârz, cu cât greutăţile de neînvins sunt mai mari. Să ştii să dispreţueşti atât de mult pe proştii, pe nebunii şi pe pungaşii care ţi se pun în cale, încât din atacurile lor, tu să-ţi faci o plăcere şi un merit. Să-ţi dai bine seama, că numai când te înjură un prost, lumea poate să observe că tu eşti deştept; că numai când te ocăreşte un pungaş, lumea poate să vadă că tu eşti cinstit şi numai când te înjură un nebun, lumea vede că eşti om cuminte. Nu prietenii, ci vrăjmaşii te fac om mare, pentrucă lumea prinde mai uşor contrastele dintre cei buni şi cei răi, decât asemănarea celor buni cu cei buni.

Trebue să ai un temperament optimist, ca să poţi vedea lucrurile mai mult prin avantajele lor, decât prin desavantajele lor. Toate lucrurile au şi inconveniente şi avantagii. Dacă vezi lumea numai prin defectele ei, rămâi un negativ; dacă o vezi prin defectele şi prin calităţiie ei, eşti un logician nehotărât şi fără voinţă. Nu ajungi realizator, decât dacă poţi să vezi lucrurile prin avantajele lor, mai mult decât prin inconvenientele lor.

Ca să poţi realiza, nu trebue nici să baţi ca să ţi se deschidă, nici să ceri ca să ţi se dea. Realizatorul sparge ca să i se deschidă şi ia el ca să i se dea. Lumea trebue să te ştie voinţă de fier, care nu se teme de nimic şi de nimeni. Realizatorul care n'a ştiut să-şi facă reputaţia de nebun, nu poate realiza nimic. El trebue să recurgă chiar la înscenări, ca să-şi întărească şi să-şi menţină această reputaţie. Proba acestor afirmaţiuni, o găsim în istoria tuturor

realizatorilor. Toţi realizatorii şi reformatorii au fost trecuţi în galeria nebunilor, deşi cei mai cuminţi oameni ai lumii, au fost nebunii ei. Tot ce trece peste orizontul strâmt al prostului, îi pare nebunie şi cu cât orizontul va fi mai mic, cu atât nebunia va fi mai mare.

Să nu te temi de răul pe care-l faci, ca să ajungi până la bine, pentrucă binefacerile realizării justifică şi răsplătesc tot răul pricinuit. Realizatorul iubitor de oameni este întocmai ca doctorul, care dă bolnavului doctorii amare, ca să-i micşoreze suferinţele.

Nu trebue să te sperii de violarea formelor, pentru că pentru binele societăţii, poţi să violezi orice forme, numai din acest viol să iasă un copil bun şi frumos. Formele sunt făcute ca să oprească răul, iar nu ca să stânjenească binele.

Să ai atâta încredere în conştiinţa ta, încât să nu-ţi închipui că ar putea fi cineva în stare să te compromită. Cine nu poate dispreţui pe fiecare zi o sută de calomnii, nu poate fi realizator.

In orice operă pe care o întreprinzi, trebue să fi atât de încrezător în tine, încât nici să nu-ţi poţi închipui că n'ai să reuşeşti.

Realizatorul trebue să fie om cult şi estet, ca să poată da planuri frumoase, care să impresioneze. Pe când realizatorul estet compensează revolta inovării, prin admiraţia realizării, realizatorul banal revoltă şi desgustă, prin contrastul dintre rezultate şi revolte.

Orice realizare deşteaptă bănueli, pentrucă în orice acţiune lumea presupune egoismul ei, iar nu desinteresarea ta. De aceia realizarea cere gestul frumos, cere bravada. Să ştii să captivezi prin lealitate, prin cavalerism, prin uşile şi ferestrele larg deschise, care înlătură bănuelile şi provoacă admiraţia. Cere controlori, anchetatori, observatori şi pune

să te controleze chiar vrăjmaşii tăi, care nu pot fi bănuiţi de complicitate. Numai prezenţa adversarului în orice control, poate pune pecetea lucrului cinstit.

La orice realizare să nu te gândeşti numai la ce câştigă cel care o execută, dar şi la ceeace câştigă societatea pentru care execută.

Realizatorul nu trebue să facă teorii abstracte şi savantlâc profund. Să faci judecător bunul simţ, pentrucă bunul simţ e rar, dar tot e mai des decât cultura. Acţiunea este mai convingătoare decât raţiunea, de aceea tu lucrează şi lasă lumea să caute justificarea teoretică a operei tale. Lumea se convinge prin rezultat, nu prin argumente.

Nu te împiedica de principii abstracte, pentrucă o operă realizată ajută lumii mai mult decât toate teoriile cu principii nebuloase. Să nu te aştepţi ca specialistul să te ajute în inovaţiunile tale, pentrucă în general, specializarea însemnează rutină. Cel mai desăvârşit specialist este animalul.

Nu te aştepta la admiraţia şi la încurajarea altora şi fii mulţumit cu admiraţia şi încurajarea conştiinţei tale. Lucrează ca şi când ai fii singur pe lume. Dacă nu ştii să fii omul cu ochelari, dacă nu ştii să asculţi pe toţi dar să nu auzi pe nimeni, nu poţi fi realizator. Părerile altora sunt bune, numai ca să te convingă că ale tale sunt superioare. Ascultă ce spun alţii şi fă cum crezi tu.

Convinge-te că un capital străin, care produce rezultate naţionale, devine un capital naţional.

PACEA BALCANICĂ

Sunt fericit că pot să salut în modesta noastră Capitală, armata cea mai nobilă care a trecut vre-o dată vechiul Danubiu, încă roşu de sângele unui trecut îngrozitor. Şi sunt cu atât mai fericit, că pot să salut conferinţa păcii balcanice, cu cât astăzi idealurile noastre de pace sunt din nou ameninţate de spectrul unui nou războiu, care de astădată ar fi un războiu universal şi care pentru prima oară în istoria lumii, ar apare ţinând de mână spectrul unei revoluţii universale.

Pentru că războiul se decide de cei mai puţini şi maleşi, am putea spera că nimeni nu va avea curajul să dei clare astăzi un războiu.

Dar revoluţiunile se fac de mulţimile anonime şi anarhice, care au toate calităţile şi toate defectele mulţimii şi după toate aparenţele se pare că revoluţia ar fi inevitabilă. Şi cum de astăzi înainte aceste două flagele sunt solidare între ele, credem că revoluţia ar aduce războiul şi războiul revoluţia.

Omenirea ar putea să evite războiul şi revoluţia, sau din dragostea ei adâncă pentru pace, dar mai cu seamă de frica dezastrului, provocat de un războiu sau de o revoluţie universală. In istoria ei, omenirea a realzat „PAX DIVINA", de frica lui Dumnezeu; a realizat „PAX ROMANA", de

frica armatelor romane. Astăzi am putea să realizăm „PAX HUMANA", de frica războiului şi a revoluţiei".

Dacă am putea să probăm lumii, că grozăvia revoluţiei universale este inevitabilă, lumea s'ar îngrozi şi cred că am putea să evităm războiul de frica revoluţiei şi revoluţia de frica războiului. De aceea trebue să punem lumii înainte oglinda grozavei realităţi. Să nu credem că putem convinge lumea cu predici pentru că interesele şi prejudecăţile sunt inconvincibile. Lumea trebue îngrozită, iar nu convinsă. Un tablou al războiului şi al revoluţiei şi un tablou al ruinei lor, ar face mai mult decât toate programele cu chestiuni mari şi mici. Să probăm lumii că astăzi ea are să aleagă între pace şi între moarte.

Putem proba noi, că revoluţia este inevitabilă ?

Revoluţia este ruptura violentă, provocată de contrastul brutal, dintre o mentalitate nouă şi dintre o organizaţie veche, sau dintre o organizaţie nouă şi o mentalitate veche.

Niciodată omenirea n'a cunoscut un contrast aşa de violent între mentalitatea socială şi între organizaţia socială şi niciodată contrastul n'a fost atât de general, în toate fenomenele sociale. Trăim o viaţă ilogică, plină de contradicţiuni sociale diabolice. Trăim epoca antinomiilor sociale prerevoluţionare.

Prima antinomie. Trăim într'o societate bazată pe dogme şi noi am ajuns la un nihilism universal.

Nu poate fi viaţă socială posibilă, fără un sistem logic de dogme, fără o mentalitate comună de bază, pe care să se mişte şi să se transforme treptat, toate ideile şi toate sentimentele lumii, ca pe un fond social permanent. O societate trebue să fie un organism de credinţe, de conştiinţe şi de idealuri. Intocmai ca şi marea care chiar în timp de furtună, rămâne cu o massă profundă şi imutabilă, pe care

se agită valurile ei mari şi mici, societatea trebue să rămână totdeauna cu un strat social profund şi permanent, pe care să se poată face tot jocul de valuri sociale mari şi mici. Noi astăzi nu mai avem nici o bază politică, nici religioasă, nici morală, nici socială, nici economică. In nihilismul universal în care trăim, noi ne îndoim de toate şi chiar de îndoiala noastră.

Omenirea este astăzi ca o corabie prinsă într'o grozavă hulă marină, în care se sbate fără pânză, fără cârmaci, fără cârmă şi fără direcţie. Şi o societate care nu mai este condusă de nici o credinţă, de nici un „mit", e o societate moartă. Din starea ei amorfă de hulă socială şi politică, poate să iasă sau descurajarea sau revoluţia. O societate care nu vrea nimic este o societate care poate să vrea lucruri grave. E mai bine ca o societate să vrea lucruri periculoase decât să nu vrea nimic.

A doua antinomie. Burghezia nu mai crede în rolul său social în care este pusă de însăşi organizarea societăţii moderne şi o clasă fără credinţă în rolul ei, e o clasă condamnată. O clasă socială guvernantă cade din slăbiciunea ei, iar nu din tăria clasei vrăjmaşe. Revoluţiunile se fac de clasa guvernantă slabă, iar nu de clasele guvernate tari. Aristocraţia franceză n'a fost învinsă decât atunci când nobilii începuseră să-şi râdă de privilegiile lor şi de postulatele religiei, atunci când aristocraţia devenise mai volteriană decât chiar Voltaire. Burghezia romană n'a învins clasa aristocratică şi sacerdotală decât atunci când augurii ajunseseră să-şi râdă între ei, de ritualul religiei lor. Tot astfel este şi astăzi: noi trăim într'o organizaţie burgheză cu o mentalitate complect antiburgheză.

A treia antinomie. Din cauza descoperirilor şi invenţiunilor mari şi repezi şi din cauza producţiei crescânde care dă

lumii un avânt nou, omenirea a început să iubească viaţa. Fondul lumii moderne este optimist. Ea vrea să trăiască o viaţă pământească intensă pe care o îngrijeşte şi pe care o desvoltă cu o aviditate necunoscută până azi.

Şi cu toate acestea în, lume găsim numai religii cu fond pesimsit, care condamnă şi care dispreţuiesc viaţa. Toate religiunile pământului s'au născut în timpurile de mizerie de ignoranţă şi de teroare, când viaţa era o nenorocire şi când idealul lumii era să scape din viaţa pământească.

A patra antinomie. Omenirea vrea egalizarea muncii cu capitalul şi cu toate acestea trăim într'o organizare aşezată pe un capitalism dârj în lupta aprigă cu munca. Teoriile socialiste au sdruncinat în aşa grad bazele salariatului, în cât salariatul a ajuns instituţie periculoasă ordinei publice. Astăzi, toată societatea, împreună cu burghezia modernă este socialistă şi cu toate acestea trăim într'o organizare din ce în ce mai burgheză, care imitează din ce în ce mai mult defectele aristocraţiei,

A cincea antinomie. Oroarea războiului mondial a născut în lume dorina de pace între oameni şi între popoare. Noi. astăzi avem toţi o mentalitate pacifistă şi cu toate acestea, toţi trăim într'o organizaţie războinică, cu interese grefate numai pe războiu şi numai pe mentalitatea războinică. Astăzi toată lumea este pacifistă în teorie şi războinică în fapte.

A şasea antinomie. Lumea trăeşte cu dealul unei justiţii noi Acest ideal nu se poate realiza decât printr'o justiţie gratuită, repede şi lipsită de orice formă. Cu toate acestea noi suntem conduşi tot de justiţia romană muceghăită de acum 2000 de ani, de o justiţie fiscalistă, formalistă, rutinară şi înceată, care face iluzorie orice dreptate şi care enervează simţul justiţiei. Justiţia timpului nostru este justiţia milionarilor şi chiţibuşarilor. Trăim într'o lume înfrigurată de

misticismul justiției, iar în fapt justiția este o întreprindere economică iar nu un sentiment moral.

A șaptea antinomie.—Trăim cu aspirații de egalitate socială, bazată pe meritul personal, adică trăim un ideal de justiție socială. Cu toate acestea întreaga viață a lumii este condusă de prejudecăți nobilitare și plutocratice, de nepotismul și de politicianismul general, care contrastează cu justiția meritului personal. Aspirația lumii este justiția socială și viața ei reală este tot vechea justiție individuală, bazată pe privilegii. S'au desființat privilegiile de drept, dar au rămas privilegiile de fapt, mai odioase și mai numeroase.

A opta antinomie. — Trăim cu o organizație de producție economică scumpă, într'o lume de consumatori în mizerie. In faza aristocratică și plutocratică a omenirii, producția economică era artistică și scumpă, făcută pentru o clasă bogată și pentru clientela ei.

Astăzi toată lumea este egalizată într'o sărăcie neagră și generală. Pentru acești consumatori sărăciți, trebue o producție eftină și de aceea standardizată. Cu toate acestea prejudecata burgheză continuă aceiaș producție scumpă din timpul consumatorului bogat. Pentru ca să menținem prețurile mari, ea recurge chiar la distrugerea producției, într'o lume muritoare de foame, minată de șomaj și de scumpete. Burghezia nu ține cont că în sărăcia și în desorientarea generală de astăzi, cine scumpește viața, eftenește revoluția.

A noua antinomie.—Morala noastră modernă apoteozează munca și condamnă lenea și cu toate acestea trăim într'un șomaj care amenință să devină universal.

Cu cât producția se scumpește, cu atât consumația scade și cu cât consumația scade, cu atât șomajul crește. Pro-

ducția din ce în ce mai scumpă, pentru un consumator din ce în ce mai sărac, însemnează șomaj din ce în ce mai mare. Șomaj mare înseamnă muritori de foame mulți, însemnează multe condamnări la foame, însemnează mulți condamnați la revoluție contra burgheziei, de chiar societatea burgheză. Societatea modernă a născut religia muncii și prin șomaj tot ea condamnă pe muncitori la lene.

A zecea antinomie. — Am ajuns să avem o știință socială și sociologică. Și cu toate acestea noi trăim sub prejudecata specialiștilor și cerem de la ei transformarea civilizației noastre. Dar specialiștii sunt buni pentru a duce lumea prin făgaș, dar nu pentru a scoate din făgaș și o ține pe drumuri noui. Cel mai perfect specialist este animalul, care întrece pe om în acțiunile rutinare sau instinctive, dar care se pierde la orice împrejurare nouă. Nepriceperea specialiștilor a distrus Geneva.

O schimbare de civilizație ar trebui studiată de sociologii care cunosc psihologia și istoria lumii începând cu faza ei animală, preistorică și istorică. Numai ei pot să ajungă la o sinteză filosofică asupra tuturor fenomenelor speciale pe care specialiștii le cunosc numai unilateral și numai ei pot avea o sinteză filosofică asupra lumii și asupra societăților, ca să ne dea organizarea care duce în mod mecanic la pace. Lumea nu se poate schimba cu predicile naive ale specialiștilor.

Echilibrul între toate aceste antinomii sociale, este așa de șubred încât în fiecare moment și la cel d'întâi prilej e poate să fie rupt. Trăim sub amenințarea surprizelor sociale. Vă rugăm să spuneți guvernanților Dvs. — noi vom spune la ai noștri — și toți împreună să spunem guvernanților lumii întregi, că dezastrul unei revoluții și unui războiu universal, ar fi așa de diabolic, încât lumea îngrozită ar

ucide fără milă pe toţi acei care l-ar fi provocat sau care nu l-ar fi evitat. Poporul care şi-ar lua răspunderea unei revoluţii sau unui războiu universal, ar rămâne pe vecie condamnat la sclavia morală a lumii întregi. Fiecare din noi, întocmai după cum poporul roman îngrozit de ameninţarea lui Anibal, spunea „Anibal ante portas", să spunem tuturor celor care se joacă de-a provocarea sau de-a intransigenţa: „revoluţia ante portas", Iar voi, popoare balcanice fiţi toate cu inimile calde, pentru a vă înţelege, pentru că nu ştiţi ziua şi ora când fiul diavolului va veni.

Până atunci să coborâm fiecare în conştiinţa noastră şi să mărturisim că din cauza vechilor noastre uri şi actualelor noastre prejudecăţi şi cu toată dorinţa noastră sinceră de pace, toţi strămoşii din sângele nostru, ne ţin încă inamici uni cu alţii. Şi atunci, atât timp cât prejudecăţile ne ţin vrăjmaşi desuniţi, să nu discutăm decât chestiuni care ne unesc. Numai atunci când vom deveni toţi prieteni, să discutăm chestiunile care ne desunesc astăzi, pentru că pe când diferendele dintre vrăjmaşi se rezolvă totdeauna cu războiul, diferendele dintre prieteni se rezolvă totdeauna cu justiţia.

Pentru a ajunge la măsuri care să ne unească, în numele oraşului Bucureşti, care aspiră să devină Geneva Balcanilor, anunţ:

a) Că voi cere consiliului comunal general, o sumă de două milioane lei, pentru a înlesni viaţa în Capitala ţării noastre studenţilor balcanici, care vor să studieze în şcolile noastre.

b) Rog capitalele ţărilor balcanice, ca chiar din vara anului următor, să ne trimită două sute de copii de şcoală, pentru a fi îngrijiţi în azilele noastre de munte şi de mare.

c) Voi invita toate capitalele ţărilor balcanice, ca să

organizeze mijlocul de asistență pentru naționalii fiecărei capitale, în celelalte capitale.

d) Voi anunța capitalele țărilor balcanice că le stau la dispoziție cu puținii specialiști urbaniști, cu toate serviciile și cu toate informațiunile de orice natură.

e) Toate excursiunile anunțate de o capitală din Balcani, se vor face sub oblăduirea primăriei orașului București.

f) Vom adăposti în internatele și azilele din Capitală, pe toți școlarii din Balcani, care vin în excursie în Capitala noastră.

g) Vom destina o sumă de bani pe care s'o dăm școlarilor români din Capitală, ca să trimeată cadouri de sărbători școlarilor din capitalele țărilor balcanice.

h) Voi cere consiliului comunal, ca una din piețele noastre principale, să fie numită Piața Confederației Balcanice.

i) Că voi destina o sumă de trei zeci mii lei ca premiu celei mai bune lucrări asupră actelor de cooperare din trecut, pentru ca să nu cunoaștem numai răul, dar să cunoaștem și binele pe ca ni l-am făcut reciproc.

j) Mă voi adresa tuturor țărilor balcanice pentru a constitui Uniunea Capitalelor din Europa Centrală cu scopul de a ne cunoaște și de a organiza servicii reciproce. Orașele au o mentalitate mai cosmopolită și pot să înțeleagă mai bine interesul păcii și al cooperației între popoare.

Dar pentru a realiza scopul nostru pacifist, trebue să învingem toate prejudecățile și toate interesele răsboinice. Cu acest răsboi împotriva răsboiului avem nevoe de eroismul păcii, mai dificil și mai mare decât eroismul răsboiului. Trebue să, contăm pe eroul păcii cu accentul lui Alfred de Musset care în societatea sleită de răsboaiele revoluției și de răsboaiele lui Napoleon, îl chema cu accente de disperare:

Qui de nous, qui de nous
Va devenir Dieu ?

UNIVERSITATEA DIN IERUSALIM

Dece suntem noi prieteni ai Universităţii din Ierusalim? Ca să răspundem la această întrebare şi pentru că o comparaţiune este o dublă raţiune, daţi-mi voe să încerc o comparaţiune.

Intr'o frumoasă şi veche legendă, un tânăr poet dornic de ideal, îşi oprea puţin calul pe care străbătea lumea, pentru ca să asculte melodia fermecătoare a unei pasări misterioase, care cânta într'un frumos copac. La deşteptarea sa din dulcele extaz, el vedea cu mirare că totul se schimbase împrejurul său. Pomul în care cânta pasărea misterioasă se uscase de tot, el se găsea pe scheletul calului pe care plecase şi din toată frumoasa priveliştе pe care o găsise la sosirea sa, nu mai rămăsese decât pasărea misterioasă, care tot mai cânta şi de cât el, poetul, care avea acum barba mare, dar tot tânăr şi tot poet. El rămăsese în extazul admiraţiunii o întreagă eternitate şi nu murea decât în momentul când pasărea misterioasă înceta să cânte.

Această frumoasă legendă, ne dă adevăratul simbol al vieţii oamenilor şi raselor. Omul nu poate să-şi ducă povara vieţii sale şi nici nu poate să rămână victorios în marea luptă a vieţii, decât atunci când este încălzit de glasul misterios al unui ideal, înaintea căruia cade în extaz; decât atunci când are credinţa tare într'un ideal învioră-

lor. Toţi acei oameni cari n'au o credinţă regeneratoare, mor de timpuriu sau trăesc o viaţă moartă chiar înainte de moarte. Viaţă mare însemnează ideal tare. Tot astfel în tupta eternă dintre rase, nu pot să trăiască şi nu pot să rămână victorioase, decât rasele călăuzite de o civilizaţiune superioară, pentru că civilizaţia este pentru o rasă, ceeace idealul este pentru un individ.

Acesta este şi misterul tenacităţii rasei ebraice. Numai încălzit de o civilizaţie superioară, poporul evreu a putut să învingă mediul sanghinar, în care s'a născut. Numai astfel a putut să scape teafăr din aspra robie asiriană, babiloniană, şi romană şi a putut să se libereze din captivitatea unei lumi întregi. Rasa ebraică este singurul caz în lume, în care vedem că acelaş popor, care şi-a născut o o civilizaţiune superioară, îşi desvoltă tot el şi-şi trăeşte tot el civilizaţia sa, dela începutul istoriei şi până astăzi.

Din toate rasele lumii intrate în istorie cu civilizaţia lor, unele au pierit lăsând ca alte popoare să ducă mai departe civilizaţia lor, cum au fost latinii, continuaţi azi de neolatini; altele, după ce au dat lumii civilizaţia lor, au rămas ele într'o stare de decadenţă evidentă, ca grecii şi arabii; altele au pierit şi ele şi civilizaţiunile lor, ca asirienii, perşii, caldeenii, şi egiptenii.

Numai civilizaţia ebree a fost născută, crescută şi trăită de poporul evreu, dela începutul ei şi până astăzi.

De ce unele civilizaţiuni trăesc şi altele mor?

Sunt trei feluri de civilizaţiuni deosebite: civilizaţia technică, tinde la satisfacţiunile şi la expansiunea vieţii fizice; civilizaţia morală satisface nevoile intelectuale, morale şi estetice, care duc indirect tot la satisfacţia şi expansiunea vieţii, şi civilizaţiunea politică, ce răspunde nevoilor de organizare politică şi juridică şi care asigură indirect tot

aceeaş expansiune a vieţii noastre. Civilizaţiunile care realizează pe toate cele trei civilizaţiuni împreună, sunt civilizaţiuni integrale, toate celelalt sunt civilizaţiuni parţiale. Ele sunt expansive, când sunt de natură să stimuleze expansiunea vieţii, spre deosebire de civilizaţiunile depresive. care duc direct sau indirect la regresul vieţii.

Poporul evreu n'a realizat o civilizaţiune integrală, dar a realizat o civilizaţiune expansivă.

Rasa ebraică n'a realizat o civilizaţiune superioară technică, dar s'a îngrijit de viaţa igenică a omului, pe care a pus-o sub egida religiei, ceeace denotă un mare optimism al vieţii fizice. N'a realizat o civilizaţie superioară politică şi militară, atât de necesară în faza răsboinică a omenirii, pentru că era stânjenită de spiritul ei democratic, egalitar şi republican. Din pricina spiritului lor egalitar, evreii n'au avut o clasă aristocrctică ereditară şi monarhia lor n'a ajuns ereditară decât foarte târziu. Scrierile ebraice ironizează pe regii care ne iau copiii noştri, pentru ca să-i omoare în răsboi şi care iau pe copilele noastre, ca sa le facă servitoarele lor.

Legendele biblice vorbesc de un grădinar, care vrea să aleagă un rege al grădinii sale. El nu vrea să aleagă nici pe smochin, pentru că el ştie să facă smochine bune; nu vrea să aleagă nici pe cireş pentru că el ştie să facă cireşe frumoase. El îi lasă pe amândoi la îndeletnicirea lor utilă şi alege ca rege pe scaetele grădinii sale, care nu ştie să facă nimic, care nu ştie decât să înţepe. Este cea mai crudă satiră la adresa regilor răi.

De aceea poporul evreu a fost vecinicul germen al revoluţiunilor sociale, naţionale şi mondiale paşnice şi a contribuit la democratizarea lumii.

Dar poporul iudeu a realizat o civilizaţie morală originală şi superioară. Concepţia lui teologică este originală

deşi mai puţin ştiinţifică, pentru că, pe când arienii au ajuns la concepţia unei divinităţi imanente, la concepţia panteistă, care simbolizează mai bine circulaţia universală a vieţii, evreii au conceput o divinitate de o esenţă diferită şi în afară de existenţa universală. Religia lor are o bază realistă şi optimistă, pentru că ea se ocupă de fericirea terestră, care trebue să se realizeze în viaţă şi chiar pe pământul făgăduinţei. Este o religie intelectualistă, pentru că declară că, credinciosul care nu caută să se instruiască, nu este un drept credincios. Religia lor nu este ignorantistă, nu este pesimistă, nu este o religie de renunţare deprimantă la viaţă.

Rasa ebraică a realizat de asemenea o înaltă concepţie morală, încălzită de un optimism moral pe care nu-l găsim decât în religia lui Zoroastru, care face din triumful binelui asupra răului scopul întregului univers. Inalta morală ebraică, născută în mediul cel mai sanguinar al pământului, în mediul cruzilor caldeeni, asirieni şi babilonieni, predica mila faţă de săraci, faţă de sclavi şi faţă de străini, întocmai ca şi faţă de băştinaşi. Ea ajunge la viziunea păcii universale, bazată pe ideea de justiţie între popoare, pe care o predica în cuvinte inspirate, marele profet Isaia, cu căldura unui vizionar al vremurilor noastre locarniene. Acest optimism moral făcea din rasa ebraică o rasă de profeţi iluminaţi de mesianismul moral, naţional şi mondial. Tot astfel, în estetică poporul evreu a dat lumii cea mai completă poesie cosmogonică şi socială, slabă din punctul de vedere ştiinţific, dar frumoasă din punctul de vedere estetic.

Din concepţia lor morală, din optimismul vieţii, din mesianismul naţional şi mondial, eşea marea solidaritate a rasei ebraice, atât în fericire, cât şi în nenorocire. Cu ea, rasa ebraică a realizat minunea socială, de a face istoria veche şi modernă a unei lumi întregi să se intereseze de

istoria unui popor mic şi slab. Istoria poporului evreu a preocupat şi preocupă istoria universală a lumii.

Din aceste reese că poporul evreu a putut învinge în lupta pentru viaţă, nu prin forţa sa politică, nici prin forţa sa armată, ci prin forţa unui ideal moral tare. Rasa ebraică a probat lumii, că spiritul este tot atât de indistructibil ca şi materia, pentru că am văzut că tot spiritul şi toată materia lumii vechi şi moderne, ligată în contra sa, n'a putut să distrugă sufletul unui popor mic, care a putut să reziste numai prin marea solidaritate de rasă, prin marea forţă a ideii, prin forţa democratică şi prin forţa optimismului moral.

Până astăzi a fost în lume lupta distructivă dintre civilizaţiuni. Dela lupta dintre civilizaţiuni, am ajuns emulaţiunea dintre marile civilizaţiuni ale pământului. Civilizaţiunea ebraică superioară, merita o Universitate ebraică, în care să ajungă la desvoltarea sa logică, pentru ca să poată să intre în emulaţiunea universală a raselor. De asemenea o civilizaţiune şi o universitate iudee merită o patrie iudee. Poporul român a fost întotdeauna şi este şi astăzi adânc respectuos pentru oricare civilizaţiune umană, care ar putea să intre în emulaţiunea civilizaţiunilor pământului, pentru a contribui cu zestrea ei originală, la sinteza unui ideal omenesc din ce în ce mai superior. Noi cari suntem prieteni oricărei civilizaţiuni umane suntem şi prietenii civilizaţiunii ebraice, de aceea suntem şi prietenii Universităţii din Ierusalim şi de aceea suntem şi prietenii idealismului sionist, care tinde la reclădirea Palestinei, patria civilizaţiunii ebraice. In numele comitetului nostru beau pentru toate civilizaţiunile lumii, beau pentru Universitatea din Ierusalim, beau pentru sionismul care reclădeşte Palestina şi beau pentru marele său arhitect, pentru domnul dr. Weizmann.

POPORUL EVREU

Din martirajul poporului evreu, eşa şi puterea sa şi victoria sa. Pământul Caldei mai mult ca orice alt pământ pe lume, este presărat cu movile variate şi multe, sub care zac ruinele oraşelor mari şi mici, distruse de încăpăţânarea vremii sau de cruzimea omului. Caldea este un mormânt de civilizaţiuni semite, care s'au pierdut în drumul Istoriei umane. In acest mormânt de civilizaţiuni, zace Niniva „spelunca leilor", cum o numeau profeţii evrei; zace Babilonul, „oraşul templelor", care făcea războiul pentru plăcerea masacrelui. Asia întreagă, care a fost leagănul lor, a rămas astăzi mormântul tuturor civilizaţiunilor semite şi ariene.

Şi pe acest mormânt al tuturor civilizaţiunilor trecute, distruse de chiar de neomenia lor, civilizaţiunea vechei Iudei, rămasă singură în viaţă, se reîntoarce triumfătoare în vechea sa patrie şi din exilul său milenar, revine plină de acelaş optimism vital şi moral.

Această civilizaţie reînviată şi reabilitată astăzi, va trebui să-şi aibă locul său de onoare, la „Liga Civilizaţiunilor" lumii, pe care omenirea trebue să o formeze alături de „Liga Naţiunilor". Liga dela Geneva are ca singur scop emulaţiunea şi apropierea politică dintre popoare, pentru a înlătura prea marile deosebiri dintre ele, care sunt o piedică în calea păcii dintre naţiuni. Chiar „cooperarea intelectuală"

dela Geneva, n'are ca scop de cât să ajute „cooperarea politică" dintre neamuri.

Dar fenomenul politic, este numai o parte foarte mică din civilizaţiunea unui popor, care cuprinde toată viaţa sa morală politică, socială şi ştiinţifică. Numai Liga civilizaţiunilor lumii, toate reabilitate şi toate inobilate, ar putea să realizeze toate condiţiunile trebuincioase unei păci universale, pentru că numai ea ar putea să realizeze unitatea în varietate, şi să asigure şi pacea şi progresul omenirii, pentru că unitatea fără varietate este moartea şi varietatea fără unitate este anarhia.

Zestrea rasei ebree în concertul civilizaţiunilor lumii va fi mare şi nobilă, pentru că sunt două feluri de civilizaţiuni umane: civilizaţiuni imitative, şi civilizaţiuni creatoare sau revoluţionare. Civilizaţiunea poporului evreu era şi este o civilizaţiune inventivă, creatoare şi revoluţionară, care da lumii cele mai multe şi cele mai mari invenţiuni morale şi sociale, toate transformate în religii. Rasele mari ca şi oamenii mari, cugetă cu inima şi simt cu capul şi ideile mari încălzite de simţurile mari, se transformă în religie. Rasa iudeilor este rasa religiunilor, pentru că la ea tot ce gândeşte devine religie. Natura ei mistică transformă în religie şi idealul şi realitatea şi utopia şi realismul şi egoismul şi altruismul. Poetul Ovidiu ne spune că orice zicea el, devenea vers; la poporul evreu, tot ce capul concepe, inima transformă în religie. De aceea evreii au dat lumii religia Monoteistă cu profetul Moise; religia Milei cu Isus Christos, religia Muncii cu Karl Marx şi cu Lassale; religia Relativismului cu Einstein; religia Umanităţei cu marii lor profeţi şi religia Democraţiei, cu toţi revoluţionarii vechi şi moderni. Şi tocmai acest spirit original şi religios al poporului evreu, a adus asupra lui toată urgia lumii, pentru că persecuţia

contra evreilor era persecuţia în contra inventatorului de idei şi de sentimente.

Această civilizaţie importantă a fost reînviată de rasa anglo-saxonă, care i-a redat patria sa, Palestina. Prietenii Universităţii din Ierusalim, vorbind în numele tuturor civilizaţiunilor umane, aduc prinosul lor de admiraţiune, acestei rase superioare, care a fost întotdeauna apărătorul tuturor ideilor umane şi umanitare şi care a înţeles că în emulaţiunea dintre civilizaţiunile lumii, moartea unei civilizaţiuni umane ar fi chiar schilodirea umanităţii, pentru că o civilizaţie umană este un organ social mondial. Rasa Anglo-Saxonă a scăpat dela moarte o mare civilizaţie.

Aşi mai ura rasei engleze, să facă totul ca Liga civilizaţiunilor lumii, să aibă sediul ei tot pe pământul zeilor şi profeţilor, tot pe pământul revoluţiunilor morale şi sociale, tot la Ierusalim.

Beau în sănătatea rasei Anglo-Saxone şi a nobilului ei reprezentant.

TONY BULANDRA

Dacă s'ar pune odată întrebarea, care îndeletnicire socială a contribuit mai mult în primele timpuri ale renaşterii noastre, la civilizaţia ţării şi Capitalei noastre, se va putea răspunde că din cele trei funcţiuni sociale : munca, ştiinţa şi arta, mai mult a contribuit arta şi în artă a contribuit mai mult teatrul. Actorul ne dă viaţa însăş şi nimic nu este imitat mai mult decât viaţa. Viaţa socială este o continuă sugestiune şi imitaţiune reciprocă între indivizi. Nici o artă n'are mijloace mai directe, mai variate şi mai sugestive de a exprima şi sugestiona ideile şi sentimentele vieţii, decât teatrul, care imită viaţa. De aceea arta actorului modelează sufletele, mai mult decât toate predicile de morală, mai mult decât scrisul şi mai mult decât verbul şi mai mult decât toate artele. Din această putinţă de exprimare şi de sugestiune, teatrul a fost cel mai mare mijloc de civilizare, mai cu seamă la popoarele începătoare, unde imitaţiunea ideilor şi sentimentelor ţine loc şi de disciplină şi de raţiune şi de logică şi de judecată. Un mare actor este un mare educator social.

Prin teatrul lor, popoarele au ajuns la unitate de idei şi de sentimente; teatrul mai mult ca orice îndeletnicire socială contribue la formarea spiritului naţional unitar. Vedem dar că nu întâmplător naţiunea română a început renaşterea sa cu clădirea unui teatru. Zola a definit că artă

este un colţ din natură, văzut printr'un temperament artistic. Arta teatrală la rândul său, este un colţ din viaţa văzută prin temperamentul actorului. Bulandra ne-a dat tinereţea vieţii cu avântul ei, cu exuberanţa ei, cu vioiciunea ei cu frumuseţea, cu eleganţa şi cu fericirea ei. Tinereţea cu calităţile ei, este tipul de viaţă care place mai mult, care este imitat mai mult, care entuziasmează mai mult. Bulandra a fost actorul destinat să întrunească toate calităţile fizice şi sufleteşti, necesare pentru a face din el actorul ideal al tinereţii entusiaste, elegante şi cuceritoare.

Tinerimea română a fost tot timpul sub vraja talentului său; el a fost cizelatorul tinerimii noastre. De aceea el a şi fost actorul cel mai răsfăţat al publicului nostru.

Dar un actor este cu atât mai perfect, cu cât tipul pe care-l dă, trece pe deasupra locului şi timpului, adică cu cât el reprezintă eternul şi universalul. Bulandra n'a dat tinereţea personală lui sau particulară unei societăţi, unui tip sau unui loc. Tipurile date de el reprezentau tinereţea fericită şi eternă a tuturor timpurilor şi a tuturor societăţilor. Iată dece Bulandra este un mare actor.

Exprim recunoştinţa Capitalei acestui talent care a contribuit la civilizarea moravurilor ei.

Următor exemplului dat până astăzi, faţă de actorii sărbătoriţi, îmi permit să ofer marelui artist Bulandra din partea primăriei Capitalei numai una sută de mii lei şi un loc de casă. Regret că Primăria Capitalei, nu poate să facă mai mult pentru arta, care a contribuit atât de mult la civilizarea oraşului nostru.

Speranţa cea mare rămâne tot în dragostea Majestăţii Voastre, pentru munca, pentru ştiinţa şi pentru arta română. Inaltul nostru Suveran a înţeles, că ceeace Coroana dă artei în prestigiu ea îi întoarce înapoi în strălucire.

VICTOR ROMNICEANU

După ce bancherul Law deschidea Franței o mare perspectivă economică și financiară, care producea o adevărată furtună de afaceri și de îmbogățire generală, la serbarea dată de aristocrație în onoarea fiicei sale minore, o mare contesă franceză, *săruta mâna bancherului genial.*

Acest mic gest ciudat, era un mare simbol social, pentru că el însemna închinarea societății întregi, în fața banului și în fața moralei economice. Și în adevăr, dela venirea burgheziei la cârma societății noastre, trăim sub morala burgheză, sub morala utilaristă, care a distrus orice idealism social; trăim într'o societate cu stomac mare și suflet mic, în care funcțiunea intelectuală și morală este abea tolerată, dacă nu persecutată. Magistratura, care reprezintă funcțiunea morală a societății, se resimte de acest rol secundar al moralei sociale și găsim proba rolului ei secundar, atât în puțina importanță care se dă evenimentelor mari din magistratură, cât și în timiditatea ei, în idealurile ei și în rolul pe care și-l impune ea, în societatea modernă și mai cu seamă în societatea noastră românească.

S'a retras din magistratură primul magistrat al țării, care a fost unul dintre *primii primilor Președinți* ai Curții de Casație și acest eveniment a trecut aproape neobservat. Lumea noastră era preocupată de criza leului și ea nu'și

da seama că indiferența generală pentru magistratura țării, arată o altă criză și mai mare, arată criza morală din care a eșit criza economică și financiară care prăpădește țara.

Victor Romniceanu a fost un magistrat ideal și pentru timpurile *noastre* și în magistratura noastră, el a fost un *magistrat perfect* și numai rezerva sa personală eșită din rezerva magistraturii noastre, rămasă magistratura profesionistă, nu l'a lăsat să fie și un *magistrat mare*, de oarece sunt magistrați ideali și magistrați mari.

Magistratul perfect are toate calitățile strict profesionale și știe să *dea* justiția; magistratul mare știe să *mărească* justiția, atunci când chiar funcțiunea socială a justiției este amenințată; magistratul desăvârșit este un profesionist, magistratul mare știe să fie și un *cetățean*; magistratul desăvârșit este suficient pentru timpurile normale, magistratul mare este necesar pentru timpurile anormale. Judecătorul care s'a ridicat la înălțimea Primului President al Curții de Casație, poate și are datoria, în timpurile anormale, să lupte pentruca să ridice, să lărgească și să întărească și prestigiul și rolul și autoritatea funcțiunii sociale a justiției amenințate.

In țara noastră de politicianism mititel și avid, funcțiunea justiției se găsește numai în mâna fruntașilor magistraturii și tocmai pentrucă politicianii noștri sunt mititei și deochiați, un Prim President al Casației ar putea să ducă magistratura acolo unde vrea el, disprețuind, lovind, înfierând și ordonând politicianilor cu conștiința pătată. In tocmai ca valurile mării, care se sparg toate de stâncile malurilor ei, toate abuzurile, toate nelegiuirile politice și administrative, se sparg în fața justiției, care ar putea să le termine, dacă ar vrea să le înfiereze. Cu această ocazie trebuie s'o spunem, cu toată dragostea și adânca mea evlavie pentru magistratură, că de toată decadența noastră morală

este vinovată şi magistratura noastră şi în special fruntaşii magistraturii noastre, din cauza acestei rezerve faţă de puterea executivă. Rezerva magistraturii a încurajat obrăznicia politicianilor şi a puterii executive şi faţă de ţară şi faţă de magistratură. Din cauza acestei timidităţi arătată în rolul ei, Constituţia nouă a ajuns să desfiinţeze *Contenciosul administrativ*, care în loc să joace rolul de trăsnet, a jucat rolul de paratrăsnet al abuzurilor noastre administrative; tot astfel magistratura noastră şi-a desfiinţat rolul ei de controlator al exceselor de putere, pe care până acum câtva timp, Curtea de Casaţie şi-l scotea din legea ei organică, recunoscând dreptul împricinatului să facă recurs *omisso medio*, direct la Curtea de Casaţie. Tot astfel, un ministru al ţării, în plină funcţiune, a adus învinuiri sângeroase magistraturii ţării noastre, un ministru al justiţiei a eşit în publicitate cu acuzaţiuni aduse magistraturii şi d-l Romniceanu n'a apărat acest corp. In aceste cazuri triste nu era decât o singură eşire: să plece sau Ministrul sau Primul President al Casaţiei.

Astfel că în loc ca ea să'şi lărgească rolul ei controlator, într'o ţară de arbitrar şi de jaf al puterii executive, Curtea de Casaţie se automutilează şi se retrage continuu în faţa lor.

D-l V. Romniceanu a fost victima timidităţii magistraturii noastre, din cauza acestei rezerve pur profesioniste şi tradiţionale, D-l Victor Romniceanu, n'a luat în mâna sa organizarea judecătorilor prin *asociaţia* magistraturii noastre. Cu mult înainte de congresul magistraţilor din Oltenia, arătasem fostului Prim-President al Casaţiei, necesitatea unei asociaţii a magistraturii, sau separat, sau împreună cu avocaţii. Arătăm că în toate ţările civilizate, magistraţii au asociaţiunea lor profesională, care contribue la discutarea

şi apărarea intereselor lor, cu toată discreţiunea şi cu toată mândria profesiunii, că aceste asociaţiuni contribuesc la ridicarea *culturii*, la naşterea unui *spirit al magistraturii*, la discutarea legilor şi proiectelor de legi, la mărirea prestigiului ei şi că ele fac ca magistratura să se impună ca corp. D-l Romniceanu a refuzat categoric orice amestec, a declarat că vrea să rămână magistratul pur profesionist şi n'a intervenit nici atunci când magistraţii Olteniei au fost molestaţi de puterea executivă, pentrucă luaseră iniţiativa unei asociaţiuni a magistraţilor, pe care politicianii noştri autoritari şi abuzivi a luat-o drept bolşevism, deşi un ministru cinstit şi conscient, ar trebui să ajute şi să ceară el, ca magistratura să se asocieze.

Din cauza unei vechi şi inveterate prejudecăţi, d-l V. Romniceanu n'a putut înţelege nici devotamentul avocaţilor pentru magistratura ţării şi a privit cu răceală organizarea baroului român. D-l Romniceanu a mers cu indiferenţa sa faţă de Barou, până la a nu răspunde la nici una din invitaţiunile Corpului nostru, cu ocaziunea marilor noastre evenimente, deşi era invitat la congresele noastre şi la sărbătorirea legii noastre de organizare. A refuzat să ia parte la inaugurarea Casaţiei Corpului nostru, pretinzând că legea care înfiinţează această instanţă, este jignitoare pentru magistratură, deşi i'am explicat că legea noastră era cerută de natura profesiunii noastre, şi i-am spus că o lege nu poate jigni pe un magistrat. Dacă d-l Romniceanu ar fi vrut să înţeleagă tot devotamentul baroului pentru magistratura ţării, baroul alături de magistratură ar fi constituit o forţă, de care trebuia să ţină cont toţi politicianii noştri; magistratura ţării ar fi avut o altă soartă şi am fi apărat împreună rolul şi prestigiul magistraturii în această ţară care o deconsideră şi o urăşte.

In România, magistratura n'are ca singur prieten decât Baroul şi tocmai de el s'a depărtat ea în timpurile ei cele mai grele.

D. Romniceanu a mai făcut o mare greşală, atunci când a cerut mărirea taxelor de timbru pentru împuţinarea recursurilor şi în loc să ceară alte mijloace pentru a mărgini munca excesivă a Casaţiei, a căutat să exagereze fiscalismul judiciar, care degradează justiţia şi o transformă într'o întreprindere fiscală.

Tot astfel, n'am auzit glasul autorizat al d-lui Romniceanu, atunci când s'a votat noua lege de organizarea magistraturii, care pune şi mai mult justiţia ţării sub jugul puterii executive.

Imi fac datoria să aduc toate aceste observaţiuni, asupra caracterului magistraturii sub prim-preşedinţia d-lui Victor Romniceanu, pentrucă cred că este bine şi util să inaugurăm obiceiul de a rezuma rolul şi caracterul social al justiţiei, sub fiecare prim-president al Curţii de Casaţie care se retrage la pensie, pentru ca fiecare prim magistrat al Casaţiei, să ştie că el are răspunderea morală a justiţiei pe timpul oblăduirii lui.

Afară de aceste mici plângeri aduse cu cavalerism dar cu respect reprezentantului magistraturii, trebue să aduc admiraţiunea mea magistratului, pentrucă d. Romniceanu a fost un magistrat desăvârşit, un magistrat ideal. Şi dacă Dumnezeu mi-ar da însărcinarea să-i arăt eu, cum trebue să fie judecătorul perfect, eu i-aş răspunde: *ca Romniceanu*, pentrucă fostul prim-president al Curţii de Casaţie, se identificase sau era atât de mult născut pentru magistratură, încât el perduse toate defectele omului şi românului şi câştigase toate calităţile magistratului. — Mulţi primi magistraţi ai Casaţiei, s'ar fi supărat dacă le-ai fi pus întrebarea:

cine te-a făcut prim-president?, Romniceanu ar fi răspuns cu mândrie: Eu, pentrucă numai calităţile lui, l'au impus la înalta lui demnitate şi l'au impus atât de mult, încât el ar fi putut lăsa înaintarea sa, chiar în mâna vrăjmaşului său. — In ţara politicianismului până după moarte, el este între primii preşedinţi ai Casaţiei, care a scăpat chiar de acuzaţiunea cea mai vagă, că ar fi fost înaintat din consideraţiuni politice sau de prietenie.

Mai avea calitatea rară în timpurile noastre de epilepsia banului, că s'a mulţumit cu bogăţia sufletească şi morală a marilor magistraţi, un romantic al magistraturii, dus numai de idealul, de desinteresarea şi de apostolatul cerut de nobila sa profesiune. Dacă n'ar fi dureroasele nevoi de astăzi, şi eu cred că chiar în aceste mari greutăţi, d. Romniceanu trebue să fie mândru că poate privi viaţa sa ca pe un fir de aţă albă, că se retrage din magistratură sărac, dar cu simpatia, admiraţia şi respectul unanim şi al celor ce l'au cunoscut şi al celor ce nu l'au cunoscut, întocmai ca soarele care apune în feeria de lumină şi căldură, pe care şi-o aprinde el însuş şi numai el singur.

In privinţa obiectivităţii şi seninătăţii în judecată, el poate fi considerat omul lui Platon, desbrăcat de orice altă pasiune decât pasiunea justiţiei.

Eu aş fi convenit să judece el procesul, pe care l'aşi fi avut la Casaţie chiar între el şi mine; şi dacă D-zeu s'ar judeca înaintea oamenilor, chiar D-zeu n'ar fi avut nimic de zis contra judecătorului Victor Romniceanu, care a avut în viaţa sa de magistrat singurul regret, că conştiinţa omului nu e de cristal, pentru ca toţi să poată vedea conştiinţa lui de magistrat fără de prihană.

In magistratura noastră, care până acum câtva timp avea unele apucături autoritare de magistratură napoleo-

niană, d. V. Romniceanu era un model de bunăcuviinţă, de modestie şi de bunătate. Marile caractere, ca şi marile idei, vin tot din inimă şi toţi bunii magistraţi au fost şi magistraţi buni, magistraţi delicaţi. Justiţia ese din milă şi adevăratul magistrat este milos cu toată lumea, pentruca să poată fi drept cu toţi; nu poate fi îngâmfat cu nimeni ca să nu jignească pe nimeni şi nu poate fi brutal ca să nu umilească, pentrucă o inimă înaltă înalţă şi o inimă mică micşorează pe oameni.

In numele „Uniunii avocaţilor din România" şi în numele „Curierului Judiciar" aduc omagiile tuturor avocaţilor din ţară şi întregei Direcţiuni a „Curierului Judiciar" desăvârşitului magistrat care a onorat şi magistratura şi ţara. Imi exprim cu sinceritate regretul că cu aceste însuşiri rare de adevărat magistrat, d-lui Romniceanu i-a lipsit numai curajul, pentru ca să nu fie numai un magistrat ideal dar şi un magistrat mare.

Consolarea noastră la retragerea d-lui Romniceanu, o găsim în d. Buzdugan, care-l urmează la înalta demnitate de prim-preşedinte al Casaţiei şi căruia îi urăm toată energia cetăţenească necesară, tot eroismul profesional al magistraturii, în ţara noastră, care nu înţelege acest rol. Sperăm şi suntem convinşi, că la retragerea actualului prim-president, pentru cruda limită de vârstă, vom putea să spunem la instalarea viitorilor primi-presidenţi ai Casaţiei: Să fii magistrat ca Romniceanu şi prim-president ca Buzdugan.

DIM. GUSTI

Vă mulţumesc cu recunoştinţă că m'aţi invitat la această sărbătorire simbolică. Ea ar simboliza ridicarea artei împreună cu ştiinţa socială, pentru ca să ducă lupta mână în mână, contra empirismului politic la Ministerul Instrucţiunii Publice şi contra meschinismului în morală, care au nenorocit ţara noastră.

Mă adresez mai întâiu d-lui Gusti, omul de ştiinţă socială. Empirismul politic care a condus Ministerul de Instrucţie în România, a pervertit deabinelea cultura noastră naţională. Condus de oameni unilaterali, fără sinteza ştiinţifică asupra omului şi asupra societăţilor, el ne-a dat hamletismul moral cu intelectuali raisoneuri, blazaţi, lipsiţi de voinţă şi sceptici. Invinşi în lupta vieţii de analfabeţi viguroşi şi buni luptători, ei au devenit nemulţumiţi şi revoluţionari, cari sapă chiar bazele societăţii. Dacă n'ar fi apăraţi de privilegiile pe care le acordă diplomele, intelectualii ar fi complet distruşi de analfabeţi, în lupta pentru viaţă.

Empirismul dela ministerul Instrucţiunii Publice, duce la bolşevizarea şi acefalizarea societăţii române.

Cultura noastră cu aceşti intelectuali secătuiţi, duce la succesul inculturii, duce la slăbirea noastră naţională în această concurenţă dintre popoare, în care lupta pentru existenţă este mai mult o luptă de rezistenţă.

D-voastră, domnule ministru, ca om de știință socială, aveți rolul mare ca să puneți instrucția publică pe baze științifice, scoase din cunoașterea științifică a omului și a societății.

D-voastră aveți menirea să ne formați pe intelectualul gânditor și luptător, care să ne dea victoria culturii asupra inculturii. Numai cu acest nou soi de intelectuali, țara noastră poate să devină o metropolă culturală în acest colț de lume, unde noi trebuie să punem în valoare calitățile noastre de popor, mai inteligent, mai civilizat și mai bogat decât vecinii noștri.

Dar în această luptă de refacere și de supremație culturală, noi avem nevoe de artiștii noștri, care să ne scoată din marasmul moral în care ne sbatem.

Țara noastră moare de micime de suflet, provocată de spiritul îngust și meschin prin cari trec începuturile oricărui popor și care caricaturează toate direcțiunile de activitate socială. Un mare misantrop spunea, că omul este un animal care mănâncă și când nu-i este foame, care bea și când nu-i este sete, și care face dragoste în orice timp. Noi ne găsim în această fază ridiculizată de Eminescu, în care barbaria se îngână cu civilizația, în care morala stomacului copleșește și arta și știința și morala.

In această fază, omul utopiei visătoare este cel puțin compătimit, dacă nu este disprețuit.

Dar atâta timp cât arta este o sclavă și intelectualul un rob, nu poate fi nici progres social, nici moral și nici politic. Acolo unde nu intră arta, domnește meschinăria. Un scriitor englez, spunea cu mare dreptate, că progresul omenirii se datorește unuia din acei păzitori de capre din câmpiile Arcadiei, care-și cântă din frunză visurile sale, alături de turma pe care o păzea. Bruta n'a devenit om decât atunci

când a început să viseze. Până când nu vom crea o atmosferă intelectualistă şi artistică a Capitalei, noi nu vom scăpa de micimea de suflet care sufocă o ţară mare şi bogată.

Eu mă străduesc să fac din Bucureşti, Capitala literelor şi artelor, care să ne ridice moralul şi să ne fixeze rolul nostru între popoare. Noi trebue să cucerim acest orient prin cultura noastră. Atena veche a dominat lumea numai prin artiştii ei şi prin filosofii ei. Pe când toţi strategii şi toţi generalii ei sunt morţi de mult, marii ei artişti şi marii ei filosofi, toţi vii şi toţi victorioşi, continuă să lupte pe deasupra veacurilor, pentru gloria eternă a vechii Elade. Pe Franţa a scăpat-o dela moarte, în ultimul război, nu numai generalii săi mari, ci şi marii săi poeţi şi marii artişti, care au adus în ajutorul Franţei, toată lumea civilizată. Oamenii de artă au fost totdeauna singura armată, care poate să dea victorii eterne şi universale.

Devotat până la smerenie artei şi ştiinţei române, în care văd tot viitorul ţării noastre, eu, ca primar al Capitalei, sunt hotărât să scap oraşul de toate talentele şi de toate geniile culturale, care mişună în partidele politice, să dau la o parte toată politica şi pe toţi politicianii şi să dau pasul şi întâietatea artiştilor români. Artiştilor se cuvine domnia opiniei publice în Capitala noastră; să vină să şi-o ia.

In această operă mare de culturalizare, eu consider că orice sacrificiu posibil este o datorie elementară către Capitală şi către ţară. Beau pentru ştiinţa şi pentru arta română.

REALIZARI EDILITARE

Mulţumesc din adâncul inimii, pentru marea onoare care se face modestei mele persoane şi realizărilor mele în capitala ţării. Cred că dvs. cunoaşteţi cea mai mare parte din aceste realizări şi că aţi vrea să aflaţi mai cu seamă, cum am putut eu să realizez atât de mult, într'un timp atât de scurt.

Intocmai ca şi în progresul stiinţelor, în edilitate, realizare însemnează metodă. In conducerea şi transformarea unei capitale, este nevoe mai întâi de concepţie, pentru ca să ştii ce vrei, adică să ştii să găseşti rolul pe care vrei să-l dai capitalei şi în al doilea rând, este nevoie de inimă, pentru ca în tot ceeace ai plănuit, să lucrezi îndrăgostit de opera ta. Marile realizări ca şi marile idei, vin tot din inimă. Din concepţie ese planul şi din inimă ese elanul în realizarea lui. Numai inima omului simte tot, ştie tot, poate tot.

In scopul pe care ţi l-ai pus în îndrumarea unei capitale, trebue să ai în vedere mai întâi rolul naţional şi internaţional către care vrei s'o îndreptezi. După ce i-ai găsit acest rol, este nevoie să vezi ce trebue să realizezi ca să corespundă acestui rol şi ce trebue să dărâmi pentru că ar contrazice rolul pe care i l-ai dat.

O capitală are un întreit rol: mai întâi, în rolul ei de oraş, ea este „casa comună" a cetăţenilor săi; în rolul de

capitală, ea este simbolul reprezentativ al geniului național și în fine, ea trebue să simbolizeze și să ajute rolul pe care tinde să-l joace geniul național în emulațiunea dintre civilizațiunile lumii. Ca simbol al țării, din punctul de vedere moral, o capitală este cartea de vizită și din punctul de vedere economic este vitrina țării, pe care o reprezintă. O capitală este chiar obrazul țării.

Ca conducător al acestei „case comune", în care se desfășoară activitatea cetățenilor și profesiunilor capitalei, primarul ei este un șef de orchestră. El trebue să dirijeze și să stimuleze toată activitatea morală, culturală și economică a orașului. Primarul trebue să fie starostea fiecărei profesiuni. In acelaș timp, din orașul în care se desfășoară această activitate, complicată și grea, el trebue să facă un mediu de viață superioară și de frumos urbanist, care să compenseze pe cetățean de toată munca silnică pe viață, la care este condamnat în societatea noastră modernă. Un oraș trebue să fie o expoziție continuă de utilități comune și un muzeu permanent de desfătare estetică urbanistă. Primarul unui oraș trebue să fie un adânc drept credincios în Biblia frumosului, și să creadă că: „la început și la sfârșit, era frumosul, frumosul era la Dumnezeu și Dumnezeu era frumosul".

Ca reprezentantă al geniului național, pe care-l simbolizează o capitală, ea trebue să sublinieze toată activitatea variată a unui popor, pentru ca să fie exponentul ei reprezentativ, atât înlăuntru cât și în afară. Capitala este oglinda civilizației unui popor. In capitală primarul trebue să vadă țara toată și tot rolul ei internațional. Primarul primului oraș al țării, nu este numai primarul capitalei, el este chiar primarul țării.

De aci reese și toată mândria pe care și-au pus-o toate popoarele în capitala lor. In istoria omenirii s'a dat o apri-

gă luptă între capitale, ca simbol al civilizaţiei fiecărei ţări. Această luptă a dus la dărâmarea capitalei popoarelor învinse, ca prin distrugerea ei, să distrugă chiar civilizaţia poporului învins. Numai popoarele inferioare nu simt mândria unei capitale superioare. Toate popoarele civilizate şi-au pus mândria în strălucirea capitalei lor. Popoarele polietnice au ţinut popoarele subjugate prin strălucirea capitalelor lor. Un popor care nu simte mândria capitalei este un popor condamnat la viaţă inferioară şi un popor care n'are o politică a capitalei, nu poate merita numele de popor civilizat.

* * *

De aci reese şi tot rolul mare pe care-l are un primar de capitală şi toată răspunderea lui în faţa ţării întregii; de aci reese de asemenea cât de mult bine şi cât de mare rău poate să facă un primar, ţării sale. Un primar care dă ţării o capitală demnă, ridică prestigiul ţării mai mult decât toate reformele mari şi mici. Un ministru conduce un singur fenomen social; un primar trebue să le conducă pe toate, pentru că o capitală este în mic, chiar ţara. Un ministru lucrează sub controlul anonim al parlamentului; un primar lucrează sub controlul direct şi capricios al cetăţenilor. Un primar bun, poate face tot atât de mult bine cât toţi miniştrii buni împreună şi poate face mai mult rău, decât toţi miniştrii răi la un loc. Dacă ai doi politicieni pe care trebue să-i plasezi, pe cel slab poţi să-l faci ministru, iar pe cel priceput trebue să-l faci primar. Primarul trebue să fie omul de ştiinţă, care posedă toate problemele timpului său; trebue să fie omul de concepţie, care să găsească scopul către care să îndrumeze capitala şi să aibă în acelaş

timp atât simţ estetic, încât să fie artistul oraşului său. Primarul unei capitale trebue să se încălzească de tot orgoliul naţional al ţării sale. Dar mai cu seamă el trebue să aibă o inimă mare, care să vibreze pentru bine, pentru frumos şi pentru util. Maxima lui de realizări mari şi repezi, trebue să plece dela axiomul moral al tuturor realizatorilor : „Iubeşte şi vei putea", pentru că numai dragostea de oameni poate să-i dea elanul care să-l îndrăgostească de tot ceeace concepe şi de tot ceea ce lucrează. Un primar egoist este un primar meschin, care nu poate realiza decât opere meschine. Pentru primarul realizator, gândirea trebue să fie acţiune, cunoştinţa o sinteză, perfecţiunea o manie şi iubirea de oameni o desfătare. Intocmai ca Horaţiu care spunea „quid quid dicebam versus erat", un primar trebue să poată spune „quid quid facebam edilitas erat".

* * *

Un primar care n'a ajuns să fixeze rolul capitalei pe care o conduce, rămâne un sărman rătăcitor şi dibuitor, fără ţel şi fără spor, întocmai ca o corabie fără pânze şi fără cârmaci.

Când a trebuit să fixez rolul internaţional al oraşului Bucureşti, a trebuit să-l pun în mediul său actual şi viitor, care dicta acest rol, pentru că Bucureştii nu pot să rămână un simplu oraş ca orice oraş. El se găseşte la nodul de comunicaţii între occident şi orientul îndepărtat; se găseşte aşezat la nodul drumurilor dintre Marea Baltică, Marea Neagră şi Marea Mediterană. El mai este capitala unui popor care este cel mai mare, cel mai bogat şi cel mai civilizat dintre toate popoarele dimprejur. Acest mediu naţional şi internaţional va trebui să facă din Bucureşti o metropolă comercială şi culturală, în acest colţ de lume.

Plecând dela acest sistem, am căutat să încurajez cultura şi artele, pentru că artiştii şi intelectualii constituesc singura armată pacifistă care ne poate da victorii eterne şi universale. Viitorul României stă în intelectualitatea sa, mai mult decât în armata sa. Nici o ţară n'are viitorul său mai legat de pace, ca ţara românească. România trebue să fie o ţară de import şi de export pacifist. Pentru a prepara metropola economică, am căutat să căpătăm locul de exponent al industriilor occidentale, printr'o expoziţie internaţională permanentă de mostre. Pentru a prepara metropola culturală, m'am oferit ca pe cât va fi posibil, să uşurez în capitala noastă viaţa studenţilor balcanici, care ar vrea să studieze la şcoalele noastre, pentru ca să cucerim pe vecinii noştri prin cultura noastră. Prin relaţiunile de prietenie cu celelalte capitale, prin atmosfera idealistă şi împăciuitoare, pe care am reuşit s'o formăm la noi, cred că putem să tindem să facem din Bucureşti, Geneva Balcanilor, oraşul ideilor de pace şi de idealism uman. Şi pot să afirm, că mă mândresc că sunt primarul care am legat relaţiunile cele mai multe şi cele mai strânse cu capitalele străine, unde am fost primit cu o extremă bunăvoinţă. La Paris, la Londra, la Berlin, la Belgrad şi la Budapesta, la Nothingam, la Sofia, s'a făcut ţării mele onoarea unor primiri oficiale pline de o extremă curtuazie.

* * *

Aceasta era himera, care mă conducea în lupta mea pentru o capitală demnă. Pentru un asemenea scop, munca nu era uşoară. Am găsit la primărie o atmosferă defetistă, care credea că în Bucureşti nu se poate face nimic, deoarece capitala noastră ar fi condamnată la o banalitate eternă.

Defetismul era atât de mare, încât bucureştenii putuseră concepe ideia ciudată, să mute Capitala în altă parte. In acelaş timp, veneam la primărie în perioada orientalismului general, cu nostalgia noroiului, pastramei, brăgii şi gogoşilor; cu concepţia urbanismului meschin al străzilor şi al pieţelor mici şi întortochiate, care fac din oraşul nostru, un oraş antiautomobilist. Veneam în perioada sărăcirei lucii, când, duşi de ideile care ar conduce gospodăria unui simplu grădinar, ruraliştii cereau să opresc toate realizările. Cădeam în blocul de prejudecăţi ruraliste, care considerau ca lux, orice nevoie de elementară civilizaţie orăşenească. Cădeam în atmosfera ruralistă, în care statul confisca toată averea comunei şi punea capitala sub tutela judeţului. Pentru blocul de piatră s'a descoperit dinamita, pentru blocul de prejudecăţi nu s'a inventat până azi decât maxima: „iubeşte şi vei putea".

In această atmosferă de ruralism sceptic şi rutinar, nu putea învinge decât un temperament de obstacole, pe care greutăţile îl aţâţă, pe care rezistenţa îl întăreşte şi pentru care obstacolul este o condiţiune a victoriei. De multe ori a trebuit să duc luptă de unul singur contra tuturor. La realizarea dela Patriarhie am fost părăsit de absolut toţi specialiştii, atât funcţionari cât şi nefuncţionari, care credeau că m'am nenorocit şi că opera mea va fi oribilă. Ei prooroceau că vor cădea toate casele pe lângă care tăiam malul de şase metri înălţime. Planul lucrării întregi este opera mea exclusivă până la cele mai mici detalii şi el este făcut pe teren. Am fost nevoit să dărâm casele care mă stânjeneau în planul meu, cu ajutorul pompierilor, la lumina torţelor la ora 2 noaptea, pentru ca a doua zi să fie fapt împlinit. A trebuit să lucrez în corul ironiilor şi calomniilor tuturor ruralilor de bună şi rea credinţă. Dar la toţi le rezervam la urmă sur-

priza aplauzelor, pentru că n'am început o lucrare fără să fiu înjurat de toţi şi n'am terminat-o fără să mă laude toţi. Ştiam că omul mărginit numeşte nebunie tot ceeace nu înţelege el şi că, cu cât orizontul lui este mai mic, cu atât nebunia înţeleptului este mai mare. Dar nimeni nu era mai preparat ca mine să înţeleagă scăderile şi înălţimile omului, şi deaceea atacurile lor au fost singura mea distracţie.

* * *

Am venit însă dârz şi hotărât să dau ţării mele o capitală cu orice preţ, convins că democraţia este bună pentru discuţii şi dictatura indispensabilă pentru realizări; hotărât să iau eu, dacă nu mi se va da ceeace i se cuvine ei; să sparg dacă nu mi se va deschide unde am dreptul să intru; să dărâm ce nu pot să transform; să învinge ce nu pot să conving; hotărât să nu-mi închipuesc că s'ar putea să nu răuşesc în orice aş întreprinde; să dispreţuesc o sută de calomii pe zi; să nu-mi închipuesc că poate să existe ceva sau cineva, care să mă poată compromite; convins că legea este făcută ca să oprească răul, iar nu ca să stânjenească binele; hotărât să nu mă supăr decât când vreau; hotărât să fac selecţiunea vrăjmaşilor mei, aşa cum faci selecţiunea prietenilor şi să nu consider ca vrăjmaş decât pe cel care-l cred eu demn să fie considerat ca vrăjmaşul meu şi restul să-l ignorez; convins că dacă în morală trebue să ţii cont de oameni, în urbanism nu trebue să ţii cont decât de părerile tale. Am venit convins că poţi totul, dacă ştii ce vrei şi dacă vrei tare, ceeace ştii.

Cu această hotărâre mi-am stabilit axiomele mele de administrare şi anume: nu poate fi călcare de lege, de regulament sau de disciplină, care să nu fie urmată, ca dupe o

lege naturală şi în mod automat, de o sancţiune. Nimeni şi nimic să nu mă poată face să revin asupra unei dispoziţiuni odată luată. Să nu acord nimic unui prieten ca frate, pe care să nu-l acord la fel şi unui vrăjmaş de moarte; să am ambiţiunea să pot da o judecată ideală, chiar dacă ar trebui să judec între mine şi între omul care ar fi vrut să mă ucidă; hotărît ca între politică şi gospodărie, să pun sârmă ghimpată. Cu credinţa că nedreptatea compromite cea mai bună măsură şi că dreptatea faţă de toţi, spală o măsură rea de toate greşelile ei; am crezut că autoritatea trebue să aibă totdeauna dreptate şi că mai bine să pleci, decât să acorzi ceva de frică; că e mai bine să nu iei nici o măsură, decât să revii asupra măsurii luate; că trebue să pui ca o lege naturală inflexibilă, că binele atrage recompensă şi răul pedeapsa. Cu credinţa că trebue să plătesc bine pe cei care lucrează pentru comună, deoarece ştiam că tot ce este gratuit, coastă foarte scump. N'am lucrat nimic din ură, am realizat totul din iubire şi prin iubire de om. M'am îngrijit însă mai cu seamă de drepturile colectivităţii, atunci când ele veneau în conflict cu suferinţele meritate ale indivizilor, pentru că prietenul tuturor oamenilor, fără deosebire, este vrăjmaşul omenirii.

* * *

Ce am reuşit să fac până azi? Am reuşit să dau Bucureştilor o parte din monumentalitatea necesară unei capitale. Am făcut străzi drepte şi am îndreptat şi lărgit pe cele strâmbe; am făcut străzi şi pieţe largi. Am făcut Muzeul Comunal şi am scăpat dela peire vestigiile civilizaţiunilor care au trăit în meleagurile Bucureştilor. Am făcut primele stranduri de apă pentru cei mari şi primele stranduri de

nisip pentru copii; am făcut parcurile Snagov şi Băneasa, luate dela stat de pomană şi am îndreptat Cişmigiul; am făcut câmpuri comunale de sport şi de sky, care nu existau în Bucureşti. In locul administraţiei reci şi formale, am făcut pe cei mici să simtă căldura inimii în administraţia comunală. Pentru prima oară am făcut copiilor din şcoli educaţia milei, ducându-i să ajute pe bătrânii din azil şi cerându-le să adopte câte un bunicuţ sau câte o bunicuţă, pe care să-i ajute din când în când. Am făcut primele cantine şcolare şi pentru prima oară sub mine s'a dat copiilor lapte şi untură de peşte. Am făcut fântâni publice în toate colţurile de stradă; pentru prima oară am făcut mangale publice în timpul marilor geruri; am făcut primele ceainării gratuite şi primele adăposturi calde, pe timp de iarnă. Am făcut, la comună, primele cantine pentru săraci şi muncitori şi primul restaurant şi hotel pentru intelectuali. Am făcut prima maternitate a primăriei. Am mers din şcoală în şcoală şi am cerut copiilor să-mi arate ei, pe cei dintre ei care au părinţii cei mai săraci, ca să-i ajut. Am reuşit să fac pe bucureşteni să iubească Bucureştii şi sunt mândru că emulaţiunea entusiastă dintre cetăţeni, mă ajută în opera mea cu sugestiuni variate şi zilnice. Am format şi încurajat controlul cetăţenilor, ca să nu greşesc şi am instituit comitetele cetăţeneşti. Am dus optimismul edilitar în toate părţile capitalei şi am fixat-o pentru totdeauna acolo unde a pus-o Bucur Ciobanul. Am dovedit că urbanizarea unui oraş nu însemnează cheltuială ci îmbogăţire, pentru că pe unde am trecut, am ridicat valorile şi am îmbogăţit pe cetăţeni. Am deschis izvoare noui de viaţă, nebănuite până azi. Am scos din oraş mii de vagoane de gunoaie ancestrale, prin ceea ce am numit „claca edilitară", făcută cu mobilizarea tuturor consilierilor, tuturor funcţionarilor, tuturor lucrătorilor şi tuturor maşinilor dela

salubritate. Am scos un oraş nou dintr'un noroi străvechi.

In Capitala de azi este o linie clară de demarcaţiune între ceea ce am lucrat eu şi ceea ce s'a lucrat înaintea mea. Am deşteptat în cetăţeni respectul arborilor, cerând tuturor să respecte viaţa unui pom, tot aşa cum respectă viaţa unui om. In Bucureştii de azi mai sunt lucruri urâte, dar nu mai sunt lucrurile oribile pe care le-am găsit eu. Am convins pe cetăţeni, că ceeace se lucrează la timp, costă foarte eftin şi că Primarul care nu lucrează când trebue, este un risipitor. Primarul unui oraş înapoiat care ţine banii la bancă poate fi un logofăt de moşie, dar nu poate fi un bun primar. Un oraş inferior nu trebue să aibe bani, ci realizări pentru că bani au şi ţiganii şi oraşul nu poate să rămâie un oraş ţigănesc. Am convins pe cetăţeni că primarul de azi trebue să lucreze şi pentru primarul de mâine, ca să nu încurce generaţiunile viitoare cu greutăţile şi cheltuelile grele cu care ne-au încurcat pe noi antecesorii noştri. Un primar conştient, trebue să fie primarul oraşului în devenire; el trebue să fie contimporanul câtorva generaţii de strănepoţi, născuţi după moartea sa. In cestiunile culturale am dat pasul intelectualilor şi artiştilor, pentru ca o atmosferă intelectualistă să ne scape de meschinăria politicianistă, convins că dintr'un artist poţi să faci un primar dar dintr'o sută de primari nu poţi să faci un artist. Niciodată n'a fost în Bucureşti o atmosferă culturală mai optimistă. Am căutat să fac apel la idealismul uman şi am reuşit să realizez minuni cu sufletul omului. Ţintuirea pietrei de marmoră, cu numele marilor donatori, la primărie, a stârnit un mare şi neaşteptat entusiasm idealist. Nu m'am plâns niciodată de bani, pentru că eu am realizat cu sufletul mai mult decât cu banii, iar ordinea, economia şi cinstea în administraţia

comunei, mi-a deschis un credit nelimitat. Am reabilitat mila omenească şi am lucrat pentru liniştea capitalei şi a ţării, prin operile mele de caritate, care arătau săracilor că la primărie au un părinte. Am făcut pe cetăţeni să mă numească „primarul dreptăţii", „primarul milostiv" şi „primarul mahalalelor", pentrucă în opera mea de primar, am fost dus de desfătarea milei omeneşti. Am reuşit să scot pe bucureşteni în mijlocul naturii.

Am dat oraşului un plan complet de sistematizare, care îi dă dreptul să se numească oraş civilizat. Am convins lumea, nu numai că în timpurile noastre de înaltă civilizaţie, nu e oraş care să nu poate să devină frumos, dar am arătat că Bucureştii pot deveni un oraş pitoresc şi că prin stilul naţional modernizat, prin lacurile şi prin înălţimile pitoreşti din jurul capitalei, el poate să aibă chiar personalitatea lui urbanistă. Am născut în mintea cetăţenilor o concepţie urbanistă largă, în locul unui urbanism oriental şi ruralist. Am stârnit ambiţiunea între funcţionari, cari lucrau cu mine până la unu noaptea, iar la parcul Snagov am lucrat la lumina felinarelor.

Dar mândria mea cea mare este minunea de astăzi. Mândru că prin obiectivitatea mea largă şi sinceră, am putut să dau naştere acestui entusiasm cetăţenesc şi să vedem azi aci, atâta strălucită intelectualitate, la cel mai strălucit şi mai select banchet pe care l-au văzut Bucureştii sărbătorind pe un primar al capitalei pe deasupra oricărei consideraţiuni de partid.

Astăzi văd că este ceva nou în capitala noastră, că este noua eliberare a cetăţenilor de robia meschinăriei politicianiste ; că este nou curajul celor buni, de a înfrunta pe cei răi. Incurajat de această mare manifestaţie a intelectualităţii române şi cu ochii aţintiţi către ţara mea şi către vii-

torul ei, voi lucra şi mai departe cu puteri înmulţite, pentru ca să dăm ţării noastre bogate şi civilizate, o capitală demnă de ea. Şi parafrazând vorbelele marelui roman, spuse cu insistenţa proverbială, pentru ca să ajungă să dărâme Cartagena, în râvna mea de a construi o Capitală nouă, voi striga peste tot, tuturor şi în toate ocaziunile: *dar înainte de toate, daţi ţării o capitală. Nu poate fi Românie Mare, fără un Bucureşti mare.*

Beau pentru marele Bucureşti, exponent al geniului Marii Românii.

CARITATEA EVREEASCA

Concetăţenii mei evrei s'au distins totdeauna prin opere de caritate. Un popor care a ştiut să resiste întreaga istorie veche, medie şi modernă, a rezistat prin solidaritatea sa şi solidaritate însemnează ajutor reciproc, însemnează caritate, însemnează milă. Rasa evree a fost şi este rasa milei omeneşti. Şi în Capitală opera lor de caritate se manifestă faţă de cei slabi, fără deosebire de rasă, de clasă sau de confesiune. Pentru cei care se miră de atâtea opere de caritate, ridicate de evrei în aceste timpuri grele, pot să răspund că secretul constă în adânca lor dragoste de om. Numai când iubeşti mult poţi să ajuţi mult. Deviza rasei evreeşti în chestie de milă este „iubeşte şi vei putea".

Eu, ca primar al concetăţenilor mei evrei, sunt mulţumit de toate realizările lor în opere caritabile, pentru că ştiu că cine face operă de caritate, ajută pe primar, căruia incumbă toate operile de caritate a oraşului.

Ştiu care trebue să fie şi mulţumirea Voastră Sire, când vedeţi toate aceste opere de caritate, pentru că cunoaştem toţi inima Voastră bună. In înţelesul tuturor românilor, noi înţelegem că azi restaurarea însemnează renaştere, pentru că Majestatea Voastră dă poporului nostru un suflet nou. Acest suflet nou este opera inteligenţei şi voinţei Majestăţii Voastre şi veţi putea fi cunoscut în istorie şi sub

numele de Carol cel Inţelept şi sub numele de Carol cel Hotărât.

Este un nume însă care Vi se cuvine mai cu seamă. Nu s'a vorbit îndeajuns de inima bună a Majestăţii Voastre. Manifestaţiunile Voastre, pline de duioşie faţă de cei mici şi faţă de cei slabi, impresionează foarte des inimele noastre. In istoria ţării noastre, Veţi putea fi cunoscut Sire, mai cu seamă sub numele de Carol cel Bun.

Să trăiţi Sire, ca sprijin al ţării şi ca sprijin al celor mulţi şi slabi.

NOSTALGIA BAROULUI

Există şi o nostalgie profesională, pe care o pot înţelege mai cu seamă toţi acei avocaţi, legaţi sufleteşte de barou, care au părăsit provizoriu profesiunea lor. Eu simt mult această nostalgie, pentru că mi-e dor de profesiunea care a decis de viaţa mea. Faţă cu temperamentul şi cu caracterul meu, mediul baroului a fost pentru mine singurul mediu în care aşi fi putut să trăiesc. Pot să spun că eu mi-am ales profesiunea mea în mod conscient şi în mod raţionat. Prin alegerea conscientă a profesiunii de avocat, care convenea spiritului meu, pot să spun că eu mi-am făcut singur destinul meu, pentru că destinul unui om este opera voinţii sale.

Avocatul Avram Iancu, însetat de dreptate pentru naţiunea sa, lasă bruma de avere care îi mai rămânea, pentru înfiinţarea „unei academii de drepturi", pentru ca naţiunea română să poată ajunge la „câştigarea drepturilor sale". Noi fii de ţărani, care am simţit toată şi întreagă, marea nedreptate care se făcea clasei noastre, ne îndreptam către profesiunea de jurist ca spre o profesiune salvatoare, de care părea că atârnă chiar dreptatea clasei noastre. Toată tinereţea mea n'a fost decât un sbucium şi o revoltă în contra acestor nedreptăţi strigătoare la cer, pentru că eu am iubit pe ţăran cu o iubire adâncă de

frate. Veneam în lumea cea mare, cu acest temperament clocotind de ideal, de dreptate, de milă şi de adevăr.

Ca mic copil, prietenii mei de joc mă numeau „Mituş adevăruş", pentru protestele mele contra oricărei minciuni. La etatea de treisprezece ani, apăram la judecătoria comunală, cu mare scandal, pe sătenii din satul meu, în contra unui arendaş rapace, care le închidea vitele la oborul de gloabă şi în adevăr pe nedrept. Timp de trei ani, cât am avut pe acest arendaş, eu nu m'am putut scălda în râul satului, pentru că mă goneau argaţii lui ca „anarhist" şi tot numele de anarhist mi-l da şi primarul satului Jilava. La etatea de optsprezece ani, scriam petiţii prin pivniţe şi mergeam cu ţăranii satelor răsculate la 1888, din minister în minister, ca să înceteze teroarea deslănţuită contra lor. N'am fost împuşcat, numai pentru că am reuşit să fug din sat în timpul nopţii. Generalul Warthiade, care comanda armata contra răsculaţilor, a căutat mult să prindă pe „micul revoluţionar". După ce mi-am susţinut la Paris teza de doctorat, cu discuţii care semănau mai mult a ceartă, prezidentul Jobbé Duval, eşea singur şi-mi spunea că juriul nu-mi poate reţine teza pentru premiare, de oarece este o teză „revoluţionară", care vrea să introducă în studiul dreptului *metoda sociologică* în locul *metodei istorice*. Adăuga însă că mi-o va trimite el la revistele şi universităţile străine, ca pe o teză cu merite. Şi în adevăr, pe lângă revistele altor ţări, marele sociolog Gaston Richard, spunea în „Revue Philosophique, al lui Ribot, că teza mea este o teză revoluţionară. Ca decan al baroului şi ca president al Uniunii avocaţilor, mi-am câştigat numai decât porecla de „bolşevic" şi de „procuror al umanităţii". Casa mea a fost în timpul teroarei reacţionare şi soviniste, singurul azil al socialiştilor, comuniştilor şi minoritarilor persecutaţi. Timp de trei ani

dearândul, trei zile înainte de 1 Mai şi trei după 1 Mai, aveam garda la poartă în timpul nopţii, ca să nu fac revoluţie! Ca primar, îmi căpătai de asemenea şi de îndată numele de „magnificientius" şi de „logodnicul aiurelii", pentru că de când e lumea a fost luptă aprigă între „magnificientius" şi „prostificientius".

Toate aceste porecle sunt rezultatul unui temperament şi unui caracter iubitor de adevăr, revoltat contra nedreptăţilor, milos până la sensiblerie, un legalitar feroce, un om care nu merge pe făgaş, iubitor al omului şi dispreţuitor al părerilor lui. In toate mediile pe unde am trecut, am fost un inactual şi faţă de un asemenea suflet toate aceste porecle erau foarte naturale şi logice. Nici unul din ele n'a fost pentru mine o surpriză şi totdeauna m'am mirat că este numai atât. Un asemenea suflet trebuia să ridice contra lui pe proşti, pe nebuni şi pe pungaşi, care în lume sunt o majoritate. Ştiu că sunt un om născut *„persecutabil"*.

Acest temperament şi acest caracter inactual nu putea găsi mediul său posibil de trai, decât în barou. Aci puteam spune adevărul fără înconjur, numai aci puteam vorbi de legalitate, de umanitate, de demnitatea omului, pentru că acest mediu idealist putea suporta asemenea idei şi asemenea sentimente. In ţara noastră, în mediul social şi politic din afară de barou, în mediul nedrept, terorist, corupt, crud şi meschin, eu aşi fi fost desigur un om distrus, un om nenorocit. Mediul baroului a fost condiţiunea mea de viaţă. Aci am dus luptele frumoase şi înălţătoare pentru idealurile umane superioare; aci am trăit o viaţă plină de avânt idealist şi umanitar. Viaţa mea datează dela alegerea mea ca decan al baroului de Ilfov şi tot restul poate fi şters.

Şi atunci, cum să n'am eu nostalgia profesiunii, care a fost condiţiunea mea de viaţă? Numai cei care mă cu-

nosc bine, ştiu că tocmai de aci, din viaţa grozavă a politicii pe care o duc azi, trebue să doresc mult viaţa superioară şi civilizaţia baroului.

Intr'un cerc de prieteni m'a întrebat cineva: dacă n'ai fi avocat, ce-ai vrea să fii? Şi eu răspundeam: „tot avocat". — Dar dacă n'ai fi? — Aş vrea să fiu.

TABLA DE MATERIE

TABLA DE MATERII

	Pag.
Comemorarea eroilor magistraţi şi avocaţi	1
Regele Ferdinand	6
Take Ionescu	11
Ion Lahovari	20
Const. Mille	24
Gh. Buzdugan şi Take Ionescu	29
Matei Balş	33
Mihail Antonescu	39
Vladimir Atanasovici	45
Gr. Săvescu	51
Vintilă Brătianu	56
Toma Stelian	58
Alexandru Constantinescu	64
C. C. Arion	69
Ion I. C. Brătianu	74
Vasile Stroescu	81
Titu Maiorescu	84
C. Oprescu	86
C. Nacu	88
N. Xenopol	94
Emanuel Porumbaru	101
Virgil Benişache	106
George Danielopol	117

Pag.

Carol Davila 121
Elie Radu 125
Avram Iancu 130
Dumitru Greceanu 144
C. Dărăscu 146
Wilson 150
Grigore Cantacuzino 156
Olaru şi Văcăreanu 159
Gh. Russe 162
D. Bălăceanu 166
I. Baştea 170
T. Grivăţ 174
Alexandru Cruţescu 178
Al. Nicolau 181
T. Iliescu 184
Nicolae Algiu 188
P. Poni 192

II

Spinoza 197
Jean-Jacques Rousseau 203
Cultul Morţilor 208
Insultătorul de morminte 213

III

Regina Maria 219
George Enescu 221
G. Buzdugan, Oscar Niculescu şi C. Rătescu 224
Demetriad 230
Aurel Isac 232
St. Cicio Pop 236
D. G. Tăzloănu 243

Pag.

D. Dissescu 246
Iacob Niemerower 249
Leonard 252
Baroul turc 255
Poporul grec 260
Iubitorii de oameni 264
Psihologia politicianului 271
Realizatorul 283
Pacea balcanică 287
Universitatea din Ierusalim 295
Poporul evreu 300
Tony Bulandra 303
Victor Romniceanu 305
Dim. Gusti 312
Realizări edilitare 315
Caritatea evreească 327
Nostalgia Baroului 329

VERIFICAT 1987

FUNDAȚIUNEA UNIVERSITARĂ CAROLI

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI

VERIFICAT 2007

VERIFICAT 2017

TIPOGRAFIA DE ARTĂ Ș EDITURĂ
LEOPOLD GELLER, BUCUREȘTI
STR. CÂMPINEANU 47. TEL. 3-6256